BIBLIOTECA POLIROM

Naghib Mahfuz

Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură

Strada Zahărului

Trilogia Cairoului

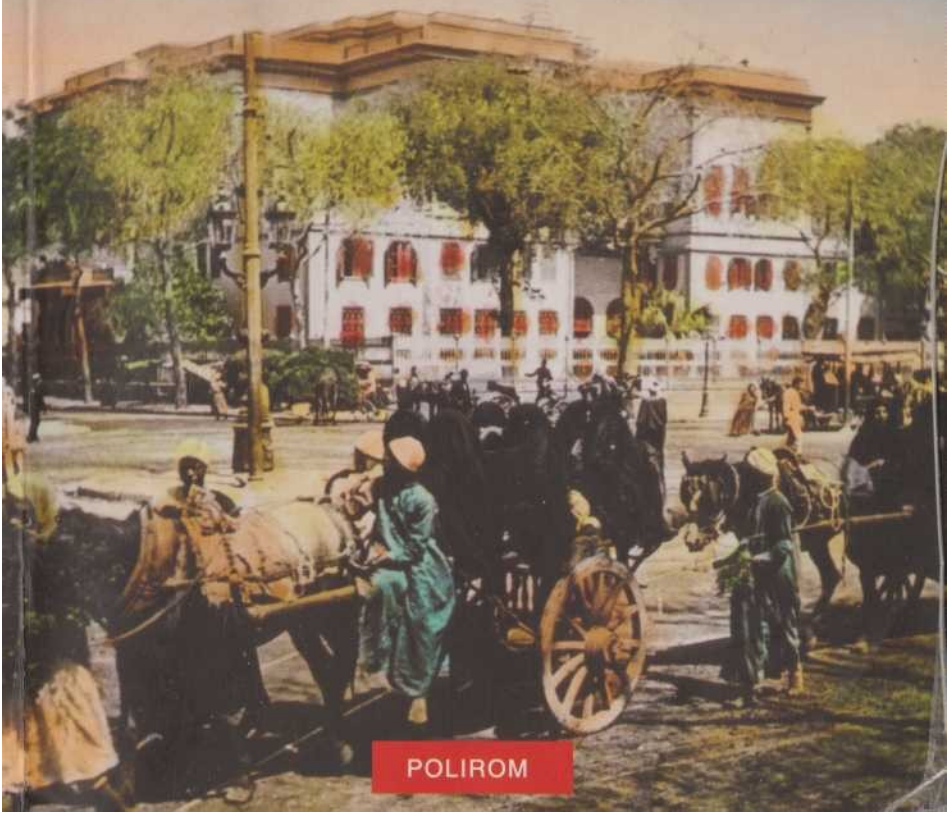

POLIROM

Naghib Mahfuz

Strada Zahărului

Trilogia Cairoului

Traducere din limba arabă şi note de Nicolae Dobrişan

POLIROM

2011

Printed în ROMANIA

Naghib Mahfuz (1911–2006) s-a născut în Cairo. Şi-a propus o serie vastă de romane care să acopere toată istoria Egiptului, însă schimbările dramatice de pe scena politică egipteană l-au făcut să se concentreze asupra tematicii sociale, prezentată într-un stil realist în *Trilogia Cairoului, Băieţii de pe strada noastră* (1959; Polirom, 2009) sau *Pălăvrăgeală pe Nil* (1966;
Polirom, 2010). În anii ’60-’70, a început să experimenteze cu formule literare mai flexibile, în care realismul se îmbină cu alegoria şi simbolul, pentru a încărca ficţiunea cu subtile accente satirice, în romane ca *Miramar* (1967), *O mie şi una de nopţi şi zile* (1982) sau *Akhenaton, cel care sălăşluieşte în adevăr* (1985).
În 1988 i-a fost decernat Premiului Nobel pentru Literatură.
Departe de calmul părţii mediane a trilogiei, în cel de-al treilea volum, intitulat *Strada Zahărului,* anii ’30 şi anii celui de-al
Doilea Război Mondial aduc schimbări esenţiale. Lumea veche îşi pierde vigoarea, se scufundă lent, certitudinile ei se clatină, iar amintirile personajelor – chei de acces spre trecut – devin permanente prilejuri de nostalgie şi tristeţe. Falia dintre generaţii se adânceşte, mai ales pentru că tinerii îşi fixează singuri drumul; părinţii nu-şi mai pot proteja decât prea puţin copiii, care decid să intre în politică, aderând la organizaţii politice adversare, neagreate de guvern, sau pur şi simplu alegând să fie favoriţi ai unor persoane influente. În ultimul volum al trilogiei revenirea în forţă a politicului se împleteşte cu pier- derea definitivă – moartea – şi cu noi reconfigurări ale vieţii.
De aici înflăcărare, motivaţie, înălţări şi prăbuşiri, toate pe un fundal în care răvăşirea capătă amploare.

1

Capetele se îngrămădiseră împrejurul mangalului, iar inâinile îşi făceau loc anevoie deasupra flăcării plăpânde:
mâinile Aminei slabe şi osoase, mâinile lipsite de viaţă ale

Aişei, mâinile lui *umm*[1] Hanafi noduroase ca o carapace de broască ţestoasă. Şi printre ele, nefiresc de albe şi delicate – mâinile Na'imei. Gerul pătrunzător de ianuarie se cuibărise în toate ungherele salonului. Părea cel de odinioară – cu rogojinile colorate acoperind podeaua şi canapelele risipite prin colţuri. Doar felinarul vechi dispăruse; în locul lui spânzura de tavan un bec singuratic.

Şi totuşi se mai schimbase ceva: întâlnirea pentru cafeaua de seară se petrecea acum la etajul de jos. De fapt, familia părăsise cu totul etajul de sus de când stăpânul se hotărâse să recunoască oboseala inimii ce nu-i mai îngăduia să urce scara. Cele mai adânci schimbări cu care timpul îşi însemnase trecerea se vedeau însă pe figurile stăpânilor casei. Amina se uscase într-atât incit trupul sfrijit părea să se sfărâme la orice atingere. Părul îi albise complet;

arăta cu cel puţin zece ani în plus peste cei şaizeci pe care nici nu-i împlinise. Dar asta nu însemna mai nimic pe lângă prăbuşirea Aişei; cu toate că părul îi rămăsese auriu

şi ochii albaştri, privirea-i era stinsă şi rătăcită, iar pielea palidă, pergamentoasă te făcea să te gândeşti la cine ştie ce boală fără leac. Faţa i se scofâlcise, iar ochii i se afundaseră în orbite. Nu arăta nici pe departe a fi o femeie de treizeci şi patru de ani. Doar peste *umm* Hanafi anii alunecau fără să lase urme adânci; cărnurile şi grăsimile nu făcuseră decât să se îngroaşe ca nişte colaci solzoşi în jurul gâtului. Numai privirea-i gravă spunea că împarte cu ceilalţi toate necazurile şi durerile casei. Între cele trei femei, Na'ima părea un trandafir stingher în curtea unui cimitir. Trebuia să fi împlinit şaisprezece ani; avea părul şi ochii Aişei şi arăta întocmai ca mamă-sa în zilele cele mai fericite ale tinereţii, sau poate chiar mai frumoasă.

Era subţire ca un fir de trestie, iar privirile-i senine şi visătoare reflectau candoarea şi detaşarea de necazurile acestei lumi. Stătea lipită ca o iederă de umărul mamei, refuzând cu încăpăţânare să se depărteze o clipă de ea.

— Săptămâna asta o să coboare, în sfârşit, zidarii de pe bloc,

---

1 La arabi există obiceiul ca persoanele adulte să poarte un supranume după numele primului fiu, el puţind să existe sau să fie doar dorit sau aşteptat. De aceea, foarte des se întîlnesc nume compuse, de tipul *abu* („tatăl lui cutare") sau *umm* („mama lui cutare").

după un an şi jumătate de lucru… deschise vorba *umm* Hanafi, frecându-şi palmele deasupra mangalului.

— E vorba de *amm*[2] Buyumi, vânzătorul de siropuri…

Preciză Na'ima cu ironie.

Aişa aruncă o privire nelămurită spre *umm* Hanafi, dar nu scoase nicio vorbă. Ştiau cu toţii de dărâmarea casei ce aparţinuse cândva domnului Muhammad Ridwan, precum şi de blocul cu patru etaje pe care *amm* Buyumi îl ridicase pe locul ei. Amintirile acelea de demult… Maryam şi Yasin… Unde-o fi dispărut oare Maryam? Pe urmă povestea aceea stânjenitoare cu *umm* Maryam şi cu Buyumi, ajuns peste noapte stăpân… Jumătate din casă o moştenise, iar pe cealaltă jumătate o cumpărase. Ce vremuri!…

Pe-atunci viaţa fusese cu adevărat viaţă, iar inima nu cunoscuse încă nenorocirile…

1. Cuvânt care înseamnă „unchi" (din partea tatălui), utilizat în Egipt ca termen de adresare bărbaţilor în vârstă.

— Prăvălia lui *amm* Buyumi este locul cel mai atrăgător din bloc… încercă *umm* Hanafi să înnoade firul discuţiei. O mulţime de siropuri, îngheţate, prăjituri… Şi peste tot – puzderie de oglinzi şi lumini… Aparatul de radio nu se opreşte nici ziua, nici noaptea… Toată lumea îl invidiază: şi frizerul Hasanein, şi Darwiş – vânzătorul de *full1,* şi lăptarul El-Fuli, şi Abu Sari' – stăpânul micului bufet… Toţi se uită cu pizmă din uşa dughenei la blocul semeţ care-i sfidează…

— Slavă Domnului care-a fost atât de mărinimos cu el!

Mgăimă Amina, strângându-şi şalul în jurul umerilor.

— Dar blocul lui ne-a astupat terasa, zise Na'ima, înclinându-şi capul şi încolăcindu-şi braţele mai strâns în jurul gâtului Aişei. Cum o să ne mai petrecem vremea pe terasă după ce se mută chiriaşii?

Amina nu putea să ignore o întrebare adresată de nepoata ei favorită– fireşte, mai mult de dragul Aişei – şi se grăbi să-i răspundă.

— Ce-ţi pasă ţie de chiriaşi? Tu îţi vezi de treburile tale şi pace! …

Apoi trase cu coada ochiului spre Aişa pentru a vedea efectul vorbelor, căci se temea atât de mult pentru ea, încât ajunsese să-i

2 Seminţele unei plante leguminoase din familia bobului (Vicia *faba),* produs alimentar de bază pentru majoritatea populaţiei egiptene.

fie frică şi să grăiască. Aişa nu-i dădu însă nicio atenţie. Continua să privească dusă pe gânduri oglinda atârnată deasupra măsuţei. Nu se dezbărase de năravul ăsta, cu toate că acum nu mai avea niciun rost.

Încetul cu încetul ajunsese să se obişnuiască şi să nu se mai cutremure la vederea chipului scofâlcit care-o privea ostil din oglindă. Iar când un glas înăbuşit încerca să-i scormonească amintirile întrebând-o ce s-a întâmplat cu

Aişa de odinioară, îi răspundea cu indiferenţă: „Dar cu

Muhammad, şi cu Osman, şi cu Khalil, ce s-a întâmplat oare?". Amina înţelegea prea bine ce se petrece cu Aişa.

Inima i se strângea de durere, iar neliniştea şi grijile ei se transmiteau de îndată lui *umm* Hanafi, miraza tuturor nenorocirilor din familie.

— E ora programului muzical, mamă... zise Na'ima cu jumătate de glas, în vreme ce învârtea alene butonul aparatului de radio aşezat între salon şi sufragerie.

Aişa aprinse o ţigară şi trase adânc din ea. Amina urmări cu priviri critice buzele strânse şi rotocoalele de fum ce se adunau într-un nor, plutind aiurea deasupra mangalului. Aparatul de radio inundă casa cu o melodie tărăgănată şi curând după aceea auziră cuvintele unui cântec binecunoscut: „Unde eşti tu, liniştea mea de demult?...".

Na'ima se întoarse la locul ei, strângându-şi tare halatul pe trupul subţiratic. Îi plăcea muzica la fel de mult cum îi plăcuse odinioară Aişei şi se străduia să reţină toate cuvintele şi melodiile pentru a le repeta prin casă cu glas abia şoptit. Evlavia care triumfase în cele din urmă, dominându-i toate celelalte sentimente, nu reuşise să-i înăbuşe însă această pasiune pentru muzică. Îşi făcea rugăciunile în fiecare zi[3], ţinea postul Ramadanului[4] cu sfinţenie

---

3 Rugăciunea (*salat*) reprezintă unul din cei cinci stîlpi ai ritualului musulman, alături de *şahada* „mărturisirea de credinţă, crezul", *zakat* „taxă de caritate", *siyam* „postul din luna Ramadan" şi *hadjdj* (în rostirea egipteană, *hagg)* „pelerinajul (facultativ) la locurile sfinte". Credincioşii musulmani au îndatorirea de a îndeplini în fiecare zi, din zori pînă seara tîrziu, cinci rugăciuni, după reguli prestabilite. Momentele lor sînt anunţate cu glas tare (în timpurile moderne, cu ajutorul difuzoarelor) de către muezini, din minaretele moscheilor.

4 Postul *(siyam)* anual prescris de Coran (sura II, versetele 183-185) pentru luna a noua a anului musulman, în amintirea faptului că în această lună ar fi început să-i fie revelat

de la vârsta de zece ani, medita cu plăcere la lumea de dincolo şi răspundea cu nemărginită bucurie ori de câte ori bunică-sa catadicsea s-o invite în moscheea lui Al-Husayn1.

Dar nimic din toate acestea nu-i putuse stăvili pasiunea pentru cântec şi pornea să îngâne de cum rămânea singură în dormitor sau în baie. Pe Aişa o încânta tot ce pornea de la unica ei rază de speranţă în noianul de neguri ce-o înconjurau. Glasul fetei o vrăjea la fel de mult ca smerenia ei. Îi plăcea s-o simtă strângându-se şi lipindu-se de ea. Ba chiar îi încuraja acest obicei şi nu suporta să audă pe cineva făcându-i observaţie. Simţea că-i pică cerul pe cap când cineva îndrăznea să exprime vreo obiecţie faţă de purtarea Na'imei, oricât de neînsemnată şi bine intenţionată ar fi fost. Nu făcea nimic toată ziua decât să soarbă din cafea şi să tragă din ţigară. Dacă se întâmpla s-o roage mamă-sa să-i dea o mână de ajutor, o descuraja cu un ton plictisit: „Of, lasă-mă în pace!". Se întâmpla rar ca

Amina să-i ceară s-o ajute şi n-o tăcea pentru că ar fi fost neapărat nevoie de sprijinul ei, ci pentru că voia s-o smulgă din gândurile negre ce-i dădeau tot timpul târcoale.

Refuzul ei o nemulţumea întotdeauna pe Amina. Ba mai mult, Aişa nu-i îngăduia nici Na'imei să dea o mână de inhalarea de arome şi de relaţii sexuale. Ziua de post durează de la răsăritul până la apusul soarelui. Imediat după asfinţit se ia masa principală, iar înainte de ivirea zorilor (*suhur*) o masă mai uşoară. Luna postului se încheie cu o sărbătoare care durează patru zile.

1. Cea mai importantă moschee congregaţională din Cairo, dedicată lui Al-Husayn (în rostirea populară, El-Husein), cel de-al doilea fiu al califului Ali (656–661) şi al Fatimei, fiica profetului Muhammad. Al-Husayn a fost ucis la 10 octombrie 680, în timpul luptelor cu uzurpatorii umayyazi, şi este venerat ca sfânt şi martir de către toate sectele şiite. În anul

1153 i s-a construit un monument funerar pe una din laturile moscheii din Cairo ce-i poartă numele, cu toate că el a fost decapitat şi înmormântat la Karbala', în Irak.

Ajutor la treburile casei, ca şi când s-ar fi temut c-ar putea s-o piardă la cea mai mică mişcare. Dacă ar fi fost cu putinţă, ar fi scutit-o şi de efortul rugăciunilor sau le-ar fi făcut în locul ei. Când

---

Coranul Profetului Muhammad. Socotit unul din cei cinci stîlpi ai religiei islamice, el este obligatoriu pentru toţi credincioşii musulmani începînd de la vîrsta de zece ani şi constă în abstinenţa totală de la mîncare, băutură, fumat,

mamă-sa încerca să-i explice că
Na'ima este acum o domnişoară şi ar fi cazul să se obişnuiască să facă unele treburi în gospodărie, îi răspundea speriată, protestând: „Bine, dar nu vezi că o suflă vântul?
E ca o umbră… Ştii ceva? Fata mea nu e în stare să suporte niciun fel de efort… Las-o în pace! N-am altă speranţă pe lumea asta în afară de ea…". Amina nu se simţea în stare să mai insiste. Tristeţea îi sfâşia inima;
frica ei ajunsese întruchiparea dezamăgirii şi deznădejdii – din ochii ei stinşi pierise orice urmă de viaţă, iar sufletul i se zbătea între speranţă şi spaimă. Asta o făcea pe Amina să evite pe cât îi stătea în putinţă s-o necăjească şi să-i suporte totul cu multă îngăduinţă. „Unde eşti tu, liniştea mea de demult?" revenea la nesfârşit ritornela tărăgănată, în vreme ce Aişa asculta fumând cu gândurile rătăcind aiurea. Cântecul îi plăcea la fel ca odinioară.
Tristeţea şi disperarea nu reuşiseră să-i ucidă această plăcere. Poate cântecul acela îi plăcea tocmai pentru insistenţa cu care revenea la mâhnirea şi durerea sufletului omenesc; deşi era convinsă că nimic pe lumea asta nu-i mai putea aduce tihna zilelor minunate de altădată. Ba avea chiar momente când se întreba dacă trecutul acela existase vreodată cu adevărat sau fusese doar un joc al închipuirii. Dacă existase, atunci unde dispăruse casa ei plină de belşug? Unde era acum soţul ei cel generos?
Unde erau Osman şi Muhammad? Să n-o despartă oare de trecutul acela decât opt ani? Aminei nu-i făceau plăcere cântecele de la radio decât rareori. Pentru ea, aparatul acela misterios nu avea alt merit în afară de posibilitatea pe care i-o oferea să asculte zilnic Coranul şi veşti din lumea largă. Întotdeauna asculta cântecele cu inima strânsă la gândul că tristeţea lor ajunge şi la urechile Aişei. „Asta parc-ar boci, nu-i aşa?", îi spusese într-o zi cu năduf lui *umm* Hanafi. Tot timpul era preocupată de nenorocirile care o loviseră pe fiica ei; nu dădea nici cea mai mică atenţie necazurilor personale şi tensiunii care-i creştea mereu. N-avea altă bucurie decât vizitele la moscheea
Al-Husayn şi la alte lăcaşuri sfinte. Se cuvenea să-i mulţumească stăpânului care-i îngăduia acum să meargă să no roage lui Allah ori de câte ori poftea. Dar nu mai era nici ea Amina de odinioară, căci peste bucuriile de demult ho lăsase un zăbranic des. Energia ei neobişnuită se stinsese; ordinea şi curăţenia casei n-o mai

interesau aproape deloc. Lăsase totul în grija lui *umm* Hanafi. Se ocupa numai de lucrurile care-i priveau direct pe stăpân şi pe Kamal. Lăsase chiar şi bucătăria şi cămara în seama slujnicei, mulţumindu-se doar cu o supraveghere de formă.
Nici asta n-o făcea decât rareori, căci nu se mai îndoia de cinstea lui *umm* Hanafi; femeia nu mai putea fi socotită o străină de casă şi de familie. Era prietena lor de-o viaţă.
Io fusese alături şi la bine, şi la rău şi trăise alături de ei toate bucuriile şi durerile familiei.

O vreme nu mai spuse nimeni nimic, ca şi cum cântecul nr fi pus stăpânire pe toate gândurile lor.

— Am zărit-o astăzi pe stradă pe prietena mea Selma, şopti Na'ima într-un târziu. Apoi continuă cu nostalgie:
Am învăţat împreună la şcoala primară, iar ea îşi va lua anul viitor bacalaureatul…

— Dacă bunicu-tău ţi-ar fi îngăduit să-ţi urmezi şi tu studiile, ai fi întrecut-o… zise Aişa cu vădită nemulţumire.
N-a vrut să te lase cu niciun chip…

— Bunicul ei are părerile lui din care nu-l poate scoate nimeni… o întrerupse Amina, încercând să-i potolească nemulţumirea. Ai fi vrut să meargă mai departe la şcoală, când ştii foarte bine ce eforturi i-ar fi cerut? E mult prea plăpândă pentru asta…

Aişa clătină din cap, rătăcită în noianul de gânduri.

— Ba eu aş fi vrut să merg mai departe la şcoală.
Astăzi toate fetele învaţă la fel ca băieţii… protestă Na'ima cu glasul ei moale şi trist.

— Ştiu că n-au nicio speranţă să le ceară în căsătorie băieţi ca lumea, de-aia învaţă… se amestecă şi *umm* Hanafi în vorbă. Pe când o fată frumoasă cum eşti dumneata…

Amina dădu din cap aprobator şi se grăbi să adauge:

— Şi, la urma urmei, ştii destulă carte, draga mea… Ai terminat şcoala primară… Ce-ai fi vrut mai mult? Doar n-ai nevoie de slujbă… Să ne rugăm lui Allah ca pe lângă frumuseţe să ai parte şi de sănătate şi să te mai împlineşti şi tu puţin…

— Ba eu îi doresc să fie sănătoasă, nu să se împlinească! protestă Aişa. Fetelor nu le şade bine să fie grase.
Asta nu-i o calitate, ci un cusur. Mamă-sa a fost frumoasă la vremea ei, cu toate că n-a fost deloc plinuţă…

— Ce-i drept e drept, Na'ima! Nimeni n-o întrecea pe mamă-ta… încuviinţă Amina, zâmbind.

— Dar s-au dus toate şi nu i-au mai rămas decât lacrimile, murmură Aişa cu figura răvăşită.

— Domnul să te binecuvânteze! bombăni *umm* Hanafi.

— Amin, stăpân al cerului şi al pământului! se grăbi să întărească Amina, mângâind cu dragoste creştetul
Na'imei.

Se aşternu din nou tăcerea apăsătoare, lăsând să plutească prin aer vocea cântăreţului ce repeta la nesfârşit
„Vreau să te văd, în fiecare zi…". Curând însă tăcerea lor fu întreruptă de zgomotul uşii de la intrare, trântită cu putere.

— Trebuie să fie stăpânul cel mare! îşi dădu cu părerea *umm* Hanafi şi alergă împiedicându-se ca să aprindă becul de pe scară.

Îşi ciuliră urechile şi-l recunoscură imediat după loviturile ritmice ale bastonului. Când se ivi în uşă, se ridicară în picioare cuviincioase.

— Bună seara! răsună glasul bine cunoscut, după ce stăpânul şovăi puţin să-şi tragă răsuflarea, plimbându-şi privirea scrutătoare de la una la alta.

— Bună seara! îi răspunseră ele într-un glas.

Apoi, Amina o luă înaintea lui şi aprinse lumina din dormitor. Bărbatul o urmă grav, părul argintiu de la
(împle strălucind puternic în lumina becului. Când ajunse la primul scaun căzu pe el, gâfâind. Nu trecuse nici măcar de ora nouă.

Domnul Ahmad se îmbrăca la fel de elegant ca în zilele lui de glorie: *gubba*[5] de postav, caftanul[6] imperial şi *kafiyya*[7] de mătase. Întocmai ca odinioară! Doar părul cărunt, mustaţa argintie şi trupul slăbit – alături de graba cu care se întorcea acasă atât de devreme – erau semnele unei alte vârste. Un semn al acelei vârste era şi cina sărăcăcioasă care-l aştepta pe tavă: un castron cu lapte bătut şi o portocală. Nici băutură, nici *mezza*[8], nici carne, nici ouă, deşi licărirea ochilor mari şi albaştri vădea încă o sete nestinsă de viaţă. Amina îl ajută ca de obicei să-şi scoată hainele

---

5 Rostirea egipteană a cuvîntului *djubba,* desemnînd un fel de haină lungă şi largă (giubea).

6 Manta lungă, purtată pe sub *gubba,* deschisă în faţă şi strînsă la mijloc cu un cordon.

7 Şal de mătase care se pune pe cap sau se înfăşoară în jurul gîtului.

8 Felurite sorturi de salate şi aperitive, servite în ţările arabe înaintea mesei propriu-zise.

şi să-şi îmbrace *ghilbab*[9]-ul de lină. Se înfăşură apoi cu o *aba'a*[1011], îşi puse şi *taqiyya1* pe cap şi se aşeză tacticos pe canapea cu picioarele strânse sub el. I se aduse tava cu cina sumară pe care o înghiţi fără nicio tragere de inimă. La sfârşit, Amina îi întinse un pahar umplut pe jumătate cu apă. Îl prinse atent cu mâna stângă, ţinând deasupra lui cu dreapta o sticluţă din care lăsă cu zgârcenie să se prelingă şase picături. Apoi dădu paharul peste cap, înghiţind cu noduri şi bombănind încruntat: „Slavă lui Allah, stăpânul lumilor î"[12]. Doctorul ţinuse să-i atragă atenţia tot timpul că medicamentul este temporar, în timp ce regimul trebuie respectat în permanenţă. De fiecare dată îi reamintise regimul şi-l prevenise că orice abatere va avea ca rezultat creşterea imediată a tensiunii, cu toate consecinţele nefaste pentru inimă şi pentru starea lui generală. După câte îndurase, şi-a dat seama că nu mai are încotro şi se decisese să respecte întocmai sfaturile medicului. Nu mai mânca şi nu mai bea decât ce-i îngăduise acesta şi nu se întorcea niciodată acasă mai târziu de ora nouă. Dar flacăra speranţei că într-o bună zi se va bucura din nou de viaţă nu se stinsese nicio clipă în sufletul său, ştiind prea bine totuşi că fericirea de odinioară nu se va mai putea întoarce. Se vedea lămurit că nu era deloc în apele lui. Îşi ciuli urechile, ascultând cu luare aminte la cântecul ce inunda casa. Amina stătea cuminte pe locul ei de pe salteluţă. Încercă să înfiripe un dialog cu el şi se porni să turuie despre ploaia ce nu contenise toată dimineaţa şi despre frigul ce pătrundea în oase, dar el nu-i dădu nici cea mai mică atenţie, continuându-şi cu glas tare parcă un gând întrerupt.

— Am auzit – mi se pare – că în noaptea asta o să transmită un program de cântece vechi…

Faţa Aminei se lumină de zâmbet căci ajunsese să îndrăgească

---

9 Cămaşă lungă şi largă purtată de bărbaţi, de obicei în casă.

10 în rostirea egipteană, *'abaya,* manta subţire de lînă, purtată mai ales în casă.

11 Obiect vestimentar cu care se acoperă numai creştetul capului, confecţionat de obicei din bumbac alb şi purtat adesea pe sub fesul specific egiptean numit *tarbuş.*

12 Al doilea verset din *Surat Al-Fatiha* (primul capitol al Coranului). în interpretarea tradiţională, prin „lumi" s-ar avea în vedere atît toate „făpturile" (îngeri, oameni, *djinn-i,* animale, păsări etc.), cît şi regnul neînsufleţit. într-o altă interpretare, prin „lumi" se au în vedere cele trei diviziuni făcute de mistici, adică lumea umană (*nasut*), care poate fi cunoscută cu ajutorul simţurilor, lumea (invizibilă) a îngerilor *(malakut)* şi lumea divină (*lahut*).

şi ea cântecele vechi şi asta mai degrabă de hatârul stăpânului decât din pasiune pentru muzică. Bucuria care licărise o clipă în ochii bărbatului se stinse prea curând. Aşa se întâmpla de fiecare dată când îl învăluia speranţa; se trezea brusc din reverie compleşit de cenuşiul zilelor ce se scurgeau monoton. Trecutul devenise un simplu vis. Cum ar mai putea să se bucure, când petrecerile, cântecul şi sănătatea s-au risipit ca fumul şi când mâncarea, băutura şi plăcerile i-au fost interzise? Unde sunt mersul lui de cămiloi, râsul ce izbucnea în vârtejuri năstruşnice din adâncurile fiinţei şi zorile care-l prindeau ameţit de bucuriile vieţii? Acum este condamnat să se întoarcă acasă odată cu înserarea, iar la ora zece să fie în pat. Mâncarea, băutura şi plimbarea sunt şi ele drămuite cu porţia, atât cât se îndură doctorul. Şi astfel, casa în jurul căreia timpul ţesuse un cocon de tristeţe devenise pentru el şi inimă, şi lăcaş. Sărmana Aişa îi stăruie ca un spin în suflet; n-are putere nici să-i îndrepte viaţa ruinată, nici să îndure nenorocirea ei cu resemnare. Mâine s-ar putea să rămână şi fără tată şi fără mamă, şi numai gândul a ajuns de nesuportat. Îl mai speriau şi complicaţiile care-i ameninţau sănătatea. Simte cum îi îngheaţă sângele în vine la gândul că într-o bună zi n-ar mai putea părăsi patul. Mai rău decât atât nici că se poate: nici viu, nici mort. Auzise până acum de câţiva prieteni pe care-i lovise o astfel de nenorocire. Gândurile astea apăsătoare puseseră stăpânire pe el şi nu-i mai dădeau pace nici ziua, nici noaptea. Nu se simte în stare să facă altceva decât să-l roage pe Allah să-l păzească de belele şi mai mari.

Acum însă îl chinuie dorul după cântecele vechi; trebuie să le asculte, chiar dacă s-ar întâmpla să-l fure somnul.

— Să laşi aparatul deschis, chiar dacă am s-adorm…

Şopti aproape rugător.

Amina clătină din cap, ascunzându-şi un zâmbet.

— Am ajuns să urc scara asta tare anevoie… mai bombăni el, oftând.

— Opreşte-te câte puţin, stăpâne, la fiecare odihnă…

— Dar aerul din casa scării e prea umed… Afurisită iarnă! Apoi, cu ton întrebător şi mirat: Pariez că te-ai dus la El-Husein şi pe gerul ăsta…

— De bună seamă, stăpâne! Nimic nu m-ar putea împiedica să mă duc… şopti ea sfioasă şi stânjenită.

— Numai eu nu mai pot s-o fac…

— Ocolesc mormântul cel sfânt de câteva ori şi mă rog pentru sănătatea dumitale... îl asigură ea, încercând să-i câştige bunăvoinţa.

Domnul Ahmad simţea cu adevărat nevoia ca cineva să se roage sincer pentru el, căci fiecare zi care trecea aducea o nouă renunţare. A trebuit să părăsească până şi bunul obicei de a-şi înviora trupul cu un duş rece dimineaţa. I s-a spus că e primejdios pentru artere. Dacă tot ce este frumos şi plăcut devine dintr-odată primejdios, nu ne mai rămâne decât mila lui Allah. Nu după multă vreme, auziră scârţâitul uşii de la intrare.

— Kamal!... Şopti Amina înfiorată, ridicând ochii spre el.

După câteva clipe se treziră cu Kamal în dormitor.

Paltonul de culoare închisă îl făcea să pară mai slab şi mai deşirat decât era în realitate; numai mustaţa neagră, pătrăţoasă şi bogată îi mai sporea întrucâtva prestanţa.

Se înclină şi-l salută ceremonios pe tatăl său, măsurându-l cu ochi cercetători. Acesta îl pofti zâmbind să se aşeze şi-l întrebă ca de obicei:

— Pe unde-ai hoinărit, tinere?

Kamal se înseninã. Îi plăcea tonul prietenos şi blând cu care-i vorbea stăpânul în ultima vreme.

— Am fost la cafenea cu nişte prieteni... lămuri evaziv, aşezându-se pe canapea.

Cine ştie ce prieteni or mai fi şi ăştia?! Hm! Dar pare destul de serios! Chiar mai mult decât s-ar cuveni pentru vârsta lui! Şi-apoi, cele mai multe nopţi şi le petrece între cărţi. O deosebire ca de la cer la pământ între el şi Yasin, chiar dacă îşi are fiecare meteahna lui!

— Ai participat la congresul Wa/c-ului de azi-dimineaţă? continuă tatăl să-l descoasă, zâmbind.

— Da! Şi-am ascultat discursul lui Mustafa en-Nah-liiih!...2 A fost o zi memorabilă!

— Am auzit că a fost un eveniment formidabil. Din păcate, nu m-am simţit în stare să fiu prezent şi am HMiunţat la invitaţie în favoarea unui prieten. Sănătatea mi mi mai îngăduie o asemenea osteneală...

— Ne rugăm Celui de Sus să te restabileşti cât mai curând! şopti Kamal compătimitor.[13]

13 în urma instituirii protectoratului britanic asupra Egiptului în anul 1914, cercurile naţionale egiptene au manifestat un interes deosebit pentru soarta ţării după încheierea războiu-

— Şi nu s-au produs niciun fel de incidente?

— Nici vorbă! Totul a decurs normal! De data asta, poliţia a stat deoparte, mulţumindu-se cu supravegherea…

Domnul Ahmad clătină din cap satisfăcut, căci vestea primită îl mai liniştise puţin.

— Hai să ne întoarcem la problema noastră veche!

Propuse tatăl cu un ton enigmatic. Tu tot te mai încăpăţânezi în chestiunea cu lecţiile particulare?

Kamal se simţea destul de stânjenit, ca întotdeauna când trebuia să i se împotrivească.

— Ţi-am spus din capul locului, tată, că nu accept aşa ceva şi socoteam discuţia asta încheiată demult, îi răspunse, străduindu-se să păstreze un ton cât mai blând.

— În fiecare zi îmi cere câte un prieten să dai lecţii copiilor lui. Nu înţeleg de ce refuzi nişte bani dobândiţi prin muncă cinstită?! Lecţiile particulare sunt o importantă sursă de câştig pentru profesori. Şi nu te roagă fiecine s-o faci!… Toţi sunt oameni deosebiţi… Cu situaţie…

Kamal se stăpâni şi tăcu mâlc, deşi pe chipul lui se citea nerăbdarea.

---

lui. în aceste circumstanţe, Saad Zaghlul, vicepreşedinte al Adunării Legislative, s-a adresat înaltului comisar britanic în Egipt, spre sfîrşitul anului 1918, solicitîndu-i ca o delegaţie alcătuită din reprezentanţi ai cercurilor naţionale egiptene să meargă în Europa pentru a prezenta în Anglia şi la Conferinţa de pace de la Paris cererile naţiunii egiptene în legătură cu abolirea protectorului britanic şi recunoaşterea independenţei ţării. Saad Zaghlul a alcătuit imediat o Delegaţie (*Wafd*) care a reprezentat nucleul unei formaţii politice de orientare naţională ce avea să joace un rol important în viaţa politică egipteană de la sfîrşitul Primului Război Mondial şi pînă în anul 1952, cînd a fost desfiinţată odată cu celelalte partide. Saad Zaghlul s-a aflat în fruntea acestui partid pînă la moarte (1927). *Wafd*-ul a alcătuit mai multe cabinete ministeriale în acest interval de timp sau a făcut parte dintr-o serie de guverne de coaliţie. După moartea lui Saad Zaghlul, în fruntea Wa/ef-ului s-a aflat multă vreme Mustafa en-Nahhas, care a condus cîteva cabinete de orientare naţională în perioada interbelică şi chiar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

2. Evenimentul la care se face aluzie nu a putut fi localizat în timp, dar se ştie că după moartea lui Saad Zaghlul conducerea partidul *Wafd* a fost preluată de Mustafa en-Nahhas, care la 17 martie 1928 a alcătuit un cabinet, în urma eşecului tratativelor purtate cu englezii de către Sarwat. La 25 iunie din acelaşi an, regele Fu’ad a demis cabinetul lui Mustafa en-Nahhas.

— Carevasăzică, nu accepţi să faci o treabă cu bani, dar îţi pierzi o grămadă de timp citind fără rost şi scriind lucruri pentru care nu primeşti nimic… conchise bătrânul nedumerit şi cu vădită părere de rău. Crezi că e potrivit ca un om inteligent ca tine să facă aşa ceva?

— Cred că ar trebui să iubeşti şi banii la fel de mult cum iubeşti ştiinţa, se amestecă şi Amina în vorbă. Apoi, ridicându-şi mândră ochii spre stăpân: Seamănă leit cu bunicu-său, nu-l interesează nimic în afara ştiinţei…

— Iar a ajuns la bunicu-său! o întrerupse stăpânul exasperat. Da' ce, a fost imamul[14] Muhammad Abdo[15]?

— Şi de ce nu, stăpâne? întrebă ea înflăcărându-se, cu toate că nu ştia mai nimic despre imamul pomenit. Toţi vecinii veneau să-l consulte în chestiuni religioase şi lumeşti…

— Aşaa?… Păi astăzi găseşti zece ca el cu un *qirşx*|
glumi domnul Ahmad, surâzând cu înţeles.

Pe chipul femeii se citea supărarea, dar nu îndrăzni să protesteze. Kamal zâmbi cu îngăduinţă şi stinghereală, apoi se scuză şi părăsi camera. În salon îi ieşi în cale
Na'ima pentru a i se lăuda cu rochia cea nouă. Fetiţa alergă zglobie spre dormitor să-şi aducă rochia, iar Kamal se aşeză pe canapea lângă Aişa, aşteptând. Încerca să fie înţelegător şi amabil cu sora lui, răsfăţând-o pe Na'ima, aşa cum făceau toţi în familie. Nu e mai puţin adevărat că avea pentru nepoata lui aceeaşi admiraţie pe care o avusese cândva pentru mama ei. Na'ima se întoarse şi întinse rochia volănată pe palmele lui, aşteptându-i complimentele. Kamal începu s-o cerceteze cu atenţie, arătându-şi entuziasmul. Apoi se îndepărtă cu inima strânsă.
Nu era lucru simplu să ţină tovărăşie unei familii copleşite de tristeţe şi dureri, până ce vor îmbătrâni cu toţii.
Nu-i venea deloc uşor să se întâlnească zi de zi cu tatăl învins de suferinţă, după ce ani în şir toată fiinţa lui emanase vigoare şi sănătate, cu mama care se stingea văzând cu ochii, năpădită şi împuţinată de bătrâneţe, cu Aişa care se prăbuşea sub loviturile soartei. Această atmosferă a Egiptului şi a lumii musulmane în general. Pe plan politic el s-a ridicat atât împotriva absolutismului

---

14 Termen prin care este desemnat în mod curent conducătorul credincioşilor musulmani în timpul ritualului rugăciunii colective şi titlu care precede numele unor savanţi teologi.

15 Muhammad Abdo (1849-1905) a fost un reprezentant de seamă al vieţii spirituale şi al renaşterii religioase şi politice

oriental, cât şi împotriva imperialismului european, iar în domeniul religiei a fost adeptul islamului purificat de scolastica învechită şi adaptat la gândirea ştiinţifică modernă. Pentru atitudinea sa reformatoare a fost expulzat în anul 1882 şi nu i s-a mai îngăduit să revină în ţară decât abia în anul 1898, când a fost numit şi mare mufti al Egiptului – funcţie deţinută până la moarte.

1. Piastru, subunitate monetară egipteană, reprezentând o sutime dintr-o liră.

Încărcată nu putea prevesti decât pieirea şi sfârşitul. Îşi îndreptă paşii spre etajul de sus – apartamentul lui, cum îi plăcea să-l numească. Aici îşi petrecea singur o bună parte din timp, împărţindu-l între dormitorul şi biblioteca ce dădeau spre Bayna el-Qasrein. Îşi scoase hainele, aruncă pe el în grabă un *ghilbab* şi un halat de casă şi alergă în bibliotecă. În faţa ferestrei cu obloane zăbrelite trona un birou mare, iar cele două laturi erau ocupate de dulapuri pline cu cărţi. Trebuia să citească cel puţin un capitol din *Izvoarele religiei şi moralei* de Bergson şi să facă o ultimă revizie articolului despre pragmatism, pregătit pentru revista *Al-Fikr*[16]. Clipele acestea prelungite până la cumpăna nopţii, când rămânea singur numai cu cărţile şi filosofia, erau cele mai plăcute din viaţă. Numai atunci simţea că este cu adevărat om. Restul timpului petrecut la Şcoala Spătarului, unde era profesor, sau alergând încolo şi încoace pentru diverse treburi sâcâitoare era dedicat supravieţuirii, la fel ca orice animal care era nevoit să se zbată pentru a-şi asigura existenţa. Nu-i

— Plăcea slujba pe care trebuia s-o îndeplinească şi nu avea niciun respect pentru ea. Dar niciodată nu-şi exprimase deschis nemulţumirea şi mai ales în casă, unde n-ar fi făcut decât să dea apă la moară unora şi altora. Cu toate astea, era un profesor excelent, făcându-şi în mod conştiincios datoria şi bucurându-se de aprecierea directorului.

Tocmai din acest motiv i se şi încredinţa conducerea unor activităţi suplimentare în cadrul şcolii, numite de el – mai în glumă, mai în serios– treabă de sclav. Doar sclavii erau nevoiţi să execute treburi care nu le plăceau! în realitate, dorinţa de a se remarca – o reminiscenţă a orgoliului copilăriei – era aceea care-l împingea şi acum să se străduiască să fie în permanenţă în competiţie.

Hotărâse de la bun început că trebuie să se bucure de prestigiu în

16 în traducere, *Gîndirea.*

faţa elevilor şi a colegilor săi şi procedase în consecinţă. Era respectat şi chiar iubit, în pofida capului enorm şi a nasului ce amintea de trompa unui elefant.
L'Virii îndoială că tocmai aceste defecte sau mai precis complexul pe care ele i-l întreţinuseră din vremea copilăi ici avuseseră principalul merit în hotărârea lui fermă de a şi păstra o bună reputaţie. Era conştient că cei din
În nil său, şi mai ales elevii, vor fi ispitiţi să facă glume pe cama defectelor sale şi tocmai de aceea se arătase intransigent, curmând de la bun început orice tentativă de felul acesta. Surprindea uneori gesturi sau aluzii în timpul lecţiilor sau mai ales în curtea şcolii, dar răspundea întotdeauna prompt, atenuându-şi riposta cu o glumă şi cu
Ionul său blajin, caracteristic firii lui înţelegătoare. În plus, avea o răbdare şi un talent cu totul neobişnuite de
explica şi de a-i ajuta pe copii să pătrundă sensurile adânci, iar când le vorbea despre mişcarea naţională şi despre revoluţie se înflăcăra într-atât, încât uita de lecţie, expunându-şi propriile sale convingeri şi sentimente.
Tonte acestea îi atrăseseră simpatia şi admiraţia elevilor, curmând în faşă orice ispită de a-l şicana. La început, chicotelile şi zâmbetele ironice îl deranjaseră cumplit, înviind amintiri triste de demult, dar în cele din urmă învinsese bucuria pentru dragostea şi respectul pe care le descifra în ochii celor mici. Într-o vreme, îl năpădise teama că directorul şi colegii vor afla de articolele pe care le publicase lună de lună în revista *Al-Fikr* şi că,bineî nţeles, vor fi nemulţumiţi de ideile filosofice pe care le difuza, mai ales când critica dogma şi principiile etice int. R-o manieră care nu se potrivea deloc cu meseria de dascăl. Dar curând constatase că niciunul dintre ei nu se atingea de revista cu pricina şi teama îl părăsise. S-a
11 nişţit mai ales când a aflat că revista apare într-un tiraj ce nu depăşeşte o mie de exemplare şi că mai mult de jumătate din ele se difuzează în alte ţări arabe. Nu mai avea de ce să se teamă pentru slujba lui. În puţinele clipe de linişte, „profesorul de engleză de la Şcoala Spătarului"
se simţea în largul său şi pornea să colinde prin spaţiile nemărginite ale gândirii; citea, medita şi-şi nota idei pentru articolele viitoare. Se simţea îmboldit continuu de lupta ascuţită între pasiunea pentru cunoaşterea adevărului şi dorinţa de a

evada într-un fel din atmosfera apăsătoare ce-l învăluia cu sentimentul copleşitor al singurătăţii. Se apăra de singurătate cu filosofia lui Spinoza, încerca să se consoleze pentru lipsa de însemnătate învingându-şi voinţa ca Schopenhauer, se străduia să uite de tristeţea sufocantă şi de suferinţa Aişei însuşindu-şi concepţia lui
Leibniz despre bine şi rău şi-şi potolea inima însetată de dragoste cu ideile lui Bergson. Numai că lupta sa neîntreruptă n-a reuşit să-l salveze de chinul căutării şi al îndoielii. Adevărul seamănă întru totul cu o femeie iubită;
este la fel de răsfăţat şi capricios, se joacă cu inima şi sufletul tău, stârnind îndoiala şi gelozia, dorinţa de a cunoaşte şi de a avea totul. Asemenea femeii adorate, el are o mie de feţe şi o mie de chipuri. Şi cel mai adesea este la fel de viclean şi amăgitor, de crud şi sfidător.
Atunci când se simţea descumpănit şi istovit de trudă.
Kamal încerca să se consoleze zicându-şi că, în ciuda chinurilor, trăia totuşi cu adevărat; iar viaţa omului nu-şi merită numele dacă el nu-şi dă adevărata măsură!

2

Ahmad Abd el-Gawad îşi ţinea registrele de socoteli cu
i upulozitatea de odinioară, numai că acum o făcea cu niiiltă trudă, apăsat de povara anilor şi a bolii. Chipul lui nplecat adânc peste hârtii – cu *basmala*[17] atârnată deasupra clipului, cu mustaţa argintie ascunsă de nasul pe care
lu ţa slăbită îl făcea să pară mai mare – trezea milă şi e "iupătimire. Ajutorul său Gamil el-Hamzawi – care urma e împlinească în curând şaptezeci de ani – arăta şi mai lainic; se prăbuşea pe scaun imediat ce pleca un client, iillmd şi gemând cu sufletul strivit. „Dacă lucram cu sim-
li i’ la stat, acum pensia ne-ar fi scutit de osteneala asta ui! ovitoare”, gândi Ahmad necăjit, apoi bolborosi răguşit, iulicându-şi capul din hârtii:

— Criza asta blestemată ne încurcă mereu socotelile…

— Aşa e, încuviinţă El-Hamzawi cu vădită nemulţumire Dar, oricum, anul ăsta e mai bun decât cel trecut, mi acela a fost mai bun decât cel dinaintea lui… Slavă lui

---

17 Prescurtare a formulei *Bi-smi Allah ar-rahman ar-rahim* — „în numele lui Allah cel milostiv şi bun“ -, rostită în împrejurări foarte diferite, dar mai ales cînd se începe o activitate. Ea apare foarte des afişată în magazinele comerciale din ţările arabe.

Allah!...

Anul 1930 şi cei care i-au urmat au adus pentru negus-
11 iri zile de groază; Ismail Sidqi[18] cârmuia în mod samavolnic.

iar foametea şi lipsurile făceau ravagii. De cum se trezeau din somn şi până noaptea târziu nu discutau decât despre falimente, întrebându-se ce le va aduce ziua de mâine.

Ahmad Abd el-Gawad se socotea printre cei norocoşi, de vreme ce scăpase de faliment, deşi se aflase tot timpul pe muchie de cuţit.

— Slavă lui Allah! şopti stăpânul trist.

După un timp, domnul Ahmad se trezi cu Gamil el-Hamzawi privindu-l insistent, dar vădit încurcat. Ce-o fi având părăsit *Wafd*-ul, intrând în Partidul Liberalilor Constituţionalişti, creat în 1922, şi devenind unul dintre liderii lui. În
1924 a fost numit ministru de Interne în cabinetul reacţionar condus de Ahmad Zayyur. În urma demiterii cabinetului condus de Mustafa en-Nahhas la 17 iulie 1930, regele Fu'ad l-a însărcinat pe Ismail Sidqi cu alcătuirea unui nou cabinet.

La început, el a fost susţinut de Partidul Liberalilor Constituţionalişti, dar cum aceştia nu i-au arătat prea multă încredere, şi-a creat un partid propriu – Partidul Poporului. Când în 1930 Ismail Sidqi a anulat Constituţia din 1923, înlocuind-o cu alta nouă, care a ignorat cele mai multe prevederi cu conţinut democratic ale vechii constituţii, nemulţumirea poporului a crescut în mod considerabil şi el s-a trezit foarte izolat. În baza noii constituţii a organizat un simulacru de alegeri, boicotate de *Wafa* şi de Liberalii Constituţionalişti şi soldate cu crearea unui parlament care să-l sprijine.

Guvernul lui Ismail Sidqi care a condus ţara în anii crizei economice puternic resimţite în Egipt este socotit cel mai impopular şi reacţionar din întreaga perioadă a Egiptului modern. În timpul guvernării lui Ismail Sidqi, influenţa palatului a crescut în mod considerabil, iar englezii care erau interesaţi de slăbirea influenţei Wa/bî-ului şi de slăbirea unităţii poporului egiptean au adoptat o atitudine de expectativă. Ismail Sidqi a demisionat în 1933 şi în locul lui a fost ales la conducerea Partidului Poporului Abd el-Fattah
Yahya, care a alcătuit un cabinet de orientare asemănătoare. La

---

18 2. Ismail Sidqi s-a numărat printre primii aderenţi la mişcarea *wafd-istă* iniţiată de Saad Zaghlul, dar foarte curînd el a

insistenţa Blocului Naţional creat în 1935, regele a emis în decembrie al aceluiaşi an un decret prin care se revenea la Constituţia din 1923.

Pe suflet? îşi apropie scaunul de biroul stăpânului şi se aşează greoi, cu un zâmbet palid şi umilit. Era o vreme destul de rece, în ciuda soarelui scânteietor, iar din când în când se stâmeau rafale de vânt ce izbeau cu furie în uşi şi ferestre, zgâlţâindu-le din ţâţâni.

— Ia spune-mi, ce te frământă? i-o luă stăpânul înainte, mdreptându-se în scaun. Nu ştiu ce mă face să cred că vrei să-mi spui ceva important.

— Sunt într-o situaţie destul de neplăcută... se codi Kl-Hamzawi, cu ochii în pământ. Nu ştiu cum să încep...

— Am petrecut mai mult timp aici împreună cu tine decât cu familia mea... începu Ahmad liniştit, încercând nă-l încurajeze. Aşa că poţi să-mi spui tot ce ai pe suflet...

— Tocmai pentru că e vorba de tovărăşia noastră îndelungată îmi vine greu să vorbesc, *şi*[19] stăpâne...

Tovărăşia? Nu-i trecuse prin cap aşa ceva.

— Cum? Vrei... cu adevărat?... bâigui Ahmad Abd l-Gawad, simţind că-i trece un junghi prin inimă.

— Cred că a sosit momentul când trebuie să mă re-l rag... se încumetă bătrânul să mărturisească, copleşit de tristeţe. Nu mă mai simt în stare să merg înainte cu dumneata...

I se strângea inima de durere. Ce altceva puteau să fie vorbele lui El-Hamzawi decât o prevestire rea. Venise vremea să se retragă şi el? Cum să ducă mai departe treburile prăvăliei de unul singur, răzbit de boală şi de ani? Privi spre ajutorul său nedumerit, cu ochii rătăciţi.

— Îmi pare nespus de rău... Dar nu mă mai simt în stare, insistă El-Hamzawi cu îndărătnicie. Ce să fac? Am avut grijă să nu te las singur, adăugă după ce cumpăni o clipă. Am găsit un băiat de nădejde, pe care te poţi bizui mai mult decât pe mine...

Încrederea nemărginită în onestitatea lui El-Hamzawi îl scutise de griji o viaţă întreagă, luându-i de pe umeri cel puţin jumătate din povara dughenei. Cum ar putea tocmai acum, la şaizeci şi trei de ani, să zacă în prăvălie din zori şi până la asfinţitul soarelui?

---

19 Formă contrasă a cuvântului din limba literară *sayyid* (,,domn“), folosită în dialecte ca termen comun de adresare sau precedînd numele unor sfinţi şi martiri musulmani (mai ales în ţările arabe din Nordul Africii).

— Doar ştii prea bine că părăsirea lucrului şi izolarea în casă grăbesc prăbuşirea şi sfârşitul… încercă stăpânul să-l abată de la hotărâre. Uită-te la pensionarii care şi-au lăsat slujba!…

— În cazul meu, prăbuşirea s-a produs înainte de a părăsi slujba, după cum bine vezi… îngăimă El-Hamzawi cu un surâs straniu.

— Bătrân viclean, numai Fu’ad te îndeamnă să mă laşi singur! protestă stăpânul, străduindu-se să-şi ascundă descumpănirea cu un zâmbet schimonosit.

— Doamne fereşte! exclamă El-Hamzawi, tulburat.
Toată lumea ştie cât sunt de şubred! Numai ăsta e motivul pentru care trebuie să mă retrag…

Cine ştie? Fu’ad este acum procuror şi nu-i mai convine ca tată-său să slujească într-o dugheană, chiar dacă stăpânul dughenei îi netezise calea către o astfel de carieră. Îşi dădu seama că bănuiala lui îl mâhnise pe bătrân şi încercă să dreagă lucrurile, întrebându-l cu blândeţe în glas:

— Când o să fie Fu’ad transferat la Cairo?

— Păi, cam anul ăsta ar fi vorba, sau cel mai târziu peste un an…

Trecu un răstimp de tăcere ce trăda stânjeneala celor doi.

— Dacă se mută şi stă cu mine la Cairo, trebuie să mă gândesc să-l însor, nu-i aşa, *şi* stăpâne? întrebă El-Hamzawi în cele din urmă, încercând să vină în întâmpinarea bunăvoinţei domnului Ahmad. Doar e singurul meu băiat…
Şi mai am încă şapte fete! Trebuie să-l însor, nu-i aşa?
De fiecare dată când mă gândesc la asta îmi vine în minte frumoasa dumitale nepoată…

Îl cercetă pe furiş cu coada ochiului şi adăugă cu timiditate:

— Ştiu că nu suntem de aceeaşi condiţie, fireşte…

Allah să mă ierte, *amm* Gamil!… Cum poţi să spui îi mi ceva? Suntem fraţi de-atâta vreme, doar!…

I o fi cerut Fu’ad să pipăie pulsul? Un procuror e ceva, ilni nu despre căsătorie îi arde lui acum să vorbească!

Mai întâi de toate, spune-mi dacă tu eşti cu adevărat liotărât să te retragi din slujbă!…

Bună dimineaţa de o mie de ori! le întrerupse conversaţia un glas din uşa prăvăliei.

Stăpânul se strădui să zâmbească amabil, cu toate că mi i convenea câtuşi de puţin să fie deranjat tocmai când avea de

discutat o problemă atât de importantă.

Bine-ai venit! îi răspunse fără niciun chef. Poftim!
Adăugă apoi, făcând semn spre scaunul pe care-l eliberase
Kl llamzawi.

Zabida se aşează greoi cu trupul ei mătăhălos, făcând antumii să geamă din toate încheieturile. Se boise cu tot la Ini de sulimanuri, dar nu mai rămăsese nici urmă din podoabele-i bogate pe care le purta cândva la gât, la urechi şi pe braţe, şi nici din frumuseţea ei de odinioară. Stăpmul o salută acum ca pe orice alt client. Nu era deloc meântat de vizita ei, ştiind prea bine că de fiecare dată nud apare trebuie să-i ceară câte ceva. Când o întrebă de sănătate, bâigui cu ochii în bagdadie:

— Slavă lui Allah!

— Şi ce zici că mai faci? o întrebă a doua oară indiferent, numai ca să rupă tăcerea stânjenitoare.

Zabida surâse trist, lăsând să se înţeleagă că şi-a dat prea bine seama de răceala ascunsă în spatele amabilităţii lui. Izbucni pe neaşteptate în hohote, fără să-i pese de atmosfera rece din jur, cu care zilele din urmă începuseră s-o obişnuiască.

— Nu vreau să mă întind la vorbă şi să-ţi răpesc din timpul preţios, căci ştiu cât eşti de ocupat... Dar pentru mine ai fost bărbatul cel mai generos şi tocmai de aceea îţi adresez ţie rugămintea de a-mi împrumuta nişte bani sau de a-mi găsi un client care să-mi cumpere casa. Dacă ar fi cu putinţă, m-aş bucura să fii chiar dumneata cumpărătorul...

— Eu? întrebă Ahmad Abd el-Gawad, oftând. Bine-ar fi, sultană, dar vremurile s-au schimbat... întotdeauna am fost sincer cu tine, dar se pare că tu nu vrei să mă crezi, sultană...

— Sultana a ajuns falită... încercă ea să se justifice, râzând în silă şi încercând să-şi ascundă dezamăgirea. Ce pot să fac?

— Data trecută ţi-am dat cât am putut, dar acum situaţia nu-mi mai îngăduie aşa ceva...

— Crezi că nu poţi să-mi găseşti pe cineva care să-mi cumpere casa? întrebă temătoare.

— Îţi promit că mă voi strădui să găsesc un cumpărălor...

— De fapt asta voiam de la tine, stăpân al generoşilor...
Îngăimă ea, vrând să-şi exprime recunoştinţa. Apoi, cu glas tânguitor: Toate lucrurile şi toată lumea s-au schimbat. Allah să fie îngăduitor cu oamenii! în zilele gloriei se întreceau să-mi sărute pantofii... Acum sunt toţi o apă şi-un pământ. Parcă s-ar fi înţeles

între ei, căci toţi mă ocolesc şi trec pe celălalt trotuar când mă văd, ferindu-se să dea nas în nas cu mine.

Se poate întâmpla să uiţi unele lucruri… Să nu te intereseze nici sănătatea, nici tinereţea, nici oamenii!…

Dar cum să uiţi de zilele gloriei, de zilele minunatelor cântece ale iubirii?!

— Dar nici tu, sultană, n-ai prea ţinut cont de trecerea timpului…

— E-adevărat! recunoscu ea, oftând cu năduf. N-am putut să fac ce-a făcut Galila. A făcut negoţ cu cinstea altora şi-a strâns averi şi case… Şi pe deasupra m-a blagoslovit Allah să am de-a face numai cu ticăloşi. Neruşinarea a ajuns până acolo încât Hasan Ambar mi-a vândut o priză de haşiş cu o liră, într-o vreme când nu se prea găsea pe piaţă!

— Blestemat să fie!

— Hasan Ambar? De o mie de ori blestemat!

— Da’ de unde! Mă gândeam la haşiş.

— Să ştii că haşişul este mult mai milostiv decât oamenii, zău aşa!…

— Nici vorbă! Să n-aud! E o adevărată nenorocire că ai ajuns sclava lui…

— Mi-a prăpădit toată vlaga şi toţi banii… recunoscu ea. Dar asta este! Când îmi găseşti un muşteriu pentru casă?

— Cu prima ocazie! Sper s-o scot într-un fel la capăt!

Îi răspunse el în doi peri.

— Bagă de seamă! îl avertiză ea în vreme ce se ridica.

Data viitoare vreau să te văd zâmbind din toată inima.

Orice rău m-ar lovi este mai neînsemnat decât acela care-mi vine de la dumneata… Ştiu foarte bine că te stânjenesc cu insistenţele mele, dar n-am încotro. Sunt la mare ananghie şi nu mai ştiu unde mi-e capul… Iar dumneata ai rămas pentru mine cel mai generos om…

— Nu mă bănui de sentimente care nu-mi aparţin…

Încercă el să se scuze. Adevărul este că, tocmai când ai intrat pe uşă, eram ocupat cu o chestiune foarte importantă. Negustorii nu scapă niciodată de griji, aşa cum prea bine ştii…

— Allah să-ţi ajute să scapi de necazuri!

Clătină din cap în semn de mulţumire în timp ce-o conducea spre uşă.

— Oricând eşti binevenită! mai adăugă domnul Ahmad, luându-

şi rămas-bun.

Citi în privirea ei stinsă şi mohorâtă toată zădărnicia şi i se făcu milă de femeia îmbătrânită din faţa lui. Reveni în dugheană abătut şi bombăni, uitându-se trist la Gamil el-Hamzawi.

— Asta-i viaţa!...

— Allah să te ferească de relele ei şi să te ajute să ai parte numai de bine! Apoi adăugă pe un ton neîndurător:
Nici nu merita altă răsplată o femeie stricată cum a fost ea!...

Ahmad Abd el-Gawad clătină din cap, strâmbând din nas şi foindu-se pe scaun, lăsând să se vadă că nu-i conveniseră vorbele usturătoare ale celuilalt.

— Vasăzică, eşti hotărât să mă părăseşti, reveni stăpânul la discuţia întreruptă de vizita Zabidei.

— Nu e vorba nicidecum de părăsire, sări El-Hamzawi, încurcat. Mă retrag pur şi simplu şi regret din tot sufletul că sunt nevoit s-o fac.

— Vorbe frumoase, exact ca cele care-au amăgit-o pe
Zabida acum câteva clipe.

— Doamne fereşte! îţi mărturisesc cu toată sinceritatea ce simt în adâncul inimii... Nu vezi, stăpâne, că sunt aproape o ruină din pricina bătrâneţii?

Clientul care intră în prăvălie le întrerupse din nou dialogul şi El-Hamzawi se îndreptă spre locul lui de la tejghea, întrebându-l ce doreşte.

— Cine-mi stă la birou ca o lună plină 7[20] răsună imediat după aceea un glas hodorogit din pragul uşii, unde se ivise şeicul[21] Mitwalli Abd es-Samad, înfăşurat într-un *ghilbab* ponosit şi decolorat, ţesut din păr aspru, cu nişte papuci zdrenţuiţi şi cu o fâşie din lână înfăşurată în jurul capului, sprijinindu-se în cârjă. Îşi strâmbase gâtul spre zidul lipit de birou, închipuindu-şi că acolo se află stăpânul, şi clipea fără încetare din ochii înroşiţi.

---

20 Luna plină apare foarte des în literatura arabă şi în folclorul arab ca o metaforă pentru faţa omenească şi cu deosebire pentru faţa femeii frumoase, dar şi ca simbol al generozităţii şi al altor virtuţi.

21 In limba română, cuvîntul „şeic“ (provenit din tc. *şeyh)* are un sens mult mai restrîns decît în originalul egiptean. Astfel, în limbajul familiar egiptean, titlul de şeic (lit. *shaykh)* se aplică în mod curent ca titlu de curtoazie persoanelor cu o pregătire religioasă elementară şi cu un anumit prestigiu impus — nu în ultimă instanţă - şi de vîrstă. Ca termen comun, *shaykh* înseamnă, de altfel, „bătrîn“.

— Poftim, şeic Mitwalli! îl invită Ahmad zâmbind, în ciuda gândurilor negre care-l năpădiseră.

Bătrânul căscă gura în care nu mai rămăsese niciun dinte şi se porni să bolborosească:

— Piei, tensiune!... întoarce-te din nou, sănătate, la stăpânul oamenilor!...

Stăpânul se ridică şi se apropie de bătrân. Abia atunci îşi dădu Mitwalli seama unde se afla domnul Ahmad şi privi spre el cu ochii larg deschişi, trăgându-se un pas înapoi, ca şi cum s-ar fi ferit instinctiv sau ar fi dat să fugă. Pe urmă se opri şi se întoarse rând pe rând spre cele patru zări, continuând să bolborosească răguşit:

— Din partea asta să-ţi vină bucurie... şi din partea asta să-ţi vină bucurie... şi din partea asta să-ţi vină tot bucurie... şi din partea asta să-ţi vină numai bucurie...

Pe urmă, se îndreaptă spre uşă, îndrugând repezit:

— Nu astăzi, ci mâine sau poimâine!... Dar nu uita să rosteşti tot timpul „Allah este atotvăzător!”

Când ajunse în stradă, porni cu paşi mari şi vioi, ce nu ne potriveau deloc cu înfăţişarea lui umilă.

3

După un obicei de demult, în ziua de vineri se adunau în casa cea veche toţi fiii laolaltă cu nepoţii – o frumoasă rânduială la care nu puteau renunţa. Amina însă nu mai era cea de odinioară. Rolul de frunte la bucătărie îi revenea acum lui *umm* Hanafi, dar stăpâna casei le aducea mereu aminte că slujnica a fost ucenica ei şi prin urmare de la ea a deprins tot meşteşugul. Şi-i plăcea tare mult să i se recunoască acest merit şi să i se aducă tot timpul laude, cu toate că fiica ei mai mare sărise întotdeauna să
(leu o mână de ajutor, chiar şi după ce devenise un simplu munafir în casa cea veche. Cu puţin înainte de plecarea xt. Ftpânului la prăvălie, nepoţii se strânseră în camera bunicului; Abd el-Mun’im şi Ahmad însoţiţi de tatăl lor
Ibrahiui Şawkat, Ridwan şi Karima însoţiţi de tatăl lor
Ynmn pe feţele tuturor se citea acum smerenia în care se topise orice urmă din hohotul râsului şi din larma jocurilor pe măsură ce se adunau anii, stăpânul se bucura din ce în ce mai mult de această întâlnire. Îl mustră în gând pe Yasin pentru că nu catadicsea să-l viziteze şi în timpul săptămânii la dugheană, mulţumindu-se doar cu întâlnirea de vineri. Oare catârul nu e în stare să priceapă că are nevoie să-l vadă mai des? Chipul lui

Ridwan, cu ochii negri şi pielea rumenă, îi trezeşte un noian de amintiri – aci îl vede pe Yasin, aci o vede pe Bahiyya, prima lui soţie şi mama lui Yasin, aci îl vede pe prietenul de demult Muhammad Iffat. Este nepotul lui cel mai drag. Karima, sora lui, are numai opt ani, dar se vede limpede că va fi o fată frumoasă. Cât despre Abd el-Mun'im şi Ahmad, e de-ajuns că regăseşte pe chipurile lor copia propriului nas, încadrat de ochii mici şi senini ai Khadigăi. Ei sunt mult mai îndrăzneţi decât ceilalţi în timpul conversaţiei.

Iar bunicul e nespus de încântat de succesele nepoţilor la şcoală. Numai că nepoţilor puţin le pasă de el. Pe de o parte se consolează cu gândul că trăieşte şi că va rămâne mereu prin ei. Pe de altă parte, îi reamintesc întruna că va dispărea cu încetul din mintea şi preocupările lor. Dar asta n-avea darul să-l întristeze; odată cu slăbiciunea şi neputinţa, bătrâneţea îi adusese mai multă înţelepciune.

Amintirile-i năpădeau însă gândul: când era ca ei, prin anul 1890, îşi petrecea timpul învăţând puţin şi alergând mult cu Muhammad Iffat, cu Ali Abd er-Rahim şi cu Ibrahim el-Far pe străzile din El-Gamaliyya şi prin parcul ”-Azbakiyya. Tatăl lui fusese om cu dare de mână, căci de la el moştenise prăvălia. Doar rareori îl dojenea, în rest era destul de îngăduitor, căci Ahmad era unica lui odraslă.

Viaţa fusese atunci pentru el doar o carte nedeschisă, plină de speranţe. Pe urmă venise povestea Haniyyei…

Ei, domoleşte-te! Nu se cuvine să cazi pe gânduri, lăsân-lu-te pradă amintirilor!…

Se ridică pentru rugăciunea de după-amiază, vestindu-le că se pregăteşte de plecare. Pe urmă se îmbrăcă şi o luă agale spre prăvălie, iar musafirii se adunară în jurul bunicii, la obişnuita cafea, în vreme ce mangalul fumega alene, cu pâlpâiri firave din când în când. Amina împreună cu Aişa şi Na'ima se aşezară pe canapeaua din mijloc. Pe cea din dreapta stăteau Yasin, Zenoba şi Karima, iar pe cea din stânga – Ibrahim Şawkat, Khadiga şi Kamal. Băieţaşii îşi luară în primire scaunele risipite ici şi colo. Ibrahim Şawkat se porni să laude mâncărurile care i se păruseră delicioase. Elogiul era mai degrabă pentru maestra care-şi îndrumase cu mult talent ucenica iscusită. Iar Zenoba repeta laudele ca un ecou, căci nu scăpa niciun prilej să intre în graţia neamurilor lui Yasin.

După ce ani în şir Zenoba se simţise ostracizată de familia soţului, uşile i se deschiseseră pe rând, iar ea insistase cu îndărătnicie să-şi dobândească locul ce i se părea îndreptăţit. Prima oară au venit neamurile lui Yasin în casa ei pentru a le adresa cuvinte de îmbărbătare, când li se prăpădise un copil. Atunci i-au întins mâna pentru prima oară.

Zenoba a început să prindă curaj şi curând după aceea a pornit să-i viziteze; mai întâi pe cei din Es-Sukkariyya[22] şi apoi pe stăpânii din casa cea veche din Bayna el-Qasrein, când suferinţa domnului Ahmad începuse să se agraveze.

Ea se încumetase chiar să intre în dormitorul lui şi se purtaseră şi unul şi celălalt ca şi cum nu s-ar mai fi văzut niciodată până atunci. Şi, pas cu pas, Zenoba şi-a ocupat locul în familia domnului Ahmad, ajungând în cele din urmă să se adreseze direct, Aminei zicându-i *tiza*[23], iar

Khadigăi – „soră”. Toată vremea se străduise să pară un exemplu de modestie şi respect. Spre deosebire de celelalte femei – chiar de cele din neamul lui Yasin –, Zenoba aven grijă să nu se dichisească prea mult înainte de a ieşi din casă. Din pricina asta le părea mult prea trecută pentru vârsta ei. Khadigăi nu i-a venit în ruptul capului na creadă când a aflat că Zenoba are doar treizeci şi şase de ani pe scurt, a reuşit să obţină de la toţi certificat de **huilă** purtare. Într-o bună zi, referindu-se la Zenoba, Amina îşi a pusese părerea cu convingere: „Se vede că e fată de neam l’oate un neam mai îndepărtat, cine ştie?... Ori**cum** e fată bună şi, lucrul cel mai important, e singura lemeie care a reuşit să-l strunească pe Yasin şi să trăiască împreună cu el!”. Khadiga ajunsese un maldăr de grăsime şi de carne; îl întrecuse chiar şi pe Yasin. Nu pregeta să-şi exprime încântarea pentru înfăţişarea ei, felul cum arăta fiind o sursă de mulţumire pentru ea, la fel de importantă ca viaţa celor doi băieţi Abd el-Mun’im şi

Ahmad sau ca viaţa ei matrimonială. Tot timpul se temea de deochi şi continua să se vaiete în stânga şi-n dreapta.

Atitudinea ei faţă de Aişa se schimbase însă cu totul. De opt ani nu mai rostise nicio vorbă răutăcioasă, nicio ironie la adresa ei, nici măcar în glumă. Dimpotrivă, îşi dăduse toată osteneala să fie cât mai blândă şi mai atentă cu ea. O durea sufletul pentru

---

22 în traducere, Strada Zahărului.

23 Cuvînt de origine turcă (*teyze*), intrat în limbajul familiar egiptean cu sensul aproximativ de „tuşă“.

suferinţa Aişei şi în acelaşi timp se temea de soarta care o lovise atât de cumplit. Nici nu voia s-o determine pe sora ei să compare vreodată soarta de care avusese parte fiecare dintre ele. Se arătase destul de generoasă în ziua când soţul ei Ibrahim Şawkat a decis să renunţe la drepturile ce i se cuveneau după decesul fratelui său în favoarea Na'imei, aşa încât întreaga moştenire a revenit Aişei şi fiicei sale. Sperase ca gestul ei generos să fie preţuit aşa cum se cuvine, dar
Aişa fusese atât de năucită, încât nici n-a fost în stare să observe mărinimia surorii sale. Asta n-a împiedicat-o pe
Khadiga să fie la fel de afectuoasă şi de îngăduitoare;
încerca să fie pentru Aişa ca o a doua mamă. Ar fi vrut s-o poată schimba, s-o readucă la viaţă, s-o vadă mulţumită.

Ibrahim Şawkat scoase un pachet de ţigări şi i-l întinse
Aişei. Aceasta luă o ţigară, după care scoase şi el una; le aprinseră şi începură să împrăştie colaci de fum. De multe ori o dojeniseră pe Aişa pentru abuzul de tutun şi cafea, dar ea ridica din umeri, fără să se sinchisească, iar **Amina** se mulţumea să-l implore pe Cel de Sus cu glas înduioşător să se milostivească şi să aline suferinţa copilului ei.
Yasin era cel mai îndrăzneţ cu poveţele, socotind probabil că pierderea copilului l-ar fi îndreptăţit cel mai mult s-o facă. Numai că el nu rămăsese cu moartea în suflet, iar
Aişa socotea că soarta fusese mult mai îndurătoare cu el.
Sora lui pierduse doi băieţi – pe Osman şi pe Muhammad – când se făcuseră destul de măricei, în vreme ce lui i se prăpădise un prunc înainte să fi împlinit un an. Se pase că nenorocirile erau subiectul ei preferat şi se străduia cu tot dinadinsul să aducă vorba despre ele tocmai pentru a sublinia situaţia ei cu totul deosebită în această lume a suferinţei.

Kamal surprinse o controversă aprinsă între Ridwan.
Abd el-Mun'im şi Ahmad, în legătură cu proiectele de viitor. Îşi ciuli urechile, ascunzându-şi cu greu zâmbetul.

— Toţi urmăm umanul şi eu unul nu văd o facultate mai potrivită decât Dreptul, îşi dădu părerea Ridwan
Yasin.

— Bineînţeles, dar el nu vrea să priceapă cu niciun chip! încuviinţă Abd el-Mun'im Ibrahim Şawkat[24] cu glas răsunător şi

24 în onomastica arabă tradiţională, numele complet al unei persoane este alcătuit din propriul nume, urmat de cel al tatălui şi de al bunicului.

sigur, clătinându-şi capul enorm, care-l făcea să semene cel mai mult cu Kamal. Surâse ironic, făcând semn spre Ahmad.

— Dacă ţine morţiş, n-are decât să intre la Litere, dar mai întâi trebuie să mă convingă de foloasele unei facultăţi ca asta, se amestecă în vorbă Ibrahim Şawkat, făcând şi el semn spre Ahmad. Despre Drept am auzit şi eu, pe când despre Litere nu ştim mai nimic.

Kamal lăsă ochii în jos mâhnit, năpădit de amintiri triste. Îi răsunau şi acum în urechi ecourile acelei discuţii de demult despre Drept şi Şcoala Normală Superioară.

Se mai hrăneşte cu speranţele de odinioară, dar aproape că nu trece o zi fără să se izbească de adversităţile vieţii.

Procurorul, de pildă, nu mai are nevoie de nicio recomandare, pe când autorului unor articole din revista *Al-Fikr* îi sunt necesare şi alte recomandări decât cele pe care i le dau născocirile imaginaţiei lui. Dar Ibrahim Şawkat nu aşteptă să-l vadă pe fiul său cum se zbate în încurcătură, ci îşi fixă ochii mici şi bulbucaţi asupra lui Kamal, somându-l să răspundă el la întrebare.

— Vreau să aflu şi părerea unchiului Kamal, bombăni cu vocea răguşită.

— Eu cred că fiecare trebuie să studieze ceea ce se potriveşte mai bine cu înclinaţiile lui, îngăimă Kamal fără tragere de inimă, în vreme ce Ibrahim se străduia să-şi ascundă un zâmbet maliţios.

Ahmad consideră răspunsul unchiului un câştig de cu uză pentru el şi-şi plimbă privirile triumfător între tatăl şi fratele său.

— Dar să ia aminte la ce-i spun eu: Dreptul îi oferă posibilităţi materiale infinit mai mari decât Literele! Dacă ui optat pentru Litere, să ştii că te aşteaptă învăţământul şi asta-i o meserie grea, care-ţi cere multă dăruire şi nu-ţi aduce nicio glorie…

— Mă gândeam să fac ziaristică…

— Ziaristică? se repezi Ibrahim Şawkat. Băiatul ăsta nu-i în toate minţile, nu ştie ce spune…

— Îndrumarea gândirii sau conducerea telegii înseamnă cum aceeaşi lucru în familia noastră… izbucni Ahmad cu indignare, adresându-se lui Kamal.

— Corifeii gândirii din patria noastră au studiat Dreptul, spuse Ridwan, dându-şi importanţă.

— Gândirea la care mă refer eu este cu totul altceva, continuă şi Ahmad cu semeţie.

— Într-adevăr! sări Abd el-Mun’im. Este un lucru înfiorător şi

nimicitor! Ştiu eu prea bine ce ai tu în vedere!

— În orice caz, ai grijă să chibzuieşti bine înainte de a hotărî! trase concluzia Ibrahim Şawkat, petrecându-şi privirile peste ceilalţi ca şi cum ar fi vrut să-i ia martori.

Eşti abia în clasa a patra şi mai ai încă destul timp ca să cugeţi. Nu uita însă că dreptul tău de moştenire n-o să depăşească o sută de lire pe an. Am prieteni care plâng uinamic pentru copiii lor care au terminat Universitatea şi nu găsesc o slujbă potrivită, fiind nevoiţi să lucreze ca simpli conţopişti pe un salariu de mizerie. La urma urmei.

şti liber să alegi...

— Eu propun să ascultăm şi părerea Khadigăi, căci doar ea l-a învăţat primele buchii pe Ahmad şi e cea mai în măsură să alegă între Drept şi Litere, se amestecă

Yasin, sperând să atenueze animozitatea.

Izbucniră într-un hohot straşnic. Râse şi Amina, care tocmai se aplecase deasupra ibricului cu cafea. Ba zâmbi chiar şi Aişa.

— Şi-acum să vă spun eu una de tot hazul, rosti Khadiga, încurajată şi de râsul Aişei. Ieri spre seară – şi iarna, după cum ştiţi, întunericul se lasă devreme – când mă întorceam din Calea Roşie în Es-Sukkariyya m-am simţit urmărită de un bărbat; iar când am ajuns sub bolta

El-Mitwalli[25], ce credeţi că se întâmplă? Se apropie de mine şi-mi zice: „încotro, frumoaso?". „Spre casă, jupâne

Yasin!", îi răspund eu înţepată şi mă uit drept în ochii lui să văd pe unde scoate cămaşa.

Râsul izbucni din nou în toată încăperea, iar Zenoba arunca soţului ei priviri vrăjmaşe, pline de tâlc, în vreme ce el protesta, făcând semne disperate cu mâinile în dreapta şi-n stânga să contenească râsul.

— Chiar aţi crezut-o? Cum puteam să fac aşa ceva?

Ce, sunt orb? dădu el din colţ în colţ, străduindu-se să iasă din încurcătură, dar fără să-i poată convinge.

— Fii şi tu mai atent! îl înţepă Ibrahim Şawkat. Ai grijă de cine te apropii!

---

25 Cea mai importantă dintre cele trei porţi ale oraşului vechi, construită în anul 1092, în timpul dinastiei Fatimizilor (dinastie şiită care a guvernat în Nordul Africii între 909 şi 1171; în Egipt, după anul 969). Numele El-Mitwalli este adoptat mai tîrziu şi trimite la un evlavios Abd el-Mitwalli care ar fi trăit şi ar fi făcut miracole în această zonă a oraşului.

Karima, care nu împlinise nici opt ani, îl prinse de mână pe tată-său şi izbucni într-un râs cristalin, ca şi cum ar fi pătruns tâlcul poveştii.

— Lucrul cel mai rău e că ai ajuns să stâmeşti râsul, comentă Zenoba cu năduf.

— Torni gaz peste foc, soro, carevasăzică… se bâlbâi Yasin, uitându-se înciudat la Khadiga.

— Dacă vreunul din cei de faţă au nevoie de Litere[26].

apoi acela eşti tu şi nu Ahmad, fiul meu cel smintit! mai adăugă soră-sa în chip de morală a poveştii.

Zenoba luă vorbele ei în serios, dar Ridwan sări imediat n ia apărarea tatălui, socotindu-l un „nevinovat oropsit”.

Ahmad continua să-l privească pe Kamal, implorându-l îi vină în ajutor. Abd el-Mun’im, în schimb, trăgea cu coada ochiului la Na’ima, care se lipise de mama ei, semăniud cu un trandafir alb. Obrajii ei palizi şi delicaţi se îmbujorau de fiecare dată când surprindea privirile furişate din ochii lui înguşti.

— Uită-te la băiatul lui El-Hamzawi! se adresă Ibrahim Şawkat fiului său, vrând să revină la discuţia întreruptă. A făcut Dreptul şi-a ajuns ditamai procurorul…

Kamal crezu că-i o ironie la adresa lui, dar continuă să tacă.

— A cerut mâna Na’imei, interveni Aişa în discuţie pentru prima oară.

Vestea aşternu peste odaie o linişte încordată.

El-Hamzawi a deschis ieri vorba la prăvălie cu stăpmtil, lămuri Aişa.

— Şi tata a fost de acord? întrebă Yasin temător.

— Este prea devreme să discutăm despre aşa ceva…

— Dar Aişa *hanem*1 ce părere are? o întrebă Ibrahim Şawkat circumspect, căutând în ochii ei.

— Ştiu şi eu?… glăsui ea domol, fără să-şi ridice ochii.

— La urma urmei ţie ţi se cuvine să ai ultimul cuvânt, nffl amestecă şi Khadiga, îndemnând-o să vorbească.

— Fu’ad este un băiat cu adevărat excepţional, se simţi Kamal obligat să depună mărturie în favoarea vechiului itău prieten.

— Dar am impresia că se trage dintr-un neam de nevoiaşi, comentă Ibrahim Şawkat cu aceeaşi prudenţă, lasând impresia că

---

26 în original, joc de cuvinte rezultat din folosirea cuvîntului *adab* care înseamnă în primul rînd „educaţie aleasă, politeţe" şi în al doilea rînd „literatură" şi „litere".

nu e prea sigur.

— Aşa e? întări Abd el-Mun’im cu glasul lui îndesat.

Il n unchi din partea mamei lui ţine o teleagă trasă de

I Cuvânt de origine turcă *(hanum)* însemnând „doamnă”, intrat în limbajul familiar egiptean în formele *hanum, hanim, hanem.*

Măgari, un altul îngrijeşte de cuptor la o brutărie, iar un unchi din partea tatălui e copist la un notar. Apoi, schimbându-şi puţin tonul, vrând să pară indiferent: Dar asta nu contează, căci înainte de toate omul se judecă după faptele lui şi nu după neamurile sale.

Kamal înţelese că nepotul lui se străduia să sublinieze două lucruri total diferite, de adevărul cărora era însă absolut convins: pe de o parte originea foarte modestă a lui Fu’ad, iar pe de altă parte faptul că aceasta nu ştirbea cu nimic meritele lui. Ba înţelese chiar mai mult: Abd el-Mun’im încerca să lovească în Fu’ad, dar sentimentele religioase profunde îl obligau să se disculpe pentru nedreptatea pe care i-o făcea cu bună ştiinţă. Dar tot răul spre bine; scăpase el de obligaţia de a înşira tot ce ştia despre Fu’ad. Ca şi nepotul său, nu dădea cine ştie ce atenţie deosebirilor sociale, dar se simţea ispitit să subaprecieze meritele fostului prieten cu intenţia clară de a le reliefa pe ale sale.

Se pare că pe Amina n-o mulţumise deloc felul cum vorbiseră despre Fu’ad.

— Tatăl lui e un om tare bun, grăi ea liniştit. Ne-a slujit toată viaţa cu statornicie…

— Toate ca toate, dar Na’ima va fi nevoită să trăiască alături de nişte oameni complet străini dacă s-ar mărita cu el, se repezi Khadiga s-o întrerupă. Până la urmă tot neamul contează cel mai mult.

— Ai dreptate! Neamul este totul până la urmă! veni întărirea la care nu se aşteptase nimeni din partea Zenobei.

Yasin tresări tulburat şi privi pe sub gene la Khadiga, întrebându-se ce efect ar putea avea asupra ei vorbele necugetate, aruncate de Zenoba la întâmplare, şi ce amintiri o să stârnească în închipuirea ei aţâţată, legate de lumea cântăreţelor şi a tarafurilor. O blestemă în gând pe soţia lui şi se simţi obligat să spună şi el ceva pentru a mai îndulci efectul vorbelor ei fără noimă.

— Luaţi aminte că nu e vorba de fiecine, ci de un procuror…

Tata l-a făcut procuror, doar ştii prea bine! se repezi nl înfrunte

Khadiga, încurajată de tăcerea Aişei. Banii nuştri l-au făcut procuror!

Ba să ştii că mai datori suntem noi faţă de tatăl lui
’luat; Fu’ad faţă de noi, îi apostrofă Ahmad, clipind ironic
Im ochii uşor bulbucaţi, ce aduceau aminte de răposatul
Klmlil Şawkat.

Ce tot spui acolo? Vorbele tale sunt întotdeauna de neînţeles pentru noi! îl mustră Khadiga, amenințându-l
cu degetul.

Eu v-aş sfătui să vă liniştiţi, fiindcă ultimul cuvânt o mi l aibă tot tata! îi îndemnă Yasin, în speranţa că va muşi să încheie o discuţie primejdioasă şi fără rost.

Amina trecu de la unul la altul împărţind ceştile cu
dea. Tinerii căutau cu jind spre Na’ima, care nu se dezlipi însă nicio clipă de lângă mamă-sa. „E o fată fermecătoare!”, îşi zise Ridwan în gând. „Ar fi nemaipomenit duc aş putea să mă împrietenesc cu ea ca să ieşim împreuna pe stradă. Toată lumea ar rămâne descumpănită, căci
Ic ar fi greu să aleagă pe cel mai frumos dintre noi doi".
l’ i îi moaşă fată!”, roiau şi gândurile lui Ahmad. „De ce nu u o fi dezlipind nicio clipă de mătuşa mea?!... Şi pe urmă, n are pic de carte." „Frumoasă, gospodină, smerită...", porni să-i numere şi Abd el-Mun’im calităţile, simţind cum gândurile începeau să pună stăpânire pe el. „N-ar avea niciun cusur, dacă n-ar fi atât de plăpândă... Dar şi
„i tot frumoasă rămâne... Numai în ochii lui Fu’ad delicaluţea ei ar putea părea un cusur...” Apoi nu se mai simţi iii stare să-şi strunească glasul şi se pomeni întrebând-o:

— Dar tu, Na’ima, ce părere ai?

Chipul palid al fetei se îmbujoră dintr-odată. Ridică iirâncenele uimită şi lăsă să-i fluture pe faţă aripa unui zâmbet fugar. Încercă să găsească o ieşire încruntându-se, dur nu obţinu efectul dorit.

— Eu n-am nicio părere! abia putu să îngâne, dând din umeri sfioasă. Lăsaţi-mă-n pace!

— Făţărnicie! scăpă Ahmad printre dinţi cu ironie.

— Făţărnicie? Ce vorbă mai e şi asta? sări Aişa, întrerupându-l contrariată.

— Sfiala nu mai e la modă! încercă el s-o lămurească.
Când e vorba de viaţa ta trebuie să ai curajul să spui cu glas tare

ce gândeşti...

— Noi nu pricepem vorbele tale... se eschivă Aişa cu mâhnire în glas.

— Pun pariu că familia noastră a rămas în urmă cu patru sute de ani! se lamentă Ahmad, fără să-i pese de privirea ameninţătoare a Khadigăi.

— Şi de ce te-ai oprit, mă rog, tocmai la patru sute?
Întrebă Abd el-Mun'im ironic.

— Aşa, ca să te întrebi şi să te miri tu! îi răspunse scurt, privindu-l peste umăr.

— Dar tu? îl atacă Khadiga pe neaşteptate pe Kamal.
Tu când ai de gând să te însori?

— Întreabă-mă să te întreb! Mereu aceeaşi placă veche!
Zise Kamal în doi peri, evitând un răspuns precis.

— Şi veche şi nouă! Şi n-o să scapi de ea până când n-o să te vedem însurat cu o fată ca lumea!...

Interesul Aminei crescu brusc la auzul ultimelor cuvinte, căci acum n-avea altă dorinţă mai mare în viaţă decât să-l vadă pe Kamal la casa lui. Era doar unicul ei băiat şi-şi dorea nespus să apuce să vadă şi de la el un nepot.

— Tată-său i-a tot găsit fete, numai una şi una, dar el se îndărătniceşte într-ale lui, întrecându-se cu gluma. De fiecare dată caută nod în papură... rosti ea dusă pe gânduri.

— Fără niciun temei? întrebă mirat Ibrahim Şawkat.
Chiar, câţi ani ai, *şi* Kamal? îl descusu apoi, printre hohote.

— Douăzeci şi opt! Mi-a trecut vremea!...

Amina auzi cifra şi nu-i veni să-şi creadă urechilor.

— Îţi place să te faci mai mare decât eşti! protestă
Khadiga.

Într-adevăr, el era mezinul familiei, iar discuţia în jurul vârstei lui ameninţa să dezvăluie în mod indirect şi

11 ti 11 surorii sale. Cu toate că bărbatul ei împlinise şaizeci «I" uni, nu-i făcea deloc plăcere să recunoască în faţa
• li ora că ajunsese şi ea la treizeci şi opt. Kamal se simţea în mare încurcătură; după părerea lui, chestiunea nu se polen rezolva printr-un singur cuvânt. Întrebarea revenea întruna şi ajunsese să-l sâcâie cumplit.

Sunt tot timpul ocupat... ziua la şcoală, noaptea în
Inroul meu, le răspunse el domol, simţind că nu mai are im li re să le ţină piept şi de data asta.

O viaţă splendidă, unchiule, izbucni Ahmad entu-
• i": nnat, dar omul trebuie să se gândească totuşi să-şi întemeieze un cămin!
Tu eviţi de fapt complicaţiile. Ca să nu te distragă li Iii căutarea „adevărului”, dar să ştii că adevărul se află
l "i i nai în aceste greutăţi, se repezi să precizeze Yasin.
• " i i’-l cunoştea pe mezin mai bine decât toţi ceilalţi. Ade-
— „” d n-o să-l afli în cărţi, s-o ştii de la mine! El se află în i iiiift şi pe stradă…
M-am obişnuit să-mi cheltuiesc banii până la ultimul l i nţ. N-am făcut niciun fel de economii. Cu ce să mă în ior? insistă Kamal să se scuze.
Important e să vrei să te însori şi, dacă vrei cu iil"vărat s-o faci, o să te descurci tu într-un fel, îl asaltă
Khadiga.
Cred că-ţi cheltuieşti salariul până la ultimul sfanţ
l urinai ca să nu ai cu ce te însura, conchise Yasin cu un
’ iiubeţ şiret.
Vorbeşte de parcă banii şi căsătoria ar fi unul şi acelaşi lucru. Şi totuşi, de ce nu s-a căsătorit? Mai ales că a avut i condiţii pentru asta şi-ar fi scăpat şi de insistenţa lor.
A lost o vreme sclavul iubirii cu adevărat, iar căsătoria i e părea pe atunci o joacă. A urmat apoi un timp în care meditaţia luase locul iubirii. Plăcerea supremă i-o aducea numai o carte bună sau publicarea unui articol. Şi-a zis
„lunci că un cugetător nu trebuie să se însoare; n-are în o ici un caz nevoie de-aşa ceva. El aspira spre înalturi şi
„n temut că o căsătorie îi va tăia aripile. Îi plăcuse şi-i

mai plăcea şi acum ipostaza de spectator, refuzând cu obstinaţie să se lase prins de vârtejul vieţii. Era la fel de zgârcit cu libertatea lui ca avarul cu banii. Mai târziu, femeia se redusese pentru el la o dorinţă trecătoare. Era un bărbat liber care-şi permitea să se îndoiască de toate, iar căsătoria îi părea a fi o religie care înrobeşte.
— Eu zic să vă liniştiţi fiindcă oricum tot n-o să mă însor decât atunci când o să am eu chef, le-o reteză Kamal plictisit.
— Şi de ce n-ai acum chef să te însori? încercă Zenoba să-l tragă de limbă, cu un surâs şăgalnic din tinereţe.
— Vouă vă place întotdeauna să faceţi din ţânţar armăsar! Nu

pricep de ce atâta insistenţă! protestă Kamal agasat.

În sinea lui era la fel de convins ca şi ei de însemnătatea însurătorii, dar nu putea scăpa de sentimentul ciudat că ziua când se va căsători îl va condamna irevocabil la pieire.

— Cred că e timpul să mergem sus în bibliotecă, interveni Ahmad, scoţându-l din încurcătură.

Se ridică fără să mai stea pe gânduri şi ieşi urmat de cei trei nepoţi: Abd el-Mun'im, Ahmad şi Ridwan. Kamal le împrumuta cărţi de fiecare dată când veneau în vizită la casa cea veche. Se aşeză în fotoliul din faţa biroului, lăsându-i pe nepoţi să treacă peste titlurile cărţilor rânduite pe rafturi. Abd el-Mun'im alese un volum de prelegeri despre istoria islamului, iar Ahmad se apropie de birou cu o carte intitulată *Bazele filosofiei.* Rămaseră un timp în picioare lângă fotoliu, iar el îşi petrecu privirile încet, de la unul la altul, în tăcerea ce se aşternuse peste odaie.

— N-o să pot citi tot ce-aş vrea eu decât în momentul în care voi şti bine cel puţin o limbă străină, murmură
Ahmad necăjit şi dus pe gânduri.

— Nimeni nu cunoaşte adevăratul islam, bombăni Abd el-Mun'im, mângâind cartea pe care o ţinea în braţe.

— Fratele meu află adevăratul islam de la un pretins învăţat în Khan el-Khalili[27].

— Aşa e, păgânule! se stropşi Abd el-Mun'im.

— Tu nu doreşti nicio carte? îl întrebă Kamal pe
Ridwan, care stătea deoparte.

— El e tot timpul ocupat cu citirea gazetelor *wafel*-iste, răspunse Abd el-Mun'im în locul lui.

— Unchiu' e de acord să fac asta, se apără Ridwan.

Cu toate că nu crede în nimic, unchiul lui este *wafd*-ist convins, tot aşa cum – îndoindu-se de adevăr în general —
nu poate fugi nici de lume, nici de realitate.

— Bine, dar şi voi sunteţi *wafd*-işti, aşa că nu pricep ce e ciudat în asta, se miră Kamal, plimbându-şi privirea între Abd el-Mun'im şi Ahmad. Orice bun patriot este *wafd-ist,* nu-i aşa?

— Fără îndoială că *Wafd*-ul este cel mai bun partid, dar nu mai reuşeşte să fie pe deplin convingător, afirmă
Abd el-Mun'im cu ton categoric.

— Sunt de aceeaşi părere cu fratele meu, adăugă Ahmad şi

27 Principalul bazar al oraşului Cairo (împreună cu El-Muski), care îşi moşteneşte numele de la caravanseraiul construit în această zonă de emirul Garkas el-Khalili în anul 1382.

izbucni în râs. Sau, mai bine zis, asta-i singura lui părere pe care o împărtăşesc. Poate că ne deosebim în ceea ce priveşte aprecierea Wa/S-ului. Mai mult decât atât, trebuie să ne punem întrebări şi în legătură cu sensul patriotismului. Independenţa este într-adevăr mai presus de orice. Patriotismul are însă un sens mult mai cuprinzător. Nu este exclus ca într-un viitor apropiat să vedem oameni care-şi vor da viaţa în numele idealurilor înalte ale patriotismului, aşa cum astăzi vedem atâtea victime ale luptelor stupide dintre triburi şi familii…

— Ai spus lupte stupide, neghiobule? S-ar cădea să ştii că Fahmi nu şi-a sacrificat viaţa într-o luptă stupidă!

— Oricine cade într-o luptă pentru ceva mai presus decât el este un martir, conchise Kamal, întrerupându-şi firul gândurilor. Se poate întâmpla ca valorile lucrurilor să se schimbe, dar atitudinea omului faţă de ele este o valoare ce nu se schimbă…

Când reveniră în salon unde-şi sorbeau ceilalţi cafeaua, surprinseră vocea solemnă a lui Ibrahim Şawkat care tocmai încheia o tiradă.

— Şi uite-aşa se-ntâmplă! îndruga el, adresându-se lui Yasin. Îi facem mari, le călăuzim paşii, îi povăţuim, şi ne trezim cu ei că au dat peste o bibliotecă – o lume independentă de noi – unde ne fac concurenţă nişte străini de care nici n-am auzit… Dar ce putem face?

4

Tramvaiul era ticsit până la refuz. Kamal îşi făcuse cu greu loc prin înghesuială. Era cam cu un cap mai înalt decât tinerii din jurul lui şi părea că se uită la ei de sus.

Înţelese numaidecât că toţi se îndreptau spre locul unde I rebuia să se ţină adunarea festivă cu ocazia sărbătorii naţionale – ziua de 13 noiembrie. Îşi roti privirile în jur, scrutând chipurile şi salutându-i pe unii dintre cei de acolo.

Participa cu sfinţenie la festivităţile astea ca şi cum ar l i avut o credinţă nemărginită în ele, cu toate că n-avea niciuna şi o ştia prea bine. Tinerii intrau în vorbă fără să se fi cunoscut până atunci; toţi erau trup şi suflet alături de *Wafd.*

— Sărbătoarea din anul ăsta este cu adevărat o sărbătoare a luptei sfinte[28], sau cel puţin aşa trebuie să fie, se auzi un glas.

---

28 Ideea luptei sfinte împotriva necredincioşilor *(jihad*), ca îndatorire religioasă, se întîlneşte de mai multe ori în textul Coranului. Ea este formulată ca un îndemn direct în versetul 24 din *Surat an-Nur,* XXIV *(Sura luminii),* revenind

— Trebuia să răspundem cumva declaraţiei lui Hoor, care nu prevesteşte nimic bun, adăugă un altul.

— Nelegiuitul! izbucni un al treilea, când se pomeni numele lui Hoor. „V-am sfătuit să nu reveniţi nici la Constituţia din 1923, nici la cea din 1930"[29]. Ce-l interesează pe el Constituţia noastră?

— Ba înainte de asta a ţinut să şi precizeze, mă-nţelegi! „Când ne-aţi consultat, v-am sfătuit...” aşa şi pe dincolo...

— Ai dreptate! Dar cine l-a consultat, spune-mi şi mie?...

— S-ar cuveni să-i întrebi mai bine pe pezevenchii de la conducere!

— Tawfiq Nasim[30] şi-atât! Aţi uitat? Dar nu pricep cum de-a fost *Wafd*-ul de acord să se împace cu el!

— Toate au un sfârşit! Aveţi răbdare şi-o să vedeţi astăzi!...

Kamal asculta atent, iar din când în când se amesteca şi el în vorbă. Şi– lucru ciudat! – se înflăcăra deopotrivă cu ceilalţi. Era a opta aniversare a luptei sfinte la care asista. Cunoscuse ca şi ei în anii trecuţi gustul amar al maşinaţiunilor politice. „Într-adevăr, gândi Kamal, am fost martorul guvernării lui Muhammad Mahmud1, care a suspendat Constituţia pentru o perioadă de trei

---

exact cu aceleaşi cuvinte în versetul 9 din *Surat at-tahrim,* LXVI *(Sura opreliştii).* în timpurile moderne, lupta unor popoare islamice - de obicei lupta de eliberare naţională - a fost proclamată luptă sfîntă *{jihad*), aşa cum s-a întîmplat cu lupta poporului egiptean împotriva englezilor.

29 La 19 aprilie 1923 a fost promulgată o Constituţie în baza căreia au fost organizate alegeri parlamentare, cîştigate de partidul Al-Wafd cu o majoritate zdrobitoare. Acest partid a formulat o serie de obiecţii în legătură cu Constituţia, apreciind că ea ar trebui să emane de la o Adunare Constituantă şi nu de la o comisie numită de guvern, aşa cum se întîmplase. Drepturile şi libertăţile înscrise în această Constituţie au fost tot timpul ignorate de palat, chiar dacă ea a rămas în vigoare pînă în anul 1930, cînd a fost abrogată de guvernul reacţionar condus de Ismail Sidqi. în acelaşi an, guvernul condus de acesta a promulgat o nouă Constituţie, în baza căreia s-au organizat alegeri parlamentare, boicotate de Partidul Wafd şi de Partidul Liberalilor Constituţionalişti.

30 în decembrie 1935, cînd regele Fu’ad a emis decretul de revenire la Constituţia din 1923, guvernul egiptean era condus de Tawfiq Nasim. în ianuarie 1936, acesta şi-a prezentat demisia ca urmare a opoziţiei blocului *wafd-ist* faţă de organizarea unor alegeri parlamentare. Regele a încercat să alcătuiască un guvern de coaliţie, dar *Wafd-ul* nu a fost de acord şi, în aceste condiţii, l-a însărcinat pe Aii Mahir cu alcătuirea cabinetului şi organizarea de alegeri.

ani – l deasupra lăsând deschisă şi posibilitatea de a prelungi uspendarea şi a mai încălcat şi toate libertăţile, în schimbul promisiunii că va asana bălţile... Pe urmă am trăit anii de teroare impuşi de Ismail Sidqi. Poporul arăta încredere unor oameni, acceptând să fie cârmuit de ei, şi de fiecare dată se trezea obidit de nişte călăi odioşi, protejaţi de bastoanele şi gloanţele *constable*2-lor englezi...
De fiecare dată i s-a spus şi i s-a reproşat că este un popor înapoiat şi în consecinţă are nevoie de tutela lor...

I 'oporul a continuat să lupte, ieşind zdruncinat din fiecare încleştare. În cele din urmă s-a hotărât să adopte o atitudine pasivă, mulţumindu-se să privească, făcând haz de necaz. N-au mai rămas în arenă decât *wafd*-iştii faţă în
aţă cu tiranii. Norodul a acceptat situaţia de spectator şi a început să-i îndemne pe adevăraţii bărbaţi doar în şoaptă, fără să mai îndrăznească să le dea ajutor..." Cu inima şi sufletul se simţea alături de popor, chiar dacă mintea îi rătăcea în negura incertitudinii. Când ajunse în

I Muhammad Mahmud s-a numărat printre cei şapte fondatori ai Wa/d-ului în anul 1918. În aprilie 1921, are loc o sciziune şi părăseşte *Wafd-u*l, iar la sfârşitul anului 1922 îl aflăm printre fondatorii Partidului Liberalilor Constituţionalişti. A făcut parte din câteva guverne de coaliţie între anii 1926–1928, iar la 25 iunie 1928 regele îi încredinţează conducerea unui cabinet. Bazându-se pe sprijinul palatului şi al englezilor, el a instaurat un regim dictatorial, antipopular, suspendând Constituţia pentru o perioadă de trei ani.
Pierzând sprijinul englezilor, la 2 octombrie 1929 a fost constrâns să demisioneze şi conducerea cabinetului a fost încredinţată lui Adli Yakan, care ar fi urmat să organizeze alegeri libere.

2. Agent de poliţie britanic (în engl. În orig.).

Strada Saad Zaghlul[31], coborî din tramvai şi se lăsă prins în şuvoiul care înainta încet spre cortul uriaş, special ridicat pentru adunare, în vecinătatea Casei Naţiunii.
Din zece în zece metri îi întâmpina câte un grup de soldaţi condus

---

31 Stradă ce purta numele principalului lider al mişcării naţionale egiptene din deceniile al doilea şi al treilea ale secolului al XX-lea. Saad Zaghlul (1860-1927) a făcut studii juridice la universitatea religioasă Al-Azhar. El a întemeiat partidul Al-Wafd, a condus un cabinet de coloratură *wafd*-istă (ianuarie-noiembrie 1924), a fost preşedinte al parlamentului.

de un *constable* englez. Pe chipurile lor se citea aversiunea şi încordarea. Când ajunse aproape de cort, îi ieşiră în cale Abd el-Mun'im, Ahmad şi Ridwan. Ultimul stătea de vorbă cu un alt tânăr, necunoscut. Veniră câţiva paşi spre el, îl salutară şi schimbară câteva cuvinte. Ridwan şi Abd el-Mun'im erau studenţi la Drept cam de vreo lună, iar Ahmad trecuse în ultima clasă de liceu. În casă îi trata ca pe nepoţi, dar aici, în mijlocul mulţimii, îşi dădu seama că are de-a face cu nişte bărbaţi în toată firea. Tot pentru prima oară observă şi cât de chipeş era
Ridwan. Dar nici prietenul lui, care i se prezentase – Hilmi Izzat –, nu era mai prejos. A avut dreptate cine-a zis că cine se aseamănă se adună. Îi făcea o plăcere deosebită să se întâlnească mai ales cu Ahmad. De fiecare dată îl încântau vorbele ciudate şi misterioase ale tânărului şi gesturile şi atitudinile lui directe şi curajoase. Îl socotea a fi cel mai aproape de sufletul său. Ba i-ar fi semănat cel mai mult şi la înfăţişare, dacă n-ar fi fost atât de scund şi rotofei. Cât despre încrederea şi fanatismul lui, le socotea mai degrabă o încăpăţânare copilărească.

Se apropie de cortul uriaş şi roti fericit ochii peste mulţime. Rămase cu privirea aţintită spre tribuna de la care va răsuna glasul poporului, apoi îşi făcu anevoie loc spre un scaun rămas liber. Prezenţa mulţimii atât de numeroase reuşea să-l elibereze pentru o vreme de sentimentul tiranic al singurătăţii. În astfel de momente de însufleţire generală, simţea cum raţiunea se retrage încet într-un şip cu gâtul lung şi strâmt, lăsând să izbucnească năvalnic sentimentele îndelung reţinute, care-l îndemnau
lji luptă şi-i dădeau speranţă. Atunci avea impresia că viaţa lui renaşte, că singurătatea se risipeşte brusc, iar el h' avântă laolaltă cu mulţimea, împărtăşindu-i nădejdile şi durerile. Firea lui nu-i oferea puterea de a trăi aşa întotdeauna. Din când în când simţea nevoia unor trăiri puternice, vii, pentru a nu se rupe cu totul de viaţa oamenilor obişnuiţi. Nu-i strică să se desprindă puţin de gândui ile ce-l frământă în legătură cu materia, spiritul, natura şi metafizica şi să se indentifice cu aspiraţiile acestor oameni, iubind ceea ce iubesc ei şi urând ceea ce urăsc ei, proocupându-se alături de ei de ceea ce se întâmpla cu constituţia şi criza economică, întrebându-se încotro evoluează situaţia politică şi problema naţională. Aşa stând lucrurile, nu-i de mirare că după o noapte petrecută fără a pună geană pe geană, meditând la absurdul existenţei, i a pomenit aici în zori, chiuind şi proclamând

în gura mare: *„Wafd-ul* este crezul naţiunii!”. Îl pasionează căutarea adevărului, îi place onestitatea, aspiră către toleranţă, o frământă chinuit mereu de îndoieli, suferă din pricina conflictului cu instinctele şi sentimentele, dar simte şi nevoia unor momente de răgaz – să se topească în mulţime pentru a-şi împrospăta energia, pentru a-şi regăsi curajul şi tinereţea. În bibliotecă întâlneşte doar câţiva prieteni admirabili: Darwin, Bergson sau Russel. Aici, în

„est cort imens, se află însă mii de prieteni. Îi par întrucitva temerari şi fără minte; şi totuşi, întrunirea lor dă expresie celor mai înalte sentimente, care au avut întotdeauna greutate în mersul evenimentelor şi al istoriei. În viitoarea acestei vieţi ajunge să iubească şi să deteste, să mită mulţumire şi să dea frâu liber mâniei, chiar dacă lotul îi pare lipsit de finalitate. De fiecare dată când îi cuprinde vârtejul acestor contradicţii, se simte copleşit de nelinişte. De fapt, nu crede să existe vreun moment în viaţa lui lipsit de contradicţii şi frământări, nelinişte a njungând pentru el aproape o stare permanentă. Tânjeşte după o unitate armonioasă, în care perfecţiunea să se

îmbine cu fericirea. Dar unde să găsească o astfel de armonie? îşi dă seama prea bine că nu va scăpa de îndoieli cât va trăi, dar toate sentimentele ascunse şi înăbuşite îndelung îl împing să aspire spre viaţa tumultuoasă care nu cunoaşte îndoiala şi care i se pare a fi limanul.

Asta şi face ca mulţimea din jurul lui să-i pară atât de minunată. Inima îi zvâcnea cu putere, aşteptând ivirea liderilor. Abd el-Mun’im şi Ahmad îşi făcură loc în apropierea lui, în vreme ce Ridwan şi Hilmi Izzat se plimbau pe culoarul din mijlocul cortului, oprindu-se din când în când la intrare pentru a discuta cu organizatorii. „Înseamnă că nu sunt fiecine!” Şoaptele mulţimii se contopeau într-un vuiet nestăpânit, întrerupt de lozinci pe care le strigau grupuri de tineri îngrămădiţi într-un colţ sau altul. Sub cupola cortului răsunară aclamaţii puternice, venind dinspre intrare. Lumea se ridică în picioare ca la comandă, iar tumultul aclamaţiilor nu conteni minute în şir. Mustafa en-Nahhas urcă la tribună, răspunzând potopului de aplauze cu zâmbetul lui luminos, ridicând braţele vânjoase deasupra capului în semn de salut. Ochii lui Kamal stăruiră îndelung asupra lui şi pentru o vreme dispăru din ei orice urmă de îndoială. Se pomeni întrebându-se cum poate

să creadă în acest bărbat după ce şi-a pierdut credinţa în toate. Să fie oare pentru că acest om este simbolul independenţei şi al democraţiei? Oricare ar fi motivul, această consonanţă între el şi popor merită toată admiraţia. Ea reprezintă neîndoielnic o forţă ce poate avea un rol istoric în formarea şi întărirea sentimentului naţional egiptean. Entuziasmul nu putea fi stăpânit. Se străduiau din răsputeri să facă linişte, iar cel ce recita Coranul îşi întrerupea din loc în loc psalmodierea cu îndemnul „O, Profet[32], îmbărbătează-i pe credincioşi în luptă!”. De câte ori se auzea îndemnul, văzduhul vuia din nou de aclamaţii şi aplauze. Câţiva mai austeri insistau ui păstreze liniştea din respect pentru Cartea lui Allah.

Vorbele lor îi stârniră în suflet amintiri de demult, când lobrietatea îl caracteriza şi pe el şi se lăsă furat în trecut pe aripa unui zâmbet stins. Amintirea scoase din nou la uprafaţă lumea lui plină de contradicţii, care îi apăru de data asta tulbure şi pustie. Liderul se ridică şi-şi începu discursul. Vocea lui pătrunzătoare se întipărea în inimi.

Cuvântarea dură cam două ceasuri şi se încheie cu

1 liomarea deschisă la revoluţie. Înflăcărarea ajunsese la paroxism: mulţimea se urcase pe scaune, ovaţionând în delir. Kamal se lăsă prins în potopul de entuziasm, uitând cu este profesor. Se închipui întorcându-se la zilele clorioase de odinioară, când vârsta îl împiedicase să se

vuite în luptă. Să fi avut discursurile şi pe-atunci aceeaşi forţă?! Oare şi atunci fuseseră întâmpinate cu acelaşi entuziasm? Probabil că din acest motiv moartea părea atât de neînsemnată!? La fel trebuie să fi simţit şi Fahmi.

I a că îndoială. Şi pe urmă s-a avântat spre moarte! Spre veşnicie sau spre pieire? Oare un om copleşit de îndoieli, eu el, ar fi în stare de sacrificiul suprem? Cine ştie?!

I ’robabil că sentimentul patriotic are, ca şi iubirea, o forţă rovârşitoare.

Niciodată nu mai asistase la o revărsare de entuziasm atât de înălţătoare. Lozincile pline de îndemnuri nu mai i anteneau. Scaunele se zgâlţâiau sub picioarele asistenţei.

---

32 Prin Profet, la care se fac foarte des referiri în literatura arabă şi în vorbirea de zi cu zi, se are în vedere Muhammad (570 sau 571-632), întemeietorul religiei monoteiste islamice, important legislator, reformator, organizator politic şi militar, făuritorul statului arab unitar.

Care va fi pasul următor? Se trezi pe neaşteptate cu mulţimea îmbulzindu-se spre ieşire. Îşi părăsi locul, cău-
Imdu-i cu privirea pe nepoţii săi, dar nu-i mai văzu. Se t recură printr-o ieşire laterală şi porni cu paşi largi şi i porniri pe strada Qasr el-Ayni, pentru a depăşi şuvoiul.
În drum, trecu pe lângă Casa Naţiunii. De fiecare dată
’ oid ajungea în faţa ei, îşi amintea momentul încleştării
În care asistase în copilărie. Îşi plimbă privirile între balconul devenit istoric şi piaţa din faţă – martoră şi ea la acele întâmplări dureroase. Iată, acoâo stătea Saad, iar aici se aflau Fahmi şi tovarăşii lui. Chiar pe strada pe care merge el acum s-au năpustit gloanţele pentru a curma vieţi tinere. Poporul său e nevoit să fie mereu pregătit pentru revoluţie, căci numai astfel va putea ţine piept valurilor de teroare ce-i ameninţă aspiraţiile spre renaştere. Samavolnicia este ca o boală endemică, iar dezlănţuirile ciclice ale forţei populare sunt doze puternice dintr-un vaccin care-o anihilează treptat. Participarea la adunarea comemorativă reuşise să-i aducă o undă proaspătă în suflet. Simţea că nu-l mai interesează nimic altceva în afara unui răspuns ferm la declaraţia lui Hoor, o lovitură fermă, decisivă. Kamal continua să înainteze semeţ, cu capul sus, iar când ajunse în faţa Universităţii
Americane porni să calce şi mai apăsat, închipuindu-şi fapte măreţe. Sunt momente când se cuvine să se revolte şi dascălul împreună cu elevii lui. Surâse trist. Un dascăl cu capul cât o baniţă, condamnat să-i înveţe pe alţii buchea limbii engleze. Forţa lui reprezintă o picătură într-un ocean, dar închipuirea lui clocoteşte tot timpul, chinuindu-se să dezlege tainele firii. Dimineaţa, întrebările lui se leagă de sensul cuvintelor şi de literele care le alcătuiesc, dar noaptea roiesc în jurul existenţei lui – cea mai mare dintre toate enigmele. Dimineaţa, sufletul se zbuciumă de revoltă împotriva englezilor, iar noaptea se simte chemat de spiritul frăţiei universale în lupta comună pentru dezlegarea marilor enigme ale firii. Clătină din cap cu putere, ca şi când ar fi vrut să alunge închipuirile ce nu-i dădeau pace. Când se apropie de piaţa El-Ismailiyya, îl întâmpină larma manifestanţilor şi-şi dădu seama că au ajuns şi ei în strada Qasr el-Ayni. Se simţi o clipă ispitit să se oprească şi să-i aştepte pentru a se prinde şi el în şuvoiul demonstraţiei. Patria rabdă de atâta vreme, primind lovitură după lovitură. Astăzi Tawfiq en-Nasim, ieri
Ismail Sidqi, alaltăieri Muhammad Mahmud – un lanţ sinistru de

tirani, care se prelungeşte înapoi până în preistorie. Orice scelerat orbit de setea de putere îşi imaginează că este tutorele ales pentru a cârmui poporul neştiutor.

Ia ascultă! Freamătul creşte! Clocoteşte! Dar ce-i asta?

Kamal privi înapoi neliniştit. O pocnitură ciudată îi izbise limpanele şi inima îi tresări. Ciuli urechile, şi din nou îl izbi acel sunet sec şi ciudat ca o plesnitură. De data asta mu mai avu nicio îndoială. Împuşcături! îi zări pe demonstranţi, de la distanţă, agitându-se într-o învălmăşeală confuză, dar nu pricepu exact ce se petrece. Mulţimea începu să se risipească în grupuri– unele alergau spre piaţă, altele spre străzile lăturalnice. *Constable*-lii englezi alergau pe străzi într-un val-vârtej nebun. Lozincile continuau să se înalţe în văzduh, amestecându-se cu glasurile inimoase, ţipetele şi împuşcăturile care se înteţeau. Kamal ne întrebă cu inima tulburată ce s-o fi întâmplat cu Abd elMun'im, Ahmad şi Ridwan. Privi îngrijorat în juru-i, simţind că se pierde cu firea, şi o luă în fugă – fără a mai n ta pe gânduri – spre cafeneaua de la primul colţ de st radă. Se strecură prin uşa întredeschisă şi când se văzu înăuntru îşi aduse aminte de dugheana cu *basbusa*[33] din Kl-Husein, unde auzise pentru prima oară şuieratul gloanţelor. Agitaţia se întinse cu repeziciune peste întregul cartier, împuşcăturile se înteţiră, dar după o vreme începură să se răărească. Auzi apoi zgomot de geamuri parte, nechezat de cai şi vuietul neîntrerupt al grupurilor de revoltaţi care se deplasau cu repeziciune fulgerătoare dintr-un loc în altul. Un bătrânel se strecură în cafenea şi porni să povestească fără să-l întrebe nimeni:

— Gloanţele *constable*-lor englezi s-au năpustit asupra studenţilor. Numai Allah ştie câţi au căzut răpuşi... Se aşează să-şi tragă sufletul şi continuă cu glas tremurat:

S-au purtat mişeleşte faţă de nişte oameni nevinovaţi.

I ac-ar fi vrut doar să-i sperie şi să-i împrăştie pe demonstranţi, ar fi tras numai în aer, rămânând la distanţă...

I ar ei au stat la pândă pe la colţurile străzilor şi când îe-a venit la îndemână, au scos pistoalele şi-au început să i ragă în plin, fără pic de milă... Bieţii copii au fost doborâţi la pământ, zvârcolindu-se în sânge... Englezii sunt nişte sălbatici şi nici soldaţii egipteni n-au fost cu nimic mai buni. Măcelul a fost pus la cale cu bună ştiinţă...

---

33 Mîncare populară egipteană, un fel de păsat din griş.

— Am avut eu semne… Tot timpul mi-a şoptit inima că ziua de azi nu va trece cu bine… bolborosi un glas din fundul cafenelei.

— Ziarele astea nu prevestesc nimic bun… Lumea se aştepta să se întâmple evenimente grave după declaraţia lui
Hoor… Vă asigur că vor urma şi alte lupte… adăugă alt glas.

— Şi victimele cad de fiecare dată din rândurile studenţilor. Cei mai buni fii ai naţiunii!

— Parcă nu mai trag, nu-i aşa? Ia ascultaţi!

— Adevărata demonstraţie este la Casa Naţiunii… Lupta mai durează acolo încă multe ceasuri, o să vedeţi…

Peste piaţă se aşternu tăcerea, dar minutele încărcate de încordare se scurgeau anevoie. Se lăsă întunericul şi-n cafenea se aprinseră becurile. Nu se mai auzea niciun zgomot, ca şi când peste străzile din jur s-ar fi pogorât moartea. Uşa cafenelei se deschise la perete; drumul era pustiu. Nu se zărea nici urmă de trăsuri sau trecători.

Într-o clipă, apăru un şir de poliţişti călare, cu căşti de oţel, urmându-şi cu mutre umile şefii englezi. Kamal stătea ca pe ghimpi, întrebându-se tot timpul ce se întâmplase cu nepoţii lui. Când lumea începu să umble din nou prin piaţă, îşi luă inima în dinţi şi părăsi cafeneaua. Înainte de a porni spre casă, trecu prin Es-Sukkariyya şi Qasr eş-Şawq pentru a se linişti în privinţa lui Abd el-Mun’im.

Ahmad şi Ridwan.

Ajuns în cele din urmă acasă, se opri direct în bibliotecă şi rămase singur, cu inima plină de amărăciune şi revoltă. Nu putea să-şi vină în fire; nu era în stare nici să citească, nici să scrie măcar un cuvânt. Rătăci cu mintea aiurea, când la Casa Naţiunii, când la Hoor, când la discursul plin de revoltă, la lozincile şi aclamaţiile mulţimii, la şuieratul gloanţelor şi la ţipetele victimelor. Apoi tot păienjenişul se risipi brusc şi se trezi apăsat de un singur gând sâcâitor: încerca să-şi aducă aminte cum se numea stăpânul dughenei cu *basbusa,* în care găsise adăpost atunci, demult, în copilărie. Dar memoria refuza să-l ajute.

Ahmad Abd el-Gawad avea bine întipărită în minte imaginea casei lui Muhammad Iffat din El-Gamaliyya i de ce să nu recunoască? – aceasta îi era chiar familiară şi plăcută. Poarta masivă din lemn semăna cu intrau-a într-un caravanserai vechi, iar peste zidul înalt ce împrejmuia curtea nu se puteau zări decât vârfurile câtorva copaci bătrâni. Grădina umbrită de duzi şi

sicomori, arbuşti
’!’ *hinna*[34]*,* lămâi, *full*[35] şi iasomie, era un paradis. Minunate erau şi arteziana şi bazinul cu apă din mijloc şi veranda din lemn, care se întindea pe toată lăţimea casei.
Muhammad Iffat îl aştepta pe scară, îmbrăcat într-o *aba’a*
le casă, pe care şi-o ţinea strâns să nu i-o fluture adierea uşoară. Ali Abd er-Rahim şi Ibrahim el-Far sosiseră înain-
I ea lui şi se aşezaseră pe două scaune alăturate. Ahmad
Îşi salută prietenii şi-l urmă pe stăpânul casei spre canapeaua din mijlocul verandei, pe care căzură amândoi, ca la comandă. În afara lui Muhammad Iffat, toţi se îngrijiioră să mai slăbească în ultima vreme. Doar el părea puhav, mr faţa-i era roşie, congestionată. Ali Abd er-Rahim mai avea doar câteva fire de păr pe cap. Toţi patru încărunţioră, iar pe obrajii odinioară netezi apăruseră zbârcituri scorojite. Ali Abd er-Rahim şi Ibrahim el-Far păreau a fi cei mai împovăraţi de ani, iar chipul împurpurat al gazdei stârnea îngrijorare. Ahmad, chiar dacă mai slăbise şi cărunţise, îşi păstrase înfăţişarea chipeşă şi senină de totdeauna. Întâlnirea cu prietenii îi era la fel de dragă ca şi grădina ce se întindea până la zidul înalt dinspre El-Gamaliyya. Rămăsese cu capul pe spate, privind printre gene, ca şi cum ar fi vrut să îngăduie nasului uriaş să se desfete cu parfumul de *full,* iasomie şi *hinna.* Din când în când închidea ochii, îmbătat de trilurile păsărilor ascunse printre crengile de sicomor. Inima însă îi era copleşită mai mult ca niciodată de sentimentul prieteniei ce-l lega de bărbaţii aceia. Ochii lui mari şi albaştri măsurară feţele celorlalţi, schimbate de bătrâneţe, apoi alunecară în gol, oglindind amărăciunea şi compătimirea care-i împovărau sufletul – pentru ei şi pentru el deopotrivă. Se simţea mai legat decât toţi ceilalţi de trecutul comun şi de amintirile lui. Îl cucerea tot ce-i amintea frumuseţea şi
— Aventurile tinereţii, pasiunile ei năvalnice. Pe neaşteptate, parcă smuls de o mână nevăzută de pe scaunul lui.
Ibrahim el-Far se îndreptă cu paşi grăbiţi spre măsuţa din colţ de unde se întoarse cu o cutie de table.

---

34 Henna *(Lawsonia inermis),* arbust din ale cărui frunze se extrage o vopsea roşie, folosită în cosmetica tradiţională din Orient.

35 Soi de iasomie *(Jasminum sambac)* cu flori mari şi albe, foarte parfumate, cultivată mai ales în ţările arabe din Nordul Africii, ca plantă decorativă.

— Cine face o partidă cu mine? întrebă el cu o voce lipsită de entuziasm.

— Eu cred că trebuie să ai răbdare; ar fi mai nimerit să mai aştepţi şi tu puţin cu izbitul zarurilor, îl mustră
Ahmad. De-abia ne-am întâlnit şi nu se cade să ne pierdem vremea cu tablele şi să uităm de noi.

El-Far se înduplecă şi puse cutia la loc. În aceeaşi clipă se ivi un nubian purtând o tavă pe care se aflau trei păhăruţe cu ceai şi un pahar mai mare cu whisky, diluat foarte puţin cu sifon. Muhammad Iffat întinse mâna spre paharul cel mare, iar ceilalţi îşi luară resemnaţi păhăruţele cu ceai. Râseră cu înţeles, aşa cum se întâmpla aproape în fiecare seară când soarta făcea această repartiţie nedreaptă.

Allah să vă ierte pentru zilele trecute, care s-au
Mizbunat pe voi! murmură Muhammad Iffat, făcând un
H’inn spre păhăruţele lor cu ceai.

Ele s-au răzbunat pe toţi şi în primul rând pe tine, mgăimă Ahmad, oftând. Numai că tu nu prea ştii de buna i uviinţă…

În decursul aceluiaşi an, primiseră toţi patru, la diferii intervale de timp, acelaşi sfat medical – să renunţe complet la alcool. Numai doctorul lui Muhammad Iffat se ilovedise mai îngăduitor: îi dăduse voie să bea, dar nu mm mult de un pahar pe zi. Ahmad Abd el-Gawad, soco-
Imdu-se persecutat de doctorul lui, alergase cu sufletul plin de speranţe la cel care-l consultase pe prietenul său, rinr şi aici s-a lovit de aceeaşi împotrivire. „Niciun strop!
Îl» feri de cu totul altceva decât prietenul tău!”, l-a aver-
I i/. Nt doctorul. Toţi aflaseră de această întâmplare şi făcu-
în atunci mult haz pe seama lui şi multe comentarii i mităcioase.

— L-ai uns bine pe doctor ca să-ţi îngăduie paharul
«nl, a, nu-i aşa? zise Ahmad, încercând să facă haz de necaz.

— Aproape că i-am uitat gustul, zău aşa! se lamentă
Kl l”ar după ce oftă, cu ochii ţintă la paharul din mâna lui
Muhammad Iffat.

— Cu vorbele astea ţi-ai stricat penitenţa, pui de lele!
Rl mustră Ali Abd er-Rahim în glumă.

— Slavă lui Allah!… bombăni El-Far resemnat, cerând ioni întâi îndurarea Celui de Sus.

— Am ajuns să fiu invidiat pentru un pahar! Unde nint petrecerile noastre?…

— Dacă vreţi să vă căiţi pentru ceva, atunci plângeţi-vă piicatele, pui de câini, nu faptele bune! îi dojeni Ahmad
Abd el-Gawad, străduindu-se să-şi ascundă zâmbetul.

— Eşti la fel ca toţi predicatorii – una spui şi la alta-ţi nlii gândul…

— Dar ce ziceţi, oameni buni, de Mustafa en-Nahhas?
Întrebă Ali Abd er-Rahim cu vocea lui piţigăiată, încercând

să schimbe vorba. Lacrimile bătrânului rege bolnav n-au reuşit să-l înduioşeze şi n-a renunţat în ruptul capului la cererea lui supremă– revenirea la Constituţia din 1923!…

— Bravo lui! exclamă Muhammad Iffat, plesnind din degete. E mai dârz chiar şi decât Saad Zaghlul!… Cine şi l-ar fi putut închipui pe rege bolnav şi plângând şi pe el îndârjindu-se şi repetând neînduplecat voinţa naţiunii care-l împuternicise să vorbească în numele ei: „Mai întâi
Constituţia din 1923!”. Şi iată că s-a revenit la ea! Cine şi-ar fi putut închipui una ca asta?!

— Imaginaţi-vă un tablou ca ăsta! întregi Ibrahim el-Far, clătinând din cap cu uimire. Regele Fu’ad[36], doborât de boală şi de bătrâneţe, cu mâna pe umărul lui Mustafa en-Nahhas, străduindu-se să-l înduplece, rugându-l să alcătuiască un guvern de coaliţie. Dar nimic nu l-a putut clinti din hotărârea lui pe liderul credincios naţiunii şi răspunsul lui răspicat a dovedit-o: „Mai întâi Constituţia din 1923, Maiestate!”.

— Sau mai întâi ţeapa, Maiestate! zise Ali Abd er-Rahim, schimonosindu-şi vocea ca să-l imite.

— Jur pe Allah că suntem nişte bărbaţi demni de toată admiraţia, de vreme ce suntem în stare să ne abţinem şi să nu ne atingem de sticla de whisky din faţa noastră…
Îndrugă Ahmad Abd el-Gawad, izbucnind în hohote.

— Vasăzică, suntem în anul 1935. Au trecut opt ani de la moartea lui Saad şi cincisprezece ani de la revoluţie…
Şi englezii continuă să fie prezenţi peste tot: în cazărmi, în poliţie, în armată, în toate ministerele… Privilegiile acordate străinilor continuă să fie în vigoare… iar ei sunt

1. În anul 1933, regele Fu’ad I s-a îmbolnăvit şi a fost numit un locţiitor (*qa’immaqam* caimacam) care să se ocupe de treburile palatului. În această situaţie, englezii au cerut ca fiul minor al

36 Termen cu care în Egipt musulmanii se adresau nemusul-

regelui, Faruq, să fie trimis în Anglia pentru un stagiu de iniţiere şi instruire. La 28 aprilie 1936 a survenit moartea lui Fu'ad şi, până la 29 iulie 1937, când Faruq a împlinit optsprezece ani, a fost numit un consiliu de regenţă.

Pretutindeni stăpâni de temut. Trebuie să se sfârşească odată cu situaţia asta care a devenit insuportabilă!

— Nu trebuie să-i uiţi pe călăii de teapa lui Ismail
„idqi sau Muhammad Mahmud sau El-Abraşi!

— Dacă pleacă englezii, niciunul dintre ăştia nu mai bice două parale şi-o să se termine şi cu loviturile militare...

— Aşa-i! Iar dacă o să i se năzare regelui să-şi mai vi re coada, n-o să mai aibă niciun sprijin!

— Regele va fi nevoit să aleagă una din două: sau i espectă Constituţia sau adio tron! conchise Muhammad urat.

— Şi crezi că englezii n-o să-i sară în ajutor, dacă o să
lo ceară protecţia? întrebă Ibrahim el-Far cu jumătate de gură.

— Dacă vor accepta evacuarea, la ce bun să-l mai protejeze pe rege?

— Şi chiar crezi că englezii vor fi de acord cu evacuarou? insistă El-Far.

— Declaraţia asta a lui Hoor a venit pe neaşteptate.
Itoplica au fost demonstraţiile în timpul cărora au căzut noi martiri, Allah să fie milostiv cu ei! îi răspunse Muluunmad Iffat, mândru de cunoştinţele lui politice. A
urmat chemarea la coaliţie, după cum bine ştiţi, şi revenirea la Constituţia din 1923. Sunt convins că englezii ar ircepta acum să poarte negocieri... Este într-adevăr greu de crezut că englezii vor pleca şi că influenţa acestor *hhwaga*1 va lua sfârşit. Încrederea noastră în Mustafa on-Nahhas n-are însă margini...

— Crezi că ocupaţia asta care durează de cincizeci şi
I roi de ani poate să ia sfârşit cu câteva vorbe în jurul unei **mese?**

— Nu uita că înaintea acestor câteva vorbe a curs mult ninge nevinovat!...

— Chiar şi aşa...

— Situaţia internaţională este atât de gravă şi de complicată, încât n-o să mai aibă pe unde scoate cămaşa, insistă Muhammad Iffat, privind la ei cu un aer semeţ de atotştiutor.

— Dar vor găsi oricând pe cineva ca să le vină în ajulor... Nu uita că Ismail Sidqi trăieşte... N-a crăpat încă...

— Am discutat cu oameni bine informaţi şi mi s-au părut

deosebit de optimişti, continuă Muhammad Iffat cu aceeaşi siguranţă. Umblă vorba că lumea este ameninţată de un război pustiitor şi că Egiptul s-ar afla în gura tunului. Aşa încât ambele părţi ar fi interesate să se ajungă la o înţelegere... Muhammad Iffat îşi mângâie pântecele proeminent şi întregi la fel de calm şi încrezător:

Am o ştire foarte importantă pentru voi; mi s-a făgăduit că la viitoarele alegeri voi fi candidat în circumscripţia El-Gamaliyya. En-Nuqraşi[37] în persoană mi-a promis...

Chipurile prietenilor se luminară într-un zâmbet nestăpânit şi imediat începură comentariile.

— *Wafa*ul ăsta al nostru n-ar avea niciun cusur dacă n-ar propune din când în când drept candidaţi nişte lighioane ce-şi zic pe urmă deputaţi, începu Ali Abd er-Rahim cu un ton cât se poate de serios.

— Ce zici că face *Wafd*-ul? se amestecă şi Ahmad Abd el-Gawad, ca şi când ar fi vrut să ia apărarea partidului favorit. El vrea să reprezinte întreaga naţiune, numai că ea este alcătuită atât din oameni cinstiţi, cât şi din ticăloşi.

Cine altcineva aţi vrea să-i reprezinte pe ticăloşi decât tot nişte lighioane?

— Bătrân netrebnic! izbucni Muhammad Iffat, înghiontindu-l. Semeni leit cu Galila! Amândoi sunteţi bătrâni şi clevetitori...

1. Mahmud Fahmi en-Nuqraşi, personalitate de seamă a mişcării *wafd-iste,* membru pentru foarte scurtă vreme în cabinetul condus de Saad Zaghlul. Treptat, el a devenit exponent al orientării extremiste din partidul Al-Wafd, care opta pentru metoda asasinatului politic.

Eu aş fi mai încântat să candideze Galila. La o adică.

■ i poate să-i întindă *milaya*1 chiar şi regelui în persoană...

Apropo, am dat alaltăieri nas în nas cu ea la in-

11 m ea ulicioarei unde-şi are casa, schimbă vorba Ali Abd i Kahim, surâzând cu înţeles. Tot ca o litieră arată, dar im H-a părut cam gârbovită.

Acum e mare patroană! se apucă să-i lămurească l i Far. Casa ei e deschisă zi şi noapte. Cimpoierul e pe ducă, dar degetele îi aleargă mai departe pe fluier...

Când am ajuns în faţa casei cu pricina, am zărit un b îi bat

37 bucată de pînză de obicei neagră, pe care femeile din Egipt o înfăşurau peste îmbrăcămintea obişnuită pentru a-şi acoperi corpul, eventual şi faţa.

strecurându-se înăuntru, închipuindu-şi probabil
■ a nu-l observă nimeni, îşi reluă Ali Abd er-Rahim rela-
Imca pe îndelete. Cine credeţi că era? Kamal *efendi*[38]
Almiad – dascăl la Şcoala Spătarului! răspunse tot el, lucind mutre către Ahmad Abd el-Gawad.

Muhammad Iffat şi El-Far izbucniră în râs, în vreme
■ Ahmad Abd el-Gawad rămăsese cu ochii holbaţi, neiluud ce să creadă.

Kamal? Băiatul meu, vrei să spui? bâigui uluit, întocmai! Era îmbrăcat în obişnuitul lui pardesiu şi
îi ochelarii aurii pe nas. Păşea grav şi ţanţoş cu mustaţa
Im stufoasă de parcă nu-ţi venea să crezi că e fiul lui aga
Im fonul... Şi cu aceeaşi gravitate a cotit spre casa ei, ca şi cum s-ar fi îndreptat spre sfânta moschee. „Calcă mai domol, fiu de ciubotă!", i-am zis eu în gând.

I lohotiră cu toţii până la lacrimi. Ahmad Abd el-Gawad nu şi putea reveni din uluială, dar socoti că e mai nimerit t se lase prins în torentul râsului general ca să scape de înţepăturile lor.

— Ce ţi se pare ciudat în asta? întrebă Muhammad
Hiat, privindu-l în ochi cu tâlc. Nu e prăsila dumitale? Cu
■ me-ai vrea să semene?

— Eu îl credeam cuminte şi la locul lui, mai ales că pare o fire atât de adormită. Toată vremea nu face altceva decât să citească şi să scrie singur ca un huhurez în biroul lui. Vă mărturisesc sincer că mi se făcuse milă de el, văzându-l atât de singuratic, cufundat într-o muncă inutilă.

— Cine ştie? S-o fi deschis o filială a Bibliotecii Centrale în casa Galilei şi-a dat de curând peste ea, glumi
Ibrahim el-Far.

— Cine ştie ce minunăţii face cât stă acolo închis în biblioteca lui? adăugă Ali Abd er-Rahim. La ce să te aştepţi de la un bărbat care şi-a început viaţa publicând un articol în care pretindea că omul se trage din maimuţă?

Glasurile tuturor se uniră din nou în hohote de râs şi se lăsă şi Ahmad purtat de vârtejul lor. Viaţa îl învăţase că, dacă în astfel de momente se încăpăţânează să rămână serios, va stârni şi mai mult hazul celorlalţi.

— De-aia nu-i trece blestematului prin gând să se însoare... Iar eu, săracul de mine, îl socoteam vrednic de milă şi-mi făceam tot

38<t Cuvînt de origine turcească însemnînd „domn".

felul de griji pentru el...

— Câţi ani are odrasla ta acum?

— Păi să tot aibă douăzeci şi nouă...

— Se cam întrece cu saga! Trebuie să-i găseşti o fată!
De ce nu vrea să se însoare?

— Aşa-i moda acum! sări să răspundă Muhammad
Iffat în locul lui, după ce râgâi şi-şi mângâie burdihanul satisfăcut. Tinerii de azi nu mai vor să se însoare...

— Nu-i vorba numai de modă! Nu vedeţi că străzile sunt pline de fete? De-aia nu mai au băieţii încredere...
Aţi auzit doar noul cântec al lui Hasanein: „îţi văd ochii lucruri care te smintesc: / Şi boierul, şi cucoana se ferchezuiesc”...

— Şi-apoi nu trebuie să uităm de criza economică şi de posibilităţile atât de limitate ale tineretului. Cei care termină Universitatea încep să lucreze cu zece lire pe lună, în cazul fericit când găsesc o amărâtă de slujbă...

— Mă tem să nu afle băiatul că Galila mi-a fost cândva prietenă sau, şi mai rău, să afle ea că el e odrasla mea, mormăi Ahmad Abd el-Gawad încruntat.

Da’ ce-ţi închipui că-i chestionează pe clienţi despre
• "ideii lor? întrebă Ali Abd er-Rahim, rânjind cu înţeles.

Dac-ar şti cine este, spurcata nu s-ar sfii să-i poves-
• " «ihcă isprăvile lui tată-său, se amestecă în vorbă şi
Muhammad Iffat, făcând semn cu ochiul către ceilalţi.

Ba să mă ajute Allah să nu se întâmple una ca asta!
Bolborosi Ahmad Abd el-Gawad, oftând adânc.

Îţi închipui că un învăţat care a descoperit că strămoşii lui au fost maimuţe nu e în stare să afle că tată-său
„fost un desfrânat? se grăbi Ibrahim el-Far să pună şi el puie pe foc.

M uhammad Iffat râse cu mare poftă, apoi tuşi, dregân-
lii şi glasul şi adăugă:

înfăţişarea lui Kamal este destul de înşelătoare. Pare
„’’ios, liniştit, grav... Aşa cum se cuvine să fie un dascăl.

— Să aibă parte de sănătate şi de viaţă lungă!... Cel iore seamănă cu tatăl lui nu se cuvine să fie ocărât!
Încercă Ali Abd er-Rahim să-i liniştească.

Ar fi interesant să aflăm dacă-i la fel de iscusit ca
’ iilrt-său, insistă Muhammad Iffat. Mai exact, aş vrea să
Im dacă se pricepe să se poarte cu femeile şi mai ales să

’ impună ca el.

Nici pomeneală! se grăbi Ali Abd er-Rahim să-i răspundă. Mai degrabă înclin să cred că după ce-a închis uşa în urma lui, rămâne la fel de grav, aruncându-şi hainele şi îmbrăcându-se la loc cu aceeaşi sobrietate, ca şi cum ar fi ţinut o lecţie foarte importantă! …

Se întâmplă deoseori ca prăsila unui bărbat iscusit o fie un nătâng, întâri Iffat.

Ahmad Abd el-Gawad se întreba de ce-o fi dând atâta „” iiţie acestei ştiri când ar fi mai nimerit să simuleze o indiferenţă totală. Văzându-l pe El-Far cu tablele în mână, i oi zise fără să mai şovăie o clipă că a sosit momentul potrivit să joace şi să schimbe astfel subiectul. Dar în-
111ipuirile nu-i dădeau pace. Strânse din umeri şi încercă mi se consoleze cu gândul că el s-a ocupat de creşterea băia-
l ului până ce a terminat studiile şi a devenit un profesor respectat, iar acum n-are decât să facă ce-i pofteşte inima.
Probabil că o fi ştiind el prea bine să se distreze, chiar dacă arăta ca un băţ îmbrăcat şi avea capul cât o baniţă şi nasul ca o trompă de elefant. Dacă soarta ar fi fost dreaptă cu el, s-ar fi căzut să se fi însurat Kamal de câţiva ani buni, iar pezevenchiul de Yasin să nu se mai fi însurat niciodată! Dar cine are puterea să dezlege asemenea taine?

Când ai văzut-o pe Zabida ultima oară? îl întrebă

El-Far aşa tam-nisam.

— Cred că în ianuarie trecut, răspunse Ahmad, după ce se gândi puţin. Deci cam acum un an… Venise la mine la prăvălie cu rugămintea să-i găsesc un client să-i cumpere casa…

— A cumpărat-o Galila, îi lămuri Ibrahim el-Far. Pe urmă n-a mai găsit zănatica altceva mai bun de făcut decât să se încurce cu un birjar care i-a tocat toţi banii.
Acum locuieşte într-o odăiţă pe terasa casei cântăreţei
Sawsan. E într-atât de ramolită, că-ţi vine să-i plângi de rhilă.

— Sultana într-o odăiţă pe terasă! bombăni Ahmad
Abd el-Gawad, căinând-o. Nu-mi vine să cred!

— Un sfârşit destul de trist, dar nici nu te puteai aştepta la altceva… adăugă Ali Abd er-Rahim.

— Allah să fie îndurător cu cei care ştiu să se pună la adăpost în această lume! îngăimă Muhammad Iffat, zâmbind compătimitor.

El-Far îl îmbie pe Muhammad Iffat la o partidă de table, iar

ceilalţi se grăbiră să-şi apropie scaunele de masă, uşuraţi parcă de schimbarea subiectului.

— Hai să vedem cine are norocul Galilei şi cine are norocul Zabidei! adăugă cineva într-o doară.

Kamal se aşezase împreună cu Ismail Latif la o masă
(Iintr-un separeu în cafeneaua lui Ahmad Abdo. Era acelaşi separeu în care se instala cu Fu'ad el-Hamzawi la începutul tinereţii sale. În ciuda frigului de decembrie, atmosfera din interior era destul de plăcută, încăperea liind complet izolată de lumea de la suprafaţa pământului.
Aerul se încălzea simţitor, numai că umiditatea ridicată cerea un timp de acomodare. Cafeneaua lui Ahmad Abdo iiu-l încânta deloc pe Ismail Latif, iar dacă accepta să coboare în subsolul întunecos, o făcea numai de hatârul lui Kamal. Continuaseră să se întâlnească destul de des, chiar şi atunci când nevoia de a-şi câştiga existenţa îl obligase pe Ismail să lucreze o vreme ca expert la Tanta[39].
după absolvirea Şcolii Comerciale. De fiecare dată când venea prin Cairo, telefona la Şcoala Spătarului şi se întâlneau în acest colţ de lume cu iz de antichitate părăginită.
Kamal privea uimit la vechiul său prieten, minunându-se cum de a putut bărbatul spătos şi colţuros din faţa lui să devină atât de sobru şi aşezat, soţ şi tată model, după ce, cu ani în urmă, fusese un exemplu tipic de necuviinţă, destrăbălare şi grosolănie.

— Mi se pare că nu-ţi prea place cafeneaua lui Ahmad
Abdo? începu Kamal timid, în timp ce-i turna ceai în pahar.

— Da, e cam ciudată! Nu pricep de ce nu alegem şi noi un loc la suprafaţa pământului? răspunse Ismail, dându-şi capul pe spate cu obişnuita lui aroganţă.

— În orice caz, mi se pare a fi locul cel mai nimerit pentru oameni ca tine, care vor să meargă numai pe calea cea dreaptă...

Ismail surâse cu înţeles, cu un gest aprobator, ca şi când ar fi vrut să sublinieze transformarea de care se mira şi el uneori.

— Foarte bine! Toată ziua sunt la birou, iar noaptea mi-o petrec în familie, cu soţia şi cu copiii...

— Copiii ce mai fac?

— Slavă Celui de Sus! Trudim ca să le fie lor bine. În orice caz,

---

39 Oraş de mărime mijlocie (reşedinţa guvernoratului de Vest), situat pe braţul Raşid (Rosette), cam la jumătatea distanţei dintre Cairo şi Alexandria; principal nod al reţelei rutiere şi feroviare din Delta Nilului.

n-am de ce să mă plâng!

— Şi ai găsit în ei adevărata fericire, aşa cum pretind cei mai mulţi? îl descusu Kamal, îmboldit de curiozitatea pe care o stârnea în sufletul său orice conversaţie despre familie.

— Să ştii că aşa este, într-adevăr!

— Cu toate greutăţile şi neplăcerile pe care le aduc?

— Cu toate greutăţile şi grijile de pe lume!

Curiozitatea lui Kamal spori, făcând să-i strălucească privirile. Bărbatul din faţa lui devenise cu totul alt om, nu mai avea nimic comun cu Ismail Latif care îi ţinuse tovărăşie în urmă cu vreo zece ani, într-o perioadă pe care n-o va uita niciodată. Pe atunci, nu trecea nicio clipă fără să aibă parte de o bucurie adâncă sau de o durere sfâşietoare. Trăise din plin sentimente profunde, clocotitoare: prietenia sinceră pentru Husein Şaddad, iubirea nevinovată pentru Aida, entuziasmul nemărginit faţă de flacăra luminoasă a revoluţiei egiptene. Fusese în acelaşi timp sfâşiat de încercările violente în care îl aruncaseră îndoielile şi pasiunile. Ismail Latif îi fusese călăuză tocmai când îl cuprinsese deznădejdea şi rămăsese într-un fel simbolul acelor ani. Dar ce mai reprezenta el astăzi în comparaţie cu anii aceia?

— Numai că există destule lucruri care ne dau bătaie de cap – ba noii angajaţi, ba oprirea avansărilor, ba suspendarea alocaţiilor. Şi tot aşa… Or tu ştii foarte bine că în vremea când trăia tata n-aveam niciun fel de griji.

Când s-a prăpădit, nu ne-a lăsat niciun fel de moştenire, mr mama de-abia se descurcă din pensia rămasă de la el.

Numai ca să-mi câştig existenţa am acceptat să lucrez la

Tanta. Crezi că altcineva ca mine ar fi consimţit la aşa ceva?

— Altcineva ca tine n-ar fi consimţit să facă nimic! se lepezi Kamal, izbucnind în râs.

Ismail tăcu, lăsându-se purtat pe aripa amintirii în t recutul de care era mândru şi la care renunţase de bunăvoie.

— Şi chiar nu te mai simţi ispitit să te mai întorci din ei ud în când la viaţa dinaintea căsătoriei? întrebă Kamal i îi aceeaşi curiozitate nestăpânită. Nu-i duci deloc dorul?

— Nicidecum! M-am săturat de toate! Aş putea spune i îi nu m-am plictisit câtuşi de puţin de noua mea viaţă.

! el puţin deocamdată. Tot ce mi se cere este să fiu atât de ubil încât să pot smulge din când în când câţiva gologani de

lu mama. Şi tot cam aşa trebuie să se descurce şi nevas-

Irt-mea cu tatăl ei. Ce vrei, nu pot renunţa cu una, cu ilouă la viaţa uşoară cu care am fost obişnuit...

— Ne-ai iniţiat şi pe urmă ai apucat alt drum... bomliiini Kamal, dus pe gânduri.

Ismail izbucni în hohote. În clipa aceea, Kamal putu descifra pe chipul prietenului său, ca în lumina unui
Iniger, multe din însuşirile firii lui de odinioară.

— Regreţi chiar atât de mult că nu-ţi mai ţin tovărăşie?
Nu-mi vine să cred! Tu rămâi credincios acestui fel de viaţă dintr-o ambiţie caraghioasă, căci altfel te ştiu a fi un om destul de cumpătat. Şi dacă vrei să ştii adevărul, a l unci află că eu m-am distrat în aceşti câţiva ani, înainlim căsătoriei, cât n-o s-o faci tu toată viaţa... Apoi, cu un
lun serios: Eu te-aş sfătui să te însori şi să-ţi schimbi lului de viaţă...

— O să mai cuget la treaba asta... răspunse Kamal în doi peri.

Au trecut zece ani şi Ismail Latif devenise alt om. Ar merita să fie vizitat de amatorii de miracole. Oricum, el este singurul prieten care i-a mai rămas. Pe Husein Şaddad i l-a răpit Occidentul şi, tot aşa, Hasan Selim a ales viaţa printre străini. Aşadar, nu mai are niciun motiv să le păstreze un loc în inima lui. Ismail Latif nu-i fusese niciodată un prieten spiritual, dar rămăsese singura amintire vie din trecutul atât de îndrăgit. Mă mândresc cu el pentru statornicia lui, gândea Kamal. Prietenia lui nu-mi oferă nicio satisfacţie spirituală, dar el este singura mărturie că trecutul acela nu a fost o simplă închipuire. Şi ţin să cred că acest trecut a existat aievea la fel de mult cum ţin la viaţa însăşi. Ce-o mai fi făcând Aida, oare? Şi unde se va fi aflând acum? Cum de-a reuşit inima să mi se lecuiască de dragostea aceea năprasnică? Toate astea au fost adevărate minuni!

— Te admir, domnule Ismail! Eşti vrednic să ai parte numai de succes!

Ismail aruncă o privire înjur, petrecându-şi ochii peste tavanul scund şi boltit, peste felinare şi separeuri şi peste chipurile visătoare sau aprinse ale celor cufundaţi în conversaţie.

— Ce ţi-o fi plăcând ţie în cafeneaua asta, nu pricep!
Murmură parcă numai pentru el.

— N-ai auzit? întrebă Kamal cu părere de rău, fără să dea atenţie vorbelor lui. În curând va fi demolată şi în locul ei se va înălţa un bloc. Monumentul ăsta va trebui să dispară pentru

totdeauna!...

— Adio şi n-am cuvinte! Să dispară cât mai repede cavoul ăsta şi să văd ridicându-se în locul lui o construcţie modernă!

O fi având dreptate? Cine ştie? Inima are însă ciudăţeniile ei. Cafeneaua asta este şi ea o bucăţică din sufletul meu. Aici am visat şi am meditat îndelung. Aici a venit şi
Yasin ani de-a rândul, aici se întâlnea şi Fahmi cu tinerii
i i'voluţionari, plănuind şi acţionând pentru o lume mai bună. Îmi place tocmai pentru că este plămădită din visele noastre. Dar la ce mai folosesc toate astea? La cel bun să
Imjesc după trecut? Probabil că trecutul este un fel de nlion pentru cei care au inimă. Şi nimic nu-i mai jalnic
«locit o inimă şi-o minte care tânjesc. De vreme ce nu credem nimic, putem spune orice!

— Ai perfectă dreptate! Ba eu aş propune să dărâme cliiar şi piramidele dacă blocurile lor de piatră vor putea li o temelie solidă pentru viitor.

Piramidele? Ce legătură au ele cu cafeneaua lui
Alunad Abdo?

Am spus şi eu aşa... Vreau să zic vestigiile... în general. Vreau să zic să dărâmăm tot ce-i vechi, dacă asta loloseşte la ceva bun pentru ziua de azi şi pentru ziua de niâine...

Ismail Latif izbucni în râs şi-şi întinse gâtul, aşa cum
Iii cea de obicei când răspundea la o provocare.

— Am impresia că ceea ce scrii contrazice ceea ce-mi npui, bombăni el. Din când în când mai răsfoiesc şi eu icvista *El-Fikr,* din respect pentru tine, se-nţelege! Şi l1 am spus foarte sincer care-i părerea mea. Articolele laie sunt destul de complicate. De altfel, întreaga revistă mi se pare – te rog să nu mi-o iei în nume de rău! – 'xtrem de aridă şi sofisticată. Nu m-am abonat la ea, liindcă soţia o găseşte total neinteresantă. Iartă-mă, dar ţi am reprodus vorbele ei întocmai! Ziceam că adeseori articolele pe care le scrii contrazic afirmaţia ta dinainte.

I) ' altfel, nici nu pot pretinde că pricep prea mult din ceea ce scrii. Între noi fie vorba, nu pricep mai nimic! Mă întreb dacă n-ar fi mai nimerit să scrii şi tu ca alţi autori îndrăgiţi de publicul cititor. Dacă ai proceda aşa, sunt ngur că ai avea mare succes şi ai câştiga mult mai bine...

Mai demult ar fi dispreţuit o astfel de părere, ba chiar
I nr fi revoltat. O mai dispreţuieşte de fapt şi acum, dar nu-i mai

revoltă. Se pare că nimic nu-l mai revoltă! Are momente când se îndoieşte chiar şi de acest dispreţ. Şi asta

pentru că se îndoieşte uneori chiar de valoarea lucrurilor despre care scrie. Ba ajunge să se îndoiască şi de îndoielile lui. Apoi recunoscu faţă de el însuşi că de fapt s-a plictisit de toate şi că această lume îi pare un cuvânt vechi, al cărui sens nu-l mai poţi afla.

— Întotdeauna ai căutat tu chichiţe. Niciodată n-ai fost mulţumit de felul meu de a gândi...

— Ţi-aduci aminte? întrebă Ismail, izbucnind în hohote.
Ce zile au fost!

Bine zici! Au fost şi s-au dus! Focul lor nu mai arde, dar ele stau ascunse ca tăciunii în cenuşă; stau păzite asemenea cutiei cu bomboane primită la nunta Aidei...

— Ai mai auzit ceva despre Husein Şaddad sau despre
Hasan Selim?...

— Apropo, mi-ai adus aminte! îi luă Ismail Latif vorba din gură, arcuindu-şi sprâncenele stufoase. Anul trecut, trăit de mine departe de Cairo, s-au întâmplat multe lucruri. După o pauză scurtă, continuă cu un interes sporit:
Când m-am întors de la Tanta, am aflat că s-a isprăvit cu familia Şaddad...

Kamal simţi o curiozitate tiranică invadându-i mintea.
Se chinui îndelung să se calmeze. Apoi întrebă, încercând să pară detaşat:

— Nu-nţeleg. Ce vrei să spui?

— Am aflat chiar din gura mamei că Şaddad *Bek*[40] a dat faliment. Bursa i-a mistuit totul, până-ntr-un capăt de aţă. S-a isprăvit cu Şaddad... Iar când n-a mai fost în stare să suporte şocul, şi-a pus capăt zilelor.

— Ce lucruri ciudate îmi spui! Şi când s-a întâmplat asta?

Acum câteva luni... A pierdut până şi seraiul cel mure, cu parcul în care am petrecut clipe de neuitat...

Ce clipe! Ce palat! Şi ce parc minunat! Ce amintiri

---

40 *Bek* (rostirea egipteană a cuvîntului turcesc *bey)* şi *başa* (tc. *paşa*) - titluri nobiliare în Egipt, pe vremea cînd Egiptul făcea parte din Imperiul Otoman şi în timpul regimului monarhic, abolite odată cu revoluţia din 1952, cînd a fost proclamată republica. Cele două cuvinte continuă să fie folosite şi astăzi ca termeni de adresare în vorbirea familiară.

Inimoase ne leagă de ele! Ce durere uitată şi ce uitare dureroasă! Familia aceasta de rang ales şi bărbatul acela ilii de semeţ! Şi visele lor îndrăzneţe, uluitor de îndrăzneţe! Dar de ce te-ai tulburat atât? Nu crezi că e mai mult decât s-ar cădea? Şi inima de ce-ţi bate cu atâta neustâmpăr? Nu ţi se pare că e prea mult pentru nişte amintiri peste care s-a aşternut uitarea?

Bek-ul şi-a pus capăt zilelor… îngăimă Kamal cu miletul strivit. Şi s-a dus şi seraiul?! Dar ce ştii de mmrta familiei lui?

— Stăpâna – mama prietenului nostru comun – trăieşte lmtr-o rentă de cincisprezece lire pe lună. O duce destul dn rău… Abia îşi ţine zilele… S-a mutat într-un apartament modest în El-Abbasiyya. I-a făcut mama o vizită şi
i n povestit plângând despre starea jalnică în care se zbate.

I imuna obişnuită să trăiască într-un paradis – ţi-aduci umilite? – locuieşte acum într-un apartament sărăcăcios!

Îşi aduce aminte, de bună seamă! Cum îşi poate închipui în a uitat?! Parcă vede aievea şi parcul, şi chioşcul întregul paradis străbătut de muzica adierii uşoare. Îşi ndnee aminte perfect toate bucuriile şi toată tristeţea. Ba în clipa asta este îndurerat de-a binelea şi simte că stă ni i dea lacrimile. După ce-a aflat vestea asta, nu mai are motiv să tânjească după cafeneaua lui Ahmad Abdo, de vreme ce toate se răstoarnă cu susul în jos sau dispar litră urmă.

— E tare trist tot ce mi-ai spus. Şi ceea ce mi se pare
ii mai trist este faptul că noi n-am putut să le aducem nici măcar un cuvânt de mângâiere. Husein s-o fi întors din Franţa, nu ştii?

— Fără îndoială că s-a întors când s-a întâmplat tragedia. A venit şi Hasan Selim împreună cu Aida… Dar acum im se mai află niciunul dintre ei în Egipt.

— Şi cum a fost Husein în stare să plece din nou şi s-o lase pe mamă-sa singură în halul ăsta? Şi-apoi de unde mai are el bani pentru toate capriciile după nenorocirea asta?

— Am auzit că s-ar fi însurat acolo. Nu-i exclus să fi găsit şi ceva de lucru în timpul şederii îndelungate în
Franţa. Dar nu ştiu nimic precis. E numai o presupunere.
Nu l-am mai văzut de când ne-am luat împreună rămas-bun de la el. Câţi ani au trecut de-atunci? Să tot fie vreo zece, nu-i aşa? Şi eu am fost adânc mâhnit când am aflat ce năpastă i-a lovit.

Kamal nu-şi putea reveni din uluială. Lacrimile continuau să-i apese pleoapele, stânjenindu-l. Izvorul acesta nu se mai

deschisese din vremea aceea de demult şi părea că secase cu totul din pricina timpului. Simţi că inima i se strânge de amărăciune. Pe neaşteptate îşi aduse aminte de zilele când inima îi sângera de durere. Vestea îl cutremurase atât de adânc, încât era gata să uite prezentul şi să devină din nou jucăria valurilor capricioase de iubire şi tristeţe. Acesta să fie sfârşitul vechiului vis? Falimentul şi sinuciderea? Poate că i-a fost scris să primească această lecţie de la familia unor zei căzuţi! Falimentul şi sinuciderea! Fără îndoială că Hasan Selim, cu poziţia lui, îi asigură Aidei o viaţă confortabilă, lipsită de griji, dar ce se va fi întâmplat cu orgoliul ei? Dar sora ei? Nu cumva întâmplările astea o aruncaseră la marginea lumii?

— Dar Husein mai avea şi o soră mai mică... Oare cum o chema?... Din când în când îmi amintesc numele ei, dar acum parcă-i un făcut...

— Budur! Ah, Budur locuieşte împreună cu mamă-sa, împărţind amândouă necazurile noului trai...

Imaginează-ţi familia Aidei ducând o viaţă sărăcăcioasă, asemenea acestor oameni din jurul nostru. S-ar putea ca
Budur să îmbrace într-o zi un ciorap cârpit? S-ar putea ca într-o bună zi să se mărite cu un funcţionar amărât? Dar ce-l mai interesează pe el toate astea? Nu, nu! Nu trebuie să te amăgeşti! Eşti la fel de îndurerat şi astăzi, oricare u fi părerea ta despre clasele sociale şi deosebirile dintre

O.— Din pricina acestei răsturnări simţi o prăbuşire cuml'lită. Nu-ţi vine deloc uşor să vezi că visele tale se zvârco-
l «'he în colb. Acum te-ai putea bucura că n-a mai rămas nimic din vechea ta iubire. Chiar, ce-a mai rămas de fapt
'Ini ea? Şi totuşi, dac-ai spune că n-a mai rămas nimic, ar imiemna să te minţi, căci inima-ţi tresare şi sufletul te
icnire la auzul oricărui cântec desuet din acele zile, chiar diic-au ajuns acum banalităţi pentru toată lumea. Cum îţi
«xplici asta? Dar las-o mai moale, nu trebuie să te mai
Hindeşti atâta! De data asta nu mai e vorba de iubire, ci doar de amintirea ei! Ne place ideea că iubim în toate împrejurările şi mai ales atunci când dragostea nu mai
„În niciun suport real. În clipa asta, de pildă, simt cum ili argă spre mine într-o goană nebună valuri venind din largul vechiului ocean ce mă învăluia atunci; ca o boală latentă care pândeşte momentele de slăbiciune pentru a-şi i «activa veninul. Ce-i de

făcut când îndoiala cea mare, rare a clătinat toate adevărurile, stă neputincioasă în faţa iubirii?

I smail reveni fascinat la tragedie şi se apucă să-i înşire luate amănuntele. Kamal nu mai suportă şi în cele din urmă îl întrerupse:

— Doar Allah este veşnic! spuse într-o doară, încercând i pună capăt discuţiei. Este regretabil, într-adevăr, dar mi mai putem face nimic...

Kamal nici nu voia să afle mai multe. I-ajungeau cele povestite. Simţea nevoia de linişte pentru a reflecta. Plân-
M «'u în tăcere cu lacrimi nevăzute. Rămase destul de surprins, căci crezuse mai de mult că s-a tămăduit de boala ren veche. Au trecut nouă sau zece ani! se mustră el, mirându-se. Ce mult şi totuşi ce puţin! Cum o fi arătând
Aida acum? Ar vrea s-o privească îndelung, pentru a încerca să afle secretul acelui trecut fascinant. Şi poate i lnnr secretul sufletului său! Nu-i mai apare acum decât
îi o scânteiere fugară dintr-o zi însorită sau ca o imagine părelnică de pe o reclamă luminoasă şi se pomeneşte şoptindu-şi, tresărind: Asta e ea! Dar ce reprezintă, de fapt? O imagine compusă din trăsăturile unei eroine de roman sau ale unui star de cinema, sau e doar o amintire furişată? Nu mai putea rămâne în locul acela. Tânjea după o călătorie în lumea nepătrunsului, o călătorie pe care n-o putea face decât singur şi se pomeni ridicându-se.

— Ce zici de invitaţia mea la un pahar, undeva într-un loc agreabil şi discret? îi propuse lui Ismail pe neaşteptate.

— Îmi pare rău, nu pot! Mă aşteaptă soţia ca să mergem în vizită la o mătuşă, răspunse Ismail fără să stea pe gânduri şi izbucni în râs cu gura până la urechi.

Părăsiră cafeneaua, continuând o conversaţie fără nicio legătură cu discuţia de până atunci. Ne plictisim de dragoste atunci când ea există, iar dacă s-a dus îi simţim lipsa! îşi zise Kamal în sinea lui, când rămase singur.

Minunat loc, nimic de zis! Numai că nu-mi prea dă mma! Din locul ăsta destul de călduţ poţi să vezi şi cine pleacă, şi cine vine. Dinspre strada El-Faruq[41], din

41 Stradă ce purta numele prinţului moştenitor, viitor rege al Egiptului.

Kl Muski[42] şi din El-Ataba[43]... şi spre ele... Dacă n-ar fi lngul ăsta înţepător de ianuarie, un om dornic să nu-i nu pe nimiccum sunt eu – n-ar fi părăsit în ruptul
’ ipulul colţul minunat al cafenelei de pe trotuar pentru a „ascunde aici în spatele ferestrei zăbrelite. Dar o să vinii ea şi primăvara... O să vină, într-adevăr, numai că nn mi prea mai dă mâna. Şaisprezece ani sau chiar mai
lii ne şi eu n-am reuşit să trec de categoria a şaptea.
I higheana din El-Hamzawi am dat-o pe nimic... imobilul ilin El-Ghuriyya[44] nu-mi aduce decât câteva lire, deşi e o hărăbaie, iar casa din Qasr eş-Şawq e locuinţa mea şi adăpostul meu... Dacă Ridwan are un bunic destul de înstărit, Karima în schimb nu are niciun sprijin în afară de mine... Să susţii o familie şi să fii şi amorez! Din păcate, nu-mi prea mai dă mina...

Urmărind absent siluetele care treceau, ochii îi căzură asupra unui tânăr înalt şi deşirat, cu mustaţă stufoasă şi ochelari cu ramă aurie, îmbrăcat în obişnuitul pardesiu negru, grăbind ţanţoş dinspre El-Muski spre El-Ataba.
Zâmbi, îndreptându-se în scaun ca şi cum s-ar fi pregătit să se ridice, dar se răzgândi. Dacă nu l-ar vedea atât de grăbit, poate că s-ar repezi în stradă şi l-ar invita să-i ţină de urât. Kamal e un bun partener de conversaţie la supărare. Are aproape treizeci de ani şi nici nu-i trece prin cap să se însoare. De ce m-oi fi pripit eu, nu pricep.
Mai ales nu înţeleg cum de-am căzut cu atâta uşurinţă în plasă a doua oară, înainte să mă fi dezmeticit bine după primul divorţ. Dar cine nu se plânge în ziua de azi? Şi becherii se plâng la fel ca şi cei însuraţi! Pe vremuri.
El-Azbakiyya[45] era un refugiu încântător! Cu încetul s-a ales praful

---

42 Vechi cartier comercial şi meşteşugăresc al oraşului Cairo, care poartă numele unuia dintre urmaşii lui Salah ad-Din - 'Izz ad-Din Musk. împreună cu cartierul vecin Khan el-Khalili, alcătuieşte şi astăzi principalul *suq* (bazar) al capitalei Egiptului.

43 ■ I Stradă şi cartier vestit din partea de vest a vechiului centru al oraşului Cairo.

44 I Zona din jurul porţii Al-Mitwalli sau Zuwayla, care şi-a împrumutat acest nume de la Al-Aşraf Qansu al-Ghuri, penultimul sultan (1500-1516) din dinastia Mamelucilor, care a construit aici o moschee şi un mausoleu, socotite şi în prezent unul din cele mai interesante ansambluri arhitectonice ale oraşului Cairo.

45 Al cincilea calif (768-809) din dinastia Abbasizilor. Renumele

de ea, iar astăzi nu mai vezi pe-acolo decât oamenii cei mai de jos, pleava... Ce altă plăcere ţi-a mai rămas decât să te instalezi la răspântia străzilor şi să pândeşti un vânat ieftin?! Cel mai potrivit vânat pare să fie o servitoare egipteancă din cele care slujesc prin casele europenilor. În majoritatea cazurilor, au o înfăţişare agreabilă şi sunt destul de curăţele. Cele mai multe pot fi întâlnite la tarabele cu legume din piaţa de flori.

Terminase cafeaua şi-acum stătea în spatele ferestrei, petrecând cu ochi lacomi toate femeile care treceau, îmbrăcate în pardesiu sau cu milaie strânse pe corp. Le măsura mai întâi cu privirea de sus în jos şi de jos în sus şi pe urmă pornea să le cerceteze cu de-amănuntul, cu o răbdare ce nu cunoştea margini. Uneori stătea la pândă până la ora zece, alteori numai cât îşi sorbea cafeaua şi pe

1. Parc, teatru şi cabaret din zona centrală a oraşului Cairo, în imediata vecinătate a vechii opere.

Nună se ridica, pornind pe urmele vânatului, atunci când adulmeca unul mai ieftin. Începea să semene cu un negus-
l ni de vechituri. De cele mai multe ori se mulţumea doar ni privească sau o lua agale după vreo femeie fără niciun ţ"l precis. Numai rareori, mânat de o dorinţă irezistibilă i îi lua inima în dinţi şi se ţinea după o slujnică uşuratică
«lui o văduvă trecută de patruzeci de ani. Nu mai era bărbatul care fusese! Hotărât lucru! Nu numai pentru că
Krăutăţile se înmulţiseră şi nu prea se mai ajungea cu bunii, dar şi din pricina vârstei, căci împlinise de-acum patruzeci de ani, cu toate că nu şi-i dorise. Un adevăr înfiorător! „Şi mai e şi firul ăsta alb, care mi s-a ivit la lunplă! I-am cerut frizerului de nenumărate ori să-mi lara rost de-un leac. Un fir nu contează – mi-a răspuns
„I, dar în curând o să te trezeşti că ţi-a încărunţit tot
lipul! Blestemaţi să fie! Şi frizerul cobitor, şi părul căni ni! Mi-a zis să-l vopsesc, dar n-am mâncat lauri să fac aşa ceva! Tata nici la cincizeci de ani nu avea vreun fir albi Dar mă potrivesc eu cu tata?! Şi asta nu numai în privinţa părului cărunt! La patruzeci de ani, el era încă

«Au deosebit se datorează pe de o parte numeroaselor răz-boaie purtate împotriva Imperiului Bizantin, iar pe de altă parte înfloririi economice şi culturale pe care a cunoscut-o califatul din Bagdad în vremea lui. O serie de povestiri din ciclul *O mie şi una de nopţi* se referă la momente şi întîm-plări din viaţa intimă a acestui calif, în jurul căreia s-au ţesut numeroase legende şi anecdote.

1111 a r! Ba chiar şi la cincizeci! Pe când eu, jalnică figură!...
Ml nu pricep de ce, că doar n-am abuzat mai tare ca el de viuţii!”
Mai bine uită-te la femeia asta care trece şi lasă
Miiidurile! Nu-ţi mai bate atâta capul! Şi mai ales nu-ţi mm face inimă rea! Oare să fi fost Harun ar-Raşid1 chiar iişn cum spun poveştile? Ce-i Zenoba, pe lângă haremurile p" care le-a avut el? Fiica de câine poartă toată vina în

* Atona asta! Cum-necum a izbutit să te ademenească, im tu te-ai lăsat păcălit şi ai ales s-o duci aşa până la

capătul zilelor. Şi-acum – om în toată firea – te trezeşti hoinărind pe străzi, jinduind după cine ştie ce muiere!
Dacă tinereţea-i un blestem, apoi maturitatea face cât o mie de blesteme! Unde mai găseşti tihna inimii? Dar cea mai mare nenorocire n-a venit încă. Ce-o să fie în ziua când o să te întrebi ce-i cu tine şi ce-ai ajuns?

Pe la nouă şi jumătate ieşi din cafenea. Străbătu
El-Ataba, îndreptându-se agale spre Muhammad Ali[46]. Se abătu spre taverna *En-Nagma*[47] şi-l salută pe Khalo, proţăpit ca de obicei în spatele barului. Îi răspunse cu zâmbetul lui până la urechi, ce-i dezvăluia dinţii galbeni şi rari, şi-i făcu semn spre salonul din fund, ca şi când ar fi vrut să-i spună că prietenii s-au adunat de mult şi-l aşteaptă cu nerăbdare. Din faţa barului, un mic coridor ducea spre trei salonaşe. Yasin trecu indiferent pe lângă primele două, de unde se ridica o larmă cumplită, şi se opri la ultimul, care avea doar o singură fereastră cu zăbrele ce dădea spre fundătura El-Mawurdi. În colţuri erau aranjate trei mese. Două erau libere iar în jurul celei de-a treia se aşezaseră prietenii lui. Îl întâmpinară cu urări vesele de bun venit, ca în fiecare seară când se abătea pe acolo. În ciuda tânguielilor, Yasin arăta mai tânăr decât toţi. Cel mai în vârstă era un pensionar burlac.
Lângă el stătea un secretar-şef de la *waqf*-uri[4849]. Urmau apoi şeful personalului administrativ de la Universitate şi un avocat care nu profesase niciodată, având în vedere că bunurile imobiliare îi

---

46 Stradă care poartă numele guvernatorului şi viceregelui Egiptului, Muhammad Aii (1805-1848), considerat fondator al statului egiptean modern şi al dinastiei ereditare kedivale şi regale care a condus Egiptul pînă în anul 1952.

47 In traducere, *Steaua.*

48 Aşezămintele şi bunurile religioase islamice. Instituţie

49religioase.

aduceau venituri suficiente. Abuzul de alcool se putea ghici cu uşurinţă pe mutrele lor, în plivirile stinse ale unora şi pe tenul foarte palid sau stacojiu al altora. Soseau la tavernă între opt şi nouă cura şi n-o mai părăseau decât cu ultima strajă a nopţii.

lomandau cele mai proaste şi mai ieftine băuturi. Nu se întâmpla decât foarte rar ca Yasin să le ţină companie loată noaptea. În mod obişnuit, rămânea cu ei numai două-trei ceasuri, retrăgându-se devreme.

— Bine-ai venit, *hagg*1 Yasin! îl întâmpină bătrânul celibatar, imediat ce dădu cu ochii de el.

Insista să-i spună *hagg* din respect pentru numele lui hiuecuvântat.2

— Ai cam întârziat, viteazule! îl mustră în glumă avocatul, care părea să se fi ofilit cel mai tare din pricina alcoolului. Am băgat de seamă că lipseşti. Pesemne că iar a dat peste vreo femeie – ne-am zis noi – şi n-o să mai avem plăcerea să-l vedem noaptea asta…

— Vasăzică numai o femeie poate despărţi doi bărbaţi… filosofă bătrânul burlac, vrând să tălmăcească vorbele avocatului.

— Nu mai ai niciun motiv să te temi în privinţa asta.

V. Bl mi Yasin, în vreme ce se aşeza între el şi secretarul-şef dla *waqf*-uri.

— Cine ştie? Diavolul îşi mai vâră coada câteodată, bolborosi bătrânul, ducându-şi paharul la gură. S-ar putea să mă mai ispitească şi pe mine o fetişcană de vreo paisprezece ani…

I Rostire egipteană a cuvântului din araba literară hadjdj „hagiu, pelerin” (fem. *Hadjdja,* eg. *Hagga),* termen folosit mai ales în limbajul familiar egiptean în adresarea către persoane care au participat la ritualul pelerinajului la locurile sfinte de la Mecca sau care au numai intenţia să participe la el şi chiar către aceia cărora li se urează numai să se achite de îndatorirea pelerinajului, socotit unul dintre cei cinci stâlpi ai credinţei islamice.

’ Referire la etimologia numelui propriu Yasin, provenit din alăturarea literelor Y şi S, care dau titlul celei de a XXXVT-a *sure* coranice. În mod obişnuit, cele două litere sunt tratate în acest context ca un titlu mistic al profetului Muhammad.

— Cum de nu! Poate în gând… îl luă secretarul-şef peste picior.

— Nu pricep ce trăncăneşti…

— Nici eu nu pricep!

Apăru Khalo aducând un pahar şi o farfurioară cu boabe de

lupin.

— Vedeţi ce ianuarie am avut anul ăsta? întrebă Yasin încercând să schimbe vorba.

— Allah le rânduieşte pe toate! îndrugă şeful personalului administrativ. Ianuarie a adus ger mare, dar l-a dus şi pe Tawfiq en-Nasim fără întoarcere…

— Scutiţi-mă de atâta politică, bombăni avocatul. Am tot discutat despre ea în fiecare seară. Simt că nu mai suport… Vă rog să schimbaţi subiectul…

— De fapt, viaţa noastră la atâta se reduce: doar la politică şi nimic altceva, îngăimă şeful personalului administrativ.

— Tu eşti un biet şef peste nişte funcţionari şi n-ai decât categoria a şasea… Ce treabă ai tu cu politica?

— Categoria a şasea cu vechime, te rog, protestă şeful.
De pe vremea lui Saad!…

— Şi eu am categoria a şasea, dar de pe vremea lui
Mustafa Kamil[50], bolborosi burlacul. De-atunci o am şi am ieşit la pensie cu ea, ca să-mi aduc mereu aminte de el…
la ascultaţi-mă! N-ar fi mai nimerit să ne vedem de pahar şi să cântăm ceva?

— Mai întâi să bem, taică! propuse Yasin, pregătindu-se să dea paharul peste cap.

Yasin nu se legase în viaţa lui de cineva printr-o prietenie profundă, dar avea amici în toate cafenelele şi tavernele oraşului. Se apropia foarte uşor de oameni şi se făcea repede plăcut. De când alesese taverna asta, odată cu diminuarea veniturilor sale, îi găsea aici pe tovarăşii săi de petrecere ori de câte ori avea chef să stea de vorbă cu cineva. Dar – lucru ciudat! – nu se întâlnise cu niciunul dintre ei în afara tavernei. De fapt, ceea ce-i aduna pe toţi era numai cheful de băutură şi nevoia de a găsi un local ieftin. Şeful personalului administrativ de la Universitate avea cea mai bună situaţie financiară, dar avea şi mulţi copii, iar avocatul ajunsese aici atras de faima tavernei pentru băuturile ei tari. Yasin se porni să bea zdravăn şi să pălăvrăgească, aruncându-se cu toată fiinţa în viitoarea larmei care plutea în local, alergând dintr-

50 Mustafa Kamil (1874-1908), unul dintre iniţiatorii mişcării naţionale egiptene, militant pentru abolirea ocupaţiei britanice şi dezvoltarea culturală a ţării. în anul 1907 a întemeiat Partidul Naţional care a jucat un rol de seamă în viaţa politică a Egiptului, îndeosebi în perioada premergătoare înfiinţării Wd/ii-ului.

un colţ în altul. Bătrânul celibatar îi era, indiscutabil, cel mai niinpatic. Toată vremea glumea cu el; mai ales glume deocheate. Bătrânul îl prevenea mereu să nu exagereze, i eamintindu-i îndatoririle sale de familie. „Neamul nostru pentru aşa ceva a fost creat. Şi tata, şi bunicul au fost la fer, îi răspundea Yasin mândru. Cu aceleaşi vorbe se lăudă şi la petrecerea din seara asta, dar se trezi cu avocatul luându-l nitam-nisam peste picior:

— Şi maică-ta? Şi ea a fost la fel?

La remarca avocatului izbucniră cu toţii în hohote. Se lăsă şi Yasin prins în valul de veselie; râse şi el, dar mai mult în silă, căci inima-i tresări imediat şi peste ea se aşternu un zăbranic. Întrecu măsura bând de necaz şi la un moment dat i se năzări că se prăbuşeşte: nici locul nu mai era al lui, nici paharul nu mai era paharul lui, nici ziua nu-i mai aparţinea. „Toţi îşi dau coate şi fac haz pe aeama mea... E o diferenţă ca de la cer la pământ între mine şi tata! Nu există nenorocire mai mare decât să-ţi sporească anii şi să-ţi scadă banii... Noroc cu licoarea lista care te-ajută să uiţi de toate necazurile... Zi mai bine: Ce fericit sunt! Nu se mai întoarce leacul ce-am pierdut şi nici tinereţea ce-am avut... Elixirul ăsta o să-ţi lie cel mai credincios tovarăş toată viaţa! Am sorbit cu nesaţ din el în floarea tinereţii şi uite-l că-mi ţine de urât şi-acum, când sunt om în toată firea. Şi-o să se bucure de

el şi capul meu încărunţit... Mâine, când Ridwan o să fie bărbat, iar Karima o să meargă legănându-se ca o mireasă, eu o să stau frumos într-un colţ uitat din El-Ataba şi-o să golesc paharele amărăciunii şi bucuriei. Ce fericit sunt!”

Grupul se pomeni pe neaşteptate îngânând în cor „Sclavului iubirii de nimic nu-i pasă”. Pe urmă începură să cânte „Vecină din vale...”, cu glasuri mai înteţite. Li se alăturară şi alte voci din celelalte salonaşe şi hărmălaia crescu. La final, se opriră brusc şi se aşternu o tăcere apăsătoare. Şeful personalului administrativ folosi prilejul şi aduse vorba din nou despre demisia lui Tawfiq en-Nasim şi despre povestea complicată a Tratatului[51].

care ar fi urmat să protejeze Egiptul împotriva Italiei, înfiptă bine în Libia vecină. Grupul de cheflii refuză cu încăpăţânare subiectul,

---

51 Tratatul de prietenie şi alianţă care urma să fie semnat în vara anului 1936 avea, în opinia Marii Britanii, şi menirea de a proteja Egiptul şi Sudanul împotriva unor eventuale invazii din partea trupelor italiene, care ocupaseră deja Libia (1912) şi Etiopia (1935).

răspunzându-i cu versuri din cântecul abia isprăvit: „Lasă jos perdeaua la fereastra noastră... Cel mai bun vecin vrea să ne lovească...”. Cu toate că întrecuse de mult măsura, bătrânul protestă vehement la răspunsul lor zeflemitor şi se porni să-i ocărască.
Cântecele lor aveau răspunsul promt asigurat şi de data asta: „Mustrarea ta-i adevărată, sau doar o glumă este?”.
Nemaiavând încotro, se alătură şi năzurosul veseliei generale care părea să-i molipsească şi pe vecini.

Yasin părăsi taverna cam pe la miezul nopţii şi pe la ora unu ajunse în sfârşit acasă în Qasr eş-Şawq. Trecu din cameră în cameră, aşa cum făcea în fiecare noapte când sosea târziu. Pe Ridwan îl găsi în odaia lui, învăţând.
Tânărul ridică ochii îngustaţi de pe paginile unui tratat de drept şi schimbă un zâmbet înţelegător cu tată-său. Se iubeau foarte tare, iar Ridwan îl respecta mult, deşi ştia
l la ora aceea nu se putea întoarce decât ameţit zdravăn.
Vasin admira frumuseţea şi inteligenţa băiatului şi mai nli’s silinţa deosebită a fiului său. Îi era drag ca lumina ochilor. Întrezărea în el pe viitorul procuror care avea ti mângâie orgoliul şi să-l consoleze pentru multe necazuri.

— Cum merg lecţiile? întrebă tatăl.

Ridwan arată cartea din ochi, ca şi când ar fi vrut să pună „Suntem la datorie!”. Apoi zâmbi cu seninătate, lacându-l pe Yasin să tresară dureros. Ochii mari şi negri n nminteau de chipul Haniyyei, bunica băiatului.

— Te deranjează dacă dau drumul puţin la patefon?
Mni întrebă tatăl.

— Pe mine, nu... Dar mă tem că e cam târziu şi vecinii dorm la ora asta...

— Să doarmă sănătoşi! bombăni Yasin, îndepărtâniiu-se în vârful picioarelor.

Se opri apoi în dormitorul copiilor; Karima era cufundiil. Ă într-un somn adânc în pătucul ei, iar în cealaltă parte a camerei patul gol al lui Ridwan îşi aştepta stăpmul. Îi trecu prin gând s-o trezească pe fetiţă şi să se lance cu ea, dar îşi aminti imediat protestele ei când e deranjată noaptea târziu şi renunţă, îndreptându-se spre durmitorul său. Cea mai frumoasă noapte în casa asta
„i n noaptea de vineri – binecuvântată zi de odihnă. Indife-

M’ut la ce oră se întorcea acasă, în noaptea de vineri îl invita pe Ridwan în salon. Apoi le trezea pe Karima şi pe
/. Niioba, dădea drumul la patefon şi stăteau la taifas până în fapt de ziuă, când începeau cocoşii să-şi dea bineţe.
Ţinea nespus la familia lui şi în mod deosebit la Ridwan.
Adevărat că nu se prea ocupa – sau mai bine zis, nu avea limp să se ocupe– de îndrumarea lui, lăsând totul în
’ama Zenobei şi a norocului. Oricum, respinsese din i apul locului ideea de a face pe zbirul cu el, aşa cum
Irtcuse stăpânul. Îl îngrozise întotdeauna gânduî că în mima lui Ridwan şi-ar putea face loc spaima pe care o ni iuţise el ori de câte ori se trezise faţă în faţă cu tatăl lui.

De fapt, ce să mai vorbim, n-ar fi putut face aşa ceva nici dacă ar fi vrut! Când se adunau în jurul lui, după miezul nopţii, nu ştia cum să le arate mai bine dragostea. Glumea, stătea de poveşti cu ei şi se pornea să le spună toate anecdotele auzite la tavernă, fără să-i pese nici măcar de efectul pe care-l aveau asupra nevinovăţiei lor şi fără să dea nicio atenţie protestelor Zenobei şi semnelor ei disperate cu care încerca să-l oprească. Părea că uita cu totul de sine şi nu mai era în stare să-şi pună frâu limbii.

În dormitor o găsi pe Zenoba dormind iepureşte, aşa cum făcea de obicei. Înainte de a intra în odaie o auzise sforăind, iar când ajunsese în mijlocul camerei, se pomenise cu ea foindu-se cu ochii deschişi. „Slavă lui Allah că eşti teafăr!”, mormăi ea cu ironie, mimând îngrijorarea.
Pe urmă se ridică şi-l ajută să se dezbrace şi să-şi orânduiască hainele. În cămaşa de noapte părea mai în vârstă decât era în realitate. De multe ori i se păruse că ar fi chiar de vârsta lui. Oricum ar fi fost, ea izbutise să-l strunească şi fusese singura care reuşise să-i păstreze un
Cămin. Nu-i mai puţin adevărat că, la început, căsnicia lor trecuse prin momente critice, dar nimic n-o clintise pe
Zenoba din hotărârea de a avea un cămin al ei. Trecuse timpul, adusese pe lume un băiat pe care-l pierduseră curând, urmase apoi Karima… Asta o făcuse să se agaţe şi mai vârtos de viaţa de familie, mai ales când înţelesese în sfârşit că frumuseţea a început să se ducă. Timpul o povăţuise să se înarmeze cu răbdare, cu multă răbdare şi îngăduinţă, şi să se străduiască să se poarte ca o adevărată „doamnă”. Şi-a călcat pe suflet renunţând la găteli şi sulimanuri şi în cele din urmă a ajuns să câştige simpatia celor

din Bayna el-Qasrein şi din Es-Sukkariyya. Buna chibzuinţă o îndemnase să fie foarte atentă cu Ridwan, cu toate că nu-l avea deloc la suflet, mai ales după ce unicul băiat pe care-l adusese pe lume se prăpădise. Anii îşi lăsaseră urmele pe faţa Zenobei, dar nu pregeta o clipă să se ocupe de înfăţişarea ei. Yasin o urmări zâmbind cum îşi aranjează părul în faţa oglinzii. Cu toate că se supăra sau

înfuria uneori pe ea, îşi dădea prea bine seama că locul
Miiţiei în viaţa lui ajunsese atât de însemnat, încât n-ar unii putea renunţa la ea. Îşi adusese un şal bogat cu care ni' mfăşurase strâns, stând zgribulită pe marginea canapelei.

— Ce ger cumplit! se văită ea. Cred c-ar trebui să-ţi
lie milă de tine şi să renunţi la petreceri în timpul iernii...

— Băutura te face să nu mai ştii în ce anotimp te afli, i i punse Yasin, ironic. De ce te oboseşti să te mai scoli
lin pat?

Mă tem că tu eşti cel obosit, mai ales că vorba îţi pm e destul de ostenită şi limba ţi se împleticeşte, mormăi eu, ridicând din sprâncene.

Îmbrăcat în *ghilbab,* Yasin părea un balon gata să se mlice spre tavan. Îşi mângâie burta, contemplându-se în oglindă, foarte împăcat cu înfăţişarea lui. Ochii lui negri ui uneau scântei.

Dacă ai vedea cum mă salută soldaţii! se grozăvi el.
i iubind unei scene închipuite. Soldaţii din ultima strajă
„nopţii, vreau să zic... Am ajuns să ne împrietenim...

Nu mai spune! bombăni ea, oftând şi zâmbind cu îngăduinţă.

8

înfăţişarea lui Ridwan Yasin, păşind agale prin
El-Ghuriyya stârnea admiraţia trecătorilor care-i ieşeau în cale. Avea şaptesprezece ani, ochi mari, negri şi catifelaţi, statură mijlocie dar mândră; începuse să se împlinească puţin şi se îmbrăca întotdeauna elegant. Obrajii rumeni îi moştenise de la familia Iffat. Păreau că radiază strălucire şi lumină, iar gesturile sigure şi reţinute lăsau să se vadă că era conştient de frumuseţea lui. Când ajunse în Es-Sukkariyya, îşi întoarse uşor capul spre casa în care locuiau mătuşă-sa Khadiga împreună cu cei doi veri-
Abd el-Mun'im şi Ahmad –, dar îşi continuă drumul nepăsător. Nu se simţise niciodată ispitit să lege o prietenie adevărată cu verii săi. Curând după aceea, trecu de poarta
El-Mitwalli şi coti pe Calea Roşie, continuând să meargă agale

până când ajunse în faţa unei porţi vechi. Bătu şi după câteva clipe apăru în deschizătură Hilmi Izzat, prietenul său din copilărie şi colegul de la Facultatea de
Drept. Era la fel de chipeş ca Ridwan. Hilmi îl întâmpină surâzând şi se apropiară, îmbrăţişându-se şi sărutându-se – ritual obişnuit de câte ori se întâlneau. În vreme ce urcau scara, gazda începu să-i laude cravata, observând cât de bine se asortează cu cămaşa şi ciorapii. Era tocmai motivul pentru care-l socotea pe Ridwan model de eleganţă şi bun gust. Nu e mai puţin adevărat că aveau acelaşi interes şi pentru politică, şi pentru studiu. Ajunseră într-o cameră spaţioasă cu tavan înalt. Era în acelaşi timp şi dormitorul, şi biroul lui Hilmi. Nu de puţine ori învăţaseră împreună în această odaie până noaptea târziu şi adormiseră în patul cu picioare înalte şi negre, acoperit cu plasă de
I mţari. Faptul că rămânea noaptea într-o casă străină mi I deranja pe Ridwan, fiind obişnuit încă din vremea copilăriei să-şi petreacă din când în când câteva zile în
’ h: ia bunicului Muhammad Iffat din El-Gamaliyya sau în
■ ana mamei sale din El-Munira, care nu mai avusese parte
’In alt copil după ce se recăsătorise. Aşa stând lucrurile, nu întâmpinase nicio obiecţie din partea tatălui sau a
. Miobei când rămăsese la prietenul său. Ba mai mult, mţia tatălui său era chiar fericită să-l mai vadă dispărând
Im preajma ei. Nici Hilmi Izzat n-avusese parte de o
«nartă mai bună. Tatăl său, *ma’mur*[52] la o secţie de poliţie, în prăpădise cu vreo zece ani în urmă. În răstimpul ăsta.
„În şase surori se căpătuiseră, care cum putuse, iar el mmăsese doar cu bătrâna sa mamă în toată casa. La început ea izbutise cu chiu, cu vai să administreze casa, dar cu timpul Hilmi devenise adevăratul stăpân. Îşi du-
■ "iiu traiul din mica pensie rămasă de pe urma tatălui şi i îi chiria câştigată din parterul imobilului. Viaţa nu mai limese la fel de uşoară ca pe vremea când trăia tatăl, dar
I lihni reuşise în cele din urmă să ducă şcoala până la
■ ipat şi să se înscrie la Facultatea de Drept, fără să ştie
sunt privaţiunile. Când se întâlnea cu Ridwan, bucuria
Im nu cunoştea margini. I-ar fi plăcut să fie tot timpul împreună, ca şi când aveau de învăţat şi în clipele de i itgHZ. Se entuziasmă

52 Termen ce desemnează diferite funcţii în administraţia egipteană. în contextul de faţă, comandant al unei circumscripţii de poliţie.

ca întotdeauna la sosirea prietenului său şi-l invită să se aşeze pe canapeaua din faţa
Imiconaşului, grăbindu-se să i se alăture. Rămase puţin pe gânduri, neştiind cu ce să înceapă discuţia, mai ales că nvnau atâtea să-şi spună, dar observă imediat privirea abătută a lui Ridwan, care părea trist şi cu gândul aiurea.
Entuziasmul i se risipi; se uită la Ridwan puţin descumpănit, pe urmă şopti, crezând că intuieşte pricina:

— Fac pariu pe orice că te-ai abătut pe la mamă-ta…

Ridwan răspunse cu un gest aprobator fără să scoată o vorbă.

— Ce mai face? îl întrebă Hilmi, ezitând.

— Excelent… Apoi, oftând: Numai dacă n-ar fi Muhammad Hasan ăsta… Tu nu-ţi dai seama ce înseamnă ca mama ta să aibă un alt soţ decât tatăl tău!

— Ce să-i faci? Sunt destul de multe situaţii complicate, încercă Hilmi să-l consoleze. Nu-i nimic condamnabil în asta… Şi pe urmă, povestea e atât de veche!

— Nu, nu, nu, nicidecum! izbucni Ridwan, pierzându-şi firea. Tot timpul stă proţap în casă! Nu lipseşte decât pentru slujba de la minister. Niciodată n-o găsesc şi eu singură! Şi-şi mai arogă şi rolul de părinte şi de sfătuitor, îmi vine să-l fac fărâme! Şi – colac peste pupăză! – de fiecare dată când mă vede, ţine cu tot dinadinsul să-mi amintească de funcţia lui şi că e şeful tatălui meu la
Direcţia Arhivelor. Şi nu se sfieşte să vorbească urât despre el în prezenţa mea… Dar nici eu nu-mi mai pot ţine gura şi i-o cam retez! Se opri pentru câteva clipe, încercând să se liniştească, dar îşi reluă şirul nemulţumirilor cu şi mai mult năduf: Mama a fost o proastă! Nu trebuia să accepte în ruptul capului să se mărite cu bărbatul ăsta! Era de o mie de ori mai bine dacă se întorcea la tata!

— „După dragoste tânjeam eu!…”, fredonă Hilmi într-o doară, căci ştia destul de multe despre năravurile lui
Yasin.

— Chiar şi aşa! protestă Ridwan îndârjit. Capriciile femeilor sunt greu de înţeles. Ea pare destul de mulţumită de omul ăsta nesuferit şi ăsta este pentru mine lucrul cel mai grav…

— Nu pricep de ce te încăpăţânezi tu să alergi cu tot dinadinsul tocmai după lucrurile neplăcute care-ţi tulbură seninătatea…

— Ciudat, într-adevăr! exclamă Ridwan. Dar ăsta nu-i singurul

motiv de mâhnire. Îl urăsc pe bărbatul mamei, dur să ştii că n-o iubesc mai mult nici pe nevasta lui i meă-meu! Nici el n-a făcut o alegere mai pricopsită! Dar

■ «pot să fac? Femeia asta cel puţin se poartă frumos cu mme, deşi nu cred că mă iubeşte... Şi toate se sparg în ’ opul meu. Câteodată simt că viaţa asta e de neîndurat...

Intră o slujnică bătrână, aducându-le două păhăruţe cu 1 "ni. Ridwan, care suferise tot drumul din pricina vântului ■ipru şi uscat de februarie, începu să se simtă mai bine. Amestecă zahărul în tăcere. Înfăţişarea i se schimbă pe iienşteptate, iar faţa care i se lumina treptat vestea ştirul ui acelei poveşti triste.

M-am obişnuit să învăţ împreună cu tine şi nu mai iul în stare să fac nimic singur, zise Hilmi, bucuros să „liiinbe subiectul.

Zâmbi şi Ridwan, mulţumit de ideea prietenului său.

— Ai auzit de chestiunea cu decretul?... Decretul refei Hor la alcătuirea unei delegaţii în vederea negocierilor?[53] Ni robă Ridwan pe neaşteptate.

Am auzit! Dar să ştii că cei mai mulţi nu sunt deloc „d imişti în privinţa condiţiilor în care vor avea loc nego- 1 „” ile astea... Se pare că tocmai Italia, care ne ameninţă l i” litierele, insistă pentru negocieri. Pe de altă parte, ne moi ameninţă şi englezii, dacă nu se va ajunge la niciun i "/uitat.

Sângele martirilor nu s-a răcit încă şi am impresia it va curge din nou sânge...

Astea-s vorbe! Vorbe goale! A încetat lupta şi-au lureput poveştile! replică Hilmi, clătinând din cap cu dezamăgire.

— În orice caz, *Wafd-ul* are o majoritate zdrobitoare în delegaţie. Află că l-am întrebat şi pe Muhammad Hasan ce părere are despre situaţia asta şi mi-a răspuns cu un ton plin de ironie: „îţi închipui într-adevăr că englezii ar putea să părăsească Egiptul?”. Ăsta-i bărbatul pe care l-a acceptat mama să-i fie soţ!...

— Şi crezi că tată-tău are o altă părere? îl întrebă Hilmi, râzând cu poftă.

---

53 ba 13 februarie, regele a semnat decretul referitor la con- ati tuirea unei delegaţii care să poarte negocieri cu reprezen- tanţii guvernului britanic în legătură cu reglementarea problemelor rămase în suspensie după declaraţia guvernului britanic din 28 februarie 1922. Delegaţia a fost condusă de Mustafa en-Nahhas şi din ea au făcut parte o serie de perso- nalităţi reprezentînd diverse partide şi orientări politice.

— Ştiu foarte bine cât de mult îi urăşte tata pe englezi şi nu-mi trebuie altă dovadă!

— Chiar îi urăşte din adâncul inimii?

— Adevărul e că tata nu poate nici să iubească, nici să urască din adâncul inimii!

— Ei bine, eu te întreb care-i părerea ta. Tu eşti optimist?

— De ce nu? Până când o să rămână problema asta nerezolvată? Sunt cincizeci şi patru de ani de când stau pe capul nostru! Vezi că nu sunt numai eu nefericit!

— Mi se pare că ai început să vorbeşti cu înflăcărarea asta de când a pus ochii pe tine... insinuă Hilmi Izzat, sorbind cu sete ultima înghiţitură din pahar.

— Cine să pună ochii? Ce sunt vorbele astea fără noimă?

— De fiecare dată când te înflăcărezi, ţi se îmbujorează prea mult obrajii şi-atunci frumuseţea ta iese în evidenţă, continuă Hilmi cu acelaşi zâmbet şiret. Într-o clipă ca asta te-a văzut el, cu siguranţă. Trebuie să fi fost în ziua când s-a dus delegaţia studenţilor la Casa Naţiunii...

Atunci, în problema unirii... Nu-ţi mai aduci aminte ziua aceea?

— Ba da! Dar despre cine vorbeşti? insistă Ridwan cu mult interes.

— Abd er-Rahim Paşa Isa!

— L-am văzut o singură dată-n viaţă şi încă de la distanţă... bombăni Ridwan, după ce stătu puţin pe gânduri. Nici nu mi-l amintesc bine...

— Şi el te-a văzut tot o singură dată, chiar în ziua cu pricina.

Pe chipul lui Ridwan se putea citi descumpănirea.

— După ce-ai plecat şi-am rămas doar eu cu el, mi-a în ut insistent să i te prezint cu prima ocazie, îl lămuri

l lilmi.

— Acum, hai, nu te mai codi! Spune tot ce ai de spus!

— M-a tras de-o parte şi m-a întrebat cu hazul lui obişnuit – şi pentru că veni vorba, să ştii că are un farmec iioinaipomenit: „Cine-i tinerelul chipeş cu care te-am văzut?”. I-am spus că e un coleg de la Drept şi un vechi prieten, care se numeşte aşa şi aşa... „Şi când o să mi-l

prezinţi şi mie?”, m-a întrebat fără ocolişuri. „Dar pentru **re.** Excelenţă?”, am întrebat eu, prefăcându-mă că nu pricep unde vrea s-ajungă „Ca să-i dau o lecţie de religie.

Im de câine ce eşti", a izbucnit el, făcând pe furiosul, căci uşa se

manifestă farmecul lui câteodată. Am izbucnit
Într-un râs cu hohote, de nu mă mai puteam opri.

Pentru câteva clipe se aşternu o tăcere absolută, care hleea să se simtă vuietul şfâchiuitor de februarie. Apoi niiziră o fereastră izbindu-se cu putere de perete.

— Se spun fel de fel de poveşti pe seama lui… rupse
Ridwan tăcerea într-un răstimp. O fi chiar aşa cum vorbeşte lumea?

— Ba e şi mai şi…

— Dar e destul de bătrân…

— Ce importanţă are?! îl întrerupse Hilmi zâmbind
Inl ru. E un om cu poziţie înaltă, cu stare, simpatic, inîi uent… Şi la urma urmei – cine ştie? – bătrâneţea lui *n* ar putea să-ţi folosească mai mult decât tinereţea altora…

— Şi unde locuieşte? se interesă Ridwan, ascunzâniiu-şi zâmbetul.

— Are o vilă liniştită în Helwan[54].

— Aaa, dar acolo s-au adunat oameni de tot soiul…

— O să ne numărăm şi noi printre discipolii lui. De ce mi? El este destul de versat în chestiunile politice, pe i-nid noi suntem nişte novici…

— Şi soţia şi copiii lui cu ce se ocupă? întrebă Ridwan, circumspect.

— Ce năuc eşti! îl luă gura pe dinainte pe Hilmi. E
burlac, omule! N-a fost niciodată însurat! Detestă modul ăsta de viaţă! A fost unic la părinţi şi trăieşte singur, numai cu servitorii lui… Parc-ar fi un copac răzleţ de un soi ciudat. Când o să-l cunoşti, n-o să mai vrei să-l mai părăseşti niciodată…

Se priviră îndelung, zâmbind cu înţeles.

— Aştept să mă întrebi când îi facem o vizită, îl ispiti
Hilmi cu un fel de teamă în glas.

— Ei bine, când îi facem o vizită? murmură Ridwan, micşorând ochii şi concentrându-şi privirea asupra firicelelor de ceai rătăcite pe fundul paharului.

Casa lui Abd er-Rahim Paşa Isa, situată pe colţul
i răzii Salvării din Helwan, părea extrem de simplă şi cochetă – o vilă cu un singur nivel, înalt cam de vreo trei metri, cu un

54 Mic oraş şi staţiune balneară cu ape sulfuroase în apropiere de Cairo, pe malul drept al Nilului.

selamlâc[55] ce dădea într-o grădină inundată de fiori. Peste casă şi grădină, la fel ca peste împrejurimi, domnea o tăcere adâncă, odihnitoare. Pe banca de la in-
I rare aşteptau portarul, un nubian chipeş cu siluetă
/voltă, şi şoferul – un vlăjgan în floarea tinereţii cu obrajii rumeni.

— Paşa s-a ţinut de cuvânt, şopti Hilmi Izzat, la urechea lui Ridwan, cu gâtul întins spre selamlâc. Astăzi intern singurii lui musafiri.

Portarul şi şoferul, care îl cunoşteau pe Hilmi Izzat, se i alicară în picioare politicoşi, iar când acesta le aruncă iii treacăt o vorbă de duh, izbucniră amândoi în râs ca
lu comandă. Afară era un frig înţepător şi uscat. Când
I recură pragul casei, Ridwan se trezi într-un salon luxos iii care orice mişcare se estompa în puful covoarelor. În mijlocul peretelui din faţă atârna un tablou mare al lui
Saad Zaghlul în costum de ceremonie. Hilmi Izzat se întoarse spre oglinda care ocupa peretele din dreapta până
lu tavan şi zăbovi îndelung în faţa ei, cercetându-şi ţinuta.
Ridwan îl imită fără să stea pe gânduri.

— Suntem ca două luni pline ce poartă costume şi *tarbuş*[56]-uri, îşi dădu Hilmi cu părerea, zâmbind satisfăcut, fără pic de modestie. Acela căruia îi este dragă frumuseţea Profetului se cuvine să se roage pentru el!...

Se aşezară unul lângă altul pe o canapea aurie, pe care fusese întinsă o husă de un albastru sidefat. După câteva minute, simţiră mişcare în spatele unei draperii trase peste uşa mare de sub portretul lui Saad. Ridwan întoarse capul în direcţia ei, neputându-şi învinge curiozitatea.
Stăpânul casei se ivi într-un costum negru, elegant, răspândind un parfum rafinat. Avea tenul brun, faţa proaspăt rasă, statura înaltă, talia subţire şi trăsături bine conturate, puţin ascuţite de bătrâneţe, cu ochii înguşti, obosiţi. *Tarbuş-ul* îi alunecase pe frunte, aproape atingându-i sprâncenele. Înainta calm şi sobru, cu paşi înceţi şi rari, inspirând siguranţă şi încredere. Nu scoase niciun cuvânt înainte de a ajunge lângă cei doi tineri care se ridicaseră respectuoşi. Îi măsură de sus până jos cu o privire

---

55 Salon de zi pentru primirea musafirilor, specific arhitecturii otomane şi împrumutat de arhitectura arabă din Egipt.

56 Fes purtat mai ales în Egipt, care pe la mijlocul secolului al XIX-lea a înlocuit turbanul, socotit simbol al conservatorismului.

cercetătoare, care poposi îndelung asupra lui Ridwan, până ce pleoapele începură să-i tremure. Pe neaşteptate, faţa i se lumină, înseninată de un zâmbet plin de afecţiune care părea să şteargă distanţa ce-l separa de ei. Hilmi întinse mâna şi Paşa i-o prinse, ţuguindu-şi buzele spre el, rămânând în aşteptare. Hilmi îi oferi obrazul să i-l sărute.

Apoi Paşa se întoarse spre Ridwan, vorbind foarte încet, aproape în şoaptă:

— Iartă-mă, fiule, aşa obişnuiesc eu să salut…

Ridwan îi întinse mâna cu sfială şi după ce i-o strânse.

Paşa îl întrebă cu un zâmbet şăgalnic în colţul ochilor:

— Şi obrazul nu mi-l dai?…

Ridwan se înroşi ca para focului, dar Hilmi îi sări imediat în ajutor:

— Vă rog să vă adresaţi mai întâi tutorelui, Excelenţă…

Abd er-Rahim Paşa zâmbi larg, cu înţelegere, şi apoi iihe din toată inima, fără să lase mâna lui Ridwan. Îi invită să ia loc şi se afundă şi el în plușul moale al unui fotoliu uriaş, alături de canapeaua aurie.

— Tutorele tău e un afurisit, Ridwan!… Parcă acesta e numele tău, nu-i aşa? Bine-ai venit! Te-am zărit o dată în tovărăşia ştrengarului ăstuia şi am apreciat în mod deosebit buna ta cuviinţă… De-atunci am dorit să te cunosc… Şi uite că nu m-ai privat de plăcerea asta…

— Sunt nespus de fericit că am avut ocazia să vă mnosc, Excelenţă… murmură Ridwan cu tact şi cu o politeţe reţinută.

— Doamne fereşte, fiul meu! exclamă bărbatul, jucându-se cu piatra mare a inelului. Nu trebuie să foloseşti nsemenea titluri pompoase… Nu-mi plac vorbele mari…

l’e mine mă interesează spiritul ales, sufletul curat şi devotamentul! Cât despre „Excelenţa Voastră, Paşă” sau „Excelenţa Voastră, Beiule”, astea-s vorbe goale. Toţi roborâm din Adam şi Eva… Adevărul este că mi-a plăcut l i rea ta delicată şi de aceea am ţinut să te invit la mine…

Încă o dată, bine-ai venit! Eşti coleg cu Hilmi la Facultatea de Drept, nu-i aşa?

— Da, domnule! Suntem colegi şi prieteni nedespărţiţi din clasele primare… Amândoi am învăţat la şcoala Khalil Aga…

— Colegi şi prieteni din copilărie, vasăzică, repetă bărbatul,

ridicând din sprâncene admirativ. Apoi, clătinând din cap: Frumos... frumos!... Şi probabil că locuieşti, ca şi
Hilmi, în cartierul El-Husein?...

— Da, domnule!... Am venit pe lume în casa bunicului meu, domnul Muhammad Iffat, din El-Gamaliyya, iar ucum locuiesc împreună cu tata în Qasr eş-Şawq.

— Astea sunt cartierele autentice ale oraşului Cairo!
Uprecie bărbatul, extaziindu-se. Astea-s adevăratele cartiere! Ce-ai zice dac-ai afla că şi eu mi-am petrecut o bună parte din viaţă tot cam pe-acolo? Am locuit împreună cu răposatul tata în Bir Juwan... Nu m-a avut

decât pe mine... Eram un diavol şi jumătate... De câte ori nu i-am adunat pe copiii de vârsta mea într-o ceată mare ca într-un cortegiu de nuntă, colindând din uliţă în uliţă şi stâmind un tărăboi greu de închipuit. Era vai de cel care ar fi cutezat să ne iasă în cale!... Iar bietul tata îşi pierdea firea şi pornea cu joarda pe urmele mele... Şi zici că Muhammad Iffat ţi-e bunic, fiule?

— Da, domnule! răspunse Ridwan mândru.

— Cred că l-am întâlnit o dată în casa deputatului din
El-Gamaliyya, îşi aminti paşa, după ce stătu puţin pe gânduri. Da. Un bărbat distins şi un patriot adevărat! A
fost pe punctul de a-şi depune candidatura pentru apropiatele alegeri. A renunţat în ultima clipă în favoarea fostului deputat cu care e bun prieten. Ultimul acord ne-a obligat să renunţăm la o serie de candidaturi ca să câştige şi fraţii noştri liberal-constituţionalişti câteva locuri. Vasăzică eşti coleg cu Hilmi la Drept? Frumos!... Dreptul este cea mai bună facultate, dar îţi trebuie o inteligenţă scânteietoare ca s-o poţi duce la capăt... în privinţa viitorului nu trebuie să-ţi faci nicio grijă!... Ai nevoie numai de tenacitate!

Ultimele cuvinte îi dădură lui Ridwan curaj, simţind că-i creşte inima în piept şi-l copleşeşte un val de entuziasm.

— Noi n-am cunoscut încă niciun insucces de când am început şcoala şi până acum! îndrăzni el să se laude.

— Bravo! Ăsta-i esenţialul! După ce terminaţi, vine procuratura, apoi magistratura... O să se găsească întotdeauna cineva care să deschidă uşile pentru cei perseverenţi. Iar viaţa de magistrat e minunată! Cu condiţia să ai tot timpul inteligenţa trează şi conştiinţa vie! M-am numărat şi eu printre slujitorii ei devotaţi, dar

mi s-a cerut s-o abandonez pentru a mă dedica exclusiv activităţii politice. Interesele patriei impun câteodată să renunţi la o activitate, oricât ţi-ar fi de dragă. Dar chiar şi astăzi mai poţi întâlni oameni care ne socotesc exemplu de dreptate şi onestitate. Spre aceasta trebuie să tinzi. În rest, în viaţa ta particulară eşti liber să faci ce-ţi pofteşte inima. Achită-te de îndatoririle de serviciu şi în rest poţi să faci ce-ţi place! Dacă-ţi nesocoteşti aceste îndatoriri însă, lumea nu-ţi găseşte decât cusururi. Nu-i auzi pe clevetitori? Ministrul cutare are cutare meteahnă...
Poetul cutare are cutare viciu... Dar nu toţi cei care au cusururi sunt miniştri sau poeţi. Aşa încât mai întâi trebuie să ajungi ministru sau poet şi-apoi n-ai decât să faci ce-ţi place, fără să-ţi pese de ce zic unii şi alţii. Ţine minte povaţa asta, *ustaz*[57] Ridwan! ...

— E mai bine ca omul să fie curat şi cinstit şi-atunci n-o să-i mai caute nimeni cusururi, nu-i aşa, Excelenţă?
Interveni Hilmi Izzat cu ton maliţios.

— Ah, desigur, desigur! aprobă paşa grăbit, aplecându-şi capul pe umărul drept. Slavă Celui de Sus, singurul care nu are niciun cusur! Omul este o fiinţă foarte slabă.
Ridwan, dar e bine să compenseze acest defect prin marile împliniri, înţelegi? Dacă-i luăm la rând pe toţi marii oameni de stat, o să constaţi că niciunul nu este scutit de slăbiciuni... Dar o să discutăm pe îndelete şi-o să studiem împreună lecţie cu lecţie pentru ca s-avem parte numai de împliniri şi bucurii...

— Nu ţi-am spus că prietenia cu paşa este o comoară inepuizabilă? zise Hilmi, întorcându-se şi privindu-l fix pe Ridwan.

— Iubesc ştiinţa, viaţa şi lumea deopotrivă, continuă
Abd er-Rahim Isa, adresându-se tot lui Ridwan, care nu-şi luă nicio clipă ochii de la el. Am obiceiul să-l iau pe cel mic de mână şi să-l ajut până când se face om de vază. Ce poate fi mai plăcut decât iubirea şi prietenia pe lumea asta? Dacă întâmpinăm vreo greutate la studii, trebuie s-o rezolvăm împreună... Dacă ne gândim la viitor, trebuie să chibzuim împreună... Dacă simţim nevoia odihnei, s-o căutăm împreună... N-am întâlnit un bărbat mai înţelept decât Hasan Bek Imad... El este astăzi unul dintre

57 Cuvînt de origine persană folosit în limba arabă modernă cu sensul de „profesor; maestru"; în limbajul familiar egiptean se întrebuinţează curent ca titlu de adresare intelectualilor şi înalţilor funcţionari.

diplomaţii noştri buni, care de altfel pot fi. Număraţi pe degete.
Trebuie să-i recunosc meritele, măcar că face parte din grupul adversarilor mei politici... Când se apuca de-o treabă, n-o lăsa până n-o ducea la capăt – şi rar o făcea altcineva mai bine –, dar şi când se distra, uita de toţi şi de toate... Viaţa e foarte plăcută, cu condiţia să fii chibzuit şi să ai o înţelegere largă, cuprinzătoare a lucrurilor.. Tu cum judeci lucrurile, Ridwan? Tu ai o astfel de înţelegere?...

— Dacă n-o are, suntem gata să-l ajutăm ca să şi-o corecteze! se grăbi să răspundă Hilmi în locul lui.

Chipul paşei se lumină de un zâmbet copilăresc ce trăda dorinţa nestăvilită de a se desfăta.

— Băiatul ăsta e un drac şi jumătate, Ridwan! Dar ce-aş mai putea eu să fac? E coleg şi prieten cu tine din vremea copilăriei... Şi-apoi nu sunt eu primul care spune că cin' s-aseamănă s-adună... Poate că tu eşti un diavol chiar mai afurisit decât el... Ia spune-mi, Ridwan, cine eşti tu? M-ai lăsat să deşert sacul până la fund şi să vorbesc în neştire, iar tu ai tăcut toată vremea, aşa cum procedează cei mai versaţi oameni politici. Aş vrea să ştiu şi eu ce-ţi place şi ce nu-ţi place ţie, Ridwan?!

În clipa aceea se ivi servitorul purtând tava cu cafele.
Era un flăcăiandru imberb, aducând la înfăţişare cu portarul şi cu şoferul. Mai întâi goliră paharele cu apă de flori.

— Apa cu flori e băutura cartierului El-Husein, nu-i aşa? încercă paşa din nou să-l facă să vorbească.

— Într-adevăr, aşa este, domnule! murmură Ridwan, zâmbind.

— Ia uite-aici marii bărbaţi pe care i-a dat cartierul
El-Husein! se extazie paşa, clătinând din cap, admirativ.

Izbucniră cu toţii în hohote. Schiţă şi servitorul un zâmbet şi se îndreptă cu paşi grăbiţi spre uşă.

Ce-ţi place ţie, Ridwan? insistă paşa. Şi ce nu-ţi place? Deschide-ţi sufletul, Ridwan! Să te ajut eu? Te interesează politica?

— Doar facem amândoi parte din comitetul studenţesc, răspunse Hilmi Izzat, ajutându-şi din nou prietenul.

E foarte bine! Ăsta-i primul lucru care ne uneşte...
Dar literatura te interesează?

— Îi plac deopotrivă Şawqi[58], Hafiz[59] şi El-Manfaluti[6061]...
Sări iarăşi Hilmi, neputându-se stăpâni.

Nu ţi-am spus să-ţi legi limba? îl dojeni paşa. Vreau să-i deschid gura, frate... să aud şi glasul lui...

— Sunt, într-adevăr, mort după Şawqi, Hafiz şi El-Manlaluti... grăi liniştit Ridwan, după ce râseră cu toţii.

„Sunt mort după”... repetă paşa admirativ. Vorba asta n-o auzi decât în El-Gamaliyya. O fi derivând de la *'gamal*, ce zici, Ridwan? Vasăzică îţi plac poeziile „Argint şi aur”, „în noaptea când a rămas singur...”, „Cine este?”, „Ramuri îl poartă, ramuri îl coboară...”? Minunat!
Minunat! Ăsta-i un alt lucru care ne uneşte, Gamaliyya...
Dar cântecul îţi place?

— E chiar îndrăgostit de...

— Ţi-am spus doar să-ţi ţii limba!

— De *umm* Kalthum[6263]... completă Ridwan, râzând, respectând

---

58 Ahmad Şawqi (1868-1932), poet şi prozator egiptean de seamă, supranumit „emirul poeţilor", autor al cîtorva romane şi lucrări dramatice în versuri cu subiecte istorice.

59• !. Hafiz Ibrahim (1872-1932), poet egiptean, autor a numeroase poeme inspirate din viaţa politică şi socială a Egiptului de la începutul secolului al XX-lea, supranumit „poetul Nilului".

603. Muhammad Lutfi al-Manfaluti (1876-1924), prozator egiptean de formaţie tradiţionalistă, autor al cîtorva adaptări după romane şi povestiri franceze de factură romantică şi al unui mare număr de eseuri şi articole adunate în volumele *Al-Abarat* („Lacrimi") şi *An-Nazarat* („Reflecţii").

61 Referire la etimologia numelui *el-gamaliyya,* derivat din substantivul *gamal* „frumuseţe".

62anglo-egiptean asupra acestei ţări. Delegaţia alcătuită pentru negocierile din 1936 era condusă de Mustafa en-Nahhas şi cuprindea o serie de personalităţi politice egiptene de diferite orientări, printre care Muhammad Mahmud, Ismail Sidqi, Abd el-Fattah Yahya, Wasif Butrus Ghali, Ahmad Mahir,’ Aii aş-Şamsi, Osman Mahran, Makram Obeyd, Mahmud en-Nuqraşi şi alţii.

63 în urma refuzului Wa/cLului de a participa la un guvern de coaliţie, la începutul anului 1936 regele Fu’ad i-a încredinţat lui Aii Mahir sarcina alcătuirii unui cabinet neutru. Acesta a organizat alegerile de la începutul lunii mai din acelaşi an, în urma cărora s-a constituit guvernul *wafd-ist* condus de Mustafa en-Nahhas. Mahir a rămas legat de palat, servindu-1 cu credinţă pe rege, iar în octombrie 1937 a fost numit de către tînărul monarh Faruq (fiul regelui Fu’ad, care murise la 28 februarie 1936) şef al cabinetului regal,’

jocul.

— Frumos... Mie-mi plac cântăreţii mai vechi, dar toate cântecele sunt minunate... îmi place şi ce-i greu, şi ce-i uşor, cum zice Al-Ma'arri[64]. Sau „sunt mort după ele, cum zici dumneata... Foarte frumos!... Noaptea asta o să fie minunată...

Sună telefonul, iar paşa se ridică şi răspunse.

— Alo! Salutare, salutare, Excelenţă...

— Şi de ce te mai miri încă? Nu face parte şi Ismail Sidqi din delegaţia care participă la negocieri[65] în calitate de reprezentant şi lider al patriei?

1. *Umm* Kalthum (1898–1975), renumită cântăreaţă egipteană de muzică populară.
2. Abu al-'Ala' al-Ma'arri (973–1058?), unul dintre cei mai mari poeţi arabi clasici; gânditor şi moralist elevat (a ridiculizat dogmele islamului), sceptic şi mizantrop extremist (a predicat absurditatea existenţei).
3. La începutul lunii mai 1936 au avut loc alegeri parlamentare în urma cărora Mustafa en-Nahhas a constituit un nou cabinet *wafd*-ist. Încă din 13 februarie 1936 regele semnase un decret de constituire a unei delegaţii care să poarte negocieri cu guvernul britanic în scopul reglementării problemelor rămase în suspensie în urma publicării Declaraţiei din 28 februarie 1922. În urma eşecului tratativelor purtate de lordul Milner cu Saad Zaghlul, la 28 februarie 1922, guvernul britanic a dat publicităţii o declaraţie unilaterală prin care anunţa anularea mandatului britanic asupra Egiptului şi pregătirea ţării pentru o guvernare constituţională.

   Această declaraţie lăsa nerezolvate patru chestiuni importante: Canalul Suez şi apărarea Egiptului, apărarea intereselor străine în Egipt, protejarea minorităţilor naţionale şi Sudanul. Problema relaţiilor cu Sudanul fusese reglementată prin acordul din 19 ianuarie 1899 şi printr-un acord adiţional din 10 iunie 1899, care stipulau în principal anularea suzeranităţii turceşti şi instituirea unui condominiu

Nu, Excelenţă! Eu mi-am spus o dată părerea... I-am spus-o chiar liderului în faţă... Şi asta este şi părerea lui

---

64 jucînd în această calitate un rol important în viaţa politică egipteană în anii următori.

65 2. Fu'ad I (1868-1936), suveran al Egiptului între 1917 şi 1936; în anul 1922, cînd Marea Britanie a acordat formal independenţa acestei ţări, şi-a luat titlul de rege.

Mahir1 şi a lui En-Nuqraşi...

— Îmi pare rău, paşă, dar nu pot. Nu pot să uit că regele Fu'ad2 în persoană s-a opus cândva avansării mele.

Şi se ştie doar că regele Fu'ad era omul cel mai puţin îndreptăţit să vorbească de morală... în orice caz, te văd mâine la club... La revedere, paşă... La revedere...

Se întoarse cu faţa posomorâtă, dar imediat ce dădu cu ochii de Ridwan îşi recăpătă buna dispoziţie şi reluă conversaţia.

— Aşadar, acum am făcut cunoştinţă, domnule Ridwan!

Şi ce cunoştinţă plăcută! Te povăţuiesc să fii silitor şi să nu abdici niciodată de la datorie şi de la idealurile înalte.

Numai după ce vor fi împlinite ai voie să te gândeşti la fericire...

În clipa aceea, Ridwan se uită semnificativ la ceas.

— Aaa, nu... asta în niciun caz! îl preveni paşa cu semne de teamă şi de protest. Ceasul este cel mai mare vrăjmaş al întâlnirilor dintre prieteni!

— Dar am întârziat mult, paşă... Ora e cam înaintată...

— „Am întârziat"... „Ora e înaintată"... Ce vorbe-s astea?

Poate vrei să zici că eu sunt cam înaintat în vârstă... Dar te înşeli, fiule! Pe scurt, îmi plac petrecerile, frumuseţea şi cântecul după miezul nopţii! Petrecerea nici n-a început!

Nici vorbă! N-am rostit decât „în numele lui Allah cel milostiv şi bun"... Mută-ţi gândul de la plecare! Maşina vă stă la dispoziţie până dimineaţă. Ştiu de la Hilmi că poţi înnopta în afara casei, atunci când învăţaţi amândoi.

De data asta o să învăţăm împreună! De ce nu? O să-mi facă mare plăcere să discutăm unele chestiuni de drept public sau de *şari'at*[66]. Fiindcă veni vorba, cine vă ţine cursul de *şari'at*? Şeicul Ibrahim Nadim? Allah să-i dea sănătate! E un mare căpitan! Nu te mira! O să vorbim în fiecare zi despre câte unul din marii bărbaţi ai epocii noastre! Trebuie să înţelegi totul! Noaptea asta va fi însă o noapte a iubirii şi a prieteniei. Ia spune, Hilmi, care este băutura cea mai potrivită pentru o petrecere ca a noastră?

— Whisky şi sifon şi-o friptură fragedă! se grăbi Hilmi să-i răspundă, fără să ezite o clipă.

— Friptura e o băutură, măi hâtrule?! îl mustră paşa, râzând din toată inima.

10

În fiecare joi după-amiază, Ibrahim Şawkat se întâlnea în salon

66 Legea revelată sau canonică musulmană, dogma coranică.

cu fiii săi Abd el-Mun’im şi Ahmad. Din când în când, lăsa şi Khadiga treburile şi se aşeza lângă ei, făcându-şi de lucru cu o broderie. Ibrahim rezistase timpului, luptându-se din răsputeri, dar în ultima vreme începuseră să se ivească pe chipul lui semnele bătrâneţii, chiar dacă mai putea fi încă invidiat pentru sănătatea lui de fier.

Firele albe răzleţe se înmulţiseră, transformându-se în şuviţe, iar obrajii îi atârnau puhavi. Trăgea tacticos din ţigara de foi cu obişnuita-i nepăsare în priviri. Tinerii nu conteneau cu discuţiile lor aprinse; de cele mai multe ori vorbeau doar ei doi, părinţii intervenind foarte rar cu câte o remarcă timidă. Khadiga îi urmărea fără să-şi ridice ochii de pe lucru; în ultima vreme ajunsese un morman de grăsime fără formă. Acum nu-i mai tulbura nimeni liniştea, căci nu mai avea cu cine să-şi dispute întâietatea în casă după ce soacră-sa dispăruse. Îngrijea de gospodărie cu o râvnă ce nu cunoştea osteneala, iar grăsimea continua să reprezinte pentru ea esenţa frumuseţii. Se ocupa cu acelaşi interes de bărbatul ei şi de cei doi băieţi.

Soţul îi cânta în strună, dar Abd el-Mun’im şi Ahmad îşi croiau drum în viaţă – fiecare după cum îl tăia capul – Iară să le pese de vorbele ei. De vreo câţiva ani izbutise să-l înduplece pe Ibrahim să-şi facă rugăciunile şi să ţină postul. Cei doi tineri respectaseră încă din copilărie aceste obiceiuri, dar cu vreo doi ani în urmă Ahmad le părăsise, evitând în fel şi chip să dea vreo explicaţie. Tatăl era cu

inima împăcată şi nu pregeta a se mândri cu cei doi băieţi ai lui, ori de câte ori avea ocazia. Abd el-Mun’im era acum student la Facultatea de Drept, iar Ahmad mai avea puţin şi termina liceul.

— Toate astea sunt rodul grijii mele, se lăuda Khadiga, când venea vorba despre succesul copiilor. Dac-ar fi fost după tine, nu s-ar fi ales nimic de capul lor…

În ultima vreme, Ibrahim constatase că ea nu mai ştia nicio buche din ce învăţase cu mulţi ani în urmă şi făcuse mare haz pe seama ei, dar băieţii îi săriseră în apărare, oferindu-se s-o ajute să-şi readucă aminte câte ceva din ceea ce uitase, ca recunoştinţă pentru grija deosebită pe care le-o purta şi de care îi plăcea să facă atâta caz. La început se mâniase puţin, dar pe urmă făcuse şi ea haz de necaz.

La ce-i mai foloseşte unei femei să scrie şi să citească, de

vreme ce nu mai trebuie să izvodească nicio scrisoare de dragoste? glumi Khadiga pentru a scăpa din încurcătură.

Părea să fie destul de mulţumită de familia ei. Doar lipsa de apetit a celor doi băieţi o îngrijora întrucâtva; i se năzărise că ar fi prea firavi şi n-o putea clinti nimeni din bănuiala asta.

V-am spus de o mie de ori că trebuie să beţi ceai de muşeţel ca să vă faceţi poftă de mâncare, îi mustră ea într-o zi ca din senin. Trebuie să mâncaţi mult şi cu poftă!

Luaţi pilda tatălui vostru…

Tinerii zâmbiră şi ridicară ochii miraţi către tatăl lor.

— Nu înţeleg de ce nu le dai pilda ta, căci atunci când îngurgitezi semeni cu o moară care înghite sacii de grăunţe în neştire?! o repezi Ibrahim, mai în glumă, mai în serios.

— Prefer să-i las pe ei să judece şi să aleagă, răspunse ea cu glasul mai moale, surâzând cu înţeles.

— M-ai deocheat, măi femeie! se văită Ibrahim. De-aia mi-a zis doctorul să-mi scot toţi dinţii din gură…

— Nu trebuie să-ţi pară rău… încercă Khadiga să-l consoleze, plecându-şi privirea. S-ar putea să nu te mai plângi de niciun fel de dureri după ce-ai scăpat de ei…

Chiriaşul nostru de la etajul unu ne roagă să-l păsuim cu plata chiriei până luna viitoare, interveni Ahmad, schimbând vorba. S-a întâlnit cu mine pe scară şi m-a rugat să vă spun eu…

— Şi tu ce i-ai răspuns? sări mamă-sa ca arsă, uitându-se la el încruntată.

— I-am promis c-o să vorbesc cu tata…

— Şi-ai vorbit cu tată-tău, mă rog?

— Uite că vorbesc acum cu dumneata!

— Ştii ce, băiete, noi nu împărţim apartamentul cu el şi nici el nu se cade să împartă câştigul cu noi! Dacă o să fim îngăduitori acum, luna viitoare o să ne trezim şi cu cel de la parter că ne face aceeaşi propunere. Tu habar n-ai cum e lumea şi-ai face bine să nu te mai amesteci unde nu-ţi fierbe oala…

— Dumneata ce părere ai, tată? insistă Ahmad, întorcându-se spre Ibrahim.

Fii bun şi nu mă bate pe mine la cap cu lucruri de-astea!… Uite-o pe mamă-ta aici!… Cu ea trebuie să vorbeşti!

N-o să ajungem noi muritori de foame dacă o să ne arătăm înţelegători cu nişte oameni necăjiţi, îndrăzni

Ahmad, privind de data asta întrebător spre mamă-sa.

— Mi-a zis şi mie nevastă-sa şi m-am învoit să-i păsuim, aşa că încetează cu treaba asta! îi tăie ea vorba i ăstit. I-am dat de înţeles însă că banii pentru chirie sunt la fel ca aceia pentru mâncare. Am greşit cumva? Mi-a umblat vorba că n-am nicio prietenă printre vecine. Cine cunoaşte lumea, să-i mulţumească lui Allah dacă poate să n-aibă de-a face cu nimeni…

— Şi oare noi om fi mai buni decât restul lumii? întrebă Ahmad, făcând un semn cu ochiul spre ceilalţi.

Sigur că da! se grăbi Khadiga să-i răspundă fără să stea pe gânduri, privindu-l pe sub sprâncene. Numai dacă tu ai altă părere în ce te priveşte…

Nici vorbă! sări Abd el-Mun'im. El are impresia că e cel mai bun dintre toţi. Nimeni nu poate avea o părere mai bună decât a lui! într-un cuvânt, el este întruchiparea înţelepciunii!

Şi după părerea lui, oamenii nici n-ar mai trebui să plătească chirie pentru casele în care stau, nu-i aşa?

Continuă Khadiga să-l ia peste picior.

— Ba mai mult decât atât, susţine că unii oameni n-ar fi cu nimic îndreptăţiţi să aibă case… insistă Abd el-Munim, punând paie pe foc.

— Numai un calic poate gândi aşa, bombăni Khadiga, dând din cap cu indignare.

Ahmad privi la fratele său înciudat, dar Abd el-Mun'im ridică din umeri nepăsător şi continuă să-l înfrunte:

— Mai bine ţi-ai revizui purtarea decât să te înfurii pe alţii!…

' Ba eu zic c-ar fi mai nimerit să-şi ţină fiecare limba-n frâu! protestă Ahmad.

— Ar fi nimerit să aştepţi şi tu până mai creşti şi-o să mai capeţi minte…

— Ce să zic? Ai doar un an mai mult decât mine şi vrei să spui că eşti mai mare…

— Tu nu cunoşti proverbul? Cel care este mai mare ca tine cu o zi ştie mai multe decât tine cu un an…

— Eu nu cred în proverbul ăsta!

— Ştii ce? Toate ca toate, dar pe mine mă interesează să te întorci la rugăciune împreună cu noi…

În privinţa asta fratele tău are perfectă dreptate!

Interveni Khadiga, clătinând din cap, mustrător. Pe măsură ce cresc, oamenii devin mai înţelepţi, dar la tine se întâmplă invers. Nici nu ştiu ce să mai cred. Chiar şi tată-tău îşi face rugăciunile şi

posteşte... Nu ştiu ce-i cu tine, măi băiete! M-ai pus pe gânduri. Mă frământ şi ziua, şi noaptea...

— Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, eu cred că e nevoie să i se cureţe capul pe dinăuntru, glăsui Abd el-Mun'im răspicat.

— El vrea...

Ascultă, mamă, se repezi Abd el-Mun'im, ignorându-l total pe Ahmad, fratele ăsta al meu este un păgân.

Asta e convingerea mea!

— De unde ştii tu ce este în sufletele celorlalţi oameni?

Protestă Ahmad, fără să-şi piardă curajul.

— Faptele îţi trădează gândurile, păgân ce eşti! îl apostrofă Abd el-Mun'im, rânjind stăpânit.

— S-ar putea să-ţi învinovăţeşti fratele pe nedrept!

Interveni Ibrahim Şawkat cu obişnuitul său glas împăciuitor şi molcom.

— Nu-ţi face ponos cu fratele tău şi nu-i răpi lucrul cel mai scump de pe lume! adăugă şi Khadiga cu ironie, adresându-se lui Abd el-Mun'im şi privindu-l de sus pe

Ahmad. Cum ar putea să fie păgân? Rudelor mele nu le lipseşte decât turbanul ca să fie printre cei mai mari slujitori ai religiei. I-am văzut în casa noastră rugându-se cu pioşenie şi slujindu-l pe Allah cu atâta cuviosie, încât credeai că te afli într-o moschee...

Da, da! Mai ales pe unchiul Yasin... mormăi Ahmad, prinzând din nou curaj.

Nu se mai putu stăpâni nici Ibrahim Sawkat şi pufni în râs.

— la seama cum vorbeşti despre unchiul tău! se răsti

Khadiga cu o mânie prefăcută. Ce vrei să spui? Sufletul lui e plin de evlavie, să ştii! Domnul să-l îndrume pe calea cea bună! Uită-te la bunicu-tău şi la bunică-ta!...

Şi la unchiul Kamal... mai adăugă Ahmad ti **miri**

Unchiu-tău Kamal este unul din adepţii lui El-Husein, dar tu habar n-ai... nu te pricepi la nimic...

Aşa-i, mai există şi oameni care n-au habar de nimic!

Mormăi Ahmad ca un ecou.

Să presupunem că toată lumea ar nesocoti religia;

îţi foloseşte asta la ceva? îl întrebă Abd el-Mun'im îndâijit.

Oricum, poţi să stai liniştit, căci n-o să tragi niciodată ponoase pentru păcatele mele! îi răspunse Ahmad calm.

— Ajunge cu ciorovăiala! îi dojeni Ibrahim Şawkat în cele din urmă. Aş vrea mai degrabă să vă văd ajungând ca vărul vostru

Ridwan...

Privirea vrăjmaşă pe care o scapără Khadiga lăsă să se vadă că nu-i era deloc pe plac nici măcar să gândească cineva că Ridwan ar putea fi mai presus decât copiii ei.

— E un băiat destul de isteţ, care a intrat în legătură cu oameni politici de seamă, adăugă Ibrahim Şawkat, vrând să se facă mai bine înţeles. Are un viitor strălucit înaintea lui.

— Ai vorbit şi tu ca să nu taci, izbucni Khadiga indignată de-a binelea. Ridwan, pe care-l dai exemplu, este un nefericit, ca orice băiat lipsit de ocrotirea unei mame.

Zenobei *hanem* puţin îi pasă de el. Pe mine nu mă poate înşela grija falsă pe care i-o arată şi care aduce cu grija englezilor pentru bieţii egipteni. De aceea nu-şi găseşte locul sărmanul şi doarme prin străini nopţi în şir. Cât despre legăturile cu oamenii de vază, ele nu fac nici doi bani! E un student la fel ca Abd el-Mun'im şi ca toţi ceilalţi din acelaşi an cu el. Nu găseai şi tu să le dai un exemplu mai fericit?

Ibrahim se uită la ea pieziş, ca şi cum ar fi vrut să-i zică: „Tu n-ai putea nici în ruptul capului să fii de aceeaşi părere cu mine!". Apoi continuă să-i explice:

— Tinerii nu mai sunt astăzi aşa cum îi ştiam noi.

Politica s-a vârât în toate şi toţi cei mari trebuie să aibă discipolii lor. Iar dacă cineva doreşte să-şi croiască drum în viaţă, trebuie de bună seamă să apeleze la unul din aceşti maeştri. Tatăl tău se bucură de poziţia pe care o are tocmai datorită relaţiilor cu astfel de oameni mari.

— Tata? Să ştii că alţii umblă după el! ripostă Khadiga cu o mândrie arţăgoasă în glas. El n-a umblat niciodată după nimeni! Cât despre politică, fiii mei nu au şi nu trebuie să aibă de-a face cu ea în niciun fel. Dacă ar fi fost cu putinţă să-l cunoască pe unchiul lor care şi-a sacrificat viaţa, sunt sigură că ar înţelege mai bine tâlcul vorbelor mele. Între „Jos cu nu mai ştiu cine!" şi „Trăiască

Daiv Pier ° mulţime de "Pii nevinovaţi.

(lintrphf-6 Ul Fahmiar J rămas în viaţă, ar fi astăzi unul dintre cei mai man judecători...

— Fiecare cu soarta lui! conchise Abd el-Mun'im Noi noi ctswpaennimeni ' – Bravo! îl aprobă Khadiga cu entuziasm

— A®"T1 leit CU mamă'ta' K zise Ibrahim, zâmbind dar amândoi la un loc nu faceţi două parale.

N aceeaşi clipă se auzi o bătaie uşoară în uşă Apoi apăru slujnica, anunţându-i că vecina de la parter ar dori să-i spună ceva stăpânei.

„, stsicafâfvrând de la mine? Se întrebă Khadla în vreme având de i an°asa’ aruncându-Şi incrul. Dacă şi-asta o f.

no

lll

d de gând să-mi ceara s-o păsuiesc cu chiria, cred c-o s-ajungem la circumscripţia de poliţie din El-Gamaliyya…

El-Muski nu cunoscuse niciodată o îmbulzeală mai mare; străduţele înguste erau înţestate de lume; locuitorilor cartierului, care sunt şi aşa prea mulţi, încât nimeni nu le cunoaşte numărul, li se adăugau nesfârşitele torente omeneşti care se revărsau dinspre El-Ataba. Soarele scăpărător de aprilie arunca flăcări. Abd el-Mun’im şi Ahmad îşi croiau drum cu greu prin vălmăşagul de lume, lac de sudoare.

— Ia spune-mi, tu ce-ai simţit? îl îndemnă Ahmad pe fratele său să vorbească, ţinându-l insistent de braţ.

N-aş putea să-ţi spun exact, zise Abd el-Mun’im, după ce stătu puţin în cumpănă. Dacă moartea este un fenomen înspăimântător în general, atunci ce-aş putea spune despre moartea unui rege? N-am văzut niciodată atâta lume înghesuindu-se să privească un cortegiu. N-am văzut nici funeraliile lui Saad Zaghlul ca să pot face o comparaţie, dar am avut impresia că cei mai mulţi oameni erau impresionaţi cu adevărat, iar unele femei plângeau de-a binelea. Oricum, noi egiptenii suntem un neam atât de sentimental!…

— Bine, dar te întrebam ce-ai simţit tu, personal?

Abd el-Mun’im rămase din nou pe gânduri, ferindu-se instinctiv să nu se izbească de trecători.

— Nu l-am iubit! mărturisi el în cele din urmă. Nu-l regret, dar nici nu mă bucur de moartea lui. Am urmărit catafalcul cu privirea fără să simt nimic, ca şi când n-aş fi avut inimă. N-am fost nici cu el, nici împotriva lui. Este adevărat că am simţit întrucâtva o emoţie la vederea unui i ege pe catafalc. Ar fi fost cu neputinţă să nu mă impresioneze cât de cât un tablou ca ăsta. Allah este stăpân peste toată firea! Doar el rămâne veşnic viu! Ce bine-ar fi dacă toată lumea ar şti lucrul ăsta! Dar poţi fi sigur că foarte mulţi ar fi chiuit de bucurie dacă regele s-ar fi prăpădit înainte de a se fi schimbat situaţia politică… Ei, dar ia spune, tu

ce-ai simţit? întrebă Abd el-Mun’im, ’
devenind dintr-odată curios.

— Eu nu-i iubesc pe tirani, indiferent de situaţia polit ică! zise Ahmad categoric şi chipul i se lumină de un zâmbet răutăcios.

Asta-i un lucru bun, dar vreau să ştiu cum ţi s-a părut tabloul morţii? insistă fratele său.

Atunci trebuie să ştii că nu-mi place nici romantismul morbid…

— Aşadar, trebuie să înţeleg că te-ai bucurat?

Aş vrea să pot trăi până ce voi vedea întreaga lume eliberată de tirani, indiferent ce nume şi ce titluri poartă aceştia…

Tăcură un timp. Oboseala începuse să-i copleşească.

Şi ce crezi c-o să se-ntâmple după asta? reluă Ahmad discuţia.

Ştiu şi eu? Faruq e încă un copiladru î[67] N-are nici priceperea, nici experienţa tatălui său, răspunse Abd el-Mun’im, cântărind situaţia cu siguranţa şi seriozitatea
1 are-l caracterizau. Dacă lucrurile merg bine şi negocierile ajung la rezultatele aşteptate, înseamnă că *Wafd*-ul o să vină la putere, o să se termine cu uneltirile şi o să avem parte, în sfârşit, de stabilitate. Se pare că sunt perspective bune…

— Şi cu englezii ce-o să se întâmple?

— În cazul în care negocierile au sorţi de izbândă, englezii ne vor deveni prieteni şi vor renunţa la alianţa lor cu seraiul împotriva poporului, iar regele n-o să mai aibă încotro şi-o să respecte Constituţia…

Oricum, *WafcL*-ul o să fie mai bun decât toţi ceilalţi.

Fără îndoială! Până acum n-a stat prea mult la putere ca să ne dăm seama de ce este în stare, dar am impresia că în curând o să putem vedea care-i sunt adevăratele posibilităţi… Sunt de acord că el este mai bun decât alţii, dar aspiraţiile noastre nu trebuie să se oprească aici…

— De bună seamă! Şi eu sunt convins că guvernarea
*Wafd*ului nu va fi decât începutul unei etape de prefaceri mult mai adânci. Cam aşa stau lucrurile. Întrebarea pe care mi-o pun însă este dacă vom reuşi într-adevar sa ne înţelegem cu englezii.

’ – Sau ne înţelegem cu ei, sau revenim la vremurile lui
Sidqi. Rezerva de trădători ai naţiunii noastre e inepuizabilă! Sunt gata să osândească *Wafd-n*, dacă acesta va îndrăzni să spună englezilor „Nu!”. Tot timpul stau la pândă, chiar dacă momentan

---

67 La moartea tatălui său, în 1936, Faruq — moştenitorul tronului şi ultimul rege al Egiptului — avea cincisprezece ani.

vor să lase impresia ca s-au amestecat cu poporul. Sidqi, Muhammad Mahmud şi alţii de teapa lor stau la pândă, asta-i tragedia…

Când ajunseră în Calea Nouă, se treziră faţă în faţă cu bunicul lor, domnul Ahmad Abd el-Gawad, care se îndrepta solemn spre Es-Sagha. Se apropiară de el şi-l salutara reverenţios.

— De unde şi încotro? îi întrebă zâmbind.

— Ne-am uitat şi noi la cortegiul regelui Fu'ad.

Bravo vouă! A meritat truda! le răspunse bunicul cu tonul lui repezit şi puţin ironic, care te punea de obicei

Pe Apoi le întinse mâna şi-şi văzură fiecare de drumul lui.

— Bunicul se ţine destul de drept, ba aş zice ca e chiar graţios, aprecie Ahmad, după ce-l petrecu puţin cu privirea. Ai băgat de seamă ce undă de parfum a lăsat în fu.1

Oh, dar *nina*1 povesteşte tot felul de minuni despre autoritatea şi samavolnicia lui din tinereţe…

— Nu mi-l pot închipui samavolnic. Aşa ceva mi se pare de necrezut.

1. Cuvânt care în limbajul familiar egiptean înseamnă „mamă".

„~Nu ui*a ca şi reeele Fu'ad s-a arătat spre sfârşitul cirmuim sale destul de cumsecade… zise Abd el-Mun'im în glumă şi zâmbi cu înţeles.

Se abătură spre cafeneaua lui Ahmad Abdo, râzând amândoi cu poftă. În salonul din faţa fântânii arteziene
Ahmad zan un şeic bărbos, perorând şi plimbându-şi privirea pătrunzătoare peste tinerii din jurul lui, care-i sorbeau cuvintele.

Iată-l şi pe prietenul tău, şeicul Ali el-Munufi, şopti
Ahmad, oprindu-se brusc. Iar bate câmpii… Eu te-am lăsat!

De ce nu vii şi tu cu mine?! îl invită Abd el-Mun'im
Aş vrea să-l auzi cum vorbeşte. Poţi să discuţi orice cu el.
Mulţi dintre cei adunaţi în jurul lui sunt studenţi la Universitate…

Nu frate Fu tocmai asta nu vreau, răspunse
Ahmad categoric, eliberând braţul fratelui său. Numai puţin a lipsit odată să mă iau la hartă cu el. Nu suport habotnicii! Te-am salutat!

La revedere! răspunse Abd el-Mun'im nemulţumit nruncându-i priviri mustrătoare. Domnul să te călăuzească pe calea cea bună!

Abd el-Mun'im se apropie de şeicul Ali el-Munufi directorul şcolii primare Al-Husayn. Bărbatul se ridică să-l mtimpine şi, odată cu

el, se ridicară şi tinerii care stăteau cununa în jurul lui. După ce-l îmbrăţişă pe noul sosit şeicul se aşează din nou şi după el luară loc şi învăţăceii'

— Ien ai lipsit, îi reproşă şeicul, cercetându-l cu ochii lui scormonitori.

— Am avut mult de învăţat.

— Strădania e o scuză acceptabilă. Dar fratele tău de ce s-a despărţit de tine aşa deodată?!

Abd el-Mun'im surâse, fără să-i răspundă

— Domnul nostru este călăuzitorul!... mormăi Ali el-Munufi. Să nu vă miraţi de el! Şeful confreriei noastre[68]
a dat peste mulţi ca el şi totuşi ei se numără astăzi printre cei mai zeloşi adepţi ai chemării sale. Şi asta pentru că atunci când Âllah vrea să călăuzească un neam pe calea cea bună, satana nu mai are nicio putere asupra lui. Noi suntem oştenii lui All ah! Răspândim lumina lui şi luptăm împotriva vrăjmaşilor lui! Spre deosebire de ceilalţi oameni, noi ne-am dăruit lui sufletele. Fericiţi veţi fi voi, oşteni ai lui Allah!...

Hasan el-Banna'. Dacă în prima fază a existenţei sale activităţile religioase sociale şi culturale erau predominante, începând din anul 1933, când sediul central al confreriei se mută la Cairo, devin din ce în ce mai dure şi obiectivele sale politice: unitatea arabă, unitatea islamică, realizată prin crearea unui stat musulman condus de un calif etc. Misionari special pregătiţi de fondatorul şi „ghidul suprem
(al-murşid al-'amm) ai mişcării încep să predice în moschei şi în alte locuri publice. Coranul şi Tradiţia despre Profet
(*hadis)* reprezentau în conformitate cu doctrina confreriei cel mai bun îndreptar pentru organizarea vieţii private şi publice. Hasan el-Banna' declara că „islamul este dogmă şi cult patrie şi naţionalitate, religie şi stat, spiritualitate şi acţiune, Coran şi sabie". Perioada 1936–1952 din istoria asociaţiei este dominată de activităţi politice şi de expansiune. Egiptul este împânzit de o reţea de „celule", „frăţii"
sau „familii". Organizaţia şi-a creat ramificaţii în Siria (cea mai puternică, după Egipt), Palestina, Liban, Iordania, Irak şi în alte ţări arabe. Ea şi-a pus la punct un aparat propriu de propagandă (revista *Ad-Da'wa* „Chemarea" devenind oficiosul organizaţiei), şi-

68 Asociaţia Fraţii Musulmani *(Al-Ikhwan al-Muslimum*) a fost fondata in anul 1928 în oraşul egiptean El-Ismailiyya de către

a creat o armată şi o poliţie secretă proprii. Organizaţia se implică din ce în ce mai evident în treburile politice ale Egiptului, la 28 decembrie 1948 punând la cale asasinarea primului ministru saadist Mahmud Fahmi en-Nuqraşi. Drept răspuns, la 12 februarie 1949 este asasinat Hasan el Banna'. Programul Ofiţerilor Liberi care au organizat revoluţia din 23 iulie 1952 a avut multe puncte comune cu cel al Fraţilor Musulmani, îndeosebi în ce priveşte chestiunile de ordin social. O serie de ofiţeri participanţi la revoluţia care a dus la înlăturarea monarhiei erau membri sau simpatizanţi ai Asociaţiei Fraţilor Musulmani.
Aşa se explică faptul că, în vreme ce toate partidele politice

Şi totuşi împărăţia satanei este mare, şopti cu timiditate unul dintre cei adunaţi în jurul şeicului.

— Priviţi la cel care se teme de satana, cu toate că
Allah este cu el, grăi Ali el-Munufi cu glasul său prefăcut.
Ce trebuie să-i răspundem unuia ca el? De ce să ne temem, de vreme ce suntem cu Allah şi Allah este cu noi? Care dintre oştenii acestei lumi mai au puterea voastră? Şi ce sabie ar putea să aibă tăişul mai ascuţit decât a voastră?
Englezii, francezii, germanii sau italienii se bizuie mai ales pe civilizaţia lor materială, în vreme ce voi vă bizuiţi pe adevărata credinţă! Credinţa învinge şi oţelul! Credinţa este forţa cea mai puternică din lume! Umpleţi-vă inimile curate cu credinţă şi lumea va fi a voastră!'.

Noi avem credinţă, dar suntem o naţiune slabă, spuse un alt tânăr.

Dacă te simţi slab, înseamnă că pe undeva credinţa
(a este şubredă, iar tu nici nu-ţi dai seama, strigă şeicul, frământându-şi pumnii. Numai credinţa este izvor de forţă, '
numai ea este adevăratul stâlp şi mobil al puterii. Bombele sunt făcute de nişte mâini ca ale noastre şi ele sunt un rod al forţei înainte de a fi un motiv al ei. Cum a izbândit
Profetul[69] asupra locuitorilor necredincioşi ai Peninsulei?

69au fost dizolvate la 16 ianuarie 1953, mişcarea Fraţilor Musulmani este considerată o asociaţie nepolitică şi i se permite să-şi continue activitatea în mod legal. Dar atentatul eşuat la viaţa lui Gamal Abd en-Naser, care a avut loc la 26 decembrie 1954, pus la cale de confrerie, este urmat de numeroase arestări şi condamnări, ca şi de o conspiraţie antiguvernamentală din vara anului 1955. Deşi activitatea asociaţiei a fost interzisă, practic ea a continuat în condiţii de clandestinitate atît în Egipt, cit şi în alte ţări arabe, fiind prin-

Şi cum au cucerit arabii întreaga lume?

— Credinţa… credinţa!… izbucni Abd el-Mun'im, extaziat.

— Dar de unde au avut englezii, care sunt un neam de necredincioşi, forţa să-şi facă un imperiu? întrebă un alt glas din mulţime.

— Toţi cei puternici au o credinţă! continuă şeicul să bolborosească, zâmbind perfid, în vreme ce-şi trecea nervos degetele prin barbă. Ei cred în patria lor şi mai ales în interesul lor. Dar credinţa în Allah este mai presus de orice şi prin urmare cei care cred în Allah trebuie să fie fără doar şi poate mai puternici decât cei care cred în lucruri ce ţin de lumea şi de viaţa asta pământească… în mâinile noastre, ale musulmanilor, se află o comoară pe care trebuie s-o scoatem la lumină! Islamul trebuie să reînvie şi să devină ceea ce a fost la începuturile lui! Noi am ajuns musulmani doar cu numele, dar trebuie să fim musulmani cu trup şi suflet! Allah ne-a binecuvântat cu
Cartea lui, iar noi am luat-o în deşert şi ne meritǎm umilinţa. Să ne întoarcem, aşadar, la litera Cărţii! Asta-i deviza noastră: „întoarcerea la Coran!". Asta a fost chemarea şefului nostru la El-Ismailiyya. Şi din clipa aceea chemarea lui cutreieră prin sate şi cătune, pătrunzând în toate inimile.

— N-ar fi oare mai înţelept să nu ne amestecăm în politică? se auzi un glas din spatele grupului.

— Nicidecum! Religia este credinţă, *şari'at* şi politică.
Allah este mult prea milostiv ca să fi lăsat cele mai importante lucruri ale omenirii fără legi şi fără îndreptări. De fapt, tocmai la asta se referă lecţia noastră de astăzi…

Şeicul se înflăcărase grozav. Metoda lui consta în prezentarea unei stări de lucruri, urmată de întrebările prozeliţilor, cărora le răspundea aducând de cele mai multe ori ca argument citate din Coran şi din *hadise*[70]. Vorbea fără să-şi strunească glasul, ca şi când ar fi rostit un discurs pentru toţi clienţii cafenelei. Îl auzea şi Ahmad, care se aşezase la o masă destul de îndepărtată, sorbindu-şi pe îndelete ceaiul verde, cu un zâmbet ironic încremenit pe faţă. Se îngrozi de-a binelea când se gândi la prăpastia care-l despărţea de droaia aprinsă de habotnici şi-şi simţi inima înecată de mânie şi dispreţ. După o vreme se înfurie

---

cipalul adversar al regimurilor progresiste din aceste ţări.

70 Ca termen comun, *hadis* (sau *hadith*) înseamnă „ştire", dar, ca termen religios, cuvîntul s-a specializat pentru desemnarea relatărilor despre spuse şi fapte atribuite Profetului

într-atât, încât se stăpâni cu greu să nu-i ceară şeicului să vorbească mai încet ca să nu tulbure liniştea clienţilor.
Renunţă la o asemenea intenţie numai la gândul că în cercul acela se afla şi fratele lui. În cele din urmă nu mai putu suporta şi se ridică, fierbând de furie, părăsind cafeneaua fără să mai privească înapoi.

Muhammad, al căror corpus alcătuieşte Tradiţia despre Profet. Acest corpus se referă la chestiuni de doctrină religioasă şi de ritual, precum şi la conduita care trebuie adoptată în diferite situaţii ce apar în viaţa de zi cu zi, fiind considerat a doua sursă de bază a dreptului canonic musulman, după
Coran. Aceste relatări au o schemă stereotipă, alcătuită din două părţi: lanţul transmiţătorilor *(isnad)* şi textul propriu-zis (*ma'in*). În primele secole ale erei musulmane au fost întocmite sute şi sute de culegeri de *hadise.* Ele constituie o sursă importantă pentru cunoaşterea organizării politice, economice şi sociale a unei perioade esenţiale din dezvoltarea civilizaţiei arabe şi au avut un rol important în stimularea studiilor de lingvistică şi filologie la începutul islamului.

12

Abd el-Mun'im se întoarse abia seara acasă în Es-Sukkariyya. Dogoarea din timpul zilei se potolise, lăsând în văzduh doar o boare blândă de primăvară. Lecţia la care asistase căpăta rădăcini în mintea şi în inima lui, dar truda gândurilor începuse să-l cam obosească. Traversă curtea prin beznă, iar când ajunse lângă scară, prin uşa deschisă de la parter, zări în raza îngustă de lumină o umbră strecurându-se afară. Trase uşa după ea şi o luă înaintea lui în sus pe scară. Simţea cum i se zbuciumă inima şi cum sângele îi aleargă prin vine ca o gâză agitată din pricina arşiţei. Când ajunse pe prima odihnă, se trezi faţă în faţă cu ea. Se miră în sinea lui cum reuşesc cei mici să-i păcălească atât de uşor pe cei mari. Fata părăsise casa sub pretextul unei vizite la vecini şi probabil că va trece pe la ei, dar numai după ce se va prinde într-o aventură primejdioasă aici pe odihna scării învăluite în întuneric. Deodată îşi simţi capul gol de orice gând. Frământările, care până atunci nu-i dădeau pace, îl părăsiseră într-o clipită şi nu mai simţea nimic în afara unei dorinţe tiranice care-i biciuia nervii. Credinţa cea adevărată părea să-l fi părăsit răzbunătoare sau să se fi cufundat undeva în adâncuri, lăsând în urmă-i trena de mustrări. Glasul ei surd se topea cu totul în văpaia focului ce-i

alerga prin vine ca un plumb încins. Să fie oare fata care i-a fost menită?! Mărturie stau cotloanele curţii, casa scării şi colţul terasei dinspre Es-Sukkariyya. Pândise îndelung la fereastră, aşteptând întoarcerea lui. Şi toată truda asta numai pentru el! îi simţi parfumul părului şi respiraţia grăbită care-i gâdila gâtul. O mângâie pe umăr, şoptindu-i:

Hai să urcăm pe odihna următoare... Pare mai sigur...

O luă înaintea lui fără un cuvânt, iar el o urmă călcând
(u grijă. Pe podesta următoare se opri, rezemându-se de perete. Când o cuprinse în braţe, fata încercă pentru o secundă să i se împotrivească în virtutea obişnuinţei, apoi se cuibări în braţele lui, mlădiindu-se.

— Iubita mea...

Te-am aşteptat îndelung la fereastră... Mama e tare ocupată cu pregătirile pentru *şamm en-nasim*[71]...

La mulţi ani, iubito! Lasă-mă să simt mireasma buzelor tale...

Dorul îi contopi într-un sărut prelung.

Dar unde-ai fost? întrebă ea pe neaşteptate.

Lecţia de politică a islamului îi trecu prin minte ca o
I ulgerare, dar alungă imediat amintirea ei şi după o scurtă ezitare îngăimă:

— Am fost cu câţiva prieteni la cafenea...

La cafenea, când nu mai ai decât o lună până la examen? îl mustră ea.

— Nicio grijă, eu îmi ştiu prea bine interesele... Hai să te mai sărut o dată drept răsplată pentru părerea proastă pe care ţi-ai făcut-o despre mine...

— Mă tem că vorbeşti cam tare... Ai uitat unde ne aflăm?

Dar unde ne aflăm? Doar suntem în casa noastră...
În camera noastră... Podesta asta e camera noastră!...

— După masă, când am plecat la mătuşă-mea, am privit în sus, spre apartamentul vostru, sperând să te văd la l'reastră, dar ochii mei s-au întâlnit cu ochii mamei tale, care cerceta uliţa... Cred că în clipa aceea am început să tremur de frică.

— Dar nu pricep de ce te-ai speriat?

— Mi s-a părut că şi-a dat seama pe cine caut din priviri şi că mi-a descoperit secretul...

---

71 Numele unei sărbători populare egiptene (care ar putea fi tradus aproximativ prin „promenadă"). Ea are loc în lunea următoare Paştilor greco-copte, în intervalul dintre sfîrşitul lunii martie şi începutul lunii mai.

— Vrei să spui că ne-a descoperit secretul… E un lucru care ne leagă pe-amândoi de-acum… Nu suntem acum o singură fiinţă?

O strânse la piept cu violenţă şi cu aceeaşi dorinţa chinuitoare. Simţi şfichiuirile unor vâlvătăi şi o forţă ameţitoare care-i cuprindea pe amândoi într-un vârtej năprasnic.

Tăcerea fu spintecată de un oftat scurt, urmat de respiraţia lor sacadată şi în cele din urmă avu impresia că devenise din nou *el* şi *ea* devenise iarăşi fetişcana de pe scară, iar întunericul învăluia acum două umbre.

— Ne întâlnim şi mâine? întrebă ea în şoaptă cu glasul rugător şi sugrumat de sfială.

— Da!, da… răspunse el precipitat, străduindu-se să-şi ascundă tulburarea. O să afli din vreme.

— Ba nu! Spune-mi acum!

Nu pot să ştiu acum cât timp o să am mâine, încercă el să se eschiveze de la un răspuns clar, în vreme ce tulburarea creştea, strivindu-i pieptul.

— De ce?

Du-te, acum! La revedere! Cred că am auzit un zgomot!…

Nu, nu-i adevărat! Nu s-a auzit niciun zgomot!

— Dar ştii prea bine că nu trebuie să ne vadă nimeni aici!

O bătu uşor pe umăr, apoi se desprinse din braţele ei cât putu mai gingaş, luând-o în sus pe scări cu paşi grăbiţi.

Părinţii lui ascultau la radio în salon. Uşa biroului era închisă, dar luminată – semn că Ahmad îşi pregătea lecţiile. Spuse în fugă un „bună seara şi se îndreptă spre dormitor să se dezbrace, îşi făcu un duş, apoi obişnuitul ritual al abluţiunii[72], şi pe urmă se întoarse în dormitor pentru rugăciune. Se aşeză pe covoraş cu picioarele strânse sub el şi căzu într-o meditaţie adâncă. În ochi îi stăruia o privire tristă, pieptul îi ardea de amărăciune, iar sufletul stătea gata să izbucnească în plâns. Îl rugă fierbinte pe

Domnul să-l alunge pe diavolul care-i iese în cale, luând chipul şi înfăţişarea unei tinere pentru a-i stâmi o dorinţă tiranică şi-l imploră să-l ferească de ispită. Întotdeauna mintea lui îi spunea „nu”, iar inima îi spunea „da”, pentru ca în cele din urmă să-l copleşească acea luptă înspăimântătoare, care se sfârşeşte mereu cu înfrângere şi căinţă.

Fiecare zi îi aduce o experienţă şi fiecare experienţă e un infern!

72 Abluţiunea sau spălarea rituală este obligatorie înainte de fiecare din cele cinci rugăciuni zilnice şi înainte de rugăciunea din ziua de vineri de la moscheea congregaţională, precum

Când o să se termine cu chinurile astea?! Toată lupta lui spirituală este ameninţată cu prăbuşirea. Parcă ar construi castele din nisip. Păcătosul care înoată în tină nu poate avea parte de linişte! Ce minunat ar fi dacă pocăinţa ar putea întoarce clipele care-au zburat!...

Şi pentru purificare, după relaţii intime. În absenţa apei, cele patru doctrine principale ale islamului acceptă ca abluţiunea să fie înlocuită prin frecarea mâinilor şi a feţei cu nisip, cenuşă sau cu alte substanţe pulverulente.

1. În traducere, *Omul nou.*

13

în cele din urmă Ahmad Ibrahim Şawkat dădu peste

. L revistei *El-Insan el-Gadid*\ situat pe strada Ghamra, cam la jumătatea distanţei dintre două staţu de tramvan

S ofia într-un imobil cu două nivele şi un subsol După într-un baicon înţelese *"...*

" *Pe uşa de la intrare zan o tăbliţă modesta cu numele revistei. La subsol fusese instalată tipogra ia;

trepte până la uşa parterului, cale un lucrător şi-l întrebă pe primul om car biroul *wmmmm*

duhnseni / privea» doi ochi «-ta3.

Şi luminoşi, fixându-l de sub sprâncenele stufoase, în runtite. Închise uşa, încercând sa se scuze.

— Iertaţi-mă... Doar un minut va reîmr'

Poftim! îl încurajă bărbatul cu ama 11

Ahmad se apropie de biroul aglomerat cu teancuri de cărţi şi hârtii. Maestrul se ridică să-l întâmpine. Ahmad îl salută respectuos şi, când acesta îl invită să ia loc, îi mulţumi, aşteptând să-l vadă mai întâi pe el aşezându-se.

Privea cu mândrie şi încredere la bărbatul care-i fusese maestru în ultimii trei ani, transmiţindu-i prin scrierile şi prin revista sa lumină şi ştiinţă. Se uita încremenit la chipul palid, copleşit de semnele bătrâneţii. Doar ochii adânci, luminoşi, cu sclipiri inteligente păreau a fi rămas tineri. Aşadar, acesta este maestrul sau părintele lui spiritual, cum îi plăcea să-l numească. Se afla deci în camera revelaţiei, în care rafturile cu cărţi se ridicau până la tavan, ameninţând s-o strivească şi ascunzându-i adevăratele dimensiuni.

— Bine-ai venit! începu maestrul, schiţând un gest interogativ din priviri.

— Am venit să-mi achit abonamentul… murmură Ahmad cu glas insinuant.

După ce se convinse că vorbele lui făcuseră impresie bună, continuă:

— Şi să mă interesez de soarta unui articol pe care l-am trimis revistei acum vreo două săptămâni…

— Care e numele dumitale? îl întrebă maestrul Adli
Kerim, cu un zâmbet luminos pe chip.

— Ahmad Ibrahim Şawkat.

Maestrul rămase câteva clipe pe gânduri, răscolindu-şi memoria.

— Da, mi-aduc aminte de dumneata, spuse într-un târziu. Eşti primul abonat al revistei noastre! Da, da!
Şi-apoi mi-ai mai adus încă trei abonaţi, nu-i aşa? Acum mi-aduc bine aminte de numele Şawkat. Cred că ţi-am trimis şi-o scrisoare de mulţumire din partea revistei, dacă nu mă înşel…

— Într-adevăr, am primit scrisoarea în care-mi spuneţi că mă consideraţi „primul prieten al revistei”, se precipită
Ahmad înseninat, simţind că-i vine inima la loc.

Aşa e! Revista *El-Insan el-Gadid* este o revistă de principii şi ea are nevoie de prieteni credincioşi pentru a-şi putea crea drum prin noianul de reviste ilustrate şi de monopol. Iar dumneata eşti, într-adevăr, unul dintre prietenii revistei. Bine-ai venit! Ai mai trecut pe la noi până acum?

Nu! De-abia luna asta mi-am luat bacalaureatul.

Da’ ce, ţi-ai închipuit că trebuie să ai neapărat bacalaureatul ca să treci pe la noi?! se miră Adli Karim, râzând.

Nu, de bună seamă! răspunse Ahmad, zâmbind şi el încurcat. Dar vreau să spun că m-am considerat poate prea mic… „

Cititorii revistei *El-Insan el-Gadid* nu trebuie să-şi socotească vârsta după anii pe care-i au. La drept vorbind, în ţara noastră există bărbaţi trecuţi de şaizeci de ani, dar cu mintea tânără şi există tineri în primăvara vieţii cu judecata îmbătrânită, cu o minte de o mie de am sau chiar mai mult… Ce să-i faci, asta-i boala de care suferă
Orientul… Apoi, pe un ton mai calm: Şi ne-ai mai trimis şi alte articole până acum?

Trei articole care n-au fost luate în seamă. Speram ca acesta din urmă să fie publicat…

Şi despre ce vorbeşti în el? Iartă-mă, dar îmi trec prin mână zeci

de articole în fiecare zi.

Concepţia lui Le Bon[73] despre învăţământ şi un comentariu personal asupra ei.

— Mergi la secretariat – camera de alături – şi-o sa afli ce s-a-ntâmplat cu el.

Ahmad vru să se ridice, dar maestrul Adli îi făcu semn să mai stea şi continuă:

— Revista are astăzi un fel de zi liberă, aşa încât poţi să mai rămâi ca să stăm puţin de vorbă…

— Cu toată plăcerea, domnule, murmură Ahmad, încercând o bucurie neaşteptată.

Ai zis că ţi-ai luat bacalaureatul anul ăsta, nu-i aşa? Câţi ani ai?

— Şaisprezece ani…

Eşti foarte tânăr! Bine! Şi ce crezi, revista noastră e citită prin licee?

— Din păcate, nu prea…

Ştiam lucrul ăsta. Majoritatea cititorilor noştri sunt studenţi. Lectura în Egipt este o distracţie ieftină'. N-o să progresăm decât atunci când ea o să devină o necesitate vitală. După o scurtă pauză, urmă: Şi ce fac elevii? Cum gândesc?

Ahmad se uită la el nedumerit, fără să priceapă exact ce anume îl preocupă.

Mă interesează în mod deosebit orientarea lor politică.

— Majoritatea covârşitoare a elevilor sunt uia/tf-işti…

Dar se mai vorbeşte despre nişte mişcări mai noi…

— *Misr el-Fatat? 1* Nu cred că o să-şi facă loc… N-are nicio şansă… Adepţii ei pot fi număraţi pe degete. Celelalte partide n-au niciun fel de susţinători în afară de rudele conducătorilor lor. Pe urmă, mai există o categorie – o minoritate foarte mică, ce-i drept! –, aceia pe care nu-i interesează chestiunile politice şi care stau cu totul deoparte. Alţii – şi printre aceştia mă număr şi eu – preferă *Wafd-a*l, dar aspiră spre ceva şi mai bun.

Ăsta era lucrul care mă interesa în primul rând, zise Adli Kerim fără să-şi ascundă mulţumirea.

*Wafd-u*l este într-adevăr partidul poporului. E un pas important şi firesc în evoluţia naţiunii noastre. Partidul

Naţional a fost un partid filoturc, religios şi reacţionar.

L Asociaţie secretă, înfiinţată la Alexandria în 1879, cuprinzând

---

73 Gustave Le Bon (1841-1931), medic şi sociolog francez, autor al mai multor lucrări de psihologie, printre care şi *Psychologie de l'education.*

în rândurile ei îndeosebi tineretul studios. În deceniul al patrulea al secolului XX, activitatea ei în rândurile tineretului se intensifică şi capătă o orientare fascistă. Începând din
1937, ea iniţiază şi pune la cale o serie de acţiuni teroriste.
Primul partid adevărat din istoria Egiptului modern, înfiinţat în anul 1907 de către Mustafa Kamil. Opunându-se ocupaţiei britanice, el a refuzat orice fel de negocieri cu Marea

Wafd-ul este catalizatorul naţionalismului egiptean, pe care s-a străduit să-l purifice de tot felul de tare – o şcoală a patriotismului şi democraţiei, într-adevăr. Dar patria nu trebuie să se oprească la această şcoală. Ea trebuie să treacă la o altă etapă, să meargă mereu înainte. Avem nevoie de o şcoală socială, căci independenţa nu este ultimul ţel. Ea este doar o cale prin care poporul poate să-şi cucerească drepturile constituţionale, economice şi sociale.

— Ce cuvinte minunate! exclamă Ahmad ca şi când toată lumea ar fi fost a lui.

— *Wafd*-*|î* trebuie să fie doar punctul de plecare. Şi pentru că ai pomenit de *Misr el-Fatat,* trebuie să ştii că aceasta este o mişcare fascistă, reacţionară, nelegiuită. E
la fel de primejdioasă ca şi mişcarea reacţionară religioasă; e un ecou al militarismului german şi italian care se închină în faţa forţei, se bizuie pe samavolnicie şi arbitrar, nesocotind valorile umane şi demnitatea omului în general. Reacţionarismul este o maladie endemică în
Orient, asemenea holerei şi tifosului, şi ea trebuie cât mai curând eradicată…

— Am observat că revista *El-Insan el-Gadia* militează cu o hotărâre nestrămutată pentru asta… îl întrerupse
Ahmad înfiorat.

— Tocmai de aceea revista noastră e ţinta atacurilor venite din partea reacţionarilor de toate orientările, explică maestrul, strâmbând din nas cu un soi de regret. Ne acuză că stricăm tineretul!

— Aşa cum l-au acuzat cândva pe Socrate, interveni
Ahmad, dându-şi frâu liber imaginaţiei.

Britanie înainte de retragerea trupelor sale din Egipt. Crearea Wa/ii-ului, care a preluat conducerea mişcării naţionale după
Primul Război Mondial, a determinat trecerea Partidului
Naţional într-un plan secundar, el nemaiavând decât un rol minor

pe scena politică egipteană până la dizolvarea sa, împreună cu celelalte formaţiuni politice, după revoluţia din 1952.

— Şi spre ce intenţionezi să te îndrepţi? îl descusu maestrul Adli Kerim, zâmbind satisfăcut. Ce facultate ţi-ai ales, vreau să zic?

— Literele...

— Literele sunt şi ele una din căile şi factorii importanţi care contribuie la eliberare şi emancipare, murmură maestrul pe gânduri, în vreme ce-şi îndrepta spatele. Dar să ştii că ele sunt un mijloc tot aşa de bun şi în mâinile reacţiunii, aşa încât trebuie să ai grijă cum îţi alegi drumul!

Al-Azhar[74] şi Dar al-Ulum[75] au dat întotdeauna o literatură morbidă, care n-a făcut decât să închisteze minţile şi să ucidă spiritele multor generaţii. Oricum ar sta lucrurile – şi să nu te mire faptul că-ţi spune asta un bărbat socotit a fi şi el om de litere – temelia vieţii moderne este ştiinţa!

Trebuie s-o studiem pe toate feţele şi să ne formăm o mentalitate ştiinţifică în toate. Aceia care ignoră ştiinţa nu trăiesc în secolul douăzeci şi nu se potrivesc cu el. Este neapărat necesar ca şi oamenii de litere să se îndrepte spre ştiinţă şi să se străduiască să-i cunoască tainele. Ea nu trebuie să rămână doar un domeniu privat al savanţilor. Este adevărat că aceştia sunt cei care realizează marile descoperiri, dar este absolut necesar ca toţi intelectualii să-şi lumineze sufletul la izvorul ei, să-i folosească

principiile şi metodele. Ştiinţa trebuie să ia locul religiei moştenite de la Antichitate...

— Acum înţeleg de ce dezvoltarea societăţii pe baze ştiinţifice a devenit mesajul revistei *El-Insan el-Gadid,* întări Ahmad vorbele maestrului.

---

74 Una din cele mai impunătoare moschei ale oraşului Cairo, construită în anul 972, în vremea califului fatimid Al-Mu'izz (952-975). Începînd din secolul al XIII-lea, în urma decăderii Bagdadului, ea a devenit principalul centru de învăţământ teologic al lumii musulmane. în epoca modernă, ea a primit statutul de universitate, a cunoscut o serie de reforme şi, pe îîngă ştiinţele tradiţionale, în programul ei au fost incluse şi o serie de discipline ştiinţifice.

75 Casa Ştiinţelor, instituţie de învăţământ superior, fondată la Cairo în anul 1872 de Aii Paşa Mubarak, unul dintre corifeii renaşterii ştiinţifice şi ai arhitecturii moderne egiptene. Iniţial, Casa Ştiinţelor pregătea profesori din rîndul cursanţilor universităţii religioase Al-Azhar. Din anul 1946, a devenit facultate a Universităţii din Cairo.

— Aşa este! sublinie Adli Kerim. Fiecare dintre noi trebuie să-şi facă datoria până la capăt, chiar dac-ar fi să se trezească singur pe câmpul de bătălie.

Ahmad înclină capul aprobator, iar maestrul continuă:

— Studiază Literele, aşa cum doreşti, dar nu te limita la nişte lucruri învăţate pe de rost! Şi mai ales nu uita de ştiinţă. În biblioteca ta trebuie să se afle – alături de
Shakespeare şi Schopenhauer – Kant, Darwin, Freud.
Marx şi Engels. E bine să fii la fel de înflăcărat cum au fost slujitorii religiei, dar nu uita nicio clipă că fiecare epocă are profeţii ei şi că profeţii epocii noastre sunt savanţii...

Maestrul schiţă un zâmbet, sugerând că a terminat ce avea de spus. Ahmad se ridică, îi întinse mâna şi părăsi încăperea, radiind de fericire. Când ajunse pe culoar, îşi aduse aminte de abonament şi de articol şi se îndreaptă spre uşa vecină. Ciocăni şi intră, cerându-şi scuze. Cercetă atent locul, descoperind o cameră largă în care se aflau trei birouri, dar nu văzu pe nimeni în afara unei fete aplecate asupra unor hârtii. Nu se aşteptase la aşa ceva şi rămase descumpănit. Era o tânără în jur de douăzeci de ani, cu tenul măsliniu, cu părul şi ochii neînchipuit de negri. Nasul în vânt, bărbia ascuţită şi buzele subţiri trădau hotărârea, dar nu-i diminuau câtuşi de puţin distincţia.

— Ce doriţi? îl întrebă ea, măsurându-l atent.

— Aş vrea să-mi achit abonamentul... îngăimă el, dezmeticindu-se.

Plăti şi primi chitanţa. Între timp se mai reculese, încercând să-şi învingă stânjeneala şi începu timid:

— Am trimis un articol la revistă... şi maestrul Adli
Kerim m-a îndrumat să mă interesez la secretariat...

Îl invită să ia loc pe scaunul din faţa biroului şi după ce se aşează, îl întrebă:

— Spuneţi-mi, vă rog, ce titlu poartă articolul dumneavoastră?

— „Concepţia lui Le Bon despre învăţământ”, îngăimă el, fără să fie deloc încântat că trebuie să dea socoteală unei fetişcane.

Aceasta scoase un dosar şi îl răsfoi până când dădu de articolul cu pricina. Inima lui Ahmad pomi să bată deznădăjduită. Încercă să descifreze însemnarea cu roşu de pe marginea paginii, dar tânăra i-o luă înainte, scutindu-l de trudă:

— „Se rezumă şi se publică la secţiunea *Corespondenţe de la cititori*”. Acesta-i avizul.

Ahmad rămase câteva clipe cu privirea în gol, dezamăgât, fără să scoată o vorbă.

— Şi în ce număr o să apară? întrebă în cele din urmă.

— În numărul viitor.

— Şi cine o să-l rezume? se mai interesă el cu o uşoară ezitare în glas.

— Eu! răspunse fata foarte firesc.

— Şi-o să apară semnat de mine? o descusu Ahmad din ce în ce mai dezamăgit.

— De bună seamă! îl asigură ea cu un surâs stăpânit.

În mod obişnuit anunţăm că ne-a sosit o scrisoare de la scriitorul… Se opri o clipă, uitându-se la semnătură, apoi completă: Ahmad Ibrahim Şawkat. Iar mai jos dăm un rezumat destul de substanţial al părerilor dumitale.

— Aş fi preferat să fie publicat integral, şopti el cu sfială.

— Data viitoare, să sperăm… încercă ea să-l încurajeze, zâmbind cu seninătate.

— Dumneavoastră sunteţi angajată aici? insistă Ahmad după o scurtă pauză, neputându-şi învinge curiozitatea.

— După cum vedeţi!

Se simţi ispitit s-o mai întrebe ce studii are, dar în ultima clipă renunţă şi se limită la câteva cuvinte protocolare:

Puteţi să-mi spuneţi şi mie care este numele dumneavoastră, vă rog? Poate am nevoie de ceva şi o să trebuiască să vă caut la telefon.

— Sawsan Hammad.

— Vă mulţumesc mult!

Se ridică, schiţând un gest de salut şi, înainte de a ieşi, se mai întoarse o dată, bâiguind prevenitor:

V-aş ruga să fiţi foarte atentă când îl rezumaţi…

Fiţi sigur că îmi cunosc foarte bine atribuţiile! i-o reteză ea, fără să-l privească.

Părăsi biroul cu o mutră spăşită, regretând amarnic ceea ce spusese.

Umm Hanafi dădu buzna în camera de lucru a lui Kamal şi-l anunţă cu sufletul la gură:

— A venit *şi* Fu’ad el-Hamzawi. E la stăpânul cel mare…

Kamal, îmbrăcat într-un *ghilbab* larg, coborî scările în fugă. Aşadar, după o absenţă de un an, Fu’ad se întoarce la Cairo. Revine ca procuror în capitală. În pieptul lui

Kamal porniră să clocotească sentimente vechi, contradictorii, căci prietenia pentru Fu'ad era de fapt un amestec ciudat şi complicat de simţăminte ce ascundeau o luptă permanentă între dragoste, antipatie şi invidie. Şi oricât se străduia să se ridice deasupra acestor sentimente meschine, instinctele îl atrăgeau fără să vrea în jos. În vreme ce cobora scara era încredinţat că vizita lui Fu'ad o să-i trezească un şir de amintiri plăcute, dar o să-i scormonească şi răni aproape cicatrizate. Când trecu prin salon, le văzu pe mamă-sa împreună cu Aişa şi Na'ima adunate în jurul ibricului de cafea ce clocotea încet. Amina tocmai îi şoptea Aişei:

— O să ceară mâna Na'imei...

Când îşi dădu seama de prezenţa lui Kamal, se întoarse spre el schimbând tonul:

— Prietenul tău este înăuntru. Nu l-am văzut niciodată atât de elegant. A vrut să-mi sărute mâna, dar nu i-am dat voie...

Tatăl său stătea pe canapea cu picioarele adunate sub el, Fu'ad – pe un scaun dinaintea lui. Cei doi prieteni îşi strânseră mâna.

Mă bucur să te revăd! bombăni Kamal. Bine-ai venit!
Eşti în concediu?

— A fost transferat la procuratura din Cairo, se grăbi să răspundă domnul Ahmad, surâzând cu înţeles. După atâta amar de vreme petrecută în Es-Sa'id[76], revine în sfârşit la Cairo.

— Felicitări! grăi prompt glasul ipocriziei. Înseamnă că de-acum încolo o să ne putem vedea mai des.

— Desigur! aprobă Fu'ad. La începutul lunii viitoare o să ne mutăm în El-Abbasiyya. Am închiriat un apartament în apropiere de circumscripţia El-Wayli.

Nu se schimbase cine ştie ce; se mai împlinise puţin, rumeneala obrajilor trăda o sănătate de fier, iar ochii licăreau plini de

76 în urma negocierilor purtate de delegaţia egipteană cu reprezentanţii guvernului britanic, la 26 august 1936 a fost semnat la Londra Tratatul de prietenie şi alianţă dintre Egipt şi Marea Britanie. Semnarea Tratatului, numit la vremea respectivă „tratatul demnităţii şi independenţei*', a fost întîmpinată cu satisfacţie de forţele politice egiptene (doar Partidul Naţional a refuzat semnarea lui) şi de către masele populare, care au văzut în el un pas important pe calea dobîndirii independenţei depline. Tratatul reglementa cele patru chestiuni rămase în suspensie în Declaraţia din 28 februarie 1922, limita intervenţia britanică în treburile interne ale Egiptului, restrîngea prezenţa trupelor britanice doar la zona Canalului Suez şi la cîteva oraşe, stipulînd formal încetarea ocupaţiei militare britanice. Tratatul a reconfirmat statutul de condominiu al Sudanului, cu toate

inteligenţă.

— Dar nu ne-ai spus ce mai face tată-tău?! întrebă domnul Ahmad. Nu l-am mai văzut de vreo săptămână.

— Nu stă tocmai bine cu sănătatea, dar tot timpul regretă că a lăsat slujba. Sper că succesorul lui e un om de treabă…

— Acum trebuie să stau mereu cu grijă, ăsta-i necazul cel mai mare, se lamentă stăpânul. Când îl aveam pe tată-tău, nu mă durea capul. Ştia să se descurce cu toate – Allah să se îndure de sănătatea lui!

Fu'ad se îndreptă în scaun şi se aşeză foarte degajat picior peste picior. Kamal rămase contrariat de gestul lui, deşi domnul Ahmad nu-i dăduse nicio atenţie. Vasăzică aşa se schimbă lucrurile?! O fi el acum procuror, dar cum poate uita cine-i omul care-i stă în faţă cu picioarele strânse sub el?! Şi nu se opreşte la atât! în clipa următoare Fu'ad scoase un pachet de ţigări, întinzându-l stăpînului. Acesta se scuză, mulţumindu-i. Acum, după ce-a ajuns procuror, a uitat de unde-a pornit, dar lucrul cel mai regretabil este că l-a uitat chiar şi pe acela căruia îi datorează cariera. Se pare că în ochii lui meritele domnului

1. Egiptul de Sus, cuprins între Cairo şi cataractele de la Assuan.

Ahmad s-au risipit în văzduh întocmai cum se risipeşte fumul acestei ţigări de lux. Gesturile lui Fu'ad păreau foarte fireşti. Se purta ca un stăpân obişnuit să aibă pâinea şi cuţitul în mână.

— Felicită-l şi pentru că a fost avansat de la funcţia de ajutor la cea de procuror plin, îl îndemnă domnul Ahmad pe fiul său.

— Felicitări! Felicitări! bolborosi Kamal automat, cu un zâmbet şters. Şi-ţi urez s-ajungi cât mai curând judecător!…

— Sper ca ăsta să fie următorul pas! răspunse Fu'ad foarte sigur pe el.

Când o să se vadă judecător, probabil că o să se şi pişe de faţă cu bărbatul care stă acum pe canapea cu picioarele strânse sub el! Pe când bietul dascăl rămâne dascăl toată viaţa, mulţumindu-se cu mustaţa stufoasă şi cu tonele de cărţi ce i-au îngreunat capul cât o baniţă.

— Cum mai merge politica? întrebă domnul Ahmad, fixându-l cu ochi curioşi.

— S-a produs în sfârşit minunea! La Londra s-a semnat Tratatul care proclamă independenţa Egiptului şi abolirea celor patru clauze.1 Nu mi-a venit să-mi cred urechilor, că practic

numai Anglia hotăra în legătură cu treburile acestei ţări. Anglia a continuat şi după semnarea Tratatului din 1936 să se amestece în treburile interne ale Egiptului, îndeosebi în chestiunile legate de numirea şi demiterea miniştrilor şi în luptele dintre partidele politice egiptene, iar în anii celui de-al Doilea Război Mondial a reinstituit practic regimul de ocupaţie. După încheierea războiului, la insistenţa Egiptului, au fost reluate negocierile în vederea anulării Tratatului din 1936 şi acordării independenţei depline, cerându-se „evacuarea şi unitatea Văii Nilului”. În cele din urmă, Egiptul a adus chestiunea în faţa Consiliului de Securitate al O.N.U. Pentru arbitraj, în 1947. Au fost reluate negocierile anglo-egiptene, dar fără folos, şi în anul 1951, sub presiunea opiniei publice, guvernul egiptean a abrogat în mod unilateral Tratatul din 1936 şi acordurile din 1899
referitoare la Sudan.

Când am auzit ştirea la radio. Cine s-ar fi putut aştepta la aşa ceva?!

— Aşadar, eşti mulţumit de Tratat?

— În ansamblu, da! rosti el categoric, clătinându-şi capul, plin de importanţă. Tratatul are însă şi adversari:
unii sunt declaraţi şi cunoscuţi, alţii mai puţin cunoscuţi.
Dar dacă privim atent în jurul nostru şi ne aducem aminte de suferinţele îndurate de poporul ăsta în vremea lui
Sidqi, fără să se revolte şi să se plângă, o să ne dăm mai bine seama de însemnătatea acestui tratat. În primul rând a abrogat clauzele şi a pregătit terenul pentru desfiinţarea privilegiilor străinilor, în al doilea rând a limitat ocupaţia la o anumită zonă şi a stabilit un termen pentru lichidarea ei definitivă, ceea ce mi se pare a fi un mare pas înainte.

Entuziasmul domnului Ahmad era mult mai puternic, chiar dacă ştia mai puţine lucruri în legătură cu prevederile Tratatului. Crezuse că musafirul lui o să-l pună la curent cu detalii mai interesante, dar când văzu că aşteptările i-au fost înşelate, se îndârji să-l tragă de limbă.

— Trebuie să recunoaştem totuşi că *Wafd-n*| a redat naţiunii Constituţia şi independenţa, chiar dacă n-a reuşit s-o facă decât cu o oarecare întârziere…

Kamal căzu pe gânduri. Politica îl lăsase întotdeauna rece pe Fu’ad şi probabil că nici acum nu se schimbase prea mult, chiar dacă părea să manifeste simpatie pentru

Wafd, pe când el se avântase întotdeauna cu pasiune de partea *Wafo*-ului şi în final ajunsese să nu mai creadă în nimic. Am pus totul la îndoială, îşi zise Kamal; şi iată —
nici politica n-a scăpat de îndoiala mea nesăbuită! Numai inima mea continuă să bată cu aceeaşi putere pentru patrie, în pofida oricăror gânduri şi oricărei raţiuni.

— În perioadele care urmează loviturilor de stat, procuratura bate în retragere şi iese în faţă poliţia, căci epocile loviturilor de stat sunt epoci ale forţei poliţieneşti, încercă Fu'ad să insinueze cu un surâs palid. Dacă *Wafo*-ul va reveni la putere, procuratura îşi va redobândi locul, iar poliţia va fi nevoită să-şi vadă de treburile ei. În perioada unei guvernări normale, legea are cuvântul suprem...

— Cum am putea să uităm vremea lui Sidqi? porni stăpânul să comenteze cele spuse de Fu'ad. În zilele alegerilor, soldaţii aduceau lumea la urne sub ameninţarea bastoanelor. Mulţi dintre prietenii noştri de vază şi-au ruinat casele sau au dat faliment ca preţ al perseverenţei pentru respectarea principiilor Wa/oî-ului. Şi în cele din urmă îl vedem pe satana făcând parte din delegaţia pentru tatative, în straie de naţional-liberal!

— Alianţa a fost impusă de împrejurări, îl lămuri Fu'ad.
Şi dacă nu aderau la ea diavolul şi acoliţii lui, alianţa nu putea fi socotită deplină, sau mai bine zis legală. Important este numai ceea ce va urma.

Fu'ad mai rămase un timp în compania stăpânului, sorbindu-şi cafeaua în grabă. În acest interval, Kamal avu vreme să-i cerceteze atent costumul elegant de mătase albă, cu un boboc de trandafir roşu la butonieră şi siguranţa cu care se purta, pe care i-o conferea desigur funcţia, recunoscând în sine că probabil nu i-ar displace dacă

ar cere mâna nepoatei lui. Fu doar o firavă şi trecătoare închipuire, căci lui Fu'ad nici nu-i trecea prin minte să atace un asemenea subiect. Ba avu impresia că nici nu vrea să mai întârzie, căci la un moment dat începu să se foiască, dând semne de nerăbdare.

— Cred că e timpul să mergeţi la prăvălie, zise el, adresându-se stăpânului. Eu mai stau de vorbă cu Kamal şi sper să vă mai revăd înainte de a pleca la Alexandria, unde am de gând să-mi petrec restul lunii august şi o parte din septembrie.

Se ridică şi întinse mâna stăpânului, luându-şi rămas-bun; pe urmă părăsi camera împreună cu Kamal. Urcară la etajul de sus şi se instalară în bibliotecă.

— Nu-mi împrumuţi şi mie o carte? începu Fu'ad discuţia, zâmbind, după ce răsfoi câteva volume aranjate cu grijă în rafturi.

— Cu toată plăcerea! răspunse Kamal, ascunzându-şi nemulţumirea. Ce citeşti de obicei în timpul liber?

— Âm *diwan*[77]*-urile* lui Şawqi, Hafâz şi Mutran[78], precum şi câteva cărţi de-ale lui Al-Djahiz[79] şi Al-Ma'arri. Îmi place mai ales *Literatura lumii şi religia,* alături de lucrările scriitorilor noştri contemporani. Mai am şi câteva cărţi de-ale lui Dickens şi Conan Doyle. Dar trebuie să-ţi mărturisesc sincer că lectura lucrărilor juridice îmi ocupă cea mai mare parte a timpului.

Se plimbă printre rafturi, petrecându-şi privirile în grabă peste titlurile cărţilor, apoi se întoarse şi remarcă, după ce respiră adânc:

— O bibliotecă plină de cărţi de filosofie! N-am nicio legătură cu aşa ceva! Citesc revista *El-Fikr,* în care apar articolele tale. Le urmăresc, unul după altul, de câţiva ani de zile. Dar nu pot pretinde că le-am citit pe toate sau că mi-ar fi rămas ceva din ele. De altfel, sunt convins că articolele pe teme filosofice sunt genul cel mai greu de citit. Pe urmă, procurorul e un om sătul până peste cap de munca lui şi abia aşteaptă o clipă de relaxare. De ce nu scrii şi tu nişte lucruri mai atrăgătoare?

Avusese de-atâtea ori ocazia să audă vorbindu-i-se despre inutilitatea eforturilor lui, aşa încât cuvintele prietenului său nu avură darul să-l întristeze şi le primi cu o totală indiferenţă şi cu un dispreţ rece. Îndoiala părea să fi devorat până şi tristeţea! Ce este faima? Ce înseamnă renumele? Dar atractivitatea ce este

---

77 *Diwan,* culegere care cuprinde întreaga creaţie a unui poet arab clasic sau modern sau doar selecţiuni din ea.

78 Khalil Mutran (1872-1949), poet libanez stabilit în Egipt. Autor al unor poeme lungi în manieră clasică, dar şi al unor poezii lirice; traducător al unor piese de teatru din engleză (printre care *Macbeth, Othello* şi *Hamlet* de Shakespeare) şi din franceză.

79 Al-Djahiz (776-868), celebru prozator arab clasic, autor de lucrări didactice *i'adab),* de teologie mu'tazilită şi de polemică politico-religioasă (tratatul despre animale, tratatul despre avari şi alte numeroase tratate şi disertaţii). Opera lui furnizează date importante despre epoca sa, despre viaţa morală şi obiceiurile vremii, într-un stil original în care tonul serios alternează frecvent cu ironia şi anecdota.

oare? în orice caz, nu poate decât să se bucure pentru faptul că Fu'ad nu este în stare să înţeleagă şi să se delecteze cu ceea ce scrie el.

— Şi ce înţelegi tu prin „lucruri mai atrăgătoare"? îl întrebă Kamal după o vreme, cu suficientă ironie în glas.

— Literatură, de pildă!...

— Am citit cărţi plăcute într-adevăr pe vremea când eram împreună, dar eu nu sunt ceea ce se cheamă un scriitor în adevăratul sens al cuvântului.

— Atunci n-ai decât să rămâi singur cu filosofia ta! zise Fu'ad, râzând. Nu eşti filosof?

„Nu eşti filosof?" Cuvintele astea i se întipăriseră adânc în inimă. Tremura şi acum de spaimă la amintirea lor. Aşa i se întâmplă întotdeauna când le aude, din clipa când i le-a adresat Aida, demult, în Strada Seraiurilor.

Izbucni în hohote, încercând să-şi ascundă tulburarea.

Apoi se lăsă purtat de gânduri, amintindu-şi zilele când Fu'ad căuta cu orice preţ să-i câştige prietenia şi se ţinea după el ca o umbră. Acum nu-şi mai cunoaşte lungul nasului, îl plesneşte în pălărie, privindu-l de sus şi socotindu-se probabil atât de important, încât să alerge alţii după el să-i câştige prietenia şi favoarea. Uite cu ce m-am ales din toată viaţa mea!

Fu'ad cerceta atent mustaţa lui Kamal. Izbucni în râs pe neaşteptate şi exclamă cu nepăsare:

— Şi ce dacă!...

Kamal îl întrebă din priviri ce vrea să zică şi celălalt pomi să-şi depene gândurile cu glas tare:

— Azi-mâine o să împlinim amândoi treizeci de ani... Şi nici tu, nici eu nu ne-am însurat! Toată generaţia noastră e plină de burlaci... Generaţia crizei!... Tu ai de gând să rămâi ferm pe poziţie?

— Absolut! Neclintit!

— Nu-mi dau seama ce anume, dar ceva îmi spune că tu n-o să te însori niciodată!...

— Sigur, tu întotdeauna ai fost un prezicător!...

— Iar tu, întotdeauna un egoist! replică Fu'ad, cu un zâmbet delicat şi ipocrit, viind parcă să-şi ceară scuze pentru o asemenea acuzaţie. Vrei să fii singurul stăpân al vieţii tale.

Nu uita că până şi Profetul s-a căsătorit şi asta nu l-a împiedicat să

creeze o operă spirituală nepieritoare... Apoi, urmă, râzând cu poftă: Iartă-mă că am amintit exemplul Profetului.
Uitasem că tu... Dar mi se pare că nu mai eşti liber-cugetătorul de odinioară. Ai ajuns să te îndoieşti până şi de ateism şi ăsta-i un pas câştigat în favoarea credinţei...

— Scuteşte-mă de poliloghia asta, mai ales că ţie nu-ţi place filosofia, şi spune-mi mai bine de ce nu te-ai însurat tu până acum, dacă ai o astfel de părere despre burlăcie?

Regretă imediat întrebarea, temându-se să nu-şi închipuie celălalt că vrea să-l ispitească s-o ceară pe Na'ima.
Dar după râsul spontan al lui Fu'ad înţelese că nici nu-i trecuse prin cap aşa ceva.

— Tu ştii prea bine că eu am descoperit gustul plăcerilor destul de târziu în comparaţie cu alţii şi nu m-am săturat încă...

— Bine, bine! Şi după ce o să te saturi, ai să te însori, totuşi?

— Dacă tot am aşteptat până acum, o să mai aştept un timp, mărturisi Fu'ad, făcând un gest categoric cu palma în aer, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze sinceritatea vorbelor sale. Până când voi fi avansat judecător, de pildă.
Şi-atunci o să pot deveni şi ginerele unui ministru, dacă ţin cu tot dinadinsul.

Ia te uită ce visează odrasla lui Gamil el-Hamzawi! Să ia o fată de ministru şi – mai ştii? – să aibă parte şi de o soacră franţuzoaică! îl invit pe Leibnitz să găsească justificarea pentru o pretenţie ca asta, chiar dacă nu-i decât lipsa de măsură şi neobrăzarea unui parvenit!

— Tu priveşti căsătoria ca o...

— Oricum e mai bine decât să nu vrei să auzi deloc de ea! îl întrerupse Fu'ad râzând, înainte ca el să încerce să-şi continue ideea.

— Dar fericirea...

— Vorbe goale! sări din nou Fu'ad. E doar o iluzie!
Mai degrabă ţi-o oferă o fiică de ministru! Căsătoria este, domnul meu, un tratat ca acela pe care l-a semnat ieri
En-Nahhas. Tocmeli, estimări, machiavelism, ipocrizie, avantaje şi dezavantaje! într-o ţară ca a noastră nu poţi răzbate decât în acest fel! Săptămâna trecută a fost numit consilier un bărbat tânăr, care n-a împlinit nici patruzeci de ani, pe când eu s-ar putea să trudesc în magistratură toată viaţa şi să n-ajung niciodată la poziţia lui, oricât de priceput şi de sârguincios aş fi!

Atunci ce să mai zică un biet dascăl de gimnaziu? O să rămână toată viaţa cu categoria a şasea, chiar dacă e tobă de fâlosofie!...

— Bine, dar situaţia ta te scuteşte de astfel de aventuri şi inconveniente. Nu-nţeleg de ce trebuie să-ţi pui pielea la saramură?!...

— Dragul meu, dacă n-ar fi aventurile astea, un prim-ministru n-ar avea din cine să-şi alcătuiască un cabinet!

— Să-ţi spun drept, eu cred că ai avea nevoie de ceva filosofie; cel puţin o doză din Spinoza! zise Kamal cu tonul lui sec şi ironic.

— În niciun caz! Mai bine consumă-l singur şi satură-te bine de el! Dar hai să punem punct discuţiei ăsteia fără rost. Povesteşte-mi şi mie câte ceva despre locurile de distracţie din capitala noastră! La Qana[80] trebuia să gust plăcerile mai mult pe furate şi cu mare fereală!

Funcţia noastră ne obligă să stăm mai tot timpul singuri şi să evităm orice anturaj. Iar rivalitatea dintotdeuna dintre noi şi poliţie ne obligă la o prudenţă sporită. Slujba de procuror... pe cât e de importantă, pe atât e de obositoare şi plicticoasă.

„A făcut ce-a făcut şi iar a ajuns cu discuţia la un subiect care ameninţă să-mi stârnească amărăciunea.

Trebuie să-mi ţin firea cu orice preţ."

— Îţi dai seama că împrejurările m-au dus de multe ori în preajma unor oameni cu situaţie, care s-au simţit onoraţi să mă invite să-i vizitez la seraiurile lor. Obligaţiile mele profesionale sunt însă de asemenea natură, încât trebuie să refuz astfel de invitaţii, pentru ca nimeni să nu poată exercita vreo influenţă asupra mea. Numai că notabilităţile de provincie nu pot pricepe lucrurile astea. Toţi m-au învinuit că aş fi arogant şi îngâmfat. Dar tu ştii prea bine că eu n-am nici în clin, nici în mânecă cu aşa ceva...

Ba eşti şi arogant, şi infatuat, şi invidios până la cer!

— A, desigur!... aprobă Kamal cu un gest de convenienţă.

9

— Şi din acelaşi motiv mi-am atras şi antipatia aparatului poliţienesc. Eu nu agreez în ruptul capului metodele lor întortocheate. De aceea trebuie să mă feresc de toţi.

Eu mă călăuzesc după lege, pe când ei se călăuzesc după barbaria medievală. Toţi mă duşmănesc, dar eu sunt convins că

---

80 Guvernorat în partea de sud a Egiptului (în care se află numeroase vestigii faraonice — Luxor, Karnak, Valea Regilor) şi reşedinţă cu acelaşi nume a guvernoratului.

procedez corect şi că am perfectă dreptate.

Sigur, sigur; ai dreptate! Te cunosc de atâta vreme, doar, şi sunt convins că tot ce mi-ai spus e adevărat.

Inteligenţa şi onestitatea au fost întotdeauna trăsăturile tale esenţiale. Dar tu nu iubeşti şi nu poţi să iubeşti! Tu nu te cramponezi de adevăr, aşa, de dragul lui, ci din aroganţă şi din vanitate şi mai ales împins de complexul de inferioritate. Mă izbesc de fiinţe ca tine chiar şi în posturi mult mai neînsemnate. Omul plăcut şi puternic este un mit! Numai că tu nu poţi să ştii valoarea iubirii!

Ştii tu ce-i idealismul? Şi-atâtea, şi-atâtea altele?!...

Continuară să discute despre una şi alta multă vreme.

Când se pregătea să-şi ia rămas-bun, Fu'ad se aplecă la urechea lui Kamal şi-i zise în şoaptă:

— Ştii că eu sunt proaspăt sosit la Cairo... Fără îndoială că tu trebuie să ştii o casă, ba poate chiar mai multe. Mă interesează una ferită, discretă, bineînţeles!...

— Dascălul, dragul meu, ca şi procurorul, are grijă întotdeauna să nu-l vadă nimeni...

— Foarte bine! în curând o să ne revedem! Deocamdată eu sunt ocupat cu aranjarea apartamentului, dar cum termin, te caut să petrecem câteva nopţi împreună.

— S-a făcut!...

Ieşiră amândoi şi-l însoţi până la poartă. La întoarcere, o găsi pe mamă-sa aşteptându-l în pragul uşii de la intrare.

— N-a zis nimic? îl întrebă nerăbdătoare, fără niciun fel de introducere.

Kamal pricepu imediat ce-o interesează, dar se prefăcu a nu înţelege despre ce este vorba, cu toate că simţea un nod în gât.

— Despre ce? întrebă evaziv.

— Despre Na'ima!

— Nu! răspunse el, încurcat. N-a zis nimic.

Se priviră un timp în tăcere.

— Bine, dar El-Hamzawi i-a spus clar lui tata-tău...

Probabil că erau doar gândurile lui personale, fără aă aibă încuviinţarea lui Fu'ad, bombăni Kamal, ferindu-se pe cât era cu putinţă să nu-şi dezvăluie mânia.

— Da' ce, suntem copii ca să ne jucăm aşa cu vorbele?!

Izbucni Amina indignată. Nu i se pare că a ridicat nasul prea sus? A uitat al cui e el şi a cui e ea? S-ar fi cuvenit ca tată-tău să-i

reamintească lucrul ăsta!

— Fu'ad n-are nicio vină! Probabil că tată-său a făcut-o cu bună intenţie, dar n-a chibzuit îndeajuns înainte de a deschide discuţia despre treaba asta…

— Eu n-am nici cea mai mică îndoială că s-a înţeles cu fâu-său, înainte de a vorbi. Oare să nu fi fost ăsta de acord? Mucosul ăsta pe care l-am făcut mare *proculor…*
Pe care l-am făcut om cu banii noştri?!…

— Mamă, nu cred că e cazul să ne facem sânge rău din pricina asta.

— Dar e un lucru de neînchipuit, fiul meu! Nu-şi dă seama că nu ne face nicio cinste să ne încuscrim cu el?

— Tocmai de-aceea, n-ai niciun motiv ca să-ţi pară rău…

— Nu-mi pare rău, dar sunt necăjită pentru că ne-au umilit…

— Nu-i vorba de nicio umilinţă… N-a fost decât o neînţelegere la mijloc…

Se întoarse în camera lui trist şi jenat şi începu să-şi vorbească sieşi. Na'ima este într-adevăr un trandafir frumos. Numai că mie nu mi-a mai rămas dintre virtuţi decât dragostea pentru adevăr şi s-ar cuveni să mă întreb dacă ea este sau nu este potrivită pentru a deveni soţia unui procuror. În ciuda ascendenţei lui modeste, Fu'ad poate să-şi aleagă parteneră de viaţă o fată cu o cultură aleasă, cu o situaţie materială mult mai bună şi poate chiar şi mai frumoasă decât Na'ima. Tatăl lui avusese intenţii bune, dar cred că s-a pripit. Fu'ad s-a arătat însă destul de insolent în discuţia cu mine. E un bărbat inteligent, onest, capabil, dar prezumţios şi tare insolent. Nu este el de vină. De vină sunt aceste deosebiri care generează în noi un noian de patimi.

Revista *Al-Fikr* se afla la parterul blocului de la nr. 21, pe strada Abd el-Aziz. Fereastra cu bare de fier a redactorului-şef Abd el-Aziz el-Asyuti dădea într-o uliţă întunecoasă – uliţa Barakat –, aşa încât becurile electrice rămâneau aprinse ziua şi noaptea. Parterul întunecos, mobilierul ponosit şi atmosfera cenuşie îi aminteau lui Kamal locul pe care „gândirea" îl avea în ţara lui şi locul pe care el personal îl ocupa în societate. Când intră, maestrul Abd el-Aziz îl întâmpină cu un zâmbet afectuos.

Şi nu-i de mirare, căci între ei se înfiripase o prietenie statornică din anul 1930, de când revista începuse să publice articolele lui Kamal cu subiecte filosofice. Trecuseră, aşadar, şase ani de când colabora la *Al-Fikr,* fără să primească niciun fel de onorariu. De

fapt, niciunul din colaboratorii revistei nu primea nimic – toţi scriau numai de dragul artei şi filosofiei, bineînţeles.

Abd el-Aziz oferea un loc în paginile revistei tuturor autorilor interesaţi de problemele filosofice şi care nu doreau nimic în schimbul articolelor publicate, inclusiv specialiştilor în filosofia islamului, printre care se număra şi el. Cu toate că avea o formaţie azharită, audiase tot felul de cursuri în cei patru ani petrecuţi în Franţa, chiar dacă nu dobândise niciun titlu academic. De altfel, nici nu urmărea să obţină vreun câştig de pe urma revistei, căci era proprietarul unui imobil ce-i aducea un venit de cincizeci de lire în fiecare lună. Fondase revista în anul
1923 şi stăruise cu îndărătnicie s-o scoată cu regularitate, cu Unite că nimic nu-i recompensa eforturile depuse. Imediat ce se aşeză Kamal, în birou îşi făcu apariţia un bărbat cam de-o vârstă cu el, îmbrăcat într-un costum gri din pânză de in. Era înalt şi subţire, doar o idee mai scund şi poate ceva mai plinuţ decât Kamal, cu faţă prelungă şi frunte luminoasă, cu buze pline, nas subţire şi bărbie ascuţită. Înainta surâzând, cu paşi siguri, şi întinse mina maestrului Abd el-Aziz.

— Domnul Riyad Qildis, traducător în Ministerul Invăţământului, îl prezentă maestrul. Proaspăt colaborator al revistei noastre, căreia i-a adus un suflu nou prin rubrica de teatru şi prin nuvelele sale originale. Apoi îl prezentă pe Kamal: Domnul Kamal Ahmad Abd el-Gawad. Probabil că i-ai citit articolele?...

— Îi citesc articolele cu mult interes de câţiva ani, zise
Riyad cu admiraţie, în timp ce-şi strângeau mina. Sunt articole remarcabile şi serioase sub toate aspectele.

Kamal îi mulţumi, primind elogiile lui cu multă prudenţă. Apoi se aşezară pe cele două scaune, faţă în faţă, dinaintea biroului maestrului Abd el-Aziz.

— Nu te aştepta, domnule Riyad, să-ţi răspundă la fel şi să-ţi aprecieze nuvelele, fiindcă el nu citeşte literatură din principiu...

Riyad râse cu seninătate, arătându-şi dinţii perfect aliniaţi, cu strungăreaţă la mijloc.

— Vasăzică, nu vă place literatura? Din câte ştiu, nu există filosof care să nu aibă o părere proprie şi despre frumuseţe. Or, asta nu se poate forma decât după cunoaşterea artelor şi, printre ele, şi a literaturii, de bună seamă...

— N-aş putea zice că-mi displace literatura, se grăbi
Kamal să răspundă, puţin încurcat. Ba chiar m-am plimbat pe

îndelete şi m-am simţit foarte bine în grădinile poeziei… şi chiar în ale prozei. Dar timpul nu-mi prea mai îngăduie s-o fac…

— Înseamnă că aţi citit ceva din nuvela şi romanul modern, având în vedere că ea se limitează aproape numai la ele şi recurge rareori la dramă.

— Am citit destul de mult în decursul anilor, numai că eu…

— Trebuie să-l pui la curent, domnule Riyad, cu ideile dumitale noi, îl întrerupse Abd el-Aziz el-Asyuti, zâmbind cu tâlc. Deocamdată e de-ajuns să ştii că el e filosof şi că e pasionat numai de gândire şi de istoria ei. Apoi, întorcându-se spre Kamal: Ai adus articolul pentru luna viitoare?

Kamal scoase un plic de mărime mijlocie şi-l puse pe biroul maestrului fără să spună nimic. Acesta îl luă, îl desfăcu încet şi începu să-l răsfoiască.

— Despre Bergson?! murmură el pe gânduri, oprindu-şi ochii asupra titlului. Foarte bine!

— O prezentare generală a rolului său în istoria gândirii modeme, îl lămuri Kamal. Probabil că vor mai urma şi alte articole, în care voi expune lucrurile mai în detaliu…

Riyad Qildis urmărea discuţia cu mult interes şi se adresă lui Kamal, învăluindu-l cu o privire caldă:

— Am citit articolele dumneavoastră de când aţi început să scrieţi despre filosofii greci. Sunt articole foarte diverse şi uneori prezintă concepţii filosofice care se bat cap în cap. Am înţeles că vă ocupaţi în primul rând de istoria filosofiei, dar am încercat zadarnic să descifrez atitudinea dumneavoastră directă faţă de concepţiile prezentate şi doctrina filosofică la care aţi aderat.

— La noi interesul pentru filosofie este foarte recent şi de aceea am socotit că ar fi mai potrivit pentru început să publicăm nişte prezentări generale, încercă să lămurească maestrul. S-ar putea ca domnul Kamal să ne ofere în curând o doctrină proprie, iar dumneata, domnule Riyad, să te numeri printre adepţii kamalismului…

Izbucniră cu toţii în râs. Kamal îşi scoase ochelarii şi se apucă să-şi lustruiască meticulos lentilele. Se lăsa foarte uşor antrenat în discuţii atunci când interlocutorul îi plăcea. Atmosfera era senină şi plăcută.

— Eu mă plimb printr-un muzeu în care nimic nu-mi aparţine. Istorie şi-atât! Nu pot zice că m-aş situa undeva anume. Nu m-am fixat încă…

— Cu alte cuvinte, vă aflaţi la răscruce de drumuri. Şi eu m-am oprit la un moment dat la o astfel de răspântie, înainte de a-mi alege calea. Înclin să cred că e numai o haltă cu tâlc, fiindcă de obicei cu ea se încheie o etapă şi începe alta nouă. N-aţi cunoscut mai multe credinţe înainte de a face oprire?

Tonul şi atmosfera discuţiei îi aminteau un cântec vechi, adânc înrădăcinat în inima lui. Şi tânărul, şi conversaţia!

A trecut amar de ani fără să mai aibă un prieten de suflet. Se obişnuise să-şi vorbească sieşi, ori de câte ori simţea nevoia să comunice cu cineva apropiat. Nimeni nu mai reuşise de atunci să-i răscolească sufletul – nici Ismail

Latif, nici Fu'ad el-Hamzawi, şi cu atât mai puţin zecile de dascăli plicticoşi cu care se întâlnea zi de zi. S-ar putea ca golul lăsat în sufletul său de Husein Şaddad să fie în curând ocupat de altcineva? îşi puse din nou ochelarii şi încercă să dea un răspuns, zâmbind.

— E cu mult tâlc, într-adevăr! Ca de obicei, am trecut şi eu prin faza credinţei religioase, apoi am crezut în adevăr…

— Mi-amintesc că aţi prezentat filosofia materialistă cu un entuziasm care îndemna la îndoială şi cercetare…

— A fost un entuziasm sincer, dar foarte curând m-am trezit clătinând din cap cu scepticism.

— Poate filosofia raţionalistă?…

— Şi după ce i-a venit şi i-a trecut şi ei rândul, tot am clătinat din cap, sceptic… Filosofiile sunt nişte palate frumoase şi tihnite, dar se pare că eu nu sunt potrivit pentru a locui în ele.

— Dar mai există şi ştiinţa, insistă Riyad. Poate că ea a scăpat de îndoielile dumneavoastră.

— Ştiinţa este o lume închisă pentru noi. Nu cunoaştem decât rezultatele ei foarte apropiate. Pe urmă, am citit despre părerile unor savanţi care pun sub semnul întrebării identificarea adevărului ştiinţific cu cel obiectiv, apoi despre părerile altora care preamăresc legea probabilităţii şi, în fine, despre alţi savanţi şi mai ciudaţi care au renunţat să mai pretindă cunoaşterea adevărului absolut şi din nou m-am trezit clătinând din cap, sceptic!

Riyad Qildis râse fără să mai comenteze.

— M-am aventurat chiar şi în practicile modeme ale spiritismului şi am simţit că ameţesc şi-mi pierd cumpătul, că mă învârtesc într-un spaţiu terifiant. Ce este adevărul? Care sunt

valorile? Ce sunt toate astea? Uneori ajung să am mustrări de conştiinţă pentru o faptă bună, ca şi când aş fi comis o nelegiuire!

— Se răzbună religia pe dumneata! îl tachină Abd el-Aziz, izbucnind în hohote. Ai părăsit-o, alergând după adevărurile supreme, şi te-ai întors cu mâinile goale!

— Îndoiala este o atitudine plăcută! zise Riyad politicos. Priveşti, meditezi, te bucuri de libertatea absolută de a alege şi iei din toate câte ceva, dar fără să te opreşti din drum!

— Mai precis, dumneata vrei să rămâi şi în modul de a gândi un celibatar incorigibil, aşa cum eşti în viaţa de toate zilele, preciză Abd el-Aziz.

Lui Kamal nu-i scăpă remarca asta aruncată în treacât. Oare burlăcia lui să fie rezultatul felului de a gândi sau invers? Sau amândouă sunt rezultatul unei a treia cauze, necunoscute?

— Burlăcia e o stare trecătoare şi probabil că tot la fel se va întâmpla şi cu îndoiala! răspunse Riyad Qildis în locul lui Kamal.

— Numai că, după cât se pare, el nu vrea să se însoare nici în ruptul capului, explică Abd el-Aziz.

— Dar de ce ar împiedica îndoiala iubirea, nu pricep?
Întrebă Riyad, mirându-se. Nu văd ce l-ar împiedica să se căsătorească pe cel care vrea cu adevărat s-o facă! încăpăţânarea de a rămâne burlac n-are nimic comun cu îndoiala care nu cunoaşte îndărătnicia.

— Dragostea n-o fi având şi ea nevoie de puţină credinţă?
Întrebă Kamal, mai mult în glumă.

— Nu! răspunse Riyad fără şovăire. Dragostea este ca un cutremur care zgâlţâie deopotrivă şi geamie, şi biserică, şi bordel...

Un cutremur? Ce comparaţie minunată! Un cutremur care dărâmă şi învăluie totul în tăcerea morţii!

— Dar dumneavoastră, domnule Qildis? Aţi preamărit îndoiala! Nu cumva sunteţi şi dumneavoastră sclavul ei?

— Chiar aşa; ştii că ai dreptate? îl aprobă Abd el-Aziz.

Izbucniră din nou în hohote de râs.

— Am trecut şi eu prin criza îndoielii, dar am reuşit s-o depăşesc, recunoscu Riyad. De religie nu mă mai îndoiesc, căci am abjurat-o! Dar eu cred în ştiinţă şi în artă! Pentru totdeauna, sper... dacă o să vrea Allah!

— Dacă o să vrea Allah în care nu crezi? preciză Abd el-Aziz, amuzându-se.

— Religia este o invenţie a oamenilor, răspunse Riyad Qildis, zâmbind, pe când pe Allah nu-l cunoaştem. Cine poate spune cu convingere „nu cred în Allah!” sau „cred în Allah!”? Numai profeţii pot fi adevăraţi credincioşi, fiindcă ei l-au văzut, l-au auzit sau au stat de vorbă cu cei care le-au transmis revelaţia lui!...

— Şi spui că dumneata crezi în ştiinţă şi în artă?

— Da!

— Credinţa în ştiinţă are temeiul ei, dar arta?!... E mai simplu să crezi în spirite decât într-o nuvelă, de pildă!

— Ştiinţa este limbajul raţiunii, iar arta este expresia personalităţii umane în totalitatea ei, îi răspunse Riyad calm, aruncându-i o privire mustrătoare.

— Cât de bine seamănă vorbele astea cu poezia!

Riyad întâmpină ironia lui Kamal cu un zâmbet îngăduitor şi continuă:

— Ştiinţa îi uneşte pe oameni în nimbul de lumină al ideilor ei, iar arta îi uneşte într-un sentiment omenesc sublim şi astfel amândouă contribuie la progresul civilizaţiei, împingând-o către un viitor mai bun...

„Ce vanitate! Scrie în fiecare lună o povestioară de două pagini şi-şi închipuie că participă cu ea la progresul omenirii! Probabil că la fel de caraghios sunt şi eu, când nu fac decât să rezum un capitol din istoria filosofiei şi să pretind că sunt egal cel puţin cu Fu’ad Gamil el-Hamzawi, procurorul din Calea Roşie. Oricum, fără asta viaţa ar fi de nesuportat! Suntem nebuni sau nu? Sau nişte oameni pur şi simplu? Cine ştie?!”

— Şi ce părere ai despre savanţii care nu au pentru ştiinţă nici măcar entuziasmul dumitale?

— Nu trebuie să interpretăm nivelul relativ modest al ştiinţei actuale ca fiind o dovadă a neputinţei sau a deznădejdii. Ştiinţa este magia omenirii, lumina, călăuza şi miracolul ei. Ştiinţa este religia viitorului! Şi cum rămâne cu nuvela?

Riyad păru pentru prima oară jignit, dar reuşi să-şi ascundă nemulţumirea.

— Adică, vreau să zic arta, în general, se corectă Kamal, ca şi cum ar fi vrut să-şi ceară iertare.

— Este cu putinţă să trăieşti într-o singurătate absolută? întrebă Riyad Qildis, înflăcărându-se din nou. Omul are nevoie şi de o conversaţie confidenţială, de consolare şi de bucurie... De o

călăuză... de lumină... de o călătorie în ţinuturi mai îndepărtate sau mai apropiate ale lumii şi ale sufletului... Asta-i arta!

— Mi-a venit o idee! îl întrerupse maestrul Abd el-Aziz. Ce-ar fi dacă ne-am întâlni noi trei împreună cu alţi câţiva colegi o dată pe lună şi am discuta despre diverse aspecte ale gândirii, urmând să publicăm un rezumat al colocviilor în paginile revistei, sub titlul „Colocviul lunii cutare”?

— E minunat! Oricum, discuţia noastră n-o să se întrerupă aici, sau cel puţin aşa aş dori eu, zise Riyad Qildis, învăluindu-l pe Kamal cu o privire prietenoasă, plină de speranţă. Ne putem considera prieteni, nu-i aşa?

— De bună seamă! răspunse Kamal entuziasmat. Sper să avem norocul de a ne întâlni cât mai des!...

Simţi că-l copleşeşte fericirea la gândul înfiripării noii prietenii. I se păru că inima încearcă să se trezească după o letargie îndelungată. Înţelese mai mult ca oricând cât de mare este înrâurirea prieteniei asupra lui. Poate că pentru el prietenia este un element vital, fără de care se pierde asemenea însetatului în deşert.

16

La intrarea în El-Ataba, noii prieteni se despărţiră. Kamal se întoarse din El-Muski seara, spre ora opt, respirând un aer înăbuşitor. Când ajunse în dreptul uliţei El-Gawhari, îşi rări paşii, cotind uşor, apoi se opri la a treia uşă pe partea stângă şi se strecură înăuntru. Urcă până la etajul al doilea şi sună scurt. Ferestruica din mijlocul uşii se deschise imediat şi în cadrul ei se ivi chipul unei femei trecute bine de şaizeci de ani, care-l salută cu un zâmbet larg, descoperindu-şi dinţii de aur. Îi deschise şi el înaintă fără o vorbă.

— Bine-ai venit, fiul celui care mi-a fost drag! îl salută femeia ceremonios. Bine-ai venit, fiu al fratelui meu!...

O urmă până în salonaşul din care mai multe uşi indicau intrarea în câteva camere. Două canapele erau aşezate una în faţa alteia, iar între ele era întins un covoraş înflorat; lângă el stăteau o măsuţă joasă şi o narghilea, iar din colţuri se ridica un fum subţire de arome arzând mocnit. Femeia planturoasă, cu aspect fragil din cauza bătrâneţii, îşi acoperise capul cu o basma tivită cu paiete, iar ochii încondeiaţi cu *kuhl*[81] trimiteau o privire

81 Preparat cosmetic tradiţional pe bază de sulfură de antimo-

grea, îndepărtată, trădând apăsarea haşişului. Sub ridurile ce-i brăzdau faţa se puteau desluşi urmele frumuseţii apuse şi ale desfrâului. Se aşează pe canapea, în faţa narghilelei, cu picioarele strânse sub ea şi-i făcu semn să ia loc alături.

— Ce mai face *sitt*1 Galilia? o întrebă el, zâmbind, în vreme ce se aşeza.

— Zi-mi „tuşă”! protestă ea.

— Ce mai faci, tuşă? repetă Kamal, ascultător.

— Destul de bine, fiu al lui Ahmad Abd el-Gawad…

Apoi, ridicând glasul răguşit: Nazla! Ia vino pân-aici, fată!…

După câteva clipe apăru servitoarea cu două pahare pline şi le puse pe măsuţă.

— Bea! îl invită Galila. De câte ori nu l-am îndemnat cu vorbele astea pe tată-tău, în zilele frumoase de odinioară, care s-au dus fără întoarcere…

— Păcat că am venit prea târziu! glumi Kamal, surîzând cu înţeles, apoi întinse mâna alene spre pahar.

— Nu ţi-e ruşine?! îl mustră ea privindu-l şăgalnic şi-l lovi uşor cu pumnul, zornăindu-şi brăţările de aur ce-i acopereau braţele. Ai fi vrut să-ţi iroseşti norocul unde a îngenuncheat tată-tău atâta amar de vreme? E o deosebire ca de la cer la pământ între tine şi el! Când l-am cunoscut eu, tocmai se însurase a doua oară. S-a însurat destul de timpuriu, cum era obiceiul pe vremuri, dar asta nu l-a împiedicat să-mi ţină tovărăşie ani îndelungaţi. Au fost cei mai frumoşi ani din viaţa mea! M-a ţinut ca în puf! Pe urmă m-a schimbat cu Zabida – Domnul s-o ajute!

Apoi au venit altele şi altele la rând – Allah să fie îndurător cu el! Iar tu eşti încă burlac şi nu-mi treci pragul casei decât în noaptea de vineri. Mai mare ruşinea! Unde-i bărbăţia de odinioară?! S-a dus şi ea!

După poveştile năstruşnice auzite din gura ei, îşi dăduse seama că tată-său fusese cu totul altfel decât l-au cunoscut ai lui şi chiar decât i-l înfăţişase Yasin cândva.

Nu şi-a stăpânit pasiunile şi n-a ştiut ce sunt grijile!

1. Termen de adresare existent în aproape toate idiomurile arabe vorbite. Formă contrasă din *sayyidat* („doamnă”).

Într-adevăr, e o deosebire ca de la cer la pământ între el şi tată-său! Chiar şi în noaptea de vineri, când catadicseşte să-i treacă

---

niu, cu care femeile arabe, îndeosebi în Egipt, îşi colorează sprîncenele, genele şi pleoapele.

pragul, cum zice ea, „iubirea” nu-i pare prea senină decât după câteva pahare zdravene. Altfel, atmosfera ar fi deprimantă şi tristă. N-o să uite nicicând prima noapte petrecută în casa asta. Se întâlnea cu Galila pentru prima oară. L-a invitat să se aşeze alături de ea până când una dintre fete avea să se ocupe de el. Când, din întâmplare, şi-a pomenit numele întreg, femeia a strigat în gura mare: „Vai de mine! Atunci nu eşti altul decât băiatul domnului Ahmad Abd el-Gawad, negustorul din En-Nahhasin?!”. „Da! îl cunoaşteţi pe tata?" „Bine-ai venit! O mie de ani! Auzi, «îl cunoaşteţi pe tata?»! Îl cunosc chiar mai bine decât tine, căci sudoarea lui s-a amestecat cu a mea!... Ba, dacă mi-aduc bine aminte, cred că am cântat şi la nunta surorii tale!... Pe vremuri, am fost o cântăreaţă la fel de renumită cum e *umm* Kalthum în zilele astea mohorâte! Pot să-ţi grăiască despre mine şi pietrele caldarâmului, dacă o să le-ntrebi.” „Sunt încântat, *sitti...* doamna mea..." „Alege-ţi pe oricare vrei dintre fetele mele... între prieteni nu există rânduială...”

Şi astfel a ajuns să petreacă prima noapte în casa asta, folosindu-se de faima tatălui său. Bătrâna s-a holbat îndelung la chipul lui, până când a simţit că i se strânge inima şi nu mai e în stare să-i suporte privirile insistente. Puţin a lipsit ca femeia să-şi mărturisească nedumerirea stârnită de capul ciudat şi nasul lui mare ce nu aminteau nici de departe faţa îmbujorată ca o lună plină pe care o cunoscuse în tinereţea ei. Apoi au îndrugat pe îndelete verzi şi uscate, iar Kamal a aflat întreaga poveste secretă a tatălui său, cu toate aventurile şi detaliile ei. „Din pricina asta şovăi eu întotdeauna între flacăra instinctului şi adierea sufismului...”[82]

— Să nu exagerăm, tuşă! răspunse Kamal după o pauză. Eu sunt profesor şi dascălilor le place discreţia... Şi să ştii că în vacanţă o să trec mai des pe la dumneata – şi în cursul săptămânii, nu numai vinerea. De altfel, am fost pe aici şi alaltăieri! O să trec pe la dumneata de fiecare dată când...

„De fiecare dată când o să fiu descumpănit. Mai degrabă descumpănirea o să mă împingă spre tine decât dorinţa...”

— De fiecare dată când ce, băiatul mamei?

— De fiecare dată... când ies de la slujbă.

— Astea-s vorbe de clacă!... Spune şi tu ceva mai cu noimă! Vai

82 Curent mistic al islamului, ai cărui adepţi *(sufi)* se dedicau meditaţiei şi ascezei, socotindu-le a fi cele mai potrivite căi pentru „apropierea de Allah". Începînd din secolul al VIII-lea,

de noi, de ce vremuri aţi avut parte! Banii noştri erau de aur! Ai voştri sunt de fier şi de aramă...
Noi petreceam cu adevărat, pe când voi vă distraţi ascultind glasuri din cutie... Bărbaţii din vremea mea erau oameni de ispravă! Erau făcuţi din coasta lui Adam, iar voi, numai din coasta Evei... Tu ai cuvânt, hoge[83] de fete?

Trase o dată din narghilea şi începu să fredoneze:

Hoge de fete, hoge de fete, învaţă-i să cânte din gură şi la instrumente...

Kamal râse cu toată sinceritatea şi se aplecă spre ea, sărutând-o respectuos pe obraz.

Curentul a devenit foarte popular îndeosebi în Irak şi în Iran, iar adepţii lui purtau un fel de anteriu din lână *(suf),* de unde numele lor şi al mişcării respective *(sufiyya* sau *tasawwuf).* Multe dintre ideile acestei mişcări au stat la baza doctrinei filosofice a lui Al-Ghazali (1058–1111), care şi-a propus în esenţă favorizarea „întâlnirii sufletului cu Allah". Începând din secolul al XH-lea, sufii s-au organizat în confrerii, recurgând la practica litaniilor şi la alte practici care contribuiau la crearea stării de extaz. O manifestare mai nouă a acestei mişcări constă în aşa-numitele cercuri de *dhikr* din Egipt. Numele curentului este utilizat deseori pentru desemnarea ascezei.

1. Dascăl, învăţător (în dialectul egiptean).

— Ai o mustaţă, fiule, parc-ar fi de ghimpi!... Ce ghinion pe biata Atiyya!

— Dar poate că ei îi plac ghimpii...

— Fiindcă veni vorba... Ieri a fost la mine ofiţerul de la post... A fost ca o nuntă! Nu vreau să mă laud, dar am nişte clienţi tot unul şi unul!... Sau îţi închipui că-ţi faci pomană cu mine, dacă mă vizitezi?

— *Sitt* Galila, eşti măreaţă1, într-adevăr!

— Ştii că-mi placi când te aghesmuieşti niţel? Băutura îţi topeşte gravitatea asta nesuferită şi începi să semeni cu tată-tău! Ia spune-mi, îţi place Atiyya? Ea zice că te iubeşte!

Cum ar mai putea să iubească nişte inimi împietrite de asprimea vieţii? Ce parte a avut el de iubire? Când s-a îndrăgostit de el fata stăpânului micului bufet, a fugit de ea temător, iar

---

83 Joc de cuvinte rezultat din alăturarea numelui propriu Galila şi a sensului său comun („măreaţă, splendidă, minunată").

atunci când s-a îndrăgostit de Aida, a fugit ea de el. N-a cunoscut dintre feţele iubirii decât durerea!
O durere ciudată, care arde sufletul până-l mistuie, lăsând în urmă doar o ruină.

— Să ai parte de sănătate, *sitt* Galila!

— N-a călcat strâmb, sărmana de ea, decât după ce-a lăsat-o bărbatu-său... Aşa i-a fost sortit!

— Slavă lui Allah, căci el e singurul căruia i se cuvine laudă chiar şi la nenorocire!

— Slăvit să fie Allah pentru toate cele ce se petrec pe lumea asta!

Kamal surâse maliţios, iar ea încercă să protesteze.

— Mă mustri pentru că-l slăvesc prea mult pe Allah, nu-i aşa? Vezi cum eşti, fiu al lui Ahmad Abd el-Gawad?
la aminte la ce-ţi spun! Eu n-am pe nimeni pe lumea asta şi mi s-a cam urât cu viaţa!... Şi ştiu prea bine că numai de la Allah îmi poate veni iertarea...

Ciudat cum vorbele acestei femei repetă întruna aceeaşi melodie care invocă pocăinţa! în timp ce sorbea ultimele picături din pahar, trăgea cu coada ochiului spre ea. Licoarea începuse să-i aburească mintea încă de la primul pahar şi se pomeni plutind uşor pe aripa amintirii spre un trecut în care paharul îi oferea o bucurie divină.
Dar câte alte bucurii n-au fost şi s-au dus? La început, dorinţa fusese o revoltă şi o victorie, dar cu trecerea timpului s-a preschimbat într-o filosofie a obişnuinţei.
Apoi, vremea i-a stins cu totul exaltarea şi nu-i mai rămăseseră decât chinurile celui care pluteşte între cer şi pământ... Încet-încet îndoiala le-a înlocuit pe toate.

Se auzi soneria de la intrare şi după câteva clipe se ivi
Atiyya. Avea pielea albă şi părea destul de mlădioasă, cu toate că începuse să se rotunjească. La fiecare pas, pantofii ei scoteau un scârţâit uşor. Sărută mâna cântăreţei şi pe urmă aruncă o privire surâzătoare peste cele două pahare goale, mustrându-l pe Kamal în glumă:

— M-ai trădat, vasăzică!...

Se aplecă şi-i şopti Galilei ceva la ureche, se înclină zâmbind cochet către Kamal şi ieşi prin uşa din dreapta.

— Du-te, lumina ochilor mei!... îl îndemnă cântăreaţa pe Kamal, împingându-l uşor cu mâna.

Îşi luă *tarbuş-u*| şi dispăru şi el în spatele uşii pe care se strecurase Atiyya. Foarte curând apăru şi Nazla cu o tavă, pe care se aflau două pahare şi un aperitiv tare anemic.

— Adu-ne doi *raţii*[84] de curmale presate, căci sunt moartă de foame! ceru Atiyya.

Kamal îşi scoase haina şi se aşează comod, întinzându-şi picioarele, apoi pomi s-o urmărească pe îndelete. O văzu scoţându-şi pantofii şi rochia, apoi îndreptându-şi furoul şi aranjându-şi părul în faţa oglinzii. Avea trupul întocmai cum îi plăcea lui: alb, catifelat şi puţin împlinit. Cum o fi arătând trupul Aidei? Deseori îi trece pe dinaintea ochilor ca o părere, ca şi când nici n-ar fi avut trup. Uneori i se conturează în minte câteva dintre trăsăturile ei; vede desluşit statura ei subţiratică, faţa brună şi mersul graţios. Dar toate astea îi par nişte însuşiri abstracte. Ar trebui să ne stăruie în memorie mai mult imaginile formelor ispititoare – pieptul sau gambele rotunjite. El însă nu-şi aminteşte în ruptul capului să fi fost ispitit vreodată de asemenea linii. Astăzi, dacă o femeie cu trăsăturile
Aidei ar încerca să-l tenteze, n-ar da nici doi bani pe ele.
Pentru ce, atunci, a iubit-o atât de mult? Pentru ce păstrează şi acum cu sfinţenie amintirea ei, acum când totul i se pare demn de dispreţ?

— Uf, dar ce cald e!

— Nu-i nimic, după ce bem ceva şi ne ameţim puţin, o să ne fie totuna dacă-i cald sau răcoare…

— Şi de ce mă priveşti atât de insistent? Mai bine scoate-ţi ochelarii!

Când te gândeşti că-i divorţată şi că mai are şi câţiva plozi. Îşi ascunde amărăciunea în nopţi pătimaşe care-i înghit şi feminitatea, şi sentimentele omeneşti cu indiferenţa lor îngheţată. Pasiunea mincinoasă şi dezgustul se amestecă şi asta-i cea mai completă imagine a renunţării. Numai paharul o face să mai uite de gânduri!

Se aşează alături de el, întinse mâna catifelată spre sticlă şi umplu încet paharele. Sticla asta se vinde aici cu preţ dublu. Toate sunt scumpe aici, în afară de om. Dar ce preţ! Dacă n-ar fi această sticlă, n-ar suporta să rămână în casa asta nicio clipă. Se ascunde aici de ochii holbaţi ai lumii, cu toate că lumea noastră e

84 Veche unitate de greutate arabă, a cărei mărime a variat de la o epocă la alta şi de la o zonă la alta. în Egiptul modern, un *ratl* este egal cu 0,499 kg.

atât de plină de toate soiurile de prostituţie. Nimic nu scapă neatins; nici ministru, nici scriitor!

Gândurile continuau să alerge grăbit spre uitare şi linişte. „Femeia asta îmi place de mai multă vreme, dar nu ştiu cât o să dureze... Dorinţa este o forţă tiranică, pe când iubirea... Iubirea este cu totul altceva... Ea apare cu altfel de veşminte, dacă n-o însoţeşte dorinţa. Dacă într-o zi voi avea norocul să le întâlnesc pe amândouă în aceeaşi

fiinţă omenească, voi dobândi şi stabilitatea mult râvnită.

Până atunci, viaţa va continua să-mi pară o aglomerare de elemente haotice. Îmi doresc căsătoria pentru viaţa publică şi pentru cea privată deopotrivă. Nu ştiu care din ele este mai importantă, dar sunt sigur că sunt un nefericit.

Sunt ca un tren ce-şi ia avânt fără să ştie nici de unde vine, nici încotro se duce. Dorinţa este tiranică, dar aversiunea nu-ntârzie s-o biruie. Inima continuă să strige în deşert, căutând în zadar fericirea eternă. Plânsul mă însoţeşte ca o umbră, făcând din viaţă o mare deziluzie.

Trebuie să ne strângem toate puterile şi înţelepciunea noastră ascunsă ca să putem suporta această amăgire.

Suntem actorul conştient de rolul său mincinos ce continuă să slujească arta cu tot devotamentul.”

Dădu peste cap al treilea pahar dintr-o singură înghiţitură, făcând-o pe Atiyya să se minuneze. Şi ei îi place să bea, dar dacă nu se opreşte la timp, e dezastru.

Licoarea-i alerga prin vine, clătinându-i imaginile în faţa ochilor. Privea la ea fix, simţind cum i se destind trăsăturile într-un surâs straniu. Ea nu mai reprezintă nicidecum o problemă. E o femeie şi-atât! Parcă n-ar mai exista nicio problemă pe lume! Existenţa însăşi – cea mai gravă dintre toate problemele vieţii – a încetat şi ea să mai fie o problemă!

— Cât de simpatic eşti când râzi aşa fără motiv!...

— Dacă rid aşa... fără motiv, atunci să ştii că motivele sunt prea mari ca să mai poată fi pomenite...

17

Abd el-Mun’im pomi spre Es-Sukkariyya după căderea înserării, strângându-şi din când în când paltonul în jurul gâtului, ca să se apere de frigul înţepător al iernii. Când ajunse acasă era întuneric beznă, cu toate că nu trecuse de ora şase. Umbra graţioasă care

stătea în aşteptarea lui deschise cu grijă uşa apartamentului de la parter şi se strecură în coridor de cum îl simţi intrând. Îşi auzi bătăile inimii, pornită într-o zbatere deznădăjduită, şi privi lung, cu ochi scânteietori, încercând să se obişnuiască cu întunericul. Urcă atent în urma umbrei, păşind uşor pe trepte, ferindu-se să pricinuiască vreun zgomot. Se trezi sfâşiat de dorinţa care-l ispitea să se predea şi voinţa care-l
îndemna să-şi stăpânească nervii ce ameninţau să-l trădeze. Şi-aduse aminte abia acum că ea îi dăduse întâlnire pentru astă-seară. Ar fi putut să se întoarcă puţin mai devreme sau mai târziu şi să evite încurcătura, dar uitase cu totul. Cât de repede uită! Acum nu mai e timp să chibzuiască! O să facă asta când va fi singur în dormitorul lui, când o să se vadă triumfător sau... cine ştie... înfrânt.
Urcă scara în urma ei fără să fi luat vreo hotărâre, aruncându-se în viitoare la voia întâmplării. Nimic n-ar fi putut să-l facă să uite frământările care-l sfâşiau. Când ajunse pe pedestă, avu sentimentul că umbra creşte brusc, copleşind tot spaţiul şi timpul.

— Bună seara... îngăimă el, hotărât să-şi ascundă cu orice preţ zbuciumul şi stânjeneala.

— Bună seara... şopti glasul catifelat. Îţi mulţumesc că mi-ai ascultat povaţa şi ţi-ai pus paltonul...

Gingăşia glasului îl mişcă atât de adânc, încât vorbele severe cu care se pregătea s-o întâmpine i se stinseră pe buze.

— Mi-a fost teamă că va ploua, răspunse evaziv.

— Cred că va începe foarte curând să plouă, murmură ea, ridicând capul şi privind în sus, ca şi cum ar fi arătat cerul. Nu se mai vede nicio stea! Te-am zărit cu greu când ai intrat în uliţă.

— E tare frig... şopti el, adunându-şi toate forţele şi încercând s-o prevină. Mai ales atmosfera de-aici din casa scării e cumplit de rece şi de umedă.

— Eu nu simt frigul când sunt lângă tine, îl asigură ea cu seninătate.

Simţi un val de căldură năvălindu-i în obraji şi-şi dădu seama că va aluneca din nou în păcat, cu toată strădania lui de a se feri. Făcu un efort enorm să-şi adune voinţa pentru a stăvili fiorul ce-i alerga prin trup.

— De ce nu vorbeşti?! se miră fata.

Îi simţi mâna apăsându-l uşor pe umăr şi nu se mai putu stăpâni – o strânse la piept şi o sărută îndelung, până când auzi glasul ei

şoptind pierdut:

— Nu mai pot sta departe de tine…

Rămaseră o vreme înlănţuiţi, topindu-se unul în braţele celuilalt.

— Aş vrea să rămân aici pentru totdeauna… îi şopti ea în ureche.

— Nu… nu… E păcat!… bâigui în neştire, strângând-o şi mai tare lângă el.

— De ce să-ţi pară rău? Nu înţeleg, dragul meu!? îl întrebă ea, îndepărtându-şi puţin capul de faţa lui.

— Mi-e teamă pentru păcatul în care ne cufundăm…

— Care păcat? Nu pricep nimic!…

Se eliberă din strânsoare uşor, îşi scoase paltonul şi-l împături. Vru să-l aşeze pe balustradă, dar în ultima clipă – o clipă cumplită, plină de tensiune – îl puse pe braţ şi se trase un pas înapoi. Respira agitat, dar voinţa mai puternică răsturnă pe neaşteptate totul. Mâna ei reveni, căutându-l prin întuneric, dar el i-o prinse şi rămase astfel, aşteptând să i se potolească zbuciumul.

— Ceea ce facem acum e un mare păcat! grăi trist, silindu-se să pară cât mai liniştit.

— Ce păcat? Nu pricep nimic! gemu ea cu sufletul strivit.

O fetişcană care n-a împlinit nici paisprezece ani! Te joci cu ea pentru a-ţi potoli dorinţa neîndurătoare, deşi o ştii prea bine: joaca asta n-o să aibă nicio finalitate şi nu face decât să-ţi atragă mânia şi vrajba lui Allah!

— Trebuie să pricepi! Oare putem să dezvăluim altora ce facem noi acum?!

— Să mărturisim altora?!

— Vezi cum dai înapoi? De ce te-ai speriat? De ce n-am putea mărturisi altora, dacă nu-i un păcat vrednic de dispreţ?

Mâna ei îl atinse prin întuneric şi el se retrase imediat, urcând treapta următoare, sigur că a trecut cu bine clipa cea mai primejdioasă.

— Trebuie să recunoşti că greşim! Şi nu putem persista în acest păcat!…

— Mi se pare ciudat să aud vorbele astea de la tine!…

— De ce ţi se pare ciudat? E foarte simplu! Conştiinţa mea nu mai acceptă şi nu mai suportă ideea păcatului!
Mă chinuie şi nu-mi dă pace!

„Tace! Am necăjit-o, Allah să mă ierte! E dureros, dar nu mai pot să mă întorc la încurcătura din care am scăpat! Trebuie să ţin

piept! Slavă lui Allah că nu te-ai lăsat ispitit la ceva şi mai rău!...”

— Ne-am întrecut cu gluma! Ceea ce ni s-a întâmplat să ne fie de învăţătură... Să nu ne mai întoarcem niciodată la aşa ceva!... Tu eşti prea tânără şi-ai greşit! Dar fereşte-te să mai greşeşti şi altă dată!

— Ba nu cred c-am greşit cu nimic... se tângui ea. Vrei să mă părăseşti! De ce te porţi aşa?

— Acum du-te acasă! insistă el, stăpânindu-se cu greu.
Să nu mai faci niciodată un lucru de care să te temi şi pe care trebuie să-l ascunzi!... Să nu te mai întâlneşti cu nimeni în întuneric!

— Mă părăseşti? se tângui ea din nou, cu glasul tremurând. Ai uitat ce-ai spus despre iubirea noastră?!

— Mi-am pierdut mintea! Am spus lucruri pe care altfel nu le-aş fi rostit!... Greşeşti! Să-ţi fie de învăţătură!
Fereşte-te de întuneric, căci s-ar putea să-ţi afli sfârşitul în el! Eşti o copilă; nu ştiu de unde ai atâta îndrăzneală?!

Tânguiera ei nu izbuti să-i îmblânzească inima îmbătată de plăcerea orgolioasă a victoriei.

— Linişteşte-te şi ia aminte la fiecare vorbă spusă de mine! Bagă de seamă! Dacă eram un ticălos, nu te lăsam fără să te necinstesc... Allah să te aibă în pază!

Respiră precipitat şi urcă scara în fugă fără să privească în urmă. A scăpat, în sfârşit, de chinuri şi mustrări.
Nu va mai fi nevoit să-şi muşte buzele, regretând. Dar să nu uite ce i-a spus maestrul Ali el-Munufi: înfrângerea satanei nu va avea loc prin nesocotirea legilor firii! într-adevăr, nu trebuie să uite lucrul ăsta! Se dezbrăcă în grabă şi puse pe el un *ghilbab.*

— Aş vrea să rămân singur cu tata în birou... îi zise lui
Ahmad, în vreme ce părăsea dormitorul. Te rog să-ţi mai faci de lucru câteva minute pe-aici.

În drum spre birou îl rugă pe tată-său să-l însoţească.

— Sper să fie o veste bună!?... se amestecă Khadiga, petrecându-l cu privirea curioasă.

— Mai întâi o să vorbesc cu tata. Pe urmă vine şi rândul dumitale...

Ibrahim Şawkat îl urmă tăcut. Tocmai îşi pusese o proteză dentară nouă şi revenise la toropeala obişnuită, după ce vreme de şase luni se zbătuse, alergând încolo şi-ncoace, fără niciun dinte în gură.

— Sper să-mi aduci o veste bună… începu Ibrahim Şawkat, cu tonul lui molcom şi plictisit, după ce se aşezară unul lângă altul pe canapea.

— Tată, eu vreau să mă însor, zise Abd el-Mun'im, fără niciun fel de introducere.

Ibrahim se holbă la el, încruntând sprâncenele, ca şi când n-ar fi priceput şi clătină din cap nedumerit.

— Să te însori? întrebă uluit. Foarte bine! Toate la vremea lor! Nu-nţeleg însă ce te-a apucat să aduci de pe-acum vorba despre o treabă ca asta?!

— Păi tocmai asta era problema! Eu vreau să mă însor acum!

— Acum? Ce te-a apucat, măi băiete? De-abia ai împlinit optsprezece ani! Trebuie să mai amâni cel puţin până când îţi iei diploma!

— Imposibil! Nu mai pot amâna!…

În clipa aceea se deschise uşa încetişor şi se ivi Khadiga.

— Ce se petrece în spatele acestei uşi? întrebă ea oarecum jignită. Există taine pe care lui tată-tău i le poţi spune şi mie nu?!

Abd el-Mun'im se încruntă nervos, în vreme ce Ibrahim îngăimă, fără să-şi dea prea bine seama de ce spune:

— Băiatul nostru vrea să se însoare…

Khadiga îl cercetă cu ochi măriţi, ca şi când ar fi vrut să se lămurească dacă mai este sau nu în toate minţile.

— Ce-mi aud urechile? întrebă ea pierită de spaimă. Să se însoare, ai zis? Cum adică, vrei să laşi Universitatea?

— Eu am zis că vreau să mă însor şi-atât! îi lămuri Abd el-Mun'im, ieşindu-şi din fire. Mă însor şi-mi văd mai departe de studii! Asta-i tot!

— Abd el-Mun'im, tu glumeşti sau vorbeşti serios? Întrebă Khadiga, uitându-se când la el, când la tată-său.

— Foarte serios! întări el.

— Mă tem că l-a deocheat cineva! se tângui Khadiga, lovindu-şi palmele una de alta. Ce s-a-ntâmplat cu mintea ta, fiul meu?

— Nu s-a-ntâmplat nimic, numai că nu-nţeleg ce-ai căutat dumneata aici!? zise Abd el-Mun'im, ridicându-se furios. Am vrut să stau de vorbă doar cu tata, iar dumneata [iii] (lat buzna pe capul nostru ca să strici totul! N-ai pic de răbdare! Mori de curiozitate! Atunci vă mai spun încă o dată la amândoi, ca să ştiţi: Vreau să mă însor acum! Mai am doi ani şi termin facultatea… Sper că o să mă mai poţi întreţine doi ani, tată!

Oricum, fii sigur că eu mă ţin de cuvânt şi n-am să renunţ în niciun caz la cererea asta!

— Doamne fereşte! îngăimă Khadiga. I-a luat minţile!…

— Adică, cine vrei să zici că mi-a luat minţile?

— Numai Allah ştie! Şi tu ştii chiar mai bine! Şi-o să aflăm şi noi în curând…

— N-asculta la sporovăială ei, tată! zise Abd el-Mun'im, adresându-se numai lui Ibrahim. Deocamdată, eu nu ştiu cu cine anume o să mă însor! Aştept să-mi alegeţi voi o fată potrivită! Orice fată vreţi voi!

— Adică, vrei să spui că pricina nenorocirii care te-a lovit n-ar fi o fată anume? îl mai descusu ea nedumerită.

— Nu, nici vorbă! Crede-mă! Alege-mi dumneata pe cine-ţi place!…

— Atunci, de ce atâta grabă? O să-ţi aleg, dar dă-mi şi mie un răgaz… Un an, doi… Doar nu arde cămaşa pe tine!…

— Eu nu glumesc câtuşi de puţin! Lasă-mă să stau de vorbă numai cu tata şi sunt sigur că el o să înţeleagă mai bine lucrurile astea…

— Dar să ştii că nici eu nu pricep de ce atâta grabă! se apără Ibrahim.

— Nu mai pot să stau neînsurat şi pace! spuse Abd el-Mun'im, plecându-şi capul posomorât.

— Dar miile de tineri de-o vârstă cu tine cum pot?
Insistă Khadiga.

— Eu nu admit să fac ce fac ei! zise Abd el-Mun'im exasperat, privind semnificativ spre tată-său.

— Pentru acum, de-ajuns! încheie Ibrahim hotărât, după ce stătu o clipă pe gânduri, vrând să pună capăt discuţiei neplăcute. O să mai chibzuim şi-o să vedem cum e mai bine!…

Khadiga ar fi vrut să mai spună ceva, dar soţul o opri şi o conduse în salon. Stătură îndelung la taifas, întorcând chestiunea pe toate feţele. În cele din urmă, Ibrahim înclină să accepte cererea fiului său şi reuşi s-o convingă şi pe Khadiga.

— N-o avem pe nepoata noastră Na'ima? zise Ibrahim, mirindu-se de propria-i descoperire. Nici nu trebuie să ne ostenim ca să-i găsim mireasa cine ştie unde…

— Vezi ce bine am făcut când te-am convins să renunţi la partea ta de moştenire în favoarea Aişei? N-am nimic împotriva alegerii tale, căci doresc foarte mult s-o ştiu pe

Aişa cu sufletul împăcat, dar nu ştiu cum o să reacţioneze ea, doar vezi bine cât de ciudată a ajuns. Ai făcut de-atâtea ori aluzie la dorinţa noastră de a o cere pe Na'ima de soţie pentru Abd el-Mun'im. Şi cu toate astea, am rămas cu impresia că ar fi fost mai încântată de băiatul lui Gamil el-Hamzawi.

— Asta-i poveste veche de-acum... A trecut mai bine de-un an de-atunci. Slavă lui Allah că nu s-a întâmplat aşa ceva! Nu mi-ar fi făcut nicio plăcere s-o văd pe nepoata mea măritându-se cu un individ de teapa lui.

După mine, neamul înseamnă totul! Pentru noi o accept pe Na'ima cu toată plăcerea!

— Cu toată plăcerea o vreau şi eu! repetă Khadiga, oftând şi suspinând. Dar stau şi mă-ntreb ce-o să zică tata când o să afle de treaba asta?

— Ce să zică? O să se veselească şi el laolaltă cu noi!

Totul mi se pare ca un vis! N-o să regret nicio clipă! Sunt convins că ignorarea dorinţei lui Abd el-Mun'im ar fi fost o greşeală de neiertat, de vreme ce poate fi împlinită într-un mod atât de fericit!

18

în casa cea veche din Bayna el-Qasrein nu se produseseră cine ştie ce schimbări, dar vecinii – şi printre ei, de bună seamă frizerul Hasanein, Darwiş, vânzătorul de *full,* lăptarul El-Fuli, Abu Sari', stăpânul micului bufet şi

Buyumi, vânzătorul de siropuri – aflaseră într-un fel sau altul că astăzi nepoata domnului Ahmad o să se mărite cu vărul ei Abd el-Mun'im. Domnul Ahmad lăsă şi ziua asta să treacă la fel ca toate celelalte, conformându-se vechiului său obicei. Invită doar familia la o petrecere seara. Era cam pe la începutul verii. Odată cu înserarea erau prezenţi în salonul cel mare domnul Ahmad Abd el-Gawad cu soţia sa Amina, Khadiga cu soţul său Ibrahim

Şawkat, fraţii Abd el-Mun'im şi Ahmad, Yasin cu Zenoba şi copiii lor– Ridwan şi Karima. Na'ima nu apăruse încă;

o împodobea Aişa la etajul de sus. Stăpânul, dându-şi seama că prezenţa lui îi stânjeneşte şi că tinerii nu vor putea fi în largul lor, se retrase imediat după ce-şi întâmpină musafirii, aşteptând sosirea *ma'dhun*[85]-ului. Se decisese de curând să renunţe la negustorie şi vânduse prăvălia, preferind să se odihnească acum la bătrâneţe. O

85 Persoană autorizată de cadiu să oficieze o căsătorie civilă şi să înregistreze căsătoriile şi divorţurile.

făcuse nu numai pentru că împlinise şaizeci şi cinci de ani, ci şi din pricină că-l părăsise Gamil el-Hamzawi. Asta îl obligase la un efort îndoit şi nu se mai simţise în stare să suporte atâta trudă. Îşi făcuse nişte socoteli şi ajunsese la concluzia că banii obţinuţi din vânzarea prăvăliei, alături de cei agonisiţi de-a lungul vremii, îi erau de-ajuns pentru cât mai avea el de trăit. Fusese un eveniment deosebit în viaţa familiei, prilejuindu-i lui Kamal zile întregi de meditaţie asupra adevăratului rol pe care Gamil el-Hamzawi îl avusese în viaţa lui şi mai ales în viaţa tatălui său.
Stăpânul rămase singur în cameră, dus pe gânduri, nevenindu-i parcă să creadă că mirele este însuşi nepotul său
Abd el-Mun'im. În prima zi când Ibrahim Şawkat a adus vorba despre căsătoria asta, rămăsese destul de descumpănit, ba chiar îl dojenise puţin pe ginerele său pentru că-i îngăduise fiului să vorbească atât de îndrăzneţ şi mai ales să-şi impună voinţa. „Voi îi stricaţi pe copii, de-aia au ajuns aşa!" Dacă n-ar fi un concurs de împrejurări atât de delicate, s-ar fi opus categoric. Fiind la mijloc poziţia deosebită a Aişei – care oricum era destul de necăjită o lăsase şi el mai moale. Nu dorea ca biata Aişa să aibă parte de o nouă dezamăgire, mai ales că speranţa trezită de Fu'ad el-Hamzawi se spulberase. Dacă ea are presimţirea că această căsătorie i-ar putea alina cât de cât durerea, el nu poate să-i stea în drum. Să fie într-un ceas bun! Aşa îşi zisese în sinea lui şi-şi călcase pe inimă, consimţind ca un copil să-şi impună voinţa celor mari şi să se însoare înainte de terminarea studiilor. Dar a avut grijă să-l cheme pe Abd el-Mun'im şi să stea de vorbă cu el între patru ochi, cerindu-i promisiunea solemnă că se va ocupa serios de şcoală. Băiatul se arătase destul de smerit şi-i vorbise cu expresii tare meşteşugite, aducându-i pe deasupra şi o serie de citate din Coran şi din *hadise,* ceea ce avusese darul să stârnească atât admiraţia, cât şi ciuda bunicului. Ce caraghioslâc! A ajuns să vadă însurându-se un şcolar, în vreme ce lui Kamal nici nu-i trece prin minte să facă aşa ceva. Şi când te gândeşti că numai cu câţiva ani în urmă el însuşi refuzase atât de categoric să anunţe logodna bietului Fahmi – săvârşit în pragul tinereţii. Chiar şi numai logodna! Se pare că lumea s-a întors pe dos, iar noi am devenit nişte străini

m lumilii' Diu-n mu ajuns să-i vedem pe şcolari însurându-se, fini' poale şti ce surprize ne mai aşteaptă mâine?!

— Am eliberat etajul de sus şi l-am pregătit ca să-i primească în noaptea asta pe cei doi miri aşa cum se cuvine, anunţă Khadiga solemn, dominând conversaţia din salon.

— S-ar putea zice că ai toate calităţile pentru a fi o soacră fără pereche... o tachină Yasin. Păcat numai că n-o să-ţi poţi exercita priceperea extraordinară cu mireasa asta...

— Mireasa asta e fiica mea şi a surorii mele... se repezi ea să-l întrerupă, prefăcându-se că nu pricepe aluzia.

— Khadiga *hanem e o* doamnă desăvârşită... se amestecă şi Zenoba în vorbă, încercând să îndulcească răutăţile lui Yasin.

Khadiga îi mulţumi, căci se obişnuise să întâmpine cu prefăcută bunăvoinţă încercările Zenobei de a-i intra în graţii. Şi asta numai de hatârul lui Yasin; altfel, nu simţea pentru Zenoba decât dispreţ.

Karima avea numai zece ani, dar promitea să fie de o feminitate deosebită, aşa cum bine observase Yasin. Părea puţin timidă, dar observa cu multă atenţie mişcările celor din jur. Abd el-Mun'im stătea de vorbă cu bunica lui, mai la o parte. Amina părea fermecată de evlavia nepotului său şi din când în când se întrerupea, rugându-se pentru el.

— Peste un an te însori şi tu, nu-i aşa? glumi Kamal, privindu-l insistent pe Ahmad.

— Da... desigur... îţi voi urma exemplul, dragă unchiule... îi răspunse Ahmad cu replica lui promptă, ca de obicei, gata să pufnească în râs.

— Dacă *şi* Kamal e de acord, eu îi promit să-i găsesc în câteva zile o soţie potrivită, se amestecă iarăşi în vorbă
Zenoba, care urmărea conversaţia tuturor.

— Eu sunt gata să-ţi îngădui să-mi găseşti şi mie una...
Interveni Yasin cu mutra lui de vulpoi smerit.

— Ţie ţi-ajunge de câte ori te-ai însurat! îl mustră nevasta, clătinând din cap dezaprobator. Ai luat de mai multe ori şi partea ta, şi partea fratelui tău, şi-a altora!...

— Dacă o să izbuteşti să-l însori pe Kamal, cred că am să scot pentru prima oară în viaţa mea un chiuit... Şi-asta va fi numai la nunta lui, zise Amina, mult prea interesată de subiect.

Kamal şi-o imagină pe mamă-sa chiuind şi râse pe sub mustaţă. Apoi se închipui pe sine însuşi aşteptându-l pe *ma'dhun* împreună cu ceilalţi invitaţi ai lui Abd el-Mun'im şi rămase de-a dreptul stupefiat. Ideea căsătoriei stârneşte în adâncul sufletului său un vârtej, aşa cum stârneşte iarna umedă năduful suferinzilor

astmatici. O respinge de fiecare dată, dar nu o poate nesocoti cu totul. Îi stă ca un ghimpe în ochi; inima lui e goală, dar golul ăsta îl stânjeneşte la fel cum îl apăsa pe vremuri preaplinul ei.
Astăzi, chiar dac-ar vrea să se însoare, n-ar mai putea urma decât calea tradiţională care începe cu peţitoarea şi se încheie cu copiii şi obişnuinţa vieţii de familie. Pasiunea lui pentru contemplare şi cugetare nu va mai găsi timp pentru meditaţie. Căsătoria va rămâne pentru el întotdeauna o problemă ciudată, suspendată între dorinţă şi aversiune, iar la capătul zilelor se va trezi singur şi trist.

Aişa, în schimb, era atât de fericită, cum n-o mai văzuseră parcă niciodată. Îşi pusese veşminte alese şi-şi împletise părul pentru prima oară după nouă ani. Amina privea fascinată la fiica ei. Îi părea un glob de lumină cu ochi visători. Când simţea că o copleşesc lacrimile, Aişa îşi întorcea faţa palidă în altă parte. O dată o surprinsese plângând şi privise la ea mustrător.

— Nu se cuvine ca Na'ima să se mute din casa noastră cu tristeţe în suflet, murmură ea.

— Nu vedeţi cât de singură este într-o zi ca asta? se lamentă Aişa. Nici tu tată, nici tu frate!

— Să fie sănătoasă maică-sa! bombăni Amina. Domnul să i-o ţină pe ea în bună pază, chiar dacă o să se mute la

mătuşa şi la unchiul ei!... Şi-apoi, îl mai are şi pe Allah, creatorul întregii firi!...

— Amintirile morţilor dragi nu-mi dau pace de cum se ivesc zorile, murmură Aişa, ştergându-şi lacrimile. Mă urmăresc în toată vremea chipurile lor... Şi după ce pleacă ea, o să rămân singură cuc...

— Mai întâi de toate, n-o să fii singură... o dojeni Amina cu blândeţe.

— Cum îţi închipui că o să pot lipsi de lângă tine, mamă? şopti Na'ima înfiorată, mângâind-o pe obraz.

— O să te-nveţe casa soţului tău cum să poţi... răspunse Aişa, zâmbind cu duioşie.

— O să vii pe la mine în fiecare zi, încercă Na'ima s-o îmbărbăteze, dar glasul îi tremura. Ai ocolit atâta vreme casa din Es-Sukkariyya, dar de astăzi înainte n-o s-o mai poţi face.

— De bună seamă!... N-avea nici cea mai mică îndoială! Aşa, aşa voi face!...

— Pregătiţi-vă, căci a sosit *ma'dhun-ul*! le îndemnă Kamal, apropiindu-se cu timiditate.

Rămase un timp nedumerit, cu ochii aţintiţi asupra Na'imei, admirându-i frumuseţea străfucitoare. Doamne, oare cum pot sălăşlui toate dorinţele şi nevoile animale într-o fiinţă atât de gingaşă?

Când se anunţă scrierea contractului, toţi se repeziră să-i felicite pe tinerii miri şi un chiot prelung spintecă tăcerea, ridicându-se până în tăriile corului. Toate capetele se îndreptară uluite spre locul din fundul salonului de unde izbucnise chiotul şi-o zăriră surprinşi pe *umm* Hanafi de care uitaseră cu toţii. Când se aşezară la masă şi începu zaiafetul, Aişa se pomeni iar gândindu-se la despărţirea iminentă şi simţi că se sufocă, şi-i pieri orice poftă de mâncare. Curând, dădu buzna în salon *umm* Hanafi, vestind în gura mare sosirea şeicului Mitwalli Abd es-Samad, care se aşezase pe pământ în mijlocul curţii şi ceruse să i se aducă o mâncare consistentă din care să nu lipsească în niciun caz carnea. Stăpânul izbucni în râs şi porunci să i se pregătească un platou întreg cu bucate. Apoi îşi făcu loc până la urechile lor glasul şeicului care se ruga pentru „fiul cel drag al lui Ahmad Abd el-Gawad". Din când în când, bătrânul îşi întrerupea rugăciunea, întrebând de numele câte unuia dintre copii, pe care nu şi-l mai amintea.

— Ce nenorocire! exclamă stăpânul, zâmbind. Mi se pare că şeicul Mitwalli v-a uitat numele. Allah să fie îndurător cu bătrâneţea!

— Trebuie să tot aibă vreo sută de ani, nu-i aşa? îşi dădu Ibrahim Şawkat cu părerea.

Ahmad Abd el-Gawad răspunse afirmativ.

— Vă implor în numele mucenicului El-Husein să-mi daţi mai multă carne!... se auzi glasul piţigăiat al şeicului.

— Nu mai ştie sărmanul de el că mai există şi alte feluri de mâncare pe lumea asta, comentă stăpânul, râzând din toată inima.

Când musafirii se pregăteau de plecare, Kamal coborî înaintea lor şi-i aşteptă în curte, evitând să asiste la scena despărţirii. Cu toate că nu era vorba decât de o simplă mutare în Es-Sukkariyya, momentul avea efectul unui cutremur în inima Aişei şi a fiicei sale. La drept vorbind.

Kamal privea cu destul scepticism căsătoria asta, socotind că

Na’ima nu este încă pregătită pentru viaţa matrimonială. În curte dădu peste şeicul Mitwalli Abd es-Samad, care se aşezase pe pământ cu picioarele întinse, în dreptul unui bec electric. Purta un *ghilbab* şi o *taqiyye* slinoase, ce păreau să fi fost cândva albe. Îşi scosese sandalele şi se rezemase de zid, ca şi cum ar fi adormit, pentru a-şi odihni burdihanul umflat de prea multă mâncare. Între picioarele lui zări o mică băltoacă şi-şi dădu seama de la prima privire că şeicul îşi scăpa udul fără să-şi mai dea seama. Respiraţia lui grea aducea mai degrabă cu un şuierat. Kamal se mai uită o dată spre el cu oroare şi milă. Pe urmă îi miji un gând şi zâmbi fără să vrea: „Pe la
1830, probabil că era un copilaş răsfăţat!”.

19

Aişa hotărî să meargă în vizită în Es-Sukkariyya chiar a doua zi. În ultimii nouă ani nu mai ieşise din casa cea veche decât pentru a merge la cimitir şi în casa din Qasr eş-Şawq, când i se prăpădise lui Yasin un copil. Înainte de a intra în casa din Es-Sukkariyya, se opri puţin, petrecându-şi ochii umeziţi de lacrimi peste grădiniţa din faţă, unde alergaseră şi se jucaseră cândva Osman şi Muhammad, şi peste curtea care îmbrăcase straie de sărbătoare în ziua nunţii ei… Apoi se strecură înăuntru şi se opri să scruteze salonul de oaspeţi, în care-şi petrecea Khalil cea mai mare parte a timpului, trăgând din pipă, în vreme ce juca table sau domino. Parfumul unui trecut plin de tandreţe şi iubire care s-a stins. Era în vremea aceea fericită peste fire, căci nu făcea decât să râdă senină din tot sufletul şi să îngâne cântece vesele, contemplându-se îndelung în faţa oglinzii, în timp ce soţul i se adresa în şoaptă, iar copiii se zbenguiau prin casă. S-au dus zilele acelea! îşi şterse lacrimile pe furiş, pentru ca mireasa să n-o vadă plângând. Îşi trecu palma peste ochii la fel de albaştri ca odinioară. Numai genele erau mai rare şi pleoapele, mai ofilite. Apartamentul remobilat şi proaspăt zugrăvit părea că-i zâmbeşte de la intrare. Na’ima o întâmpină într-o rochie albă, vaporoasă, cu părul alunecându-i pe spate până mai jos de talie, graţioasă şi senină, răspândind în jur efluviile unui parfum îmbătător. Se îmbrăţişară cu căldură, îndelung, în timp ce Abd el-Mun’im, în halatul lui elegant peste *ghilbab-ul* de mătase, îşi aştepta nerăbdător rândul ca s-o salute pe mătuşă-sa.

— Ajunge, ajunge! Doar suntem tot aici împreună!
Pentru ce atâtea sărutări?

Apoi o îmbrăţişă şi el pe Aişa şi-o conduse spre un fotoliu confortabil.

— Tocmai vorbeam despre dumneata, tuşică… Ne-am înţeles să-ţi propunem să te muţi aici, la noi.

— Nu se poate, copii! Asta în niciun caz! răspunse
Aişa zâmbind trist. În schimb o să vin să vă văd în fiecare zi… O să-mi mai dezmorţesc şi eu oasele, căci am mare nevoie de mişcare.

— Na'ima zicea că n-ai putea să locuieşti în casa asta de teama amintirilor, continuă Abd el-Mun'im cu obişnuita lui francheţe. Dar amintirile triste nu-l urmăresc pe cel cucernic. Asta a fost voia lui Allah, ce să-i faci?!…
A trecut multă vreme de-atunci! Suntem copiii dumitale!
Te-a răsplătit Allah cu noi!…

Tânărul e sincer şi de bună credinţă, dar nu-şi dă seama de efectul vorbelor lui asupra unei inimi rănite.

— Aşa o fi, Abd el-Mun'im, cum zici tu, dar eu mă simt mai bine în casa mea… E mai bine aşa!

În clipa aceea, se deschise uşa şi intră Khadiga, urmată de Ibrahim şi de Ahmad.

— Dacă ştiam că asta o să te readucă în mijlocul nostru, i-aş fi îndemnat să se căsătorească înainte de majorat, se precipită Khadiga, îmbrăţişându-şi sora.

— Aveţi o bucătărie comună sau mireasa pretinde să gătească separat de soacra ei, încercă Aişa să glumească, amintindu-şi întâmplările de demult.

Khadiga şi Ibrahim râseră cu poftă.

— Mireasa pare să semene cu mamă-sa… Nici pe ea n-o interesează fleacurile… preciză Khadiga cu subînţeles.

— Între mama voastră şi mama mea a fost gâlceavă mare din pricina bucătăriei, le explică Ibrahim tinerilor.
Bătrâna avea bucătăria ei dintotdeauna şi mama voastră a ţinut cu tot dinadinsul s-o aibă şi ea pe-a ei…

— Nu pot să cred ce-aud! Te certai din pricina bucătăriei, *nina*? o întrebă mirele nedumerit.

— Dar de ce te miri? Parcă luptele dintre naţiuni nu pornesc tot de la bucătăria asta? zise Ahmad ironic şi izbucni în hohote.

— Mama voastră era puternică, aşa cum este Anglia…
Urmă Ibrahim, prinzându-se în joc. Pricepeţi ce vreau să spun! Pe când biata bătrână – Allah s-o ierte! – de-abia îşi mai ducea

zilele…

În clipa aceea intră şi Kamal. Îşi pusese un costum alb, foarte elegant, chipul său cu fruntea proeminentă, nasul elefantin şi mustaţa pătrăţoasă atrăgând pe dată atenţia tuturor. Privea timid prin ochelarii severi cu ramă aurie, ţinând pe deget un pachet de lux ce părea să fie un dar preţios.

— Fii atent, frate, că dacă nu te hotărăşti să te însori, o să tot dai la cadouri şi nimeni n-o să-ţi poată întoarce datoria! îl avertiză Khadiga, râzând cu înţeles, în vreme ce cântărea cu privirea pachetul din mâna lui. Azi-mâine o s-auzi că se însoară Ahmad; pe urmă vin la rând Ridwan şi Karima şi tot aşa… Cred că ar fi cazul să chibzuieşti serios la treaba asta şi să te hotărăşti odată!

— A început vacanţa, unchiule? îl întrebă Ahmad, încercând să schimbe vorba.

— Mai avem puţin, controlul final şi corectarea lucrărilor! răspunse Kamal, în timp ce-şi scotea *tarbuş*-ul, cu ochii ţintă asupra frumoasei mirese.

Na’ima dispăru pentru câteva clipe şi se întoarse cu o tavă de argint plină cu bomboane colorate. O vreme nu se mai auziră decât foşniturile celor care savurau dulciurile.

Apoi Ibrahim se apucă să le povestească amănunte despre nunta lui– ceremonia, cântăreţul, cântăreaţa… Aişa îl urmărea cu un zâmbet trist încremenit, în timp ce pe Kamal părea să-l pasioneze istorisirea ce-i reamintea scene pe care le întrezărea aievea. Pe deasupra era interesat să mai afle şi lucruri care-i scăpaseră în timpul copilăriei.

— Domnul Ahmad era la fel ca acum, ba poate şi mai îndărătnic… continuă Ibrahim, râzând cu gura până la urechi. Dar mama – Allah s-o ierte! – a pus piciorul în prag, împotrivindu-se. În casa lui, stăpânul are voie să facă tot ce doreşte, dar în casa noastră avem voie să petrecem cum ne pofteşte inima! a zis ea răspicat. În ziua nunţii a venit şi stăpânul împreună cu prietenii lui – Allah să le dea sănătate! Parcă-l văd şi-acum pe domnul Muhammad Iffat, bunicul lui Ridwan. Ei au rămas în salonul de oaspeţi, mai departe de larmă.

— Toată noaptea ne-a distrat Galila, cea mai vestită cântăreaţă a vremii, adăugă Khadiga.

Kamal tresări la numele bătrânei patroane, care continua să vorbească şi acum cu admiraţie despre tatăl lui şi despre vremurile de demult.

— Dar mai aveam şi o cântăreaţă particulară; vreau să zic numai a casei noastre, întregi Ibrahim, trăgând cu coada ochiului spre Aişa. Aş îndrăzni să spun că avea un glas mai frumos ca al Galii ei. Aducea întru câtva cu glasul
Munirei el-Mahdiyya[86], în anii ei de glorie!...

— Glasul ei s-a stins de multă vreme, murmură Aişa tristă. A şi uitat ce-i cântecul...

— Şi Na'ima ştie să cânte, se amestecă în vorbă Kamal.
N-ai auzit-o niciodată?

— Am aflat că s-ar pricepe şi ea, dar n-am auzit-o niciodată cântând, pretinse Ibrahim. De fapt, noi am cunoscut-o ea fiind o *şeiha*[87], nu o cântăreaţă... Ieri i-am zis aşa în glumă că soţul ei este *şeicul* credincioşilor[88], dar acum a greşit calea şi-o să-şi amâne şi el pentru o vreme rugăciunile şi adoraţia.

Râsul lor o molipsi până şi pe Aişa.

— Nu mai rămâne decât s-o iei şi pe mireasa ta la întâlnirile cu şeicul Ali el-Munufi, îndrăzni Ahmad să-l ironizeze pe *„şeicul* credincioşilor".

— Dacă vreţi să ştiţi, şeicul nostru a fost primul care m-a sfătuit să mă însor, zise Abd el-Mun'im, uluindu-i pe toţi.

— Probabil că printre articolele statutului Fraţilor se numără şi obligativitatea căsătoriei, îl tachină Ahmad.

— Tu erai un ţânc pe vremea căsătoriei mele, îşi continuă Ibrahim şirul gândurilor, adresându-i-se lui Kamal.
Şi-aveai un păr des ca peria... nu ca acum. Şi nu ne puteai ierta în ruptul capului că ţi-am furat surorile...

„Pe-atunci, câmpul de luptă era gol. Nu se ivise încă nimeni. Îi aud vorbind întruna despre fericirea şi avantajele căsătoriei. Habar n-au ce gândesc soţii care se plâng de cătuşele ei! Na'ima mi-e atât de dragă, încât n-aş suporta să ştiu că o necăjeşte vreo făptură! Dar în cele din urmă toate se dovedesc a fi amăgiri pe lumea asta."

— Credeam că-ţi suntem foarte dragi şi că de-aia nu vrei să te desparţi de noi, adăugă Khadiga. Dar cu timpul ne-am convins că de fapt nu era vorba decât de vechea ta aversiune faţă de

---

86 Vestită cîntăreaţă egipteană din perioada interbelică.

87 Titlu de adresare, în Egipt şi în alte ţări arabe, către femeile deosebit de evlavioase.

88 Aluzie la titlul de „emir al credincioşilor", purtat de califi şi de alţi conducători politici şi militari arabi în decursul istoriei, dar acordat şi unor savanţi şi teologi.

căsătorie, care a crescut odată cu tine!

Kamal surâse resemnat şi glasurile tuturor se învălmăşiră într-un vârtej de râs şi veselie. El o iubeşte pe
Khadiga, iar convingerea că şi ea îl iubeşte la fel de mult sau poate chiar mai mult îi sporeşte această dragoste.
Fanatismul mirelui, în schimb, îl scoate din sărite. Pe cât de mult îl preţuieşte şi-l admiră pe Ahmad, pe atât de mult îl îngrijorează Abd el-Mun'im. Cât despre sine însuşi, ce să mai zică?! Fuge de căsătorie, dar îi place s-o audă pe Khadiga vorbindu-i despre această poveste cu orice prilej. Atmosfera din jurul lui îl impresionă adânc; părea că pluteşte într-o altă lume. Apoi se simţi copleşit de nostalgie fără să-i înţeleagă motivul. De fapt, ce mă împiedică să mă căsătoresc? se întrebă, ca şi când atunci i-ar fi venit pentru prima oară acest gând. Să fie teama? Răzbunarea?

Dorinţa de a suferi? Sau e pur şi simplu reacţia la iubirea din prima tinereţe? Le pot lua pe toate şi pe fiecare în parte drept justificare!

— De fapt, ştii de ce-mi pare rău că ţii cu tot dinadinsul să rămâi burlac? îl întrebă Ibrahim Şawkat nitam-nisam pe Kamal.

— De ce, mă rog?

— Pentru că eu am presimţirea că, dacă te-ai însura, ai putea fi un soţ ideal. Prin firea ta eşti un bărbat de casă, ordonat, neademenit de tentaţii... Apoi eşti un dascăl respectat. Sunt convins că undeva în lumea asta se află o fată care ţi-e sortită, iar tu îi zădărniceşti norocul...

Uneori chiar şi catârii rostesc vorbe înţelepte! Undeva pe pământul ăsta se află o fată. Dar unde anume? Cât despre bănuiala că nimic pe lume nu l-ar tenta... Aici s-a înşelat Ibrahim. Realitatea e cu totul alta! Sunt un păgân, un destrăbălat, un beţiv şi un mare ipocrit! Undeva pe pământul ăsta se află o fată... în niciun caz în casa Galilei din uliţa El-Gawhari! Şi-atunci, care-i pricina durerilor care-i macină sufletul? Şi-a nedumeririi de care nu găseşte scăpare? Toţi îl sfătuiesc să se-nsoare, pentru a zămisli copii şi a rămâne veşnic. Este foarte adevărat că şi-a dorit nespus de mult veşnicia, dar a văzut-o în alte forme şi chipuri. Oare îi este şi lui sortit să recurgă în cele din urmă la această cale naturală şi atât de banală pentru a rămâne veşnic? Sau poate spera ca moartea să-l găsească înaintea unei dureri ce i-ar putea ştirbi liniştea veşnică? Moartea care i s-a părut întotdeauna înspăimântătoare şi lipsită de sens! Cât de minunaţi sunt oamenii

care-şi petrec zilele cercetând tainele vieţii în laborator!
Cât de minunaţi sunt acei conducători înflăcăraţi care se aruncă de bunăvoie în focul luptei pentru a apăra libertatea! Cei care ameţesc din pricina nedumeririi, a îndoielilor şi a suferinţei nu fac însă nici doi bani! îşi petrecu privirea peste Ahmad şi Abd el-Mun'im cu admiraţie şi bucurie. Generaţia tânără îşi croieşte anevoie drumul, dar se îndreaptă către un ţel clar, fără îndoială şi fără nedumerire. Care să fie pricina durerii mele nefaste?

— Joia viitoare cumpăr bilete pentru o lojă la Er-Rihani, zise Ahmad pe neaşteptate. Invitaţii mei sunt cei doi miri, tata, mama şi mătuşa.

— Er-Rihani? întrebă Khadiga nedumerită.

— Vrea să zică, la Kuşkuş Bek[89]... îi explică Ibrahim.

— la te uită!... exclamă Khadiga uimită. Şi când te gândeşti că tata a vrut să-l alunge pe Yasin din casă pentru că a îndrăznit curând după nuntă să se ducă la
Kuşkuş Bek într-o seară, împreună cu *umm* Ridwan...

— Erau alte vremuri! spuse Ahmad categoric. Acum —
fie vorba între noi! – bunicul nu s-ar mai împotrivi nici dac-am propune să meargă mama-mare la Kuşkuş Bek!

— la-i pe tinerii miri şi pe tată-tău să te însoţească! se eschivă Khadiga. Mie uneia mi-e de-ajuns ce-aud la radio!...

— Oh, şi mie mi-e de ajuns să văd casa voastră...
Adăugă şi Aişa.

Apoi, Khadiga se apucă să depene de-a fir a păr povestea lui Yasin la Kuşkuş Bek. Când privi la ceas, Kamal îşi aminti de întâlnirea cu Riyad Qildis, se ridică, îşi ceru scuze şi se retrase.

— Cum poţi să te bucuri cu adevărat de frumuseţea naturii când ştii că te mai despart doar câteva zile de examene? întrebă un student.

Cel întrebat era şi el în aceeaşi situaţie. Stăteau amândoi întinşi pe iarbă, într-un grup mai mare aşezat în semicerc pe o moviliţă înverzită, pe vârful căreia se afla un chioşc de lemn, ocupat de alte grupuri de studenţi. În faţa lor se întindeau pilcuri de palmieri şi straturi de flori, iar printre ele şerpuiau aleile pavate cu mozaic.

— La urma urmei, aşa cum se poate bucura Abd el-Mun'im de proaspăta lui căsătorie, când ştie că examenele bat la uşă, ne putem odihni şi noi puţin ochii, că n-o fi foc... răspunse cel

89 Numele unui vestit teatru popular egiptean din perioada interbelică.

întrebat, zâmbind maliţios.

În grup se aflau şi fraţii Ahmad şi Abd el-Mun'im Şawkat.

— Căsătoria, interveni Abd el-Mun'im, nu-i chiar aşa cum vă închipuiţi voi. Ea îi oferă tânărului student cele mai mari şanse de succes.

— Asta se întâmplă numai când soţul face parte din organizaţia Fraţilor Musulmani, preciză Hilmi Izzat, care stătea lipit de Ridwan Yasin, la marginea grupului.

Ridwan zâmbi afectat şi ironic, expunându-şi şiragul de perle al dinţilor perfecţi, cu toate că, de fiecare dată când se discuta despre căsătorie, o stare de nelinişte îi cotropea sufletul şi se întreba dacă se va simţi vreodată capabil să se încumete la acest pas. I se părea a fi o aventură pe cât de temerară, pe atât de necesară, dar foarte departe de spiritul şi de trupul lui.

— Dar ce sunt de fapt fraţii ăştia musulmani? se interesă un alt glas.

— Ei, dar cum se poate să nu ştii? se miră Hilmi Izzat. O asociaţie religioasă care-şi propune reînvierea islamului ca ştiinţă şi ca acţiune. N-ai auzit de filialele ei care au apărut ca ciupercile peste noapte în toate cartierele?

— Vrei să spui că sunt altceva decât Tinerii Musulmani 7[90]

— Bineînţeles!

— Şi care-i deosebirea între unii şi alţii?

— Intreabă-l pe „fratele" aici de faţă, se strâmbă Hilmi, făcând semn cu capul spre Abd el-Mun'im Şawkat.

— Nu suntem doar o asociaţie de învăţământ şi de educaţie, răspunse Abd el-Mun'im foarte serios, ci ne străduim şi să înţelegem islamul aşa cum l-a creat Allah. Ca religie, ca viaţă, ca

---

90 Copţii sînt o minoritate etnică şi religioasă din Egipt, numele etniei avîndu-şi originea în numele grecesc al Egiptului. Descendenţi ai vechilor egipteni, creştinaţi în primele secole ale erei noastre, copţii au fost toleraţi de către cuceritorii musulmani, care, în schimbul capitaţiei, le-au acordat statutului de „neam protejat". Ca urmare a procesului de arabizare care a avut loc în decursul veacurilor, limba coptă a fost înlocuită de arabă, ea supravieţuind doar ca limbă liturgică a bisericii creştine egiptene (care are un patriarh propriu). Propovăduind egalitatea între toţi fiii ţării, partidul *WafcL* a avut numeroşi aderenţi şi chiar fruntaşi politici de origine coptă. Constituţia din 1922 a consacrat egalitatea în drepturi pentru toţi cetăţenii ţării, indiferent de apartenenţa etnică sau religioasă.

sistem juridic, ca sistem de guvernare...

— Astea-s vorbe de spus în secolul douăzeci?

— Chiar şi în secolul o sută douăzeci! rosti Ahmad patetic, străduindu-se să nu râdă.

— Nu eram destul de încurcaţi, pendulând între curentele democraţiei, fascismului şi comunismului! A mai apărut şi teapa asta!

— Ei, da! Dar asta-i o teapă divină! sări Ahmad, de data asta pufnind în râs.

Mulţi dintre cei de faţă izbucniră în hohote, în vreme ce Abd el-Mun'im îl privea indignat pe fratele său.

— „Teapă" mi se pare un cuvânt nepotrivit! interveni Ridwan, încercând să atenueze gâlceava.

— Şi-aveţi de gând să-i lapidaţi pe cei care sunt de altă părere? insistă studentul care deschisese discuţia.

1. Referire la asociaţia de orientare fascistă Misrel-Fatat, care începuse să se bucure de sprijinul palatului, prin intermediul lui Ali Mahir şi al altor conducători de partide politice, în urma atentatului la viaţa lui Mustafa en-Nahhas (28 noiembrie 1937), comis de un tânăr membru al acestei organizaţii, guvernul *wafd-ist* începe să ia atitudine împotriva ei.

— Tineretul este ameninţat de rătăcire şi de descompunerea morală. Ar merita chiar mai mult decât lapidarea, dar noi călăuzim cu sfatul şi cu pilda potrivită. Dovada cea mai bună e faptul că, deşi am un frate care ar merita să fie lapidat, el se află aici printre voi şi se veseleşte făcând glume pe seama Creatorului nostru – slavă şi mărire lui!

Ahmad nu se putu stăpâni şi izbucni din nou în râs.

— Dacă te simţi ameninţat de fratele tău, te invit să locuieşti cu mine în Calea Roşie... îl luă Hilmi Izzat peste picior.

— Nici tu nu eşti mai breaz!

— E adevărat, dar noi ua/c?iştii suntem totuşi mai toleranţi. Primul consilier al liderului nostru este copt...1
Aşa suntem noi.

— Cum de mai puteţi propovădui nişte stupidităţi ca astea în luna când au fost abolite privilegiile străine?[91]
Întrebă primul glas.

— Şi-acum ce-ai vrea? Să ne abolim şi noi religia de hatârul

91 Tratatul egipteano-britanic semnat la 26 august 1936 stipula abolirea privilegiilor străine, dar trupele britanice au rămas în zona Canalului Suez pentru a-1 proteja pînă ce armata

străinilor? întrebă Abd el-Mun’im nedumerit.

— Privilegiile au fost anulate. Lasă-i acum şi pe cei care au criticat Tratatul să-şi spună părerea... se amestecă Ridwan, pe neaşteptate.

— Dar criticii ăştia nu sunt deloc cinstiţi. E vorba doar de duşmănie şi de invidie. Independenţa adevărată şi deplină nu va putea fi dobândită decât prin luptă! Nu se putea spera să obţinem prin vorbe mai mult decât am obţinut!

— Mai bine daţi-mi voie să vă întreb ce perspective avem? strigă un glas îndârjit.

— Nu e cazul să ne întrebăm ce perspective avem chiar acum în luna mai, când suntem în pragul examenelor.
Lăsaţi-mă în pace! De astăzi încolo n-o să mă mai vedeţi pe la facultate. O să stau acasă cu burta pe carte...

— Las-o mai moale! Să ştii că nu ne aşteaptă posturile grămadă!... Ce şanse au absolvenţii de la Drept şi de la Litere?! Or să bată pe la toate uşile şi-or să găsească în cel mai fericit caz nişte slujbe de conţopişti amărâţi. Ar fi mai bine să vă întrebaţi ce ne aşteaptă...

— Acum, că s-au anulat privilegiile, o să se deschidă toate porţile, nu credeţi?

— Porţile, zici? Să ştii că sunt mai multe guri decât porţi!

La celălalt capăt al parcului se ivi un grup de patru fete; plecaseră de la Universitate, îndreptându-se spre El-Ghiza[9293]. Băieţii amuţiră brusc şi toate capetele se întoarseră ca la comandă spre fetele care înaintau agale pe aleea ce cotea spre stânga, la câţiva paşi de ei. Nu le puteau distinge încă, dar aşteptau cu speranţa aprinsă în suflet să le vadă de aproape. Când se puteau distinge clar, câţiva dintre ei pomeniseră deja numele şi facultăţile lor: una este la Drept, iar celelalte trei la Litere. „Alawiyya Sabri”, îşi zise Ahmad în gând. Nu se mai simţi în stare să-şi ia ochii de la ea şi rămase rătăcind printre imagini care

---

92 egipteană urma să fie capabilă să facă acest lucru singură. Totodată Marea Britanie a menţinut în Egipt un număr însemnat de instructori militari cu scopul de a pregăti şi de a controla în acelaşi timp armata egipteană.

93 *El-Ghiza* este rostirea egipteană a numelui oraşului Giza, situat pe malul stîng al Nilului, în dreptul oraşului Cairo, de care este legat prin numeroase poduri, alcătuind împreună capitala statului egiptean. Totodată, El-Ghiza este reşedinţa guvernoratului cu acelaşi nume, în care se află numeroase vestigii ale Egiptului antic.

nu-l
mai părăseau de la o vreme. O fată la care frumuseţea turcească se îngemăna cu liniile graţioase egiptene: statura potrivită, subţirică, pielea albă contrastând cu părul nefiresc de închis, ochii negri şi mari cu arcade înalte, sprâncenele arcuite împreunate, maniere aristocrate şi gesturi distinse. În plus, mai este şi colega lui la secţia pregătitoare şi a aflat – el, care se face luntre şi punte să afle, atunci când îl interesează ceva – că a optat, asemenea lui, pentru specialitatea sociologie. N-avusese încă prilejul să schimbe vreo vorbă cu ea, dar i-a stârnit interesul de la prima vedere. Cercetase de multe ori cu atenţie trăsăturile Na'imei, dar ele nu-i răscoliseră nicio clipă sufletul şi nu reuşeau să-i spună nimic, pe când fata asta ar putea fi o prietenă apropiată minţii şi inimii lui!

— În curând, Facultatea de Litere o să fie numai a lor, bombăni Hilmi Izzat, când grupul fetelor dispăru.

— Să nu aveţi nicio încredere în prietenia studenţilor de la Drept care sunt pe culoarele facultăţii voastre în toate pauzele dintre cursuri! îi avertiză Ridwan pe tinerii de la Litere. E cu ochi şi cu sprâncene de ce stau toată ziua pe capul vostru!

Izbucni într-un râs forţat care se stinse brusc, căci povestea asta despre fete nu făcu decât să-l tulbure şi să-l amărască.

— De fapt, de ce se înghesuie fetele la Facultatea de
Litere? întrebă cineva.

— Fiindcă învăţământul este meseria care li se potriveşte cel mai bine, răspunse un altul.

— Asta-i un aspect, adăugă Hilmi Izzat. Căci mai sunt şi altele. Studiul Literelor însuşi este un studiu specific feminin; rujul, manichiura, *kuhl*-ul sunt şi ele câteva din capitolele lui, la fel ca poezia şi ca proza…

Replica lui Hilmi stârni râsul general care-i molipsi şi pe băieţii de la Litere, deşi la început erau gata să protesteze.

— Cred că această judecată nedreaptă e valabilă mai degrabă pentru medicină, căci meseria de asistentă medicală este practicată de multă vreme de femei, observă
Ahmad. Lucrul esenţial însă, pe care nu l-am înţeles noi încă aşa cum trebuie, este egalitatea bărbatului cu femeia.

— Nu ştiu dacă este un elogiu sau un blam să le spunem femeilor că sunt egale cu noi, îşi exprimă Abd el-Mun'im dezacordul, cât putu mai elegant.

— Dacă e vorba de drepturi şi îndatoriri, este un elogiu fără

doar şi poate. Nu este în niciun caz un blam...

— Să ştiţi, sări Abd el-Mun'im, că islamul pune femeia pe acelaşi plan cu bărbatul, mai puţin când e vorba de moştenire...[94]

— Până şi în privinţa sclaviei îi pune pe acelaşi plan...

Completă Ahmad cu ironie.

— Tragedia este că voi nu vă cunoaşteţi religia! îi mustră Abd el-Mun'im înverşunat.

— Tu ce ştii despre islam? îl întrebă Hilmi pe Ridwan.

— Dar tu, ce ştii? întrebă Ridwan cu acelaşi ton nevinovat.

— Dar tu, tu ce ştii? se răţoi Abd el-Mun'im. Ce ştii tu despre el, ca să poţi vorbi în cunoştinţă de cauză?!

— Pentru mine e simplu! Ştiu că este o religie şi asta mi-e de-ajuns! răspunse Ahmad calm. Eu nu cred în religii!...

— Ai vreo dovadă că religia nu exprimă un adevăr? îl întrebă Abd el-Mun'im indignat.

— Dar tu ai vreo dovadă că exprimă un adevăr?

— Eu? Sigur că am! Toţi credincioşii au! Dar dă-mi voie mai întâi să te întreb, cum trăieşti tu? întrebă Abd el-Mun'im pe un ton atât de violent, încât tânărul care şedea între ei tresări, uitându-se nedumerit când la unul, când la celălalt.

— Trăiesc prin credinţa mea proprie! Credinţa în ştiinţă, în umanism şi în ziua de mâine... în obligaţiile faţă de care sunt angajat şi care tind, în ultimă instanţă, să pregătească terenul pentru înălţarea unui edificiu nou.

— Ai distrus tot ceea ce îl face pe om să fie om...

— Mai bine ai recunoaşte că dăinuirea unei credinţe mai bine de o mie de ani este o frână, o dovadă a umilirii unor oameni şi nu a forţei ei. Este împotriva sensului vieţii care se reînnoieşte mereu. Lucrurile care mi se potrivesc când sunt copil nu mai merg când am devenit bărbat în toată firea şi trebuie să le schimb cu altele.

Omul a rămas vreme îndelungată sclavul naturii şi al dogmelor sale. Dar el s-a opus sclaviei naturii prin ştiinţă, tot aşa cum s-a opus dogmelor prin ideile noi, progresiste.

În plus, religia este cea mai puternică frână în calea libertăţii şi a emancipării omului!

— Ateismul este o soluţie uşoară! replică Abd el-Mun'im cu

---

94 Coranul cuprinde numeroase reglementări în privinţa succesiunii (vezi *Surat an-nisa'* — „Sura femeilor"). în cazul de faţă, referirea se face probabil la versetele 11 şi 176 din această *sura,* care precizează că „bărbatul are parte [din moştenire] cit două femei".

dispreţ. O soluţie facilă! Fuga de obligaţiile pe care un bun credincios le are faţă de Domnul lui, faţă de sine şi faţă de lume. Nu există argument al ateismului care să poată fi socotit mai puternic decât dovada credinţei!

— Nu cred că e cazul să vă aprindeţi într-atât încât să uitaţi de voi, se amestecă Ridwan, încercând să-i potolească. Ca fraţi, ar fi fost mai nimerit să faceţi parte din acelaşi partid.

— Credinţă... umanism... ziua de mâine... se trezi Hilmi bombănind, căci avea şi el din când în când crize de revoltă confuză. Toate sunt vorbe goale!... Nu există altă soluţie în afara unui sistem clădit pe ştiinţă. Trebuie să credem într-un singur lucru – necesitatea de a eradica slăbiciunile omeneşti în toate manifestările lor, oricât de necruţătoare şi dură ni s-ar părea ştiinţa, dacă vrem să conducem omenirea către un ideal pur şi durabil.

— Astea-s noile principii după care se călăuzeşte *WafcL-vl* în urma semnării Tratatului?

Hilmi Izzat izbucni într-un râs straniu, revenind la obişnuita sa atitudine de zeflemea.

— Hilmi este un *wafd-ist* convins, explică Ridwan, dar din când în când îl bântuie nişte gânduri ciudate şi propovăduieşte uciderea în masă. S-ar putea să fie din pricină că n-a dormit bine noaptea trecută...

Cu asta discuţia aprinsă se domoli şi se lăsă o tăcere adâncă. Ridwan se bucură că scandalul se oprise aici şi porni să urmărească o vreme cu privirea rătăcită un uliu ce făcea rotocoale în văzduh, apoi rămase cu ochii aţintiţi la un pâlc de palmieri. Toţi îşi declară convingerile în gura mare, chiar dacă trebuie să-l atace pe Creator. Numai el nu poate mărturisi ce mocneşte în adâncul sufletului său;
va rămâne ca o taină înspăimântătoare ce-l va ameninţa întruna. Parcă l-ar urmări cineva fără încetare! Se simte ca un înstrăinat! Cine o fi împărţit oamenii, socotindu-i pe unii normali şi pe alţii anormali? Cum să fii şi parte adversă şi judecător imparţial în acelaşi timp? Nu ne-am bătut joc atâta vreme de cei necăjiţi?

— Nu fi supărat! se adresă Ridwan lui Abd el-Mun'im, încercând să schimbe vorba. Religia are un stăpân care o păzeşte, iar tu peste cel mult nouă luni o să fii tată!

— Adevărat?...

— Mai degrabă m-aş expune mâniei lui Allah decât mâniei tale!

zise şi Ahmad în glumă, încercând să-l îmbuneze pe fratele său.

„Se îndârjeşte sau nu, când ajunge în Es-Sukkariyya o să-l întâmpine cineva cu duioşie, îşi zise Ahmad. Oare nu s-ar putea ca într-o bună zi să mă aştepte şi pe mine
Alawiyya Sabri la parterul casei din Es-Sukkariyya?”

Zâmbi pieziş, fără ca nimănui să-i poată trece prin minte adevăratul motiv.

21

Casa lui Abd er-Rahim Paşa Isa cunoştea o animaţie neobişnuită. O mulţime de oameni stăteau de vorbă în grădină, iar un număr mai restrâns luaseră loc pe scaunele din verandă. Era un du-te-vino neîntrerupt. Când ajunseră aproape de casă, Hilmi Izzat lovi uşor braţul lui
Ridwan Yasin şi făcu un semn cu capul spre grădină.

— Vezi că nu ducem lipsă de susţinători, cum pretind ziarele lor? întrebă cu vădită satisfacţie.

Începură să-şi croiască drum spre intrare, atenţi la câţiva tineri care strigau „Trăiască solidaritatea!”. Ridwan îşi simţi obrajii îmbujoraţi de emoţie. Era la fel de entuziasmat şi de revoltat ca şi ei, dar se pomeni întrebându-se dacă nu cumva există şi unii care se îndoiesc de caracterul politic al vizitelor lui. O dată i-a împărtăşit temerile sale lui Hilmi, dar acesta s-a grăbit să-l liniştească: „Numai fricoşii şovăie! Mergi cu capul sus şi cu pasul sigur! Cine se pregăteşte să intre în viaţa publică nu trebuie să dea mare atenţie la ce bârfeşte lumea în jurul lui.“.

În salon, alţi bărbaţi, aşezaţi în fotolii şi pe canapele.
Printre ei recunoscură câţiva studenţi, muncitori şi membri ai organismului *wafd-ist.* În mijlocul lor trona Abd er-Rahim Paşa Isa, încruntat şi sobru cum nu-l văzuseră niciodată, înconjurat de aureola unui personaj politic important. Când îi văzu apropiindu-se, se ridică grav, le strânse mâna şi-i invită să ia loc alături.

— Lumea a fost nespus de şocată când a aflat numele noilor miniştri şi mai ales când a constatat că printre ele nu se află cel al lui En-Nuqraşi[95], îşi continuă tirada cineva, care stătea în apropierea paşei şi care fusese întrerupt de sosirea celor doi

95 în urma unor disensiuni, Mustafa en-Nahhas a folosit prilejul preluării prerogativelor constituţionale de către noul guvern pentru a proceda, în septembrie 1937, la o remaniere a guvernului. El a înlocuit patru membri ai cabinetului, printre care şi pe Mahmud Fahmi en-Nuqraşi. Foarte curînd după aceea, En-Nuqraşi a fost exclus şi din *Wafd* cu un singur vot împotrivă, cel al lui Ahmad Mahir.

tineri.

— La prezentarea demisiei, ne aşteptam să se întâmple ceva, mai ales că divergenţele deveniseră într-atât de acute, încât se vorbea despre ele şi la cafenea. Dar En-Nuqraşi nu este un membru oarecare al Wa/ii-ului. Au fost excluşi atâţia alţii şi n-au scos un cuvânt. Cu En-Nuqraşi este însă cu totul altceva. El are altă greutate în partid. Să nu uităm că En-Nuqraşi e mână în mână cu Ahmad Mahir[96].

Ei sunt *Wafd-xxl...* adevărata mână forte... întrebaţi spânzurătorile, închisorile şi bombele. Chestiunea nu se mai reduce acum la cine pe cine compromite. Este vorba de onestitatea regimului şi de bombe. Iar dacă se va întâmpla nenorocirea şi *Wafd-ul* se va scinda, atunci să ştiţi că *Wafd-ul* va ieşi din arenă, nu En-Nuqraşi... şi nici Mahir...

— Makram Obeyd[97] şi-a lepădat în sfârşit masca, arătându-şi adevărata faţă!

Ultimele cuvinte sunară foarte ciudat în urechile lui Ridwan, căci i se părea de neconceput ca un lider al *Wafd-ului* să fie atacat atât de direct de *wafd*işti autentici.

— Makram Obeyd e vinovat de toată nenorocirea, paşă, adăugă un alt glas.

— Mai sunt şi alţii, nu e singurul!... aprecie Abd er-Rahim Paşa.

— Dar el nu suportă să ştie că mai există şi alţi concurenţi. El ar vrea să fie singurul favorit al lui En-Nahhas...

Dacă ar scăpa de Mahir şi En-Nuqraşi, nu i-ar mai sta nimeni în drum...

— Ba dacă l-ar putea îndepărta şi pe En-Nahhas, nu s-ar da în lături nici de la asta...

— Vă rog, domnilor, să nu vă întreceţi cu saga! zise un bătrân cufundat într-un fotoliu. Poate că apele or să revină la matcă...

— După ce s-a alcătuit cabinetul fără En-Nuqraşi?

---

96 Ahmad Mahir a fost adept al orientării extremiste din *Wafd,* ca şi En-Nuqraşi. în 1924 el a făcut parte pentru scurt timp din cabinetul condus de Saad Zaghlul.

97 Personalitate prezentă în viaţa politică egipteană în timpul tratativelor purtate de Saad Zaghlul, fiind cooptat în delegaţia alcătuită de acesta în ianuarie 1921. El a fost colaborator apropiat atît al lui Saad Zaghlul, cît şi al lui Mustafa en-Nahhas, fiind al doilea lider al partidului sau, în orice caz, unul dintre conducătorii lui cei mai influenţi. Printre motivele părăsirii partidului de către Ahmad Mahir şi En-Nuqraşi s-a aflat şi invidia pe care aceştia doi o nutreau faţă de Makram Obeyd. în 1942 a fost însă şi el exclus din *Wafd.*

— Orice este posibil...

— Aşa ceva ar fi fost cu putinţă pe vremea lui Saad..

En-Nahhas însă e un om tare îndărătnic şi-apoi, dacă i-a intrat un lucru în cap...

În clipa aceea, intră în salon un bărbat cu sufletul la gură. Paşa se ridică, venindu-i în întâmpinare, şi se îmbrăţişară cu căldură.

— Când te-ai întors? Cum stau lucrurile la Alexandria? îl întrebă paşa fără nicio altă introducere.

— Excelent! Excelent! Poporul i-a făcut lui En-Nuqraşi o primire greu de descris în gara Sidi Gaber1. Intelectualii şi tineretul studios au ovaţionat îndelung pentru el. Toată lumea era revoltată la culme. S-a strigat în gura mare:

„Trăiască onestul En-Nuqraşi! Trăiască En-Nuqraşi, fiul lui Saad!”. Ba unii au strigat chiar „Trăiască En-Nuqraşi, conducătorul naţiunii!”.

1. Numele gării principale din Alexandria, împrumutat de la moscheea din apropiere.

Bărbatul vorbea cu glas tare şi mulţimea repeta lozinca auzită, încât Abd er-Rahim Paşa se văzu nevoit să le facă semne cu mâinile, invitându-i să-şi păstreze calmul.

— Opinia publică e total nemulţumită de noul cabinet şi de-a dreptul furioasă pentru demiterea lui En-Nuqraşi.

En-Nahhas a suferit o pierdere imensă, acceptând să-l sprijine pe satana împotriva unui înger nevinovat...

— Suntem în august, începu hotărât Abd er-Rahim Paşa, după ce chibzui câteva clipe. În octombrie, încep cursurile la Universitate. Trebuie să facem din deschiderea cursurilor universitare un moment hotărâtor! Trebuie să începem de pe-acum pregătirile pentru demonstraţii. Dacă

En-Nahhas nu-şi vine în fire, trebuie făcut să priceapă că noi suntem în stare să-i retezăm unghiile...

— Pot să vă asigur de pe-acum, Excelenţă, că mulţimile de studenţi se vor revărsa spre casa lui En-Nuqraşi, promise Hilmi solemn.

— Dar totul trebuie să fie bine pus la punct, îl preveni

Abd er-Rahim Paşa. Întâlniţi-vă cu ceilalţi lideri ai studenţilor care simpatizează cu noi şi pregătiţi totul aşa cum se cuvine. După informaţiile de care dispun, majoritatea covârşitoare a deputaţilor şi senatorilor sunt alături de noi...

— Nu uitaţi că En-Nuqraşi este creatorul comitetelor

Wafd-ului… Zi şi noapte sosesc pe adresa lui telegrame de loialitate şi sprijin.

Ce se întâmplă în lumea asta? se întreba Ridwan deconcertat. Se va scinda oare *Wafd*-ul din nou? Şi chiar o fi Makram Obeyd vinovat de această ameninţare? Şi oare noua scindare a partidului, care vreme de optsprezece ani şi-a îndeplinit menirea, va sluji ea interesul patriei?

Discuţia se prelungi mult. Participanţii studiară diverse propuneri în legătură cu propaganda şi cu pregătirea demonstraţiilor. Pe urmă începură să se retragă unul câte unul şi, în cele din urmă, în salon rămaseră numai Paşa.

Ridwan şi Hilmi Izzat. Se mutară pe verandă, în jurul unei măsuţe rotunde şi imediat li se aduseră răcoritoare.

Nu trecu mult timp şi în uşă se ivi un bărbat de vreo patruzeci de ani. Riwdan îl cunoscuse într-una din vizitele anterioare. Se numea Ali Mahran şi era un fel de vechil al Paşei. Înfăţişarea lui trăda o înclinare pronunţată spre glumă şi viaţă uşoară. Venise în compania unui tânăr de vreo douăzeci de ani, cu obraji rumeni, păr zulufat, favoriţi lungi şi cravată lată. Părea să fie un artist. Ali Mahran se apropie zâmbind de Paşa şi-i sărută mâna. Îi salută pe cei doi prieteni şi pe urmă îl prezentă pe tânărul care-l însoţea:

— Domnul Atiyya Gawdat, un cântăreţ începător, foarte talentat şi care promite un succes răsunător… V-am mai vorbit despre el, Excelenţă…

Paşa îşi luă ochelarii de pe masă, şi-i potrivi pe nas şi-l cercetă pe tânăr cu mare atenţie.

— Bine-ai venit, *şi* Atiyya! Am aflat multe lucruri despre dumneata… Poate că de data asta o să-ţi auzim şi glasul.

Paşa îl invită pe tânăr să ia loc, în vreme ce Ali Mahran se aplecă la urechea lui, întrebându-l:

— Ce mai face unchiu'?

Asta era formula cu care i se adresa Paşei în afara protocolului.

— De o mie de ori mai bine decât tine! răspunse Paşa cu acelaşi zâmbet straniu.

— La barul Anglo se vorbeşte în şoaptă despre un cabinet naţional condus de En-Nuqraşi, anunţă Ali Mahran pe un ton serios de data aceasta.

— Dar sper că nu ne numărăm şi noi printre miniştrii lui… completă Paşa cu un zâmbet şiret în colţul buzelor.

— Cum vine asta? întrebă Ridwan cu interes şi îngrijorare. Numi închipui că En-Nuqraşi ar fi în stare să pună la cale o lovitură de forţă, aşa cum au făcut Muhammad Mahmud sau Ismail Sidqi.

— Lovitură, în niciun caz! îl asigură Ali Mahran.

Chestiunea ar consta în atragerea majorităţii senatorilor şi deputaţilor de partea noastră. Şi apoi, nu uita că şi regele este cu noi! Ali Mahir procedează cu înţelepciune şi tenacitate...

— Cu alte cuvinte, în cele din urmă vom deveni oamenii seraiului!? stărui Ridwan.

— Expresia ar fi aceeaşi, numai că sensul i s-a schimbat... explică Abd er-Rahim Paşa. Faruq este altfel decât

Fu'ad! Apoi, şi condiţiile sunt altele! Regele e un tânăr patriot înflăcărat. Şi el e victima atacurilor samavolnice ale lui En-Nahhas!

— Şi oare când o să-l felicităm pe Paşa cu ocazia numirii într-un post de ministru? întrebă Ali Mahran, frecându-şi palmele satisfăcut. Sper să-mi daţi şi mie acolo în ministerul Excelenţei Voastre o slujbă de adjunct... Aşa cum m-aţi ales reprezentant al afacerilor dumneavoastră...

— Ba o să te numesc director general al închisorilor, căci locul tău potrivit ar fi într-o temniţă... zise Paşa, râzând.

— În temniţă? Vai de mine! Dar se zice că închisoarea ar fi pentru zurbagii!

— Pentru ei, dar şi pentru alţii; fii liniştit!...

Brusc, Paşa schimbă tonul făcând pe mâniosul:

— De-ajuns cu politica! Vă rog să schimbaţi subiectul!

Se întoarse spre noul musafir, întrebându-l: Cu ce o să ne delectezi în seara asta?

— Să ştii că Paşa este un meloman rafinat şi, dacă o să-i placă, toate porţile studiourilor îţi sunt deschise, îl încurajă Ali Mahran pe tânărul artist.

— Am compus recent muzica pentru un cântec intitulat... „M-au înlănţuit şi l-au înlănţuit". Textul îi aparţine domnului Mahran.

— Ce vorbeşti, domnule?! Şi de când te-ai apucat, mă rog, să compui cântece? îl luă Paşa peste picior pe vechilul său.

— Păi degeaba am petrecut eu şapte ani între zidurile

Universităţii el-Azhar? Mi s-a făcut lehamite de *mafa'lu* şi *fa'alatun..*

— Aşa o fi, dar nu pricep ce treabă are Universitatea el-Azhar cu cântecele astea deocheate... „M-au înlănţuit şi l-au înlănţuit"...

Nimic n-am înţeles... Cine pe cine, domnule „vecin”?[98]

— Adică, Excelenţă... Cum să vă explic?... E vorba de barba Paşei...

— Ce pui de lele mi-eşti!...

Ali Mahran strigă după sufragiu, dar Paşa îl întrebă puţin încurcat.

— De ce-l chemi?

— Ca să ne pregătească petrecerea!...

— Mai ai puţină răbdare, să-mi fac şi eu rugăciunea de seară! îl opri Paşa.

— Abluţiunea Excelenţei Voastre nu ne anulează bucuria? îl întrebă Ali Mahran, zâmbind maliţios.

1. Poreclă dată tinerilor care frecventau cursurile Universităţii Al-Azhar şi ale altor instituţii de învăţământ teologic musulman din Egipt.

Ahmad Abd el-Gawad părăsi casa, târându-şi picioarele greoi şi sprijinindu-se în baston. De când vânduse prăvălia nu mai ieşise din casă decât o dată pe zi, pentru a-şi cruţa inima de efortul cumplit impus de urcatul scării. Cu toate că era abia septembrie, socotise potrivit să-şi pună haine de lână, căci trupul său slăbit nu mai suporta nici răcoarea blândă a începutului de toamnă, care însemna pentru el, cu ani în urmă, o adevărată desfătare. Bastonul, de care nu se despărţise din fragedă tinereţe, purtându-l pretutindeni – ca semn al bărbăţiei şi eleganţei – devenise un reazem, ajutându-l să-şi tragă picioarele tot mai domol cu fiecare zi ce trecea. Altfel, părea la fel de distins şi de elegant ca întotdeauna; purta haine scumpe şi răspândea în jurul lui un parfum fin, bucurându-se de respectul tuturor. Când ajunse în dreptul prăvăliei, privirea i se abătu instinctiv în direcţia ei. Firma care purtase ani îndelungaţi numele lui şi al tatălui său fusese înlocuită; se schimbase chiar şi specificul negoţului; devenise acum un atelier unde se confecţionau, se călcau şi se vindeau *tarbuş-xxri.*

Pe trotuarul din faţa prăvăliei fumega un fier de călcat, lângă o mulţime de calapoade de aramă. Închipuirea lui însă imagina o altă firmă şi o altă vitrină, pe care nu le vedeau decât ochii săi; imagini care vesteau că vremea lui s-a dus – vremea râvnei, a luptei, dar şi a bucuriilor. Acum părăsise lumea speranţelor, întâmpinând o altă lume, alcătuită din bătrâneţe, suferinţe şi

98 Două picioare din cadrul sistemului prozodic arab.

aşteptări plicticoase. Simţea cum i se strângea inima care alergase nebună şi care mai rătăcea chiar şi-acum după bucuriile acestei lumi.

Credinţa însăşi devenise pentru el una din bucuriile şi plăcerile care-l mai ţineau legat de viaţă. Într-adevăr, prăvălia nu mai este a lui, dar nu poate alunga amintirea ei. Fusese centrul preocupărilor lui, punctul de atracţie şi locul de întâlnire cu prietenii şi cu cei dragi, izvor de mândrie şi putere. „Trebuie să te consolezi, spunându-ţi:
mi-am măritat fetele, mi-am făcut băieţii mari, am trăit să-mi văd şi nepoţii, am destui bani ca să-mi duc restul zilelor fără griji. Am gustat din plăcerile vieţii ani şi ani...
Se cuvine să-i aduc lui Allah mulţumiri şi prinos de recunoştinţă... Mereu... Veşnic... Dar cum să scap de nostalgie? Şi-apoi, timpul! Timpul a cărui curgere nu se opreşte nicio clipă! Ne vicleneşte întruna! Dar vai, cum ne mai vicleneşte! Dacă pietrele astea ar putea grăi, le-aş implora să-mi vorbească despre trecut, să-mi mărturisească dacă acest trup a sfărâmat cu adevărat munţi, dacă această inimă bolnavă a bătut cu putere fără să încetinească o clipă, dacă zâmbetul a dispărut chiar şi numai o zi de pe buzele mele, dacă această simţire s-a lăsat vreodată pradă durerii?! Oare toate inimile cunosc o astfel de nostalgie?
Încă o dată şi încă o dată, lăudat fie Allah!..."

Când se trezi în uşa moscheii Al-Husayn, îşi scoase pantofii[99], îşi făcu loc prin mulţime, îngânând *Al-Fatiha*[100] şi se îndreptă spre *minbar*[101], unde-i găsi aşteptându-l pe
Muhammad Iffat şi pe Ibrahim el-Far. Îşi făcură împreună rugăciunea de asfinţit şi apoi părăsiră moscheea, îndreptându-se spre Et-Tumbakşiyya, pentru a-l vedea pe
Ali Abd er-Rahim. Toţi trei se retrăseseră din slujbă pentru a se îngriji de sănătate, dar se pare că prietenul pe care voiau să-l viziteze era mai suferind decât ei, de vreme ce nu se mai putea ridica din pat.

---

99 în timpul celor cinci rugăciuni zilnice, ca şi la intrarea în moschei, credincioşii musulmani trebuie să-şi scoată pantofii.

100 Prima *sura* din Coran, care are un pronunţat caracter liturgic. Ea este rostită de cîteva ori în timpul fiecăreia dintre cele cinci rugăciuni zilnice şi în numeroase alte împrejurări.

101 Cuvînt de origine etiopiană, desemnînd un fel de amvon din interiorul moscheii, de la care se rosteşte predica în ziua de vineri.

— Am impresia că în curând n-o să mă mai pot duce la moschee decât cu birja sau cu taxiul, se plânse domnul
Ahmad, după ce oftă adânc.

— Nu cred că e cazul să te temi într-atât, se grăbi unul din prieteni să-l liniştească.

— Mi-e frică să n-ajung să bolesc în pat ca domnul Ali, se mai lamentă el. Mă închin lui Allah să-mi curme zilele, decât s-ajung aşa…

— Allah să ne ferească de belele şi pe tine şi pe noi…

— Ghoneim Hamido a zăcut în pat damblagit aproape un an, iar Sadiq el-Mawurdi a bolit câteva luni lovit de-acelaşi beteşug, explică domnul Ahmad tot mai speriat.
Mă rog ţie, Doamne, să-mi iei zilele grabnic, când o fi să mi se împlinească sorocul…

— Dacă te-ai lăsat copleşit de gândurile negre, ai ajuns ca o muiere, îl luă Muhammad Iffat la refec. Spune mai bine că Allah este unic şi nu te mai văita[102].

Când ajunseră acasă la Ali Abd er-Rahim, fură conduşi direct în dormitorul acestuia.

— Am început să intru la idei, văzând că întârziaţi, le-o luă gazda înainte cu teamă în glas. Allah să fie îndurător cu voi!

În ochii lui se vedea clar cât de greu suporta să se vadă ţintuit la pat. Nu mai ştia ce-i zâmbetul decât în prezenţa lor.

— Nu fac decât s-ascult la radio cât e ziua de lungă, se plânse el. Nu ştiu cum aş fi fost în stare s-o duc dacă nu se inventa minunea asta şi n-ajungea şi-n Egipt… îmi place aproape tot ce ascult, inclusiv conferinţele, chiar dacă – de multe ori – nu pricep mare lucru din ele. Şi totuşi, nu suntem atât de bătrâni încât să suportăm astfel de chinuri. La vârsta asta, strămoşii noştri se mai însurau…

— Straşnică idee! Ce-ar fi dacă ne-am mai însura şi noi o dată? întrebă Ahmad Abd el-Gawad, râzând. Poate că asta o să ne aducă tinereţea înapoi şi-o să ne scape de beteşuguri…

Ali Abd er-Rahim zâmbi. În ultima vreme, evita să râdă pe cât era cu putinţă, de teama unor accese de tuse primejdioase pentru

---

102 Recunoaşterea existenţei unei singure divinităţi - consacrată de formula „Mărturisesc că nu există un alt zeu în afară de Allah şi că Muhammad este trimisul său“, precum şi de *Sura* credinţei pure (capitolul 112), cunoscută şi sub numele de sura unicităţii - este primul şi cel mai important dintre cele cinci precepte de bază ale islamului.

inimă.

— N-am nimic împotrivă! mormăi el. Găsiţi-mi o mireasă, dar spuneţi-i din capul locului că mirele n-are voie să se mişte. Rămâne să se descurce ea…

— Ahmad Abd el-Gawad o să aibă în curând un strănepot, se amestecă El-Far în vorbă, ca şi când şi-ar fi adus aminte pe neaşteptate de acest eveniment.

— Felicitări anticipat, fiu al lui Abd el-Gawad!

— Na'ima e însărcinată, într-adevăr, dar eu nu sunt deloc liniştit în privinţa ei, bombăni Ahmad posomorât.

Tot timpul am încercat să uit ce mi-a spus doctorul despre **inima** ei, atunci când s-a născut mititica, dar fără folos…

— Ce păgân te-ai făcut, măi omule! De când ai ajuns să crezi în prezicerile vracilor?

— Auzi! De când! Dacă am luat o înghiţitură din ceva fără recomandarea lor, nu mai închid ochii toată noaptea, bombăni Ahmad, râzând.

— Şi îndurarea Domnului nostru? întrebă Ali Abd er-Rahim.

— Slavă lui Allah, stăpânul lumilor! Apoi adăugă: N-am uitat nicio clipă de îndurarea lui Allah, dar teama nu stârneşte decât teamă… De fapt, să ştii, Ali, că sunt mai îngrijorat din pricina Aişei decât a Na'imei. De grija ei mă frământ! Nefericita o să fie pierdută dacă rămâne singură pe lumea asta…

— Mai există şi Cel de Sus şi el este apărătorul suprem!…

Îl asigură Ibrahim el-Far.

Pentru un timp, se aşternu o tăcere apăsătoare.

— Pe urmă, vine rândul meu să-mi văd strănepotul, mormăi Ali Abd er-Rahim, rupând tăcerea.

— Mai bine n-am fi avut fete! adăugă domnul Ahmad trist. Ele ne îmbătrânesc înainte de vreme.

— Bătrâne! strigă Muhammad Iffat. Recunoaşte că ai îmbătrânit şi nu te mai ţine atât de măreţ!

— Te rog să nu ridici glasul! Mi-e teamă că te-aude inima şi-o ia strâmb… Cel puţin inima mea a ajuns ca un copil răsfăţat…

— Ce an păcătos a fost ăsta care-a trecut! se tângui

Ibrahim el-Far, clătind din cap cu părere de rău. A fost tare neîndurător cu noi!… Niciunul n-a scăpat teafăr!…

Parcă ne-am fi înţeles!

— Vorba lui Abd el-Wahhab[103]: „Să trăim împreună, să murim împreună…”.

Izbucniră cu toţii în hohote de râs, uitând de toate precauţiile.

— Credeţi că e bine ce-a făcut En-Nuqraşi? întrebă Ali Abd er-Rahim, vrând să schimbe subiectul discuţiei.

— Ne-am legat atâtea nădejdi de el şi de reintrarea apelor în matcă! murmură Ahmad Abd el-Gawad cu chipul posomorât. Allah cel mare să fie îndurător cu noi!

— Frăţia luptei sfinte de-o viaţă a dispărut fără urmă!

— În ziua de azi toate faptele bune dispar fără urmă!

— De nimic nu mi-a părut atât de rău ca de ieşirea lui En-Nuqraşi! adăugă Ahmad Abd el-Gawad. Vrajba nu trebuia să ajungă până aici!

— Şi cum vă aşteptaţi să se termine lucrurile?

— Nu se pot termina decât într-un singur fel! Unde sunt El-Basil[104] şi Eş-Şamsi[105]? Adevăratul bărbat s-a sacrificat, dar l-a călcat în picioare şi pe Ahmad Mahir.

— Nu vreţi să terminaţi odată cu povestea asta? îi întrerupse Muhammad Iffat enervat. Eu unul m-am săturat de politică până peste cap!

— Dacă vom fi nevoiţi să rămânem în pat ca domnul Ali – mă rog lui Allah să nu se întâmple aşa ceva! cum o să ne mai întâlnim oare şi cum o să mai stăm de vorbă? La asta nu vă gândiţi?!

— Allah hotărăşte asupra viitorului, nu tu! îl repezi Muhammad Iffat.

— Dacă se va întâmpla nenorocirea asta, insistă domnul Ahmad, o să vorbim unul cu altul prin radio, aşa cum stă de vorbă Moş Sakham cu copiii!…

Râseră cu poftă. Apoi, când îl văzu pe Muhammad Iffat scoţând ceasul şi privindu-l atent, Ali Abd er-Rahim îi rugă speriat:

— Rămâneţi, vă rog, cu mine până vine doctorul ca să auziţi cu urechile voastre ce spune. Blestemat să fie acum în veci de veci!

---

103 Vestit cîntăreţ egiptean de muzică populară.

104 Hamd el-Basil a fost unul dintre primii aderenţi la grupul fondatorilor Wa/tf-ului, în anul 1918. Colaborator apropiat al lui Saad Zaghlul în timpul tratativelor de la Paris şi Londra, în urma unor divergenţe survenite în cadrul Wa/cf-ului, el a părăsit această formaţiune politică în aprilie 1921.

105 Aii eş-Şamsi, colaborator al lui Saad Zaghlul, cooptat în Delegaţia alcătuită de acesta în ianuarie 1921, apoi membru

...

Al cabinetului condus de Saad Zaghlul, deţinând portofoliul finanţelor.

Pe strada El-Ghuriyya dughenele îşi trăseseră obloanele; câte un trecător apărea rar, ici şi colo. Era pe la mijlocul lui decembrie, dar iarna venise mai devreme ca de obicei şi adusese un frig pătrunzător. Riyad Qildis nu avusese nicio obiecţie când Kamal îi propusese să se întâlnească în cartierul Al-Husayn. Cu toate că nu-i era deloc familiar, se arătă interesat să colinde prin uliţele şi cafenelele lui.

Trecuse mai bine de un an şi jumătate de când se cunoscuseră la revista *Al-Fikr* şi în tot acest răstimp se întâlniseră în fiecare săptămână o dată sau de două ori. În vacanţe, se văzuseră aproape în fiecare seară – când la revistă, când în casa din Bayna el-Qasrein sau în casa lui Riyad Qildis din Manşiyya el-Bikri, când în cafeneaua din Imad ed-Din sau în marea cafenea din apropierea moscheii Al-Husayn, în care se refugiase Kamal după ce târnăcoapele se năpustiseră asupra cafenelei lui Ahmad Abdo, ştergând-o pentru totdeauna de pe faţa pământului. Părea că amândoi sunt încântaţi de noua prietenie. „Am simţit lipsa lui Husein Şaddad ani de zile şi iată că în cele din urmă Riyad Qildis i-a luat locul", constată Kamal într-o bună zi. În prezenţa lui, inima îi tresărea tot timpul, efuziunea stârnită de comunitatea gândurilor preschimbându-se într-o stare de încântare permanentă. Niciodată nu dăduseră glas sentimentelor. Nici unuia nu-i trecuse prin minte să declare celuilalt „Tu eşti prietenul pe care-l căutam" sau „Nu-mi pot imagina viaţa fără prietenia ta", cu toate că întâlnirile şi discuţiile lor însemnau foarte mult pentru amândoi. Frigul din atmosferă nu-i împiedică să meargă pe jos până la cafeneaua din Imad ed-Din, chiar dacă Riyad Qildis nu era într-o dispoziţie prea bună în seara aceea.

— Criza constituţională s-a încheiat aşadar cu înfrângerea poporului! începu el discuţia, dezamăgit. Demiterea lui En-Nahhas[106] echivalează cu o înfrângere a poporului în lupta sa

106 în decembrie 1937, ca urmare a accentuării neînţelegerilor dintre palat şi guvern, regele decide să demită cabinetul condus de Mustafa en-Nahhas, încălcind prevederile Constituţiei. Imediat, i se încredinţează lui Muhammad Mahmud sarcina alcătuirii unui nou cabinet, din care fac parte Ismail

istorică împotriva palatului...

— Acum a devenit foarte limpede că şi Faruq este la fel ca tatăsău, adăugă Kamal cu regret în glas.

— Nu numai Faruq e de vină. Tot duşmanii tradiţionali ai poporului au tras sforile, ca întotdeauna. Aici e mina lui Ali Mahir şi a lui Muhammad Mahmud[107]. Mai dureros mi se pare faptul că duşmanilor cunoscuţi li s-au alăturat şi doi dintre cei pe care-i consideram fii ai poporului. Mă gândesc fireşte la Mahir şi la En-Nuqraşi. Dacă n-ar fi existat trădători, regele s-ar fi trezit dintr-odată izolat şi n-ar fi îndrăznit să suprime drepturile poporului... După o scurtă pauză, continuă: De data asta n-au mai ieşit englezii în arenă. Poporul se află faţă în faţă cu regele.
Independenţa nu e totul! Mai există şi dreptul sacru al poporului de a se bucura efectiv de suveranitate şi de libertăţile sale, de a duce o viaţă de oameni, nu de sclavi.

Kamal era mai puţin preocupat de politică decât Riyad, dar îndoiala nu reuşise să-i distrugă sentimentul puternic de dreptate. Inima lui credea cu putere în drepturile poporului, chiar dacă raţiunea nu se simţea în stare să le precizeze conţinutul. Uneori susţinea cu tărie drepturile omului, alteori se trezea gândindu-se că „nu supravieţuieşte decât cel mai bun, iar masele nu sunt decât mulţimi în voia soartei". Ba chiar se întrebase uneori dacă nu cumva
„comunismul n-ar fi şi el o experienţă care ar merita să fie încercată". Cu inima, în schimb, rămăsese întotdeauna alături de popor. Aceste sentimente l-au însoţit din copilărie, contopindu-se cu amintirea lui Fahmi. Pentru
Riyad însă, politica era esenţa veritabilă a gândirii sale.

— Cum am putea uita umilinţa la care a fost expus

Sidqi, Abd el-Fattah Yahya şi alţi lideri ai opoziţiei de diverse orientări, fără o platformă politică unitară şi fără un sprijin de masă. Noul guvern a dizolvat parlamentul şi a organizat noi alegeri, manevrate în aşa fel încît *Wafd*-ul n-a mai reuşit să obţină decît 12 locuri în noul organism legislativ. Puterea este din ce în ce mai mult concentrată în mîinile palatului, ceea ce prevesteşte o stare de instabilitate politică.

107 Dar la 11 august 1939, Muhammad Mahmud demisionează la sugestia palatului şi formarea noului cabinet este încredinţată lui Aii Mahir, şeful cancelariei regale. En-Nuqraşi face parte şi din acest cabinet, împreună cu alţi cîţiva saadişti, dar majoritatea membrilor noului guvern erau independenţi, prieteni ai lui Aii Mahir şi ai palatului.

Makram în piaţa Abidin? reluă Riyad firul discuţiei. Şi demiterea asta sfidătoare? Ocară, defăimare şi provocare aruncate în obraz naţiunii! E trist că ura îi orbeşte pe unii într-atât, făcându-i să jubileze la o asemenea ruşine!

— Tu eşti aşa de îndârjit din pricina lui Makram?

Mormăi Kamal într-o doară şi mai mult în glumă.

— Toţi copţii sunt *wafd-işti*! răspunse Riyad fără să şovăie. Şi asta pentru că *Wafd*-ul este partidul naţionalismului pur şi nu un partid religios filoturc, asemenea

Partidului Naţional. Este partidul naţionalismului care aspiră să transforme Egiptul într-o patrie liberă a tuturor egiptenilor, indiferent de etnie şi de religie. Şi duşmanii poporului au înţeles prea bine lucrul ăsta. Tocmai de aceea au ieşit copţii ţinta unor persecuţii făţişe în toată perioada guvernării lui Sidqi... Din păcate, acelaşi regim îl vor avea şi de astăzi înainte...

Lui Kamal îi plăcu această sinceritate, apreciind-o ca o dovadă a trăiniciei prieteniei lor. Ajunseseră în dreptul străzii Al-Azhar, unde vântul îngheţat se năpustea cu violenţă. Se apropiară de o dugheană cu *basbusa* şi Kamal îl invită pe Riyad să intre. Luară câte o farfurioară şi se strecurară într-un colţ ca să mănânce nestingheriţi.

— Eu sunt liberal, dar şi copt în acelaşi timp! zise

Riyad printre înghiţituri. Ba mai mult decât atât, sunt şi liber cugetător şi copt totodată. Uneori am impresia că pentru mine creştinismul este o patrie şi nu o religie.

Probabil că raţiunii mele nu i-ar veni deloc la îndemână dac-ar şti de acest sentiment. Dar, spune-mi, nu crezi că ar fi o laşitate să uit de neamul meu? Cred că numai contopirea în naţionalismul egiptean pur – aşa cum îl dorea Saad Zaghlul – m-ar putea face să uit acest conflict.

En-Nahhas este într-adevăr musulman, dar în acelaşi timp este un naţionalist în adevăratul sens al cuvântului.

În faţa lui nu suntem decât egipteni! Nici musulmani, nici creştini! Sigur că aş putea trăi liniştit, fără să mă las furat de astfel de gânduri, dar eu socotesc că o viaţă adevărată presupune şi o mare răspundere.

Kamal înfuleca de zor dus pe gânduri, simţind cum se stârneşte furtuna sentimentelor sale contradictorii. Trăsăturile egiptene pure ale prietenului său îl făceau să se gândească la chipurile faraonice. „Fără îndoială că atitudinea lui Riyad este corectă.

Personalitatea mea a fost întotdeauna scindată între raţiune şi sentiment. La fel se întâmplă şi cu el. De ce o minoritate să fie asuprită de majoritatea în mijlocul căreia trăieşte? Valoarea mesajelor divine se măsoară de obicei după fericirea pe care

ele o asigură oamenilor şi în primul rând după ajutorul dat celor oprimaţi.”

— Iartă-mă! rosti Kamal cu glas tare. Eu am trăit fără să mă ciocnesc de problema discriminărilor. Mama m-a învăţat de mic să-i iubesc pe toţi oamenii la fel. Tinereţea mi-am petrecut-o în atmosfera înflăcărată a revoluţiei, ferită de manifestările de fanatism şi n-am avut cum să cunosc problema asta.

— Ar fi minunat dacă nici n-ar exista o astfel de problemă, zise Riyad trist, în vreme ce se îndreptau spre cafenea. Îmi pare rău că trebuie să-ţi mărturisesc lucrul acesta, dar eu am crescut în case din care nu lipsesc amintirile triste. Nu sunt fanatic, dar socotesc că acela care ignoră drepturile unui om – fie el şi de la capătul pământului – ignoră drepturile tuturor oamenilor…

— Vorbele tale sunt foarte frumoase. Nu-i de mirare că mesajele adevăratului umanism provin deseori din mediile minorităţilor sau de la oameni preocupaţi de interesele minorităţilor, dar trebuie să recunoşti că se găsesc întotdeauna şi fanatici…

— Întotdeauna şi pretutindeni! Doar omul este nou, răul şi prostia sunt atât de vechi!… Voi ne socotiţi ghiauri blestemaţi, iar noi vă considerăm necredincioşi uzurpatori, demonstrând că suntem descendenţii regilor vechiului
Egipt şi-am reuşit să ne păstrăm religia plătind *gizya..*

— Noi spunem într-un fel, iar voi pretindeţi exact pe dos! strigă Kamal, izbucnind într-un râs sarcastic. Poţi crede cu adevărat că motivul real al acestei neînţelegeri

1. Arabii au împrumutat de la bizantini şi de la sasanizi sistemul capitaţiei, pe care trebuia s-o achite nemusulmanii din teritoriile cucerite în schimbul dreptului de a-şi păstra religia şi al asigurării protecţiei. Capitaţia, care se achita în bani sau în natură, a fost instituită prin Coran (vezi versetul 29
din *sura* IX – *Sura căinţei).* În timpurile moderne, această practică a fost abolită în statele islamice, ca urmare a proclamării egalităţii între religii şi a modificării sistemelor financiare.

Este religia sau natura omenească ciudată care caută tot timpul

discordia?! Nici musulmanii nu sunt uniţi între ei, nici creştinii... Constatăm zilnic că există neînţelegeri şi conflicte grave între şiiţi şi sunniţi[108], între locuitorii Hedjazului şi cei din Irak, la fel ca între *wafa*-işti şi constituţionalism, între elevii de la uman şi cei de la real, între suporterii Clubului Naţional şi cei ai Arsenalului şi, în

ciuda acestei situaţii, pe toţi ne doare sufletul când citim în ziare despre un cutremur devastator în Japonia. Ascultă-mă! De ce nu tratezi subiectul ăsta în nuvelele tale?

— Problema copţilor şi a musulmanilor?!... Riyad Qildis tăcu un timp, apoi continuă: Mă tem să nu fiu greşit înţeles. După un alt moment de tăcere, întregi: Cu toate nenorocirile care se întâmplă, ne putem socoti în epoca noastră de aur. Ţi-aduci aminte că şeicul Abd el-Aziz
Gawiş propunea mai demult ca musulmanii să-şi facă ghete din pielea noastră?...

— Şi cum crezi că s-ar putea eradica maladia asta?

---

108 Scindarea comunităţii islamice în cele două mari secte - sunnită şi şiită - datează de la începutul islamului, evidenţiind profundele divergenţe sociale şi politice din cadrul tinerei comunităţi. Ea îşi are originea în rivalitatea pentru califat dintre diversele clanuri. După asasinarea celui de-al doilea şi a celui de-al treilea calif, 'Umar (634-644) şi 'Uthman (644-656), califatul a fost preluat de Aii (656-660), vărul şi ginerele Profetului Muhammad, care, conform părerii legitimiştilor, ar fi trebuit să devină succesorul lui Muhammad încă de la moartea acestuia (632). în anul 660, Aii a fost constrîns să renunţe la conducerea califatului în favoarea lui Mu'awiya, întemeietorul dinastiei umayyade, instalate la Damasc, iar în anul următor a căzut victimă unui atentat. Situaţia nu s-a liniştit nici după moartea lui Aii, căci acesta a lăsat urmaşi, printre care şi cei doi nepoţi ai Profetului: Al-Hasan şi Al-Husayn, iar concepţia despre putere a adepţilor săi a căpătat treptat un conţinut doctrinal, atît politic, cît şi religios. în felul acesta a luat naştere şiismul, al cărui nume reflecta la început ataşamentul faţă de Aii şi partidul *(şi'a)* lui. Şiiţii au rămas în continuare adepţi ai descendenţilor lui Aii, refuzînd să admită legitimitatea califilor umayyazi şi abbasizi şi revendicînd puterea pentru imamii alizi. Ei s-au răspîndit în toate regiunile califatului arab şi au întemeiat cîteva dinastii domnitoare în Nordul Africii: Fatimizii, Idrisizii, Almohadizii (în Maroc şi Spania). Sunniţii au fost adepţii *sunnei,* adică ai cutumei provenite de la Profet, şi s-au considerat depozitarii şi executorii doctrinei ortodoxe a islamului. Ei au contestat descendenţilor lui Aii orice drept la conducerea califatului. Sunniţii reprezintă marea majoritate a comunităţii musulmane din zilele noastre (circa 90%), în timp ce şiiţii reprezintă doar aproximativ 10%.

— Din fericire, ea a devenit o problemă a întregului popor. Problema copţilor este astăzi o problemă a poporului egiptean în general. Dacă el este oprimat, înseamnă că şi noi vom fi oprimaţi, iar dacă el îşi va dobândi libertatea, şi noi vom deveni liberi…

Fericirea şi pacea… Este visul după care tânjeşti de-atâta vreme! Doar inima trăieşte din iubire. Când însă îşi va găsi raţiunea calea potrivită? Când voi putea spune şi eu cu siguranţa nepotului Abd el-Mun'im: „Da, da! Prietenia cu Riyad m-a ajutat să-i citesc şi să-i înţeleg nuvelele.
Dar cum să cred în artă, după ce-am constatat că filosofia însăşi este un palat în care nu se poate locui?".

— La ce te gândeşti în clipa asta? îl întrebă Riyad, pe neaşteptate, privindu-l insistent. Te rog să nu mă minţi!

— Mă gândeam la nuvelele tale, recunoscu Kamal.

— Nu te deranjează sinceritatea mea?

— Nu! Doamne fereşte!

— Ai citit ultima mea nuvelă? îl întrebă Riyad, surizând misterios, vrând parcă să-şi ceară iertare.

— Da! Interesantă!… Şi mai ales simpatică! Şi totuşi am impresia că arta nu-i o activitate prea serioasă. Cu precizarea că nu ştiu ce este mai important pentru viaţa omenirii: seriozitatea sau gluma? Tu ai o cultură ştiinţifică solidă. Probabil că, exceptându-i pe savanţi, te pricepi destul de bine la treburile ştiinţifice. Dar preferi să-ţi iroseşti timpul scriind nuvele… Uneori stau şi mă întreb ce folos ai tras tu de pe seama ştiinţei?

— Am împrumutat de la ştiinţă respectul pentru adevăr şi încrederea absolută în el, înfruntarea lui curajoasă, oricât de amar ar fi, judecata onestă şi obiectivă, înţelegerea absolută faţă de oameni… se înflăcără Riyad.

— Vorbe mari! Dar ce legătură au ele cu lipsa de seriozitate a scriitorului?

Riyad îl măsură pe Kamal cu sprâncenele încruntate şi pe chipul lui se citi îndoiala, dar continuă:

— Tu ai o părere total greşită despre ştiinţă şi slujitorii ei, dar mă consolez cu gândul că nimic din lumea asta n-a scăpat de îndoiala ta. E-adevărat că judecăm totul cu mintea, dar nu uita că trăim graţie inimilor noastre. Tu, de pildă, în ciuda atitudinii tale sceptice, iubeşti, intri în relaţii cu oamenii şi contribui în felul tău la viaţa politică a ţării. În spatele fiecăruia din aceste aspecte se află un principiu – conştient sau inconştient– cel puţin la fel de

puternic ca şi credinţa. Arta exprimă şi ea lumea în care trăiesc oamenii. În plus, există scriitori care au contribuit prin cărţile lor la confruntarea mondială de idei, arta devenind în felul acesta unul din instrumentele importante ale luptei ideologice la nivel mondial... Nu, cu siguranţă, arta şi literatura nu pot fi o activitate lipsită de seriozitate şi temei!

Pledoarie pentru artă sau pentru valoarea artistului?
Dacă vânzătorul de seminţe ar avea posibilitatea să-şi exprime opiniile sale, fără îndoială că şi el s-ar strădui să demonstreze cât de important este rolul său în viaţa oamenilor. Orice lucru îşi are măsura valorii sale! Câte milioane de oameni îşi dau ultima suflare în clipa asta? în acelaşi timp, se înalţă plânsul unui copil care şi-a pierdut o jucărie sau glasul unui îndrăgostit care-şi destăinuie nopţii şi universului durerea inimii sale... Să rid sau să plâng?...

— Te-ai referit la lupta ideologică, la confruntarea mondială de idei, începu Kamal după o clipă de ezitare. Dă-mi

voie să-ţi spun că e prezentă peste tot şi că ea se reflectă în miniatură până şi în familia mea; am un nepot cu Fraţii
Musulmani şi altul – fratele celui dintâi – cu comuniştii!

— Mai devreme sau mai târziu ea trebuie să se manifeste în fiecare casă. Noi nu mai trăim închişi într-un şip!
Tu nu te-ai gândit niciodată la lucrurile astea până acum?

— Am citit despre comunism când am pregătit un articol despre filosofia materialistă.. Am citit cărţi întregi până şi despre fascism şi despre nazism.

— E foarte bine că citeşti, dar nu-i de-ajuns! Trebuie să şi înţelegi! Un istoric fără istorie!... Aş vrea să socoteşti ziua în care ai să renunţi la această atitudine drept fericita sărbătoare a renaşterii tale.

Kamal fu de-a dreptul indignat de replica amicului său; pe de o parte pentru că era o critică usturătoare, iar pe de altă parte pentru că afirmaţia nu era lipsită de adevăr.

— Dar nici comunistul, nici fratele musulman din familia mea nu cunosc nici de departe adevărata faţă a lucrurilor în care cred, răspunse Kamal ignorând ultima remarcă a lui Riyad.

— Credinţa este voinţă, nu ştiinţă! Chiar şi cel mai umil creştin din zilele noastre ştie despre creştinism mai multe lucruri decât au ştiut mucenicii la vremea lor. Şi sunt convins că la fel stau

lucrurile şi la voi în islam…

— Dar tu, personal, crezi în vreuna dintre doctrinele astea?

— Fără îndoială că nu pot să am decât dispreţ pentru fascism, nazism şi pentru toate sistemele dictatoriale, ocoli Riyad răspunsul direct. Cât despre comunism, el mi se pare a fi singurul sistem capabil să făurească o lume lipsită de tragediile generate de divergenţele rasiale şi religioase şi de conflictele de clasă. Numai că pe mine mă interesează în primul rând arta mea.

— Bine, dar islamul a creat lumea asta, despre care vorbeşti tu, cu mai bine de o mie de ani în urmă, glumi
Kamal.

— Islamul este o religie şi comunismul – o ştiinţă.
Apoi adăugă, zâmbind: Şi pe urmă noi n-avem de-a face cu islamul, ci cu musulmanii…

Strada Fu'ad era destul de aglomerată, în ciuda frigului.

— Ce părere ai de-o cină cu macaroane şi-un vin bun?
Îl întrebă Riyad, oprindu-se brusc.

— Nu beau în localurile cu multă lume. Dacă n-ai nimic împotrivă, ţi-aş propune să mergem la cafeneaua
Ukaşa.

— Cum de poţi fi atât de sobru? întrebă Riyad Qildis, ascunzându-şi zâmbetul şi nedumerirea. Ochelari, mustaţă şi tradiţii! Ţi-ai eliberat mintea de toate cătuşele, dar trupul tău continuă să fie ferecat în fiare. Dacă mă uit bine la tine, cred c-ai fost special creat pentru a fi dascăl.

Aluzia la înfăţişarea lui îi aminti un incident neplăcut.
La aniversarea zilei de naştere a unui coleg, toţi cei prezenţi băuseră în neştire, până când unul dintre ei începuse să se zgâiască la nasul şi la scăfârlia lui, făcând glume pe seama lor şi stârnind râsul general. De câte ori îşi amintea treaba asta, nu putea să nu se gândească la Aida şi la zilele de demult. De fapt, povestea nasului său este creaţia
Aidei. Dar lucrul cel mai trist este că iubirea se stinge încetul cu încetul şi nu mai lasă în urma ei decât aceste relicve jalnice.

— Hai să bem un vis şi să schimbăm câteva cuvinte despre arta nuvelei! insistă Riyad, apucându-l de braţ. Şi pe urmă ne strecurăm cu fereală în casa Galilei din uliţa
El-Gawhari, iar dacă tu îi zici „tuşă", eu am să-i zic
„lele"…

24

Casa din Es-Sukkariyya era într-o mare vânzoleală; cel puţin aşa părea după apartamentul lui Abd el-Mun’im Şawkat. În jurul patului Na’imei din dormitorul elegant se îngrămădiseră Amina, Khadiga, Aişa, Zenoba şi o felceră, iar în salon se adunaseră pentru a-i ţine de urât lui Abd el-Mun’im tatăl său Ibrahim, fratele său Ahmad. Yasin şi Kamal.

— Trebuie să-ţi faci socotelile de-aşa manieră încât următoarea naştere să nu mai aibă loc în preajma examenelor, îl avertiză Yasin pe nepotul său, cu obişnuitul lui ton hazliu.

Era spre sfârşitul lunii aprilie. Abd el-Mun’im părea pe cât de obosit şi agitat, pe atât de fericit, în ciuda ţipetelor ascuţite ale viitoarei mame, ce răzbăteau în valuri din spatele uşii.

— Este istovită, sărmana de ea! şopti Abd el-Mun’im. Nu mai avea nicio picătură de sânge în obraji!…

— E ceva obişnuit, bombăni Yasin, vrând să-l liniştească. Toate femeile sunt la fel…

— Mi-aduc şi-acum aminte de naşterea Na’imei, adăugă şi Kamal, zâmbind. N-a fost deloc uşor pentru Aişa, care a suferit cumplit. Dacă nu mă înşel, şi-atunci am aşteptat tot în salonul ăsta, împreună cu răposatul Khalil.

— Să înţelegem din ce-ai spus că şi chinurile naşterii sunt ereditare? întrebă Abd el-Mun’im.

— La El se află salvarea! murmură Yasin, arătând cu degetul în sus.

— Am adus o felceră bine cunoscută în cartierul nostru, se apucă Abd el-Mun’im să le explice. Mama înclina s-o aducem pe moaşa care a asistat naşterea noastră, dar eu am insistat s-o chemăm pe felceră, care-i mult mai curată şi mai pricepută.

— Bine-ai făcut, chiar dacă naşterea depinde până la urmă numai de grija lui Allah!… se încăpăţână Yasin s-o ţină pe-a lui.

— Chinurile facerii au început înainte de faptul zilei şi acum trebuie să fie trecut de ora cinci, aprecie Ibrahim Şawkat, aprinzându-şi o nouă ţigară. Mai e puţin şi se întunecă… Şi este atât de subţire! Ca o umbră, sărmana de ea! Domnul s-o ajute!…

Pe urmă îşi petrecu privirea leneşă peste cei de faţă, oprindu-se

mai stăruitor asupra băieţilor, Abd el-Mun'im şi Ahmad.

— Ce bine-ar fi dacă omul ar ţine minte chinurile care i-au însoţit venirea pe lume! declară Ibrahim, parcă reproşându-le celor doi tineri.

— Cum să ţină minte fătul aşa ceva, tată?! se minună Ahmad.

— Dacă vrei să-ţi arăţi recunoştinţa, nu trebuie să te bizui numai pe memorie, răspunse tatăl pe un ton mustrător, cu faţa din ce în ce mai întunecată.

Ţipetele se întrerupseră şi peste camera închisă se aşternu tăcerea. Toate capetele se îndreptară întrebătoare spre uşă. Într-un răstimp, Abd el-Mun'im simţi că-şi pierde răbdarea şi se ridică brusc de pe scaun, se apropie de uşă şi îndrăzni să ciocăne uşor. Când se ivi faţa plină a Khadigăi, o întrebă din ochi ce se întâmplă şi încercă să-şi vâre capul înăuntru, dar ea întinse palma şi-l opri:

— Allah n-a îngăduit încă liniştea...

— Bine, dar a trecut atâta timp! Poate că n-a venit încă sorocul!?

— Felcera ştie mai bine decât noi. Liniştеşte-te şi roagă-te ca totul să se termine cu bine!

Uşa se închise şi tânărul se întoarse dezamăgit la locul lui, alături de tată-său, care se simţi dator să-i justifice agitaţia:

— Trebuie să fim îngăduitori cu el, căci asta este prima naştere la care ia parte...

Kamal scoase din buzunar ziarul *Al-Balagh*[109], îl despături tacticos şi începu să-l răsfoiască, încercând să-şi omoare nerăbdarea.

— Rezultatele finale ale înfruntării electorale au fost anunţate la radio, zise Ahmad. Apoi, zâmbind ironic: Ce farsă!

— Şi câte locuri au câştigat *wafd*iştii? întrebă tată-său cu aceeaşi voce plată şi indiferentă.

— Parcă treisprezece, dacă mi-aduc bine aminte... Pe urmă, adresându-se lui Yasin: Probabil că dumneata te bucuri, unchiule,

---

109 Adli Yakan a alcătuit un „cabinet de încredere" în martie 1921, care a purtat tratative cu englezii în legătură cu relaţiile egipteano-britanice în urma Primului Război Mondial, în timpul tratativelor purtate la Londra, cabinetul a fost condus de Abd el-Khaliq Sarwat, ministru de Interne. Saad Zaghlul a acuzat acest cabinet de trădare a intereselor naţionale şi, la 5 decembrie 1921, primul ministru a fost nevoit să-şi prezinte demisia. Cei doi oameni politici au mai condus sau au mai făcut parte şi din alte cabinete.

pentru Ridwan...

— Nu văd de ce-ar trebui să mă bucure sau să mă intereseze toată povestea asta, de vreme ce el nu e nici ministru, nici deputat, îngăimă Yasin, ridicând din umeri cu indiferenţă.

— *Wafd-iştii* şi-au închipuit că a trecut vremea măsluirii alegerilor, se amestecă Ibrahim Şawkat cu un zâmbet şters în colţul ochilor. Dar Şihab ed-Din e mai ticălos decât frate-său!

— Se pare că ceea ce ar trebui să fie excepţie a devenit regulă în Egipt, adăugă Ahmad cu indignare.

— Chiar şi En-Nahhas şi Makram au fost înfrânţi în alegeri. Nu vi se pare că e prea cu ochi şi cu sprâncene?

— Dar nimeni nu poate nega că s-au purtat mizerabil şi că au dovedit o totală lipsă de politeţe faţă de rege, protestă Ibrahim Şawkat, mânios. Regii au şi ei demnitatea lor! Nu aşa se cârmuiesc treburile!

— Ţara are şi ea nevoie, din când în când, şi de astfel de gesturi de impoliteţe faţă de rege! Numai aşa poate că

1. În traducere, *Comunicatul.*

O să se mai trezească şi ea din amorţeala îndelungată, îşi susţinu Ahmad părerea.

— Dar câinii vor s-o împingă înapoi spre o guvernare absolută sub paravanul unui parlament alcătuit prin alegeri măsluite, întări şi Kamal. Şi în cele din urmă o să ne trezim că Faruq a devenit mai samavolnic decât Fu'ad!

Şi – lucrul cel mai regretabil! – toate astea se întâmplă în numele patriei!

— Kamal i-a iubit în copilărie pe englezi. Întocmai ca Sabin, Adli, Sarwat1 şi Haydar... Dar cu trecerea timpului se pare că a devenit şi el *wafd*-ist, zise Yasin râzând, ca şi cum ar fi vrut să tălmăcească vorbele fratelui său.

— Alegeri măsluite! insistă Kamal, privind mai ales la Ahmad, fără să dea atenţie vorbelor lui Yasin. Toată ţara ştie că au fost măsluite! Şi totuşi, rezultatele lor au fost recunoscute în mod oficial şi ţara e cârmuită în numele lor. Asta înseamnă că poporul este perfect conştient de faptul că deputaţii sunt nişte hoţi care au dobândit locurile în parlament prin fraudă... Şi că miniştrii sunt nişte impostori care au ajuns în cabinet prin înşelăciune, că autorităţile şi guvernul sunt prin urmare mituite şi că hoţia, falsul şi impostura au ajuns la rang de lege. Şi în cazul ăsta trebuie să-i fie iertat omului de rând dacă a ajuns să nu mai creadă în niciun

fel de principii şi norme morale, ci numai în fals şi oportunism!

— Lasă-i să cârmuiască! tună Ahmad, înflăcărându-se. Tot răul e spre bine! E preferabil ca poporul să fie astfel

umilit, decât să fie păcălit de un regim în care şi-a pus toată încrederea şi apoi să constate că speranţele i-au fost înşelate! Am meditat îndelung la treaba asta şi am ajuns la concluzia că merită să salutăm şi guvernele tiranice, de felul celor conduse de Muhammad Mahmud şi Ismail Sidqi…

— Tu ce părere ai? îl chestionă Kamal pe Abd el-Mun'im, când băgă de seamă că tânărul e prea mohorât şi îngrijorat.

— Azi mă mulţumesc să ascult… zise Abd el-Mun'im, cu un zâmbet încremenit.

— Trebuie să fii şi tu puţin mai vesel, că altfel viitorul moştenitor se răzgândeşte şi se întoarce de unde a venit, bălmăji Yasin, râzând forţat, cu gura până la urechi.

Apoi făcu un gest nerăbdător din care Kamal înţelese că e gata să inventeze un pretext pentru a-i părăsi. Era vremea când se întâlnea de obicei cu prietenii la cafenea şi nimic nu l-ar fi putut face să renunţe la petrecerea de fiecare seară. Kamal îşi zise că n-are rost să mai rămână nici el şi aştepta cu nerăbdare ca Yasin să facă primul pas. Dar tocmai în clipa aceea, Na'ima urlă ca din gură de şarpe; era un ţipăt sfâşietor care ascundea în el toate spaimele ce sălăşluiau în adâncul sufletului omenesc. Urmă apoi o cascadă de ţipete la fel de violente. Şi din nou se făcu linişte şi toate capetele se întoarseră temătoare spre uşa dormitorului.

— Să sperăm că au fost ultimele, şopti Ibrahim, implorator.

Aşa să fie? Nici vorbă! Strigătele continuară exasperant şi chipul lui Abd el-Mun'im începu să pălească. Din nou se aşternu liniştea, dar numai pentru scurtă vreme.

Acum erau adevărate vaiere. Porneau dintr-un gâtlej răguşit, care părea că se luptă cu moartea. Yasin îşi dădu seama după înfăţişarea lui Abd el-Mun'im că nu mai poate suporta. Încercă să-l îmbărbăteze:

— Aşa e de când lumea şi pământul! E un lucru obişnuit pentru o naştere mai grea.

— Mai grea, mai grea! repetă Abd el-Mun'im terorizat. Da' de ce trebuie să fie atât de grea?

Uşa se deschise şi imediat se ivi Zenoba. Toţi ochii se ridicară întrebători spre ea. Se apropie de Yasin şi se opri la un pas de el,

vorbind precipitat:

— Totul este în regulă, dar pentru mai multă siguranţă felcera a cerut să-l chemaţi şi pe doctorul Sayyid Muhammad.

— Fără îndoială că situaţia cerea să-l aducem şi pe doctor, se bâlbâi Abd el-Mun'im, sărind în picioare. Spune-mi ce-i cu ea?!

— Totul e în regulă, repetă Zenoba cu un ton ce voia să pară liniştit şi sigur. Dar ca să nu ne facem niciun fel de griji, fugi şi cheamă-l pe doctor!

Abd el-Mun'im alergă la el în cameră, îşi aruncă ceva pe umeri şi ieşi cu inima strânsă, urmat de Ahmad.

— Ce se întâmplă? insistă Yasin.

— Este extenuată, sărmana de ea! răspunse Zenoba şi pe chipul ei se putea citi pentru prima oară teama. Allah s-o ajute!

— Şi felcera ce spune?

— A cerut să vină doctorul urgent! adăugă Zenoba grăbită, apoi dispăru din nou în dormitor, lăsând în urma ei o trenă apăsătoare de nelinişte.

— Doctorul ăsta o fi stând departe? se pomeni Yasin întrebând.

— În blocul din El-Ataha, în care se află şi cafeneaua ta, explică Ibrahim Şawkat.

Iarăşi se înălţă un ţipăt şi limbile amuţiră. Când o să vină doctorul? Un alt ţipăt la fel de sfâşietor. Încordarea ajunsese la paroxism.

— Dar ăsta-i glasul Aişei! remarcă Yasin înspăimântat.

Îşi ciuliră urechile şi recunoscură îndată vocea Aişei.

Înţelegând că înăuntru se petrec lucruri ciudate, Ibrahim alergă spre dormitor şi porni să izbească în uşă cu putere.

Deschise Zenoba cu faţa galbenă şf împietrită.

— Ce-i cu voi? întrebă el cu ochii holbaţi peste măsură.

Ce s-a întâmplat cu Aişa *hanem*? N-ar fi mai nimerit să iasă din cameră?

— Nu… ezită Zenoba, înghiţind în sec. Situaţia e foarte gravă, *şi* Ibrahim…

— Ce s-a întâmplat? Spune odată!

— Ne-am pomenit pe neaşteptate că ea… Ooh, priveşte!

Într-o clipită cei trei bărbaţi erau în uşă şi se holbau încremeniţi. Na'ima era acoperită până sub bărbie. Mătuşa, bunica şi felcera se aşezaseră în jurul ei în pat, în vreme ce mamă-sa rămăsese în picioare în mijlocul camerei, privind îngrozită, cu faţa răvăşită ca şi cum şi-ar fi pierdut minţile. Na'ima ţinea ochii închişi; toracele i

se ridica şi cobora convulsiv, în vreme ce restul trupului îi încremenise, iar faţa căpătase o paloare cadaverică.

— Doctorul! strigă felcera în gura mare.

— Doamne, Doamne!... îngăimă Amina.

— Na'ima, întoarce-te la mine! bolborosi Khadiga înspăimântată.

Aişa, în schimb, nu scotea niciun cuvânt, de parcă chestiunea n-ar fi interesat-o.

— Ce se întâmplă aici? întrebă Kamal. Ce se întâmplă?
Repetă întrebarea uluit, întorcându-se spre fratele lui.

Dar nu primi niciun răspuns. Ce naştere grea! îşi petrecu privirile de la Aişa la Ibrahim şi pe urmă la
Yasin. Simţi apoi brusc cum îşi pierde curajul pe măsură ce întrezărea nenorocirea dincolo de vorbele fără nicio noimă.

Apoi dădură cu toţii buzna în cameră. Nu mai era o sală de naştere. Dacă ar fi fost aşa, n-ar fi cutezat să intre. Aişa era complet pierdută, dar nimeni nu-i adresă un cuvânt. Na'ima deschise ochii stinşi şi făcu o mişcare, ca şi când ar fi vrut să se ridice. Bunica o sprijini, ajutând-o să se ridice puţin şi o îmbrăţişă cu căldură.

— Mamă... eu mă duc... mă duc... îngăimă cu glas stins, după ce oftă adânc.

Capul îi alunecă apoi pe pieptul bunicii şi camera se umplu de vaiere. Khadiga începu să se plesnească peste obraji cu amândouă palmele, Amina rosti *şahada*[110], iar ochii Aişei rămaseră ţintă la fereastra ce dădea spre
Es-Sukkariyya.

— De ce, Doamne? porni ea să bocească, iar glasu-i sugrumat aducea cu horcăitul dinaintea morţii. Ce faci.
Doamne?... De ce?... Pentru ce?... Vreau să pricep şi eu...

Ibrahim Şawkat se apropie de ea şi-i întinse mâna, dar ea o respinse cu o mişcare bruscă, urlând îngrozită:

— Să nu mă atingă nimeni!... Lăsaţi-mă!... Lăsaţi-mă în pace!...

Continuă cu voce răguşită, aruncându-le priviri vrăjmaşe:

— Ieşiţi, vă rog! Nu-mi spuneţi nimic!... Credeţi că vorbele voastre ar mai putea folosi la ceva?... Vorbele nu-mi mai folosesc la nimic! După cum vedeţi, Na'ima s-a petrecut din lumea asta. Era tot ce-mi mai rămăsese!...

---

110 Formulă sacramentală musulmană constînd în mărturisirea credinţei într-un singur Dumnezeu.

Acum nu mai am nimic pe lume... Plecaţi, vă rog!...

.

Înserarea împăienjenise oraşul când Yasin şi Kamal porniră cu paşi şovăielnici spre casa din Bayna el-Qasrein.

— Îmi vine neînchipuit de greu să-i dau tatei o asemenea veste, mormăi Yasin într-un târziu.

— Aşa e! încuviinţă Kamal, ştergându-şi lacrimile.

— Nu mai plânge! Te rog, nu mai plânge! Simt că nici pe mine nu mă mai ţin puterile!...

— Am ţinut atât de mult la ea! şopti Kamal, oftând. Nu pot să cred! îmi pare atât de rău!... Şi de ea, şi de biata
Aişa!...

— Asta-i nenorocirea cea mai mare!... Aişa! Toţi o să uităm, numai ea nu va uita niciodată!

„Toţi o să uităm! Nu ştiu dacă am să uit vreodată chipul ei, cu toate că am o experienţă extraordinară în materie de uitare! Uitarea ar fi o mare binefacere, dar esenţial rămâne să-şi poată oferi balsamul!”

— Am fost destul de pesimist când s-a măritat, începu
Yasin cu glas tremurat, nemaiputând suporta tăcerea.
Dacă ţi-aduci aminte, doctorul i-a prezis în ziua când s-a născut că inima n-o s-o ajute mai mult de douăzeci de ani! Şi cred că n-a uitat nici tata prevestirea asta...

— Eu nu ştiam aşa ceva... Mie nu mi-a spus nimeni!
Oare Aişa ştia?

— Nu! E o poveste veche... Nu i-ar fi folosit la nimic.
Voia lui Allah trebuie să se împlinească.

— Câte nenorociri a trebuit să suporte biata Aişa!

— Într-adevăr, e tare nefericită sărmana!

Ahmad Ibrahim Şawkat stătea aplecat asupra cărţii din faţa lui, în sala de lectură a facultăţii. Nu mai rămăsese până la examene decât o săptămână. Era cufundat în citit, când simţi pe cineva intrând în sală şi aşezându-se chiar în spatele lui. Se întoarse curios şi privirea lui o descoperi pe Alawiyya Sabri. Chiar ea! Probabil că a cerut o carte şi aşteaptă să i se aducă. Privirea lui întâlni într-o fulgerare ochii ei mari şi negri. Reveni la cartea de pe masă cu inima îmbătată de fericire. Fără îndoială că-l
cunoaşte, cel puţin din vedere. Trebuie să ştie şi că e îndrăgostit de ea; astfel de lucruri nu pot rămâne multă vreme ascunse. Îl surprinsese de mai multe ori, fie în sălile de cursuri, fie în parcul

El-Orman[111], trăgând cu coada ochiului spre ea. Nu se mai simţea în stare să se concentreze pentru a urmări firul lecturii; bucuria lui întrecea orice închipuire. Nu se putuse apropia de ea în cursul anului pregătitor, dar se mângâia cu gândul că va reuşi s-o cunoască în anul următor, mai ales că aflase de opţiunea ei pentru specializare în domeniul sociologiei.
Nu stătuse niciodată atât de aproape de ea ca acum, ferit de ochii indiscreţi ai colegilor. Se simţi ispitit să se ridice şi să meargă până la rafturile cu cărţi sub pretextul consultării unui dicţionar şi în drumul lui s-o salute. Privi înjur şi constată că în sală nu se aflau decât câţiva studenţi răzleţi – îi puteai număra pe degete –, risipiţi ici şi colo.

Îşi luă inima în dinţi şi se ridică fără să mai stea pe gânduri. O luă pe culoarul dintre mese, iar când ajunse în dreptul ei şi ochii li se întâlniră în treacăt, o salută înclinându-şi capul politicos. Îşi dădu seama după chipul ei că nu se aşteptase la o astfel de surpriză, dar îi răspunsese la salut cu un semn discret şi apoi continuase să privească drept înainte. Se întrebă dacă nu cumva greşise. Dar de ce să greşească? Sunt colegi de un an de zile şi este de datoria lui să o salute, şi mai ales dacă se trezesc faţă în faţă ca acum, într-un loc unde nu-i vede aproape nimeni, îşi continuă drumul cu pas liniştit şi se opri la rafturi;
luă un volum dintr-o enciclopedie, pe care se porni să-l răsfoiască la întâmplare, fără să vadă un cuvânt. Satisfacţia pentru răspunsul ei nu avea margini. Are o expresie atât de distinsă! Ahmad rămase într-o stare de extaz, uitând pentru un timp de tot ce-l lega de lume. După toate aparenţele, pare să fie „de neam”, cum se zice. Îl cuprinse o umbră de teamă la gândul că în realitate ea s-ar putea să fi moştenit aroganţa neamului ei şi că doar buna-cuviinţă o obligase să-i răspundă. Dacă va fi nevoie, o să-i destăinuie că şi el se trage tot dintr-o familie aleasă. Da’
ce, familia Şawkat nu e „de neam”? Sigur că da! Are şi ceva acareturi! într-o bună zi o să se trezească şi cu o rentă frumuşică, în afară de salariu. Zâmbi ironic, din colţul buzelor. Rentă... salariu... neam... Şi cu principiile ce-o să facă? Ce-o să se întâmple cu ele? La gândul ăsta simţi un fel de jenă. Dar inima e atât de capricioasă; ea nu ţine seama de principii. Oamenii uită complet de principii când vine vorba de dragoste şi de căsătorie. Toţi se adaptează la partenerii de viaţă, întocmai ca nişte călători

111 Mic parc cu plante exotice situat în faţa Universităţii Cairo.

prin ţări străine care trebuie să vorbească limba acestora pentru a supravieţui. Şi, la urma urmei, clasele şi proprietatea sunt două realităţi pe care nu le-a inventat nici el, nici tatăl şi nici chiar bunicul lui. Nu se face el vinovat de existenţa lor. Ştiinţa şi lupta sunt în stare să şteargă aceste bazaconii şi absurdităţi care-i despart pe oameni.

S-ar putea să se schimbe sistemul claselor sociale, dar cum va fi el în stare să schimbe adevărul că aparţine unei familii cu venituri destul de frumoase?! Şi, la urma urmei, principiile democratice nu vin defel în contradicţie cu o iubire aristocratică! Cea mai bună dovadă este că însuşi
Marx s-a căsătorit cu Jenny von Westwalen, nepoata ducelui de Brunswick. I se zicea „fermecătoarea prinţesă”
şi „regina dansului”. Alawiyya va fi poate şi ea o altă prinţesă fermecătoare, iar dacă ar dansa, ar putea fi şi o altă regină a dansului. Puse tomul la locul lui şi se întoarse, desfătându-şi privirile cu minunata imagine pe care i-o oferea frumoasa fată, atât cât o putea zări: spatele drept, gâtul lung şi delicat, arcuit, ceafa umbrită de părul brun strâns într-un coc mare. Simţi cum îi invadează toate gândurile când trecu pe lângă ea cu pas elastic, revenind la locul său. Dar numai după câteva clipe auzi paşii ei uşori apropiindu-se fără zgomot. Tresări şi se întristă la gândul că ar putea pleca şi nu mică îi fu mirarea când îşi întoarse capul şi o văzu venind spre el. Ajunsă în dreptul mesei lui, se opri puţin încurcată. Tot nu-i venea să-şi creadă ochilor.

— Iartă-mă, te rog! începu ea, ezitând. Tu ai toate cursurile de istorie?

— Bineînţeles! îi răspunse, fără să stea pe gânduri niciun moment şi sări în picioare, luând poziţia de drepţi ca un soldat.

— Eu nu l-am putut urmări prea bine pe profesorul englez şi mi-au scăpat o serie de lucruri importante, explică ea, de parcă ar fi vrut să-şi ceară scuze. Nu consult bibliografia decât pentru disciplinele în care urmează să mă specializez. Nu-mi ajunge timpul s-o mai parcurg şi pentru celelalte materii.

— Înţeleg… Sigur… înţeleg…

— Am auzit că ai nişte notiţe foarte bune şi că le-ai mai împrumutat şi altor colegi ca să şi le completeze pe-ale lor.

Aşa este! Dacă socoteşti că-ţi pot fi de folos, mâine ţi le aduc!

— Îţi mulţumesc mult de tot! Apoi, zâmbind: Să nu-ţi faci o părere greşită despre mine. Nu sunt comodă, dar cunoştinţele

mele de engleză sunt de un nivel mediu…

— Nu-i nimic! Cunoştinţele mele de franceză sunt chiar sub nivelul mediu… Poate că voi avea şi eu nevoie de ceva… Dar iartă-mă, poftim, ia loc! Poate te interesează cartea asta. O introducere în sociologie…

— Îţi mulţumesc! Am consultat-o de mai multe ori.

Ziceai că franceza ta e sub nivelul mediu. Nu vrei notiţele mele de psihologie?

— Ţi-aş rămâne foarte îndatorat dacă ai putea să mi le împrumuţi, răspunse el fără să şovăie.

— Atunci, ne-am înţeles! Mâine facem schimb de notiţe.

— Cu plăcere! Dar, iartă-mă, majoritatea cursurilor la secţia de sociologie vor fi în engleză…

— Deci ştiai că am ales secţia de sociologie? se prefăcu ea mirată, ascunzându-şi zâmbetul.

Surâse şi el, încercând să-şi ascundă încurcătura. Îşi dădu seama că-l luase gura pe dinainte.

— Da! răspunse destul de sigur pe el, ferindu-se să dea alte explicaţii.

— Şi prin ce întâmplare ai aflat?

— Am întrebat şi eu, pur şi simplu…

Îşi strânse buzele de carmin şi spuse hotărâtă, ca şi când n-ar fi auzit răspunsul lui:

— Deci, mâine facem schimb de notiţe.

— Mâine dimineaţă!

— La revedere şi-ţi mulţumesc!

— Sunt încântat! La revedere!

Oare admiraţiei pe care o descoperise în privirile lui sau nevoii de notiţe? Nu i se oferise niciodată până atunci prilejul să stea de vorbă cu ea. Tot timpul o întâlnise în compania colegelor. Asta a fost prima ocazie fericită care i-a permis să-i vorbească. Şi iată că a dobândit ca prin miracol lucrul la care râvnise atât de mult. Un cuvânt rostit de buzele fiinţei dragi poate să facă din lucrurile cele mai banale adevărate minuni.

Rămase în picioare şi nu se aşeză decât după ce fata dispăru în spatele uşii. Îşi dădu seama că ochii curioşi ai câtorva dintre studenţii din sală îi urmăriseră tot timpul, dar nu le dădu nicio atenţie, căci nu-şi putea reveni din beţia fericirii. Apropierea asta neaşteptată s-o fi datorând

Yasin arăta destul de neliniştit. Se prefăcuse îndelung că nu-l

interesează nimic – nici gradaţie, nici salariu, nici chiar guvernele care vin şi se duc întruna. Simulase indiferenţa nu numai faţă de ceilalţi funcţionari, ci şi faţă de el însuşi. Cât o să câştige în plus dacă va fi avansat la categoria a şasea? Doar două lire pe lună! Mai nimic în comparaţie cu ce-a pierdut el! Se zice că din referent ar putea deveni şef de birou. Dar pe Yasin nu l-a interesat niciodată să ajungă şef! Lucrul care-l neliniştea pe el nu era avansarea în sine. Zbuciumul începuse când a aflat că
Muhammad *efendi* Hasan, şeful direcţiei şi soţul Zeynabei *umm* Ridwan, fusese chemat la ministrul adjunct. Printre funcţionarii de la registratură se zvonise atunci că ministrul îl invitase ca să-l consulte pentru ultima oară înainte de a semna lista avansărilor. Muhammad Hasan?! Cel care a luat-o de nevastă pe Zeynab după ce-a lăsat-o el!
Dacă n-ar fi fost la mijloc domnul Muhammad Iffat, n-ar fi avut nicio şansă! Se îndoieşte că omul ăsta ar putea să spună un singur cuvânt bun despre el! Când nu se mai afla nimeni în biroul directorului, alergă la telefon şi ceru
Facultatea de Drept. Era pentru a treia oară când lua legătura cu Facultatea şi-l căuta pe Ridwan.

— Alo! Ridwan? Sunt eu, tată-tău!…

— Noroc, tată! S-a aranjat, totul e în ordine! îi răspunse glasul de la celălalt capăt al firului, plin de încredere.

Fiul intervine pentru tatăl lui.

— Lista se semnează acum?

— Fii liniştit! Te-a recomandat ministrul în persoană.
Au vorbit cu el vreo câţiva deputaţi şi senatori şi le-a spus la toţi să n-aibă nicio grijă.

— N-ar fi mai bine să-i mai reamintească cineva?

— Nu mai e nevoie! Paşa m-a şi felicitat azi-dimineaţă.
Nu-mi mai fac niciun fel de griji.

— Îţi mulţumesc, băiete! La revedere!

— La revedere, tată! Felicitări, anticipat!

Lăsă receptorul şi când ieşi din birou dădu nas în nas cu Ibrahim *efendi* Fath Allah, colegul şi concurentul lui la postul propus pentru avansare, care venise să ia nişte hârtii. Se salutară destul de rece.

— Să socotim rivalitatea dintre noi ca şi cum ar fi o întrecere sportivă, Ibrahim *efendi*! i se adresă Yasin încrezător. Şi să primim rezultatul cu sânge rece!

— De acord, dar să fie o întrecere cinstită! îi răspunse celălalt, posomorât.

— Adică ce vrei să spui?

— Ştii foarte bine ce vreau să spun. Avansarea trebuie făcută pe merit şi nu prin intervenţii!

— Ciudată părere! Se poate dobândi ceva pe lumea asta fără intervenţii? Fiecare face tot ce poate şi-o să câştige cel mai norocos! îşi dădu Yasin părerea, prinzând aripi.

— Toată lumea ştie că am o vechime mult mai mare decât tine.

— Amândoi avem vechime. Un an în plus sau în minus nu mai contează.

— Aşa crezi? într-un an se nasc şi mor atâtea suflete.

— Se nasc şi mor, zici?! Fiecare cu soarta lui…

— Bine, dar competenţa?! Priceperea?…

— Competenţă? repetă Yasin stânjenit. Da' ce, noi construim aici poduri sau uzine electrice? Auzi, competenţă!
Crezi că trebuie să ai cine ştie ce ochi într-o activitate ca a noastră? Nişte conţopişti! Amândoi am terminat şcoala primară. În plus, eu sunt un om cult…

— Cult?!… râse ironic Ibrahim *efendi.* Hai salut, *şi*
Cultu'!… Te socoteşti un om cultivat pentru simplul motiv că ştii şi tu nişte versuri pe de rost? Sau pentru că te chinui să meşteşugeşti scrisorile direcţiei, de parcă ai da din nou examenul de primară la compunere? Ştii ce, mai bine hai s-o lăsăm baltă!…

După acest schimb de cuvinte foarte puţin prietenoase, cei doi se despărţiră şi Yasin se întoarse la masa lui. Era o încăpere spaţioasă şi înaltă, cu două rânduri de mese aşezate una în faţa celeilalte şi cu pereţii ticsiţi de rafturi cu dosare. Câţiva funcţionari erau cufundaţi în hârtii, iar ceilalţi se luaseră cu vorba şi trăgeau din ţigări pe îndelete.

— Fata mea îşi ia bacalaureatul anul ăsta, spuse destul de încet vecinul lui Yasin. O înscriu la Institutul Pedagogic şi-am scăpat de griji. Niciun fel de cheltuieli şi nicio bătaie de cap în privinţa slujbei după terminarea studiilor…

— E cel mai bun lucru, întări Yasin.

— Tu ce-ai hotărât în privinţa Karimei? îl descusu celălalt. Te-ntreb aşa, doar că veni vorba, câţi ani are fata?

— Merge pe unsprezece. Nicio grabă… Vara viitoare sper să ia examenul de primară. Apoi adăugă, numărând pe degete: Suntem în noiembrie. Exact peste şapte luni.

— Dacă reuşeşte la primară, o să reuşească şi la secundară. Astăzi, mai sigur eşti de fete decât de băieţi!

Secundară? La ce bun? Zenoba aşa ar vrea, dar el nu concepe s-o vadă pe fata lui mergând pe stradă cu sânii tremurând. Şi pe urmă, asta ar însemna să se înhame la cheltuieli serioase, nu glumă!

— În familia noastră fetele nu merg la secundară. De ce? Fiindcă n-avem nicio nevoie ca să intre în serviciu, să se întreţină singure…

— Astea mai sunt vorbe de rostit în anul 1938?

— Familia noastră o să le spună şi în 2038!…

— Ar fi mai cinstit să recunoşti că nu te ţine punga ca să cheltuieşti şi pentru ea, şi pentru tine! se amestecă în vorbă un alt glas, izbucnind în hohote. Ce să-i faci? E
tare greu şi cu cafeneaua din El-Ataba, şi cu taverna lui
Muhammad Ali, şi cu drăguţele… Lasă-mă pe mine cu poveştile! Ăsta-i adevărul, băiete!

— Domnul s-o aibă în pază! bolborosi Yasin, râzând prosteşte. Aşa cum am spus: clar şi hotărât! Fetele din familia noastră nu merg mai departe de primară.

Din ungherul îndepărtat de după uşa de la intrare se ridică o tuse seacă. Yasin privi fix la locul de unde venise sunetul şi rămase o clipă pe gânduri, ca şi cum şi-ar fi adus brusc aminte de un lucru important. Apoi se apropie tiptil de biroul celui care tuşise. Acesta nu-l simţi decât în clipa când ajunse lângă el şi tresări surprins.

— Mi-ai promis o reţetă, îi şopti Yasin, aplecându-se mult spre el.

— Ce-ai zis? întrebă omul jenat, ciulindu-şi urechile.

Yasin se înfurie pe bărbatul cam fudul de-o ureche, dar se sfii să vorbească mai tare. Numai că în clipa aceea se înălţă din mijlocul biroului un glas ostentativ:

— Pariez că se interesează iarăşi de reţetă. Reţeta aia cu care o să ne duci pe toţi la groapă.

Yasin renunţă şi se retrase înciudat.

— Să-ţi spun despre ce e vorba, ţipă în gura mare bărbatul fudul de-o ureche, fără să-i pese că-i stânjeneşte pe toţi. Iei nişte coji de mango şi le fierbi bine-bine, până ce se face un fel de sirop gros ca mierea. Iei în fiecare dimineaţă câte o linguriţă pe stomacul gol…

Râseră cu poftă, dar Ibrahim Fath Allah folosi prilejul pentru a-l înţepa din nou:

— Eu zic c-ar fi mai nimerit s-aştepţi până când o să iei categoria a şasea şi-o să vezi cum te întăreşti atunci…

— Crezi că foloseşte categoria la aşa ceva? întrebă Yasin râzând.

— Dacă ar fi vreo legătură între una şi alta, s-ar cădea ca *amm* Hasanein, omul nostru de serviciu, să fie numit ministru al învăţământului, grăi un altul.

— Fraţilor, omul ăsta e bun, e simpatic, e cumsecade, dar cam atât, urmă Ibrahim Fath Allah, plesnindu-şi palmele şi arătând spre Yasin. Când e vorba de treabă, nu mai face doi bani. Spuneţi voi dacă n-am dreptate?!

— Ai, n-ai, un lucru e sigur; un minut de muncă la mine face cât o zi întregă la tine, îl luă Yasin peste picior.

— Chestiunea e că directorul se arată destul de binevoitor cu tine şi că te bizui numai pe fiul tău, în vremurile astea tulburi.

— Nu numai în vremurile astea, ci întotdeauna am să fac aşa, continuă Yasin să-l necăjească. Astăzi mă bizui pe fiul meu, mâine – când o să vină *Wafd*-ul din nou la putere – îi am pe nepotu-meu şi pe tata… Pe când tu?…

Tu pe cine ai?

— Eu îl am pe Cel de Sus! răspunse celălalt, ridicând ochii spre tavan.

— Cel de Sus e şi-al meu. Nu este El stăpânul tuturor?

— Numai că El nu-i apără pe clienţii lui Muhammad Ali.

— Şi crezi că-i iubeşte mai mult pe cei cu meteahna afionului şi *manzul*[112]-ului?

— Nimic nu-i mai dezgustător pe lumea asta decât omul beat.

— Şi miniştrii şi ambasadorii beau vin. Nu-i vezi în ziare toastând? Dar ia spune-mi, ai văzut vreodată un om politic oferind la vreo ceremonie – de pildă cu ocazia semnării unui acord – o „porţie” de afion?!

— Sst! Tăceţi, măi oameni-buni, că altfel riscaţi să vă petreceţi timpul până la pensie la zdup, încercă să-i potolească vecinul lui Yasin, stăvilindu-şi cu greu râsul.

— Mă bagă la închisoare nevinovat, zău aşa! continuă Yasin, făcând semn cu capul spre rivalul său. Zice că ar avea o

112 Preparat narcotic specific egiptean.

vechime mai mare decât mine.

Muhammad Hasan se întoarse de la ministrul adjunct. Când apăru în birou, se aşternu tăcerea, toţi ochii pornind a-l urmări cu încordare. Trecu pe lângă ei fără să le dea nicio atenţie, deschise uşa smucit şi intră în biroul lui.

Rămaseră amuţiţi, uitându-se unul la altul cu nedumerire.

Fără îndoială că unul din cei doi împricinaţi este acum şef de birou. Dar care dintre ei o fi fost norocosul? Capul pleşuv se ivi într-un târziu prin uşa întredeschisă şi chemă cu un ton sec:

— Yasin *efendi*!

Trupul mătăhălos se ridică de pe scaun şi se îndreptă spre biroul directorului cu inima ticăind.

— Ai fost avansat la treapta a şasea, îi comunică acesta, măsurându-l cu dispreţ.

— Mulţumesc, domnule! răspunse Yasin cât putu de neutru, simţind că-şi iese din piele de bucurie.

— Dar trebuie să-ţi mărturisesc sincer că dacă nu erau intervenţiile, altcineva ar fi fost mai îndreptăţit decât dumneata la avansare şi-ar fi avut mai mulţi sorţi, continuă directorul cu o voce la fel de dispreţuitoare.

Yasin simţi că-şi iese din ţâţâni. Nu era prima dată când îşi pierdea cumpătul şi izbucnea furios împotriva omului din faţa lui.

— Intervenţii? repetă el, făcând pe nevinovatul. Nu pricep ce vreţi să spuneţi. Puteţi crede că se obţine vreun lucru – oricât de mare sau de mic ar fi el – fără intervenţii? A fost avansat vreun om în direcţia asta şi în tot ministerul, inclusiv dumneata, fără intervenţii?

— Destul… destul! se înfurie directorul. N-am avut din partea dumitale decât dureri de cap! Eşti avansat fără s-o meriţi şi tot dumneata te scandalizezi pentru o observaţie făcută pe bună dreptate. Felicitări! Felicitări, domnule! Numai că te rog să iei treaba în serios, fiindcă de-acum încolo eşti şef de birou, ai răspunderi!

Văzându-l pe director că bate în retragere, Yasin prinse curaj şi continuă cu aplomb:

— Sunt în slujbă de mai bine de douăzeci de ani şi de curând am împlinit patruzeci şi doi. Crezi că nu merit şi eu după toate astea categoria a şasea? Puştii o primesc

mediat ce-au intrat în serviciu după absolvirea Universităţii.

Până una-alta, important e să iei lucrurile în serios. Vreau să mă pot bizui pe dumneata ca pe oricare altul dintre colegi. Pe vremea când erai pedagog la Şcoala din En-Nahhasin, păreai un funcţionar serios şi dacă n-ar fi fost incidentul acela de pomină şi nu te-ai fi făcut de minunea lumii...

— E o poveste atât de veche şi nu cred că mai e cazul să se pomenească de ea, mai ales acum! sări Yasin ca ars. Tot omul greşeşte.

— Acum eşti bărbat în toată firea şi trebuie să înţelegi că, dacă nu ai o conduită corectă, n-o să te poţi achita de obligaţiile ce-ţi revin. În fiecare noapte chefuri! Cum vrei să mai fii odihnit şi apt de muncă a doua zi? Vreau ca direcţia să se poată bizui pe dumneata. Asta este ce vreau să-ţi cer şi când îţi spun toate lucrurile astea o fac de bună-credinţă!

— Nu admit nimănui să se amestece în viaţa mea particulară şi să spună vreo vorbă la adresa comportării mele! izbucni Yasin cu indignare. În afara ministerului sunt liber să fac ce doresc!

— Şi înlăuntrul lui tot aşa?!

— O să fac ceea ce fac toţi şefii de birou. Cât am lucrat până acum ajunge pentru toată viaţa!

Se întoarse la colegii lui afectând bună dispoziţie, cu toate că fierbea de furie. Când aflară vestea avansării, se grăbiră cu toţii să-l felicite.

— Fiu-său! şopti Ibrahim Fath Allah la urechea unui coleg. Abd er-Rahim Paşa Isa... Pricepi ce vreau să spun!...

27

Domnul Ahmad Abd el-Gawad se instalase într-un fotoliu mare în balconul zăbrelit şi privea când la strada din faţa lui, când la ziarul *Al-Ahram*[113], pe care-l întinsese în poală. *Ghilbab-ul* larg şi *taqiyya* lui păreau împestriţate din pricina punctelor de umbră şi lumină, pe care orificiile mici ale zăbrelelor le desenau, schimbându-le în permanenţă, după regulile unui joc capricios. Lăsase uşa salonului deschisă ca să poată auzi şi programul de la radio. Întreaga lui înfăţişare arăta că-l ajunseseră zilele; părea vlăguit şi neputincios, iar privirea grea din ochi trăda amărăciunea şi tristeţea renunţării. Părea că descoperă pentru prima oară în viaţa lui strada privită din balconul casei. N-o mai văzuse niciodată până atunci din locul acela, fiindcă nu stătuse în

113 în traducere, *Piramidele* — important cotidian egiptean fondat în anul 1875; continuă să apară şi astăzi.

casă decât în puţinele ceasuri de somn. Acum însă nu-i mai rămăsese altceva de făcut decât să asculte la radio şi să-şi plimbe privirile obosite în dreapta şi-n stânga prin orificiile grilajului.
Strada i se părea vie, amuzantă şi îmbietoare. Avea viaţa şi personalitatea ei, total deosebite de En-Nahasin – strada pe care o urmărise din prăvălie, vreme de o jumătate de veac. Dughenele lui Hasanein – frizerul, Darwiş– vânzătorul de *full,* El-Fuli – lăptarul, Buyumi – vânzătorul de siropuri şi Ali-Sari' – proprietarul micului bufet alcătuiau decorul specific al străzii. Toate dughenele erau cunoscute

ca fiind ale ei, iar strada era ştiută de toţi cu numele de
Strada celor Cinci Dughene: erau legate pe veci şi-aveau să rămână aşa în memoria trecătorului şi după ce vor fi dispărut.
Cam câţi ani or fi având oamenii ăştia? Frizerul
Hasanein e destul de vânjos încă, face parte din acei oameni pe care timpul anevoie reuşeşte să-şi lase urmele.
Dacă n-ar fi început să încărunţească, ar fi neschimbat.
Oricum, trebuie să fi trecut şi el de cincizeci de ani! Allah a fost destul de îndurător cu bărbaţii ăştia. Toţi sunt sănătoşi şi zdraveni. Dar Darwiş? Adevărat că e cam chelbos, dar nu l-am cunoscut niciodată altfel. A fost aşa dintotdeauna. Trebuie să aibă şi el acum vreo şaizeci de ani.
Dar e destul de viguros. Cam aşa trebuie să fi arătat şi eu la anii lui, dar acum am şaizeci şi şapte! Cum trec anii!…
M-am sfrijit atât de tare, încât a trebuit să-mi duc hainele la croitor ca să le micşoreze. Iar când mă uit la tabloul din dormitor, nici nu-mi vine să cred c-am fost aşa vreodată.
El-Fuli trebuie să aibă ceva mai puţin decât Darwiş, dar a ajuns mai rău decât toţi ceilalţi din pricina bolii de ochi.
Dacă nu i-ar da băiatul o mână de ajutor, nu ştiu cum s-ar mai descurca. Abu Sari' e moş de-a binelea! Moş, am spus?! Dar el continuă să lucreze! Niciunul dintre ei nu şi-a părăsit dugheana. Nu există belea mai mare decât să fii nevoit să laşi lucrul. Ce-ţi mai rămâne după aceea în afară să te târăşti prin casă de colo până colo şi să n-o mai părăseşti nici ziua, nici noaptea? Ce bine mi-ar prinde să ies şi eu măcar un ceas pe zi! Dar n-am de-ales! Trebuie să aştept ziua de vineri! Pe urmă, am nevoie şi de baston…
Şi de Kamal, ca să mă însoţească. Slăvit să fie Allah, stăpânul

lumilor! Buyumi e mai tânăr decât toţi ceilalţi. Şi cel mai norocos! El a început cu *umm* Maryam, în vreme ce eu am încheiat cu ea. A ajuns destul de bine. Neaşteptat de bine pentru el! Este proprietarul celui mai modern bloc din cartier. Aşa a fost să fie soarta casei domnului
Ridwan! La parter a deschis un restaurant luminat cu electricitate. Bărbatul devine norocos numai atunci când izbuteşte să păcălească o femeie! Slavă celui darnic şi înţelept! Toate se schimbă. Strada este acum asfaltată şi luminată cu becuri. Ţi-aduci aminte de vremurile când te întorceai târziu după miezul nopţii, bâjbâind prin beznă?
Dar ce nopţi erau acelea! Fiecare dugheană are acum electricitate şi aparat de radio, toate sunt noi în afară de mine. M-au ajuns zilele! Am şaizeci şi şapte de ani şi nu mai pot ieşi din casă decât o dată pe săptămână. Şi atunci, ca vai de lume: gâfâind, abia trăgându-mi sufletul. Inima!
Toate nenorocirile de la inimă mi se trag. Inima care a iubit, s-a veselit şi a cântat atâta vreme! Acum sunt legat de mâini şi de picioare; stau toată ziua în casă fără să pot schimba o vorbă cu cineva! „Iei picăturile astea, nu mai ieşi din casă şi respecţi întocmai regimul pe care ţi l-am recomandat!” Aşa îi poruncise doctorul. Bine, bine, şi dacă fac aşa, o să-mi redobândesc vigoarea? Măcar cât de cât din vigoarea de odinioară! „E bine că putem să oprim agravarea bolii şi să prevenim complicaţiile. Efortul sau mişcarea sunt deosebit de primejdioase”, îl avertizase doctorul. „Dar pentru ce ţii atât de mult să-ţi redobândeşti vigoarea?”, l-a întrebat apoi, râzând cu înţeles. Chiar, de ce oare? E un lucru trist, dar stârneşte şi râsul. „Aş vrea să mă pot mişca încolo şi încoace”, răspunsese într-o doară. „Fiecare vârstă cu bucuriile şi satisfacţiile ei. Te odihneşti, citeşti ziarele, asculţi la radio şi te bucuri de viaţă împreună cu familia dumitale. Vineri poţi să mergi la moscheea El-Husein, dar în niciun caz pe jos... Atât şi nimic mai mult!”, îl avertizase doctorul la sfârşitul discuţiei. Vrerea Celui de Sus! Şi când te gândeşti că Mitwalli
Abd es-Samad mai bate şi-acum uliţele! „Te bucuri de viaţă împreună cu familia”, zicea el. Dar şi Amina e toată ziua pe drumuri. S-a schimbat roata! Acum stau eu în balcon şi mă uit lung prin ochiurile grilajului, iar Amina colindă prin Cairo, din moschee în moschee. Kamal trece pe la mine doar din când în când, ca un musafir scump.

Aişa? Vai de sufletul ei! Aproape că nici nu-mi mai dau seama dacă trebuie s-o socotesc printre cei vii sau printre

morţi... Şi după toate astea, mai vor ca inima mea să se odihnească şi să se tămăduiască.

— Stăpâne...

Domnul Ahmad trăsări şi-şi întoarse privirea în direcţia de unde venise glasul, descoperind-o pe *umm* Hanafi purtând laviţa pe care se aflau sticluţa cu picături, o ceaşcă de cafea goală şi un pahar cu apă plin pe jumătate.

— Doctoria, stăpâne...

Veşmintele cernite ale acestei femei, care ajunsese să fie socotită dintre ai familiei, răspândeau mirosuri de bucătărie. Stăpânul luă paharul şi turnă în ceaşcă până la jumătate, desfăcu dopul sticluţei şi o înclină cu grijă, lăsând să se prelingă patru picături în apă. Faţa i se crispă înainte de a simţi gustul nesuferit al medicamentului.

Apoi dădu ceaşca peste cap, sorbind licoarea dintr-o singură înghiţitură.

— Sănătate, stăpâne!...

— Mulţumesc! Aişa unde-i?

— În dormitor, stăpâne. Allah să-i aline durerea!

— Spune-i să vină până la mine, *umm* Hanafi.

Fie în dormitor, fie pe terasă. La atât se mărginea lumea ei. Aparatul de radio îşi trimitea melodiile în văzduh fără să-i pese de durerile şi tristeţea familiei. Domnul

Ahmad fusese oprit să mai iasă din casă în urmă cu vreo două luni. De la moartea Na'imei trecuse un an şi patru luni. N-avusese încotro şi ceruse permisiunea fiicei sale să deschidă aparatul, căutând disperat ceva cu care să-şi omoare timpul. „Bineînţeles, tată!", răspunsese cu indiferenţă. „Şi îţi doresc să nu mai fie nevoie să stai în casă!"

Auzi un foşnet şi când se întoarse dădu cu ochii de fiica lui, îmbrăcată în negru de sus până jos, cu un văl cernit pe cap, coborât şi peste faţă, în ciuda zădufului din atmosferă.

Pielea ei albă avea o tentă vânătă, ciudată. Semnul suferinţei, sărmana de ea!

— Aşează-te pe un scaun, să stăm puţin de vorbă, o invită el cu blândeţe.

— Mă simt mai bine aşa, tată, zise ea rămânând în picioare.

În ultima vreme înţelesese că e mai nimerit să nu insiste nimeni s-o abată de la părerea ei.

— Ce făceai când te-am chemat?

— Ce să fac, tată? Ce-aş putea eu să fac? bâigui ea cu ochii în bagdadie.

— De ce n-o însoţeşti şi tu pe mamă-ta la lăcaşurile binecuvântate? N-ar fi mai bine decât să stai singură cuc în casa asta?

— Şi la ce bun să merg la lăcaşurile sfinte, tată?

Deschise ochii mari, mirându-se de vorbele ei, dar continuă la fel de calm:

— Ca să-l implori pe Allah să-ţi aline inima.

— Allah este aici în casă cu noi, răspunse Aişa prompt, ca la şcoală.

— Asta-i adevărat, dar ziceam că ar trebui să mai laşi şi tu schimnicia asta, Aişa. Mai mergi şi tu pe la sora ta, pe la vecini... încearcă să mai uiţi de necazuri!

— Nu suport să mai văd casa din Es-Sukkariyya şi n-am niciun fel de prieteni. Nu mai cunosc pe nimeni şi nu mai sufăr să văd pe nimeni.

— Aş vrea să fii mai îndurătoare cu tine şi să te interesezi cât de cât de sănătatea ta, insistă Ahmad, luându-şi cu regret privirile de la ea.

— Sănătatea mea? repetă ea, mirându-se.

— Da! întări Ahmad. Crezi că-ţi foloseşte la ceva doliul ăsta nesfârşit, Aişa?

— Dar nu văd la ce bun să trebuiască să mă mai îngrijesc de sănătatea mea atâta vreme cât nu mai am pentru ce trăi, tată!

— Nu se cade să vorbeşti aşa, fata mea! Răsplata lui
Allah va fi mare!

— Tocmai de aceea vreau să ajung mai degrabă la el, ca să-mi primesc răsplata asta... cuteză ea să-l înfrunte, plecându-şi capul, ca să-şi ascundă lacrimile. Oricum n-o să mai pot avea parte de ea pe lumea asta, tată!

Se retrase apoi încet, cu paşi uşori, dar când ajunse aproape de uşă se opri şi-l întrebă, ca şi cum şi-ar fi adus brusc aminte de ceva:

— Cum te simţi astăzi, tată?

— Slavă Domnului! Important e ca tu să fii sănătoasă.
Aişa, şopti el, zâmbind.

Aişa dispăru cu un foşnet, la fel de slab ca o adiere.
Cum ar putea el să aibă linişte în casa asta? Porni din nou să contemple strada şi ochii îi căzură asupra Aminei care se întorcea din preumblarea ei zilnică. Era îmbrăcată într-un pardesiu subţire şi-şi acoperise faţa cu un văl. Se mişca destul de anevoie. Îmbătrânise mult în ultima vreme.
Judecând după longevitatea maică-sii, s-ar fi cuvenit să fie şi ea mai vânjoasă, dar părea să aibă cel puţin zece ani peste cei şaizeci şi doi pe care-i împlinise. Trecu o bucată bună de vreme până când ajunse la el în cameră.

— Cum se simte stăpânul meu? întrebă cu glasul frânt.

— Dar tu cum te simţi? răspunse el, privind-o cu ochii măriţi. *Maşala, maşala*!' De azi-dimineaţă tot pe drumuri!
Mai poţi, oare?!

— I-am vizitat pe stăpânii tăi El-Husein şi Zeynab şi m-am rugat fierbinte pentru sănătatea ta şi a celorlalţi, murmură ea cu un zâmbet stins, încercând să-l înduioşeze şi să-i aline nemulţumirile.

Întoarcerea ei îi readuse liniştea în suflet. Se simţi din nou în siguranţă. Avea cu cine sta de vorbă şi de la cine să ceară orice, fără nicio sfială.

— Nu ţi se pare că exagerezi? Cum e cu putinţă să mă laşi de izbelişte atâta timp?

— Ai uitat că mi-ai îngăduit, stăpâne? Şi nici n-am lipsit cine ştie cât. N-o fac decât de nevoie, stăpâne… Ştii prea bine cât de mult avem nevoie să ne rugăm. L-am implorat să-ţi dea sănătate, ca să te poţi duce singur încoace şi-ncolo, aşa cum îţi doreşti. M-am rugat şi pentru
Aişa, sărmana!… Şi pentru ceilalţi…

1. Expresie cu valoare exclamativă, exprimând diverse nuanţe în funcţie de împrejurări (lit. „Ce va vrea Allah").

Apoi apropie un scaun şi se aşează lângă Ahmad.

— Ai luat picăturile, stăpâne? I-am atras atenţia lui *umm* Hanafi să nu te uite.

— Aş fi preferat să-i atragi atenţia în legătură cu ceva mai plăcut…

— Îţi doresc sănătate, stăpâne! Am ascultat la moschee o predică minunată, rostită de şeicul Abd er-Rahman. A
vorbit despre ispăşirea păcatelor şi ne-a explicat cum se pot şterge păcatele oamenilor. Vorbe nemaipomenit de frumoase, stăpâne. De-aş mai fi în stare să le ţin minte ca pe vremuri, ţi le-

aş povesti acum...

— Să ştii că umblatul ăsta te oboseşte. Ai faţa palidă... Mâine-poimâine ne trezim alergând după un doctor şi pentru tine.

— Doamne fereşte! Eu nu ies decât pentru a merge la *familia casei*[114]*...* Cum s-ar putea să mi se întâmple vreo nenorocire?... Era să uit, stăpâne, schimbă ea vorba, aducându-şi aminte brusc de ceva foarte important. Toată lumea vorbeşte despre război. Se zice că *Hikler* a invadat...

— Eşti sigură? întrebă Ahmad cu un interes sporit.

— Absolut sigură! Am auzit de-o sută de ori, nu o dată vorbele astea: *Hikler* a invadat... *Hikler* a invadat...

— Nu-i de mirare. Era chiar de aşteptat să se întâmple lucrul ăsta dintr-o clipă în alta, o asigură Ahmad, înălţând din umeri, cu un ton care lăsa să se înţeleagă că n-a aflat ceva nou.

— E departe de noi, stăpâne?

— Şi pomeneau doar numele lui Hitler? întrebă Ahmad nerăbdător, ignorând total întrebarea ei. N-au zis ceva şi despre Mussolini? N-ai auzit cumva şi numele ăsta?

— N-am auzit vorbindu-se decât despre *Hikler...*

Mă întreabă dacă e departe de noi... Cine ştie?... Cine mai ştie ce înseamnă astăzi aproape sau departe...

— Domnul să fie îndurător cu noi. Dacă-l auziţi pe vânzătorul de ziare strigând despre apariţia unui supliment la *Al-Balagh* sau la *Al-Muqattam*[115]*,* daţi fuga jos şi cumpăraţi-mi-l şi mie.

— Ca pe vremea lui Ghilyum[116] şi Zeppelin[117], bombăni Amina. Ţi-aduci aminte, stăpâne? Slavă Celui veşnic neadormit!...

1. Ziar egiptean fondat în anul 1889, purtând numele platoului stâncos situat în partea de est a oraşului Cairo.
2. Rostirea arabă a numelui francez Guillaume. Aici este vorba de Wilhelm II, rege al Prusiei şi împărat al Germaniei (1888–1918), care a încurajat politica agresivă a cercurilor imperialiste germane, contribuind prin aceasta la declanşarea

---

114 Expresie prin care, în Coran şi în tradiţia despre Profet, se aveau în vedere soţiile şi descendenţii acestuia. Pornind de la un fragment din versetul 33 *(Sura Tovarăşilor),* în care apare această expresie, şiiţii pretind că Fatima, fiica lui Muhammad, soţul acesteia, Aii, şi cei doi fii ai lor, Al-Hasan şi Al-Husayn, s-ar fi bucurat de o favoare deosebită din partea lui Allah.

115 Soi de bumbac egiptean cu fibră lungă, care şi-a luat numele

116 de la oraşul Mahalla el-Kubra, principalul centru al indus-

117 triei de prelucrare a bumbacului, situat în Delta Nilului.

primei conflagraţii mondiale.

3. Ferdinand von Zeppelin (1838–1917), ofiţer şi industriaş german, constructor de dirijabile la începutul secolului XX.

28

A fost o vizită cu tâlc, aşa cum avea să vorbească despre ea Khadiga. Când se deschise uşa apartamentului, în cadrul ei se ivi trupul mătăhălos al lui Yasin, îmbrăcat într-un costum alb din fire de El-Mahalla1. Într-o mână avea un trandafir roşu, iar în cealaltă un pămătuf cu mâner de fildeş pentru alungat muştele. După el, intrară în ordine Ridwan, într-un costum de mătase, grozav de elegant, apoi Zenoba – învăluită cu un tob sângeriu, cu un aer sfios ce părea, la prima vedere, să facă parte din firea ei, şi la urmă de tot Karima – îmbrăcată într-o rochie azurie, care-i lăsa gâtul şi braţele descoperite. Cu toate că nu împlinise nici treisprezece ani, formele i se conturaseră destul de bine şi se putea vedea încă de pe acum că va fi o femeie seducătoare. În întâmpinarea musafirilor erau adunaţi în salon Khadiga, Ibrahim, Abd el-Mun’im şi Ahmad.

— Aţi mai auzit una ca asta până acum? se grăbi Yasin să dea tonul discuţiei. Fiul meu este secretar al ministrului, iar eu sunt un biet şef de birou la Registratură în acelaşi minister. Tremură podeaua când trece el, pe când mie nu-mi dă nimeni nicio atenţie.

Vorbise ca şi cum ar fi vrut să-şi exprime protestul faţă de o asemenea situaţie ciudată, dar toată lumea înţelesese că nu-şi mai încăpea în piele de mândrie pentru un fiu blagoslovit cu atâtea merite şi onoruri. Ridwan îşi luase licenţa în luna mai, iar în iunie primise numirea de secretar al ministrului şi categoria a şasea, în vreme ce marea majoritate a absolvenţilor de la Universitate primeau numai categoria a opta. Abd el-Mun’im îşi luase licenţa odată cu Ridwan, dar nu avea încă nimic aranjat pentru o viitoare slujbă.

— Ştim noi că Ridwan e prieten cu cei care-au venit acum la putere, zise Khadiga, zâmbind cu o umbră de invidie.

— Nu l-aţi văzut fotografiat împreună cu ministrul, ieri în *El-Ahram*? întrebă Yasin, fără să-şi poată înfrâna orgoliul. Am ajuns să nu mai ştim cum să vorbim cu el.

— Băieţii ăştia ai mei, în schimb, nu s-au ales cu nimic, interveni Ibrahim Şawkat cătrănit, făcând semn cu capul spre Abd el-Mun’im şi Ahmad. Şi-au irosit vremea în dispute lipsite de sens. Cei mai de seamă bărbaţi pe care au izbutit şi ei să-i cunoască

sunt şeicul Ali el-Munufi– directorul şcolii primare El-Husein – şi Adli Kerim – proprietarul revistei *Ed-Daw'*[118] sau *El-Hibab*[119], nici nu mai ştiu bine cum îi zice…

Ahmad îşi reţinu anevoie mânia, simulând indiferenţa faţă de infatuarea unchiului şi de comentariul penibil al tatălui său. Interesul precis pentru vizita colectivă îl ajută şi pe Abd el-Mun'im să depăşească momentul critic. În alte condiţii ar fi dat un răspuns usturător. Din când în când trăgea cu coada ochiului spre Ridwan, căci inima-i întrezărea un semn bun în apariţia lui. Dacă n-ar fi avut de adus o veste bună, probabil că nu s-ar fi ostenit să vină cu tot alaiul familiei după el.

— Dacă vrei să ştii care-i părerea mea, află că ai doi băieţi minunaţi, declară Yasin solemn, adresându-se cumnatului Ibrahim. Vorba ceea: „Sultan este cel care stă departe de poarta sultanului1'…

Yasin nu avea nici puterea, nici tactul necesar să-şi ascundă mândria, după cum nici nu reuşi să convingă pe nimeni de seriozitatea vorbelor lui.

— Să aibă parte numai de bine şi să fie ferit de rele!
Se alintă Khadiga, înclinându-se spre Ridwan.

— Sper ca în curând să te pot felicita, se adresă Ridwan cu solemnitate lui Abd el-Mun'im. Acesta căută spre el nerăbdător, cu faţa îmbujorată, şi Ridwan continuă, explicându-i: Am promisiunea ministrului că te va încadra la
Direcţia pentru anchete.

Khadiga şi toţi ai casei aşteptau cu nerăbdare o astfel de veste, dar rămaseră în continuare cu privirile aţintite asupra lui Ridwan, curioşi să afle amănunte.

— Cel mai târziu la începutul lunii viitoare, preciză
Ridwan.

— E o funcţie juridică, explică Yasin. La noi, în Direcţia
Registraturii, au încadrat doi tineri licenţiaţi. Le-au dat categoria a opta cu opt lire pe lună.

— Îi mulţumesc lui Allah şi-ţi mulţumesc şi ţie, frate!
Se entuziasmă Khadiga, care intervenise la Yasin să-i vorbească fiului său pentru angajarea lui Abd el-Mun'im.
Apoi continuă, adresându-se lui Ridwan: Şi, bineînţeles, îi rămânem recunoscători în primul rând nepotului nostru…

---

118 în traducere, *Lumina.*
119 în traducere, *Funinginea.*

— El este ca un frate pentru Abd el-Mun’im! se grăbi Ibrahim să întărească vorbele nevestei. Şi încă ce frate minunat!

— Nu încape nicio îndoială că sunt ca şi fraţi, se amestecă în vorbă Zenoba, care până atunci trecuse neobservată.

— Ţi-a promis serios? se interesă Abd el-Mun’im, simţindu-se mai mititel ca niciodată în faţa lui Ridwan.

— Promisiunea ministrului! Ce vrei mai mult? se grăbi Yasin să răspundă în locul fiului său. O să urmăresc eu personal chestiunea…

— În ce mă priveşte, o să pun şi eu în mişcare relaţiile de la Direcţia Personal, căci am destui prieteni acolo.

chiar dacă se spune că funcţionarii de la Personal nu t rebuie să aibă prieteni, îl asigură Ridwan.

— Mai bine de noi că ne-a scutit Allah şi de slujbă, şi de slujbaşi… încercă Ibrahim Şawkat să însenineze atmosfera cu o glumă.

— Ai dus-o împărăteşte, amice, observă Yasin maliţios.

— Allah să nu condamne pe nimeni să trândăvească! Răspunse Khadiga în locul bărbatului ei.

— Pentru cel care e proprietar şi poate să trăiască aşa cum trăieşte un sultan nu mai este un blestem dacă stă fără nicio treabă, se amestecă Zenoba ca de obicei, încercând să-l măgulească pe Ibrahim.

— Şi unchiul Yasin e proprietar, dar el are şi slujbă! Interveni Ahmad cu un surâs stăpânit.

— Proprietar de slujbă şi nimic mai mult!… Te rog… Protestă Yasin, plesnind într-o toană de râs, încât se zguduia tot. Proprietatea a fost pe vremuri, dar s-a dus. N-a mai rămas nici amintirea ei. Cum ar fi putut să-şi păstreze proprietăţile cineva cu o familie ca a mea?!

— Ce vrei să spui? Cred că nu vorbeşti serios! izbucni Zenoba mustrător.

— Sper să te putem ajuta şi pe tine anul viitor când îţi iei licenţa, zise Ridwan, întorcându-se zâmbitor spre Ahmad, cu intenţia de a schimba subiectul.

— Îţi mulţumesc foarte mult, dar eu n-am de gând să mă fac slujbaş.

— Cum adică? Şi-atunci ce ai de gând să faci?!…

— Slujba nu face decât să-i ucidă pe cei ca mine. Prefer să

rămân liber-profesionist.

Khadiga vru să-i tragă o săpuneală, dar se răzgândi, amânând discuţia pentru când va veni sorocul.

— În orice caz, dacă între timp îţi schimbi părerea, eu sunt gata să te ajut, se angajă Ridwan, zâmbind îngăduitor.

Ahmad îşi duse palma la frunte în semn de mulţumire.

Servitoarea intră cu o tavă imensă plină cu pahare de citronadă cu gheaţă. În vreme ce toată lumea era concentrată asupra paharelor, sorbindu-şi răcoritoarele în tăcere.

Khadiga porni s-o mănânce din ochi pe Karima, de parcă atunci ar fi văzut-o pentru prima oară, după ce-şi mai revenise din necazul pricinuit de moartea Na'imei.

— Ce mai faci, Karima scumpă? o întrebă, alintându-se.

— Bine, tuşică! răspunse fata cu un glas melodios şi plăcut. Bine, mulţumesc!

Khadiga se simţi ispitită să-i laude frumuseţea, dar se stăpâni la vreme. Zenoba îşi adusese fata de mai multe ori în vizită în Es-Sukkariyya, după ce aceasta terminase şcoala primară şi fusese închisă în casă. Lucrurile astea se simt plutind în aer, îşi mai zise Khadiga în sinea ei.

Karima e fata Zenobei, în acelaşi timp însă e şi fata lui Yasin. De aici provenea caracterul tare delicat al problemei. Abd el-Mun'im o cunoştea bine pe Karima, dar se ferea s-o privească prea mult, căci nu se consolase încă pe deplin după pierderea soţiei. Ahmad, în schimb, nu avea niciun chef de aşa ceva.

— Karima tot mai regretă că nu s-a înscris la şcoala secundară, se trezi Yasin plângându-se.

— Iar eu regret mai mult decât oricine, completă Zenoba, încruntându-se.

— Mie mi-e milă de fetele astea care ţin cu tot dinadinsul să înveţe carte, declară solemn Ibrahim Şawkat. Fata e făcută să stea acasă. Ca mâine-poimâine o s-o vedem pe Karima plecând după cel căruia i-a fost hărăzit.

„Afurisită limbă poţi să ai! îşi zise Khadiga în gând. Ce l-o fi apucat să deschidă o astfel de discuţie, despre un lucru atât de delicat, fără să cugete la urmări? Ce situaţie! Ce om imposibil! Karima este fiica lui Yasin şi sora lui Ridwan, care are atâtea şi atâtea merite! S-ar putea ca toată neliniştea asta să fie numai rodul închipuirii? Altfel nu pricep de ce ne-ar vizita Zenoba atât de des, târând-o întruna pe Karima după ea! Timpul nu-i îngăduie lui

Yasin să cumpănească, pe când fiica adoptivă a tarafului e-n stare să chibzuiască la toate!”

— Vorbele astea se potriveau pentru alte vremuri, şopti Zenoba dusă pe gânduri. Acum toate fetele merg la şcoală.

— În cartierul nostru sunt două fete care urmează şcoli superioare, murmură Khadiga. Dar să nu mă întrebaţi cum arată!

— Nu există şi fete frumoase la facultatea ta? îl descusu Yasin pe Ahmad.

Inima tânărului tresări la acest gând, zărind aievea chipul ce i se înstăpânise în suflet.

— Credeţi că ştiinţa nu le interesează decât pe cele slute? răspunse Ahmad, aproape jignit.

— Voinţa părinţilor atârnă cel mai greu în cumpănă, îndrăzni şi Karima să-şi spună părerea, zâmbind cu ochii ţintă la tatăl ei.

— Bravo, fata mea! exclamă Yasin printre hohote. Aşa trebuie să gândească o fată cuminte când vorbeşte despre tatăl ei. Tot aşa vorbea şi mătuşa ta cu bunicu-tău!

— E foarte adevărat ce spui tu! îşi aprobă Khadiga nepoata, mai mult în zeflemea. Părerea părinţilor trage cel mai greu în cumpănă…

— Fata n-are nicio vină! se grăbi Zenoba s-o întrerupă. Tare-aş fi vrut să-l văd ce-ar mai fi zis dac-ar fi avut numai băieţi…

— Îl cunosc prea bine şi te înţeleg, îngăimă Khadiga.

— Eu am părerile mele despre educaţie, pretinse Yasin, înţepat. Eu ştiu să mă apropii de copiii mei. Nu-mi place să fiu un zbir, să tremure copiii când mă văd, aşa cum tremur eu şi acum, câteodată, în prezenţa tatei…

— Allah să-l ţină zdravăn şi să-l ajute să îndure sechestrarea în casă! imploră Ibrahim Şawkat, oftând cu ochii spre tavan. Straşnic bărbat a fost domnul Ahmad!

El reprezintă toată generaţia lui! N-am mai cunoscut pe nimeni care să-i semene…

— De ce nu vrei să ai bunătatea şi să-i spui chiar lui toate astea? îl mustră Khadiga.

— Tata reprezintă o întreagă generaţie, într-adevăr!

Întări şi Yasin. Dar, din păcate, şi el, şi prietenii lui au fost osândiţi să nu se mai mişte din casă, iar viaţa le-a devenit imposibilă.

Ridwan se aşezase de-o parte cu Ahmad începând o discuţie animată despre politica vremii.

— Primejdia care planează asupra Egiptului a sporit considerabil

ca urmare a intrării Italiei în război, îşi dădu
Ridwan părerea cu multă autoritate.

— Se pare că raidurile de intimidare vor deveni curând adevărate.

— Dar englezii au suficientă forţă pentru a respinge invazia italiană iminentă. Fără îndoială că Hitler a lăsat în seama lui Mussolini sarcina ocupării Canalului Suez.

— Oare America va rămâne deoparte? se amestecă şi
Abd el-Mun'im în conversaţia celor doi.

— Cheia problemei se află în mâinile Rusiei, să ştiţi!
Declară Ahmad, deosebit de convins de ceea ce spune.

— Dar ce, Rusia este aliată cu Hitler?

— Nici vorbă! Comunismul este principalul duşman al nazismului. De bună seamă că răul care ameninţă lumea, dacă nemţii vor ieşi victorioşi, este infinit mai mare decât acela generat de victoria democraţiei!

— Ne-au întunecat lumea, Allah să le întunece viaţa!
Blestemă Khadiga. Am auzit în ultima vreme o grămadă de minuni de care n-am avut habar până acum. Alarmă…
Tunuri antiaeriene… reflectoare… Toate belelele astea te fac să albeşti înainte de vreme.

— Oricum, se pare că nimeni din casa noastră n-a albit înainte de vreme, protestă Ibrahim cu o umbră de ironie în glas.

— În ceea ce te priveşte e foarte adevărat!

Ibrahim avea şaizeci şi cinci de ani, dar părea mult mai tânăr decât Ahmad Abd el-Gawad, cu toate că diferenţa de vârstă dintre ei nu era decât de trei ani.

— Treci pe la mine pe la minister! îl invită Ridwan pe
Abd el-Mun'im înaintea despărţirii.

— Ai grijă, să nu dai buzna în biroul lui fără să-i ceri permisiunea, îl preveni Ahmad pe fratele său, după ce se închise uşa în urma musafirilor. Mai întâi ia aminte şi cumpăneşte îndelung cum trebuie să procedezi când mergi în vizită la un secretar de ministru!

Abd el-Mun'im nu-i dădu însă nicio atenţie şi nu se lăsă provocat ca de obicei. Era năpădit de prea multe gânduri.

Ahmad găsi destul de uşor vila din El-Me'adi[120] unde locuia *mister* Forster, profesorul lui de sociologie. Când intră, constată că cei mai mulţi dintre studenţi sosiseră înaintea lui; toţi cei care

120 Numele unui cartier de vile din Cairo.

fuseseră invitaţi ca şi el la acest ceai, oferit de profesor cu ocazia plecării definitive în
Anglia. Profesorul îl întâmpină şi-l prezentă soţiei ca fiind unul dintre cei mai buni studenţi ai secţiei. După aceea.
Ahmad se îndreptă spre verandă, unde sporovăiau colegii.
Se aflau acolo toţi studenţii secţiei de sociologie, însă
Ahmad era unul dintre puţinii care trecuseră în ultimul an, aşa încât avea toate motivele să fie mândru. Nu venise încă nicio studentă, dar era sigur că vor veni şi ele; cel puţin prietena lui, care locuia chiar în cartierul El-Me'adi.
Aruncă o privire peste grădina umbrită şi văzu o masă lungă întinsă pe gazonul verde, bine întreţinut, înconjurată de sălcii şi palmieri. Pe masă erau rânduite câteva ceainice, vase cu lapte şi platouri încărcate cu dulciuri.

— Respectăm manierele englezeşti sau ne dăm în petic şi ne repezim ca vulturii? întrebă unul dintre studenţi, arătând spre bunătăţile de pe masă.

— Dacă n-ar fi *lady* Forster, n-am avea de ce să ne sinchisim, dar în prezenţa ei nu se cuvine, răspunse un altul cu mult regret în glas.

Mai era puţin până la asfinţit, dar aerul părea destul de plăcut, cu adieri răcoroase, deşi iunie este de obicei o lună călduroasă. Curând se iviră şi fetele în poartă.
Sosiseră toate odată ca şi cum şi-ar fi dat întâlnire la oră fixă. Erau numai patru şi, de fapt, ele erau toate studentele secţiei. Alawiyya Sabri înainta cu pas sigur şi graţios.
Purta o rochie vaporoasă de un alb imaculat, care realiza un contrast minunat cu părul ei negru-albăstrui. Ahmad simţi cum îl atinge cineva cu piciorul, cu toate că nu mai era nevoie să-i facă nimeni niciun semn. Toată lumea ştia de-acum de povestea lor. Nu-şi putu lua ochii de la ele decât în clipa când le văzu aşezându-se într-un colţ al verandei, rezervat special pentru ele. *Mister* Forster se apropie de băieţi împreună cu soţia.

— E nevoie să vă facem noi cunoştinţă? îi întrebă *lady* Forster, arătând spre grupul de fete.

Izbucniră cu toţii în hohote.

— Mai degrabă ai putea să mi-i prezinţi mie, sări profesorul care era de o vioiciune deosebită, cu toate că bătea spre cincizeci de ani.

Din nou se înălţă un val de hohote, dar *mister* Forster îl

întrerupse imediat, continuând solemn:

— În fiecare an, pe vremea asta, obişnuiam să plecăm în Anglia pentru vacanţă. Acum nu ştim dacă vom mai avea prilejul să mai vedem vreodată Egiptul.

— Nici dacă vom mai vedea Anglia, adăugă soţia.

Înţeleseră că se referea la primejdia submarinelor şi câteva glasuri se grăbiră să-i răspundă cu urări de bine.

— Vă dorim drum bun, *lady* Forster! S-aveţi parte de o călătorie liniştită!... Şi s-aveţi noroc!

— Voi purta cu mine amintiri frumoase, continuă profesorul. Şi din viaţa noastră comună din facultate, şi din această zonă liniştită şi frumoasă care se numeşte
El-Me'adi... Ca de altfel despre Cairo, în general, şi despre voi toţi. Şi-o să fiu mândru de voi, chiar când o să-mi aduc aminte de şotiile şi năzdrăvăniile voastre.

— Şi amintirea dumneavoastră va dăinui în sufletele noastre. Cu cât vom înţelege mai multe lucruri în viaţă, cu atât mai des ne vom aduce aminte de dumneavoastră...
Adăugă Ahmad mai mult în şoaptă, emoţionat.

— Îţi mulţumesc! Apoi, adresându-i-se soţiei, cu un zâmbet discret: Ahmad este exact cum trebuie să fie un tânăr student, numai că are nişte păreri care nu se potrivesc deloc cu societatea lui.

— Adică este comunist, explică un coleg.

Lady Forster ridică din sprâncene, surâzând, iar profesorul se grăbi să adauge, glumind:

— Nu eu am spus... Colegul lui a spus-o... Apoi se ridică în picioare şi-şi invită musafirii: Cred că e vremea să mergem la ceai. Să nu ne lăsăm furaţi de vorbă şi înduioşaţi de amintiri. După ceai avem destul timp pentru discuţii şi glume...

Ospătarii de la Groppi[121] pregătiseră masa şi aşteptau în picioare, gata să servească. *Lady* Forster se aşeză la mijlocul mesei între fete, iar profesorul vizavi pe latura băieţilor, explicând în glumă:

— Noi am fi vrut ca fetele să stea printre băieţi. Dar ce să facem? Trebuie să ţinem seama de manierele orientale...

— Din păcate! Am observat şi noi lucrul ăsta, domnule profesor! se grăbi să-i răspundă unul dintre băieţii mai vorbăreţi.

Ospătarii turnară ceai şi lapte şi musafirii începură să se

121 Numele unui vestit local de lux din Cairo.

servească în tăcere. Ahmad trase cu coada ochiului spre Alawiyya Sabri şi observă încântat că ştie mai bine decât toţi ceilalţi eticheta mesei şi că nu este deloc stânjenită. Dimpotrivă, părea destul de obişnuită cu viaţa în societate, simţindu-se ca la ea acasă. Felul în care privea şi alegea o prăjitură i se păru lui Ahmad mai plăcut chiar decât prăjitura însăşi. Aceasta este deci prietena lui dragă – cugetă Ahmad. Cochetează cu el, dar niciodată nu-i îngăduie să se apropie mai mult. Dacă scap din mână ocazia care mi s-a oferit astăzi, adio!

— Sper că dulciurile n-au fost raţionalizate din pricina războiului, spuse la un moment dat *lady* Forster, adresându-se tuturor.

— Din fericire, ceaiul şi dulciurile n-au fost încă raţionalizate, răspunse un tânăr.

— Cum o să-ţi petreci vacanţa? îl întrebă *mister* Forster pe Ahmad, înclinându-se spre urechea lui. Mai precis, ce ai de gând să citeşti?

— Intenţionez să citesc mult despre economie şi câte ceva despre politică. Şi vreau să scriu neapărat câteva articole pentru reviste.

— După ce-ţi iei licenţa, te sfătuiesc să te înscrii la magisteriu[122].

— Cred că mă voi înscrie, dar ceva mai târziu, răspunse Ahmad după ce şovăi câteva clipe. Pentru început aş vrea să lucrez câtva timp în ziaristică. Acesta ar fi planul meu.

— Foarte bine! aprobă profesorul încântat.

Prietena lui stătea de vorbă cu *lady* Forster. Se descurca destul de bine în engleză. Progresase relativ repede şi acum conversa cu uşurinţă. Culorile trandafirilor din grădină dominau totul în jur, invadând aerul cu reflexe şi miresme, la fel cum se revărsa acum în voie iubirea în sufletul lui.

„Într-o ţară liberă iubirea înfloreşte la fel ca trandafirii. Dar nu se poate manifesta ca un sentiment firesc decât într-o ţară comunistă…”, gândi Ahmad.

— Îmi pare foarte rău că nu mai pot continua studiul limbii arabe, şopti *mister* Forster. Aş fi vrut să-l pot citi pe Majnun

---

122 Formă de învăţământ în unele ţări, inclusiv arabe, care preceda şi condiţiona înscrierea la doctorat. în urma prezentării unei lucrări, se acordă un titlu ştiinţific şi dreptul de înscriere la doctorat.

Layla[123] fără ajutorul vostru.

— Mare păcat, într-adevăr, că trebuie să întrerupeţi studiul...

— Cine ştie... Poate dacă o să-mi mai îngăduie condiţiile...

„S-ar putea să te trezeşti obligat să înveţi germana. Ar fi de-a dreptul comic să auzi că la Londra demonstranţii scandează lozinci cerând evacuarea, nu-i aşa? Englezii au farmecul lor, într-adevăr, dar prietena mea are un nu ştiu ce numai al ei, un farmec insolit. Mai este puţin şi se lasă întunericul. Vom fi pentru prima oară împreună după căderea nopţii. Dacă pierd şi ocazia asta, adio!"

— Dar dumneavoastră ce-o să lucraţi după ce vă întoarceţi la Londra? se trezi Ahmad ca din vis, întrebându-l
pe profesor.

— Mi s-a propus să lucrez la radio.

— Minunat! Dar asta înseamnă că o să vă auzim vocea în continuare!

„Un compliment care sper să-mi fie iertat la această întâlnire atât de plăcută, înfrumuseţată şi de prezenţa prietenei mele. Noi nu ascultăm de fapt decât emisiunile germane. Poporul nostru îi iubeşte acum pe nemţi şi asta numai ca rezultat al urii pe care o poartă englezilor şi imperialismului. Întâlnirea cu profesorul nostru începe să mă îndemne la meditaţie. Încercăm să justificăm totul prin considerente de ordin ştiinţific, dar există o contradicţie ireconciliabilă între dragostea şi respectul pentru acest profesor şi ura împotriva naţiei lui. Să sperăm că războiul o să pună capăt şi nazismului, şi imperialismului. Atunci nu mi-ar mai rămâne decât să mă dedic dragostei..."

într-un răstimp, se mutară din nou pe verandă, unde se aprinsese o ghirlandă de becuri.

Iubirii. În jurul lui şi al iubitei sale Layla s-a ţesut un frumos roman de dragoste care a circulat, începând din secolul al X-lea, în mai multe variante, în câteva limbi orientale.

Pianul vă stă la dispoziţie, îi invită *lady* Forster.
Cine doreşte să ne cânte ceva?

— Cred că ar fi mai bine să ne cântaţi dumneavoastră, vă rugăm, se înclină un tânăr spre *lady* Forster.

Aceasta acceptă, zâmbind. Se aşează la pian şi deschise
0 partitură, cu mişcări vioaie şi tinereşti, deşi trecuse de mult de

123 Nume sub care a intrat în tradiţia literară orientală poetul arab Qays ibn al-Mulawwah (secolul al VH-lea), reprezentant al eroticii 'uzrite, „nebun (de dragoste)" şi mort din pricina

vârsta primei tinereţi. Apoi începu să alerge ca un fluture cu degetele pe clape. Niciunul dintre musafiri nu se pricepea la muzica occidentală şi nu o gusta, dar politeţea îi obligă să asculte cu interes. Ahmad încercă să sublimeze iubirea lui într-o forţă magică în stare să descifreze enigmele acelei muzici, dar când privirile luminoase li se întâlniră la un moment dat, beţia bucuriei îl făcu să uite de tot ce era în jur. „Aşa e! Dacă scap din mână ocazia asta, adio!” După ce *lady* Forster îşi termină aria, se aşeză în locul ei la pian un student şi interpretă o melodie orientală. Apoi rămaseră îndelung de vorbă. Cam pe la ora opt îşi luară rămas-bun de la profesorul lor şi începură să se retragă. Ahmad se desprinse de grup şi rămase în aşteptare la o cotitură a străzii în noaptea ce
1 se părea neînchipuit de frumoasă şi de tulburătoare, ascunzându-se în pata întunecoasă formată de câţiva sicomori semeţi. Când o zări pe Alawiyya întorcându-se singură spre casă, părăsi ascunzişul şi-i ieşi în întâmpinare.

— N-ai plecat cu ceilalţi? îl întrebă, oprindu-se în loc surprinsă.

Respiră profund, mai bine-zis oftă din adâncul sufletului, încercând să alunge tulburarea şi să-şi facă puţin curaj, apoi răspunse, vrând să pară cât mai calm:

— M-am desprins de caravană ca să te aştept pe tine.

— Şi ce vor spune colegii?

— Puţin îmi pasă, răspunse el indiferent.

Alawiyya îşi încetini mersul şi el porni alături de ea.

— Înainte de ajunge acasă, am vrut să te întreb dacă-mi îngădui să mă prezint să-ţi cer mâna, spuse el pe nerăsuflate, simţind că nu-şi mai poate stăpâni răbdarea zilelor îndelungi.

Tresări înfiorată şi privi la el cu uimire, nevenindu-i să-şi creadă urechilor. Continuă să tacă o vreme. Strada era goală, iar lumina slabă a becurilor era întreruptă din loc în loc de umbrele copacilor.

— Îmi îngădui? repetă el întrebarea, de data aceasta cu ton rugător, dar insistent.

— Aşa ştii tu să vorbeşti? întrebă ea cu glas dezamăgit şi plin de reproş. Cum poţi să spui aşa ceva? Şi în felul ăsta?! Mă pui în mare încurcătură cu asemenea vorbe, ca să nu spun că mă uimeşti de-a binelea.

— Iartă-mă, zise surâzând trist, dar mi-am închipuit că vorbele mele n-o să te surprindă, având în vedere prietenia noastră de-atâta timp…

— Vrei să te referi, probabil, la prietenia şi colaborarea noastră în domeniul studiului, nu-i aşa?

— Eu mă refer, de fapt, la adevăratele mele sentimente, care într-adevăr au luat şi forma prieteniei şi colaborării în domeniul studiilor noastre, răspunse el vădit contrariat şi dezamăgit.

— Adevăratele tale sentimente?! întrebă ea şi mai mirată, cu un zâmbet şters, destul de stânjenită.

— Ca să fiu mai bine înţeles, mă refer la dragostea mea, insistă el, hotărât să nu dea înapoi. Iubirea nu poate şi nu trebuie să rămână ascunsă... De obicei vorbim despre ea nu de dragul de a o declara, ci pentru că ne simţim fericiţi să o auzim rostită şi să o ştim cunoscută...

— Totul este pentru mine o mare surpriză, îngăimă Alawiyya, întârziind răspunsul pentru a se recule ge.

— Îmi pare atât de rău să aud asta...

— De ce să-ţi pară rău?! Ăsta-i adevărul. Nu ştiu deloc ce să-ţi răspund...

— Spune-mi că-mi îngădui şi lasă restul pe seama mea! o îndemnă el, râzând plin de speranţă.

— Bine, dar... dar... eu nu ştiu mai nimic... Iartă-mă!... Am fost prieteni, într-adevăr, dar tu nu mi-ai spus nimic despre... împrejurările, vreau să zic, nu ne-au îngăduit să-mi vorbeşti despre tine.

— Vrei să spui că nu m-ai cunoscut?

— Te-am cunoscut, fireşte, dar mai sunt atâtea alte lucruri pe care trebuie să le ştiu...

„Te gândeşti, desigur, la lucrurile acelea care ţin de tradiţii. De bună-seamă... La ce altceva? înseamnă că e vorba de nişte întrebări ce izvorăsc dintr-o inimă care nu cunoaşte încă iubirea!” Nu era deloc încântat, dar insistă cu încăpăţânare să continue dialogul.

— Toate vin la vremea lor...

— Şi nu crezi că acum e vremea să vorbim despre ele? Întrebă ea cu mai mult curaj, simţindu-se stăpână pe sine.

— De fapt, ai dreptate! E firesc. Pe tine te interesează viitorul?!

— Fireşte! Pe oricine îl interesează!

Acest „Fireşte!” îl scoase din sărite. Se aşteptase să audă un cântec şi-i este dat să audă o conferinţă în reluare! Dar trebuie să rămână mai departe ferm pe poziţie, orice s-ar întâmpla! Iubita lui atât de indiferentă habar n-are că nu doreşte nimic altceva decât

s-o vadă pe ea fericită!

— După terminarea facultăţii, o să-mi găsesc o slujbă…

Şovăi puţin, apoi adăugă: Şi într-o bună zi o să am un venit frumuşel.

— Deci, deocamdată, nimic sigur! preciză ea cu sfială.

— O să am un salariu în limitele cunoscute şi un venit în plus de vreo zece lire lămuri el, ascunzându-şi tristeţea pentru că era nevoit să atace un asemenea subiect în prezenţa ei.

Se aşternu o tăcere încordată. Probabil că iubita lui socoteşte lucrurile cu cântar de farmacie. Asta e interpretarea materialistă a iubirii! Visase la o nebunie dulce, dar nici vorbă de aşa ceva! Ţara asta a noastră e tare ciudată. În politică se lasă minată de sentimente până la extremă, iar când e vorba de iubire, acţionează cu o rigoare de contabil!

— Să lăsăm venitul deoparte, se auzi într-un târziu glasul delicat. Nu-i frumos să-ţi rânduieşti viitorul pe seama plecării celor dragi din această lume.

— Nici vorbă! Am vrut să spun că tata are nişte proprietăţi care ne aduc…

— Să fim realişti! îl întrerupse ea fără să şovăie.

— Am spus că voi lua o slujbă… Apoi, o să găseşti şi tu o slujbă.

— Aaa!… Nu! Asta în niciun caz! Eu nu voi lucra!

Izbucni ea într-un râs ciudat. Eu n-am făcut facultatea pentru a găsi o slujbă, aşa cum vor face colegele noastre…

— Bine, dar nu-i nicio ruşine să munceşti!…

— Aşa o fi, dar tata… De fapt, toţi am fost de acord cu lucrul ăsta. Nu, eu n-am să lucrez!

În adâncul sufletului începu să i se adune o temere surdă şi pasiunea cu care pledase până atunci ameninţa să se stingă.

— Fie şi aşa… Atunci, am să lucrez doar eu.

— Domnule Ahmad, nu vrei totuşi să mai amânăm discuţia asta? încercă să-l înduplece ea, pe un ton neaşteptat de blând. Lasă-mi şi mie puţin timp să mai chibzuiesc.

— Credeam că am întors chestiunea pe toate feţele. Tu ai nevoie de timp ca să pregăteşti un refuz politicos, probabil, îngăimă el, izbucnind într-un râs amar.

— Nu, nu! Dar trebuie să vorbesc şi cu tata! şopti ea cu sfială.

— Evident! Dar nu e cu putinţă să ajungem la o părere comună, numai a noastră, înainte de asta?

— Dă-mi un răgaz, te rog! Oricât de scurt!

— Suntem în iunie… Vei pleca la mare şi n-o să ne mai întâlnim decât în octombrie, la facultate…

— Am nevoie de un răgaz ca să mai chibzuiesc şi să mă consult şi eu cu ai mei, insistă Alawiyya.

— Nu înţeleg de ce nu vrei să vorbeşti. De ce nu vrei să-mi spui adevărul?!

— Ţii cu tot dinadinsul să-mi afli părerea, domnule Ahmad?! se hotărî ea în cele din urmă, oprindu-se din mers şi apăsând pe fiecare vorbă. Dar te rog să primeşti totul cu bunăvoinţă şi cu sânge rece. Să ştii că am meditat

îndelung la chestiunea căsătoriei. Nu în legătură cu tine, ci în general. Şi am ajuns la concluzia – şi trebuie să-ţi spun că tata a fost de aceeaşi părere cu mine! – că, dacă vreau să duc o viaţă lipsită de griji, am nevoie de cel puţin cincizeci de lire pe lună…

Simţi că mintea-i e cuprinsă de un vârtej. Cruntă dezamăgire! Nu-i trecuse nicio clipă prin gând că pretenţiile ei ar putea să ajungă până aici!

— Dar crezi oare că există vreun salariat care să obţină atâta – vreau să zic la vârsta căsătoriei? întrebă el, contrariat peste măsură.

De data asta, Alawiyya refuză să-i răspundă sau să comenteze în vreun fel.

— Da, înţeleg… Vrei un soţ bogat! conchise Ahmad.

— Îmi pare foarte rău, dar tu m-ai obligat să-ţi spun cum văd eu aceste lucruri.

— E mult mai bine că mi-ai spus. În orice caz, e mai bine pentru mine să ştiu adevărul decât să rămână totul încurcat, aprobă Ahmad ca o consolare tristă.

— Îmi pare tare rău, repetă ea. Te rog să crezi că-mi pare tare rău!

Acum simţea că fierbe de mânie şi doar cu greu izbuti să rămână în limitele bunei-cuviinţe.

— Îmi permiţi, te tog, să-ţi spun şi eu ce cred despre aceeaşi problemă? întrebă mânat de dorinţa irezistibilă de a-i trânti adevărul în obraz.

— Nu! îl opri ea. Cunosc multe dintre părerile tale şi-aş vrea să rămânem prieteni ca şi până acum.

O plânse pentru situaţia ei, cu toată înverşunarea care-l cuprinsese. Ăsta-i adevărul gol-goluţ! Şi este valabil pentru orice

femeie normală care ar trebui să ia în consideraţie numai dragostea, în ciuda tradiţiilor care nu-i îngăduie. Într-o societate imperfectă, dominată de numeroase tare, totul este răstălmăcit; omul sănătos este considerat bolnav şi cel bolnav – sănătos. Ea intuieşte, în orice caz, părerea lui şi asta îl consolează întrucâtva.
Întinse mâna spre el pentru a-şi lua rămas-bun şi el i-o prinse şi i-o reţinu într-a lui, fără să-şi poată ascunde amărăciunea din glas:

— Ai spus că n-ai vrut să faci facultatea pentru o slujbă. Frumoase vorbe, într-adevăr! Dar aş vrea să ştiu:
la ce ţi-a folosit Universitatea?

Înălţă bărbia mândru şi îndâijit, apoi realiză ridicolul situaţiei, cerându-şi scuze.

— Iartă-mi, te rog, stupiditatea! continuă amar şi ironic. Probabil că toate astea se întâmplă din pricină că tu nu cunoşti încă iubirea. La revedere!

Ahmad făcu stânga-mprejur şi se îndepărtă în fugă.

— Cred că n-am făcut bine aducând-o pe nevastă-mea să nască aici, în nebunia asta, la Cairo, se lamentă Ismail
Latif. Aproape că nu e noapte în care să nu urle sirenele.
La Tanta habar n-aveam de grozăviile războiului ăstuia blestemat.

— Sunt numai nişte raiduri de avertizare, îl lămuri
Kamal. Crezi că i-ar putea împiedica ceva, dacă ar vrea cu tot dinadinsul să ne facă vreun rău?

Riyad Qildis râse aprobator. Se întâlneau pentru a doua oară toţi trei, de când Ismail îl cunoscuse pe Riyad.

— Uiţi că stai de vorbă cu un bărbat care nu ştie ce sunt răspunderile unui soţ, îl avertiză Riyad pe Ismail.

— Da’ ce, parcă dumneata ştii? i-o întoarse Ismail ironic.

— E drept că şi eu sunt burlac, dar – spre deosebire de el – eu nu sunt un duşman înverşunat al căsătoriei.

Soarele asfinţise demult şi siluetele celor trei înaintau, făcându-şi loc anevoie prin mulţimea de femei, bărbaţi şi soldaţi britanici de diferite naţionalităţi, care umpleau strada Fu’ad I, cu toate că întunericul domnea pretutindeni, străpuns ici-colo de luminile palide, camuflate ce se strecurau prin uşile întredeschise ale prăvăliilor. În văzduh pluteau adieri jilave de toamnă, dar lumea nu renunţase încă la veşmintele subţiri de vară.

— E trist şi dureros să vezi oameni plecaţi atât de departe de ţara lor ca să ucidă pentru a apăra interesele altora, comentă Riyad Qildis, făcând semn spre un grup de soldaţi indieni.

— Cum or mai fi putând să râdă, nefericiţii? se întrebă Ismail Latif.

— Tot aşa cum putem şi noi să râdem în lumea asta străină de noi şi atât de potrivnică, bolborosi Kamal morocănos. Alcoolul… Drogurile… Disperarea…

— Se pare că treci printr-o criză, amice! îl luă Riyad peste picior. Nu mai crezi în nimic. O luptă dureroasă cu secretele vieţii şi ale sufletului… Prostii! Plictiseala şi lipsa de ocupaţie. Asta-i! încep să te compătimesc.

— Însoară-te, frate! îl îndemnă Ismail Latif fără ocolişuri. Şi eu am avut o fază de plictiseală asemănătoare cu puţin înainte de a mă însura.

— Aşa! Spune-i şi tu! Să priceapă odată! sări ca ars Riyad.

— Căsătoria este ultima capitulare în această luptă sortită eşecului… bombăni Kamal, ca şi cum ar fi vorbit singur.

„Ismail Latif greşeşte, de bună seamă, comparându-se cu el. N-au nimic comun. Ismail nu este decât un animal rafinat. Dar cine ştie?! Poate că e vorba numai de vanitate! Dar despre ce vanitate mai poate fi vorba, de vreme ce zaci înfrânt şi dezamăgit? Ismail nu ştie ce înseamnă lumea ideilor, dar oare fericirea oferită de muncă, de familie nu se cuvine să fie preţuită? Crezi că nu-i demnă decât de dispreţ?”

— Dacă într-o bună zi mă voi hotărî să scriu un roman, zise Riyad, să ştii că tu vei fi unul dintre principalele lui personaje.

— Şi ce-o să faci din mine? se interesă Kamal cu o curiozitate copilărească.

— Drept să-ţi spun, nici eu nu prea ştiu bine, dar trebuie să te obişnuieşti cu gândul ăsta, ca să nu te superi, căci mulţi dintre cei care s-au recunoscut în povestirile mele s-au supărat foc.

— Şi de ce, mă rog?

— Ştiu şi eu? Probabil pentru că fiecare om are o anumită părere despre sine, iar dacă scriitorul îndrăzneşte să i-o strice, văzându-l altfel, îl deranjează.

— Tu ai o altă părere despre mine decât aceea pe care mi-ai declarat-o? se interesă Kamal impacientat.

— Nicidecum! răspunse Riyad fără ezitare. Dar se poate întâmpla ca romancierul să pornească de la o anumită persoană, iar pe parcursul lucrării să uite de ea şi să creeze un nou tip uman, care să nu mai aibă nimic comun cu modelul său iniţial.

Doar atât, că i-a sugerat un personaj. Iar tu îmi sugerezi un bărbat oriental descumpănit, pendulând între Orient şi Occident, care s-a învârtit atât de mult în jurul eului său, încât a ameţit.

„Vorbeşte despre Orient şi Occident! Dar ce ştie el despre Aida? Deprimarea poate avea o mie de motive."

— De când te ştiu, ţi-ai creat singur probleme, insistă Ismail Latif cu aceeaşi sinceritate cu care i se adresase şi mai înainte. După părerea mea, nenorocirea ţi se trage de la cărţi. De ce nu încerci să duci şi tu o viaţă normală?

Ajunseră la o răscruce şi cotiră pe strada Imad ed-Din. Se treziră faţă în faţă cu un grup numeros de englezi şi-l ocoliră.

— Să vă ia dracu' pe toţi! bombăni Ismail. De unde or fi având atâta optimism, nu pricep?! Oare ei or fi crezând ce spun?

— Am impresia că soarta războiului s-a cam hotărât, opină Kamal. Primăvara viitoare trebuie să se sfârşească.

— Nazismul e o mişcare reacţionară şi inumană! izbucni Riyad Qildis indignat. Şi sub pumnul lui de fier nenorocirile lumii vor spori însutit.

— Fie ce-o fi! adăugă Ismail. Interesant ar fi să-i vedem şi pe englezi în situaţia pe care ei au impus-o unor ţări ca a noastră.

— Dar să ştii că germanii nu sunt cu nimic mai buni decât englezii, încercă şi Kamal să-l lămurească.

— Cum-necum, cu englezii am ajuns la un liman! zise Riyad Qildis. Colonialismul britanic este destul de îmbătrânit. S-ar putea să fie mai îngăduitor în privinţa unor principii umaniste. Pe când mâine s-ar putea să ne trezim că avem pe cap un colonialism tânăr şi viguros, infatuat şi lacom să se îmbogăţească pe seama războiului. Şi-atunci, ce-i de făcut?

— Bem două pahare şi visăm la o singură lume, condusă de un singur guvern drept! propuse Kamal şi râse singur de ceea ce spusese.

— În cazul ăsta cred că vom avea nevoie de mai multe, nu numai de două.

Se treziră în faţa unei taverne noi, pe care o descopereau abia atunci. Probabil că e una din crâşmele acelea diavoleşti care apar ca ciupercile peste noapte în condiţiile războiului. Kamal aruncă o privire înăuntru şi constată că patroana era o femeie cu pielea foarte albă şi trup de orientală. Brusc, picioarele îi înţepeniră şi nu se mai putu mişca din loc. Prietenii se văzură nevoiţi să se oprească din mers şi să privească în aceeaşi direcţie în care se

holba el. Maryam! Maryam în carne şi oase! A doua nevastă a lui Yasin! Vecina lor de-o viaţă! Maryam despre care-şi închipuise că trecuse de mult în lumea celor drepţi.

— Vrei să stăm neapărat aici? Hai! Oricum, văd că refuzi să mergi mai departe! Nu sunt decât patru soldaţi englezi înăuntru.

Şovăi un timp, dar n-avu curajul să intre.

— Nu!… răspunse în cele din urmă, fără să-şi fi revenit cu totul.

Se mai uită încă o dată la femeia în care recunoştea înfăţişarea mamei ei din ultimele zile ale vieţii şi apoi o porni în tăcere. Când o văzuse, oare, ultima oară? Trebuie să fi fost acum treisprezece sau paisprezece ani. Earămăsese unul din reperele trecutului pe care nu le va putea uita niciodată. Trecutul lui… Povestea lui… Identitatea lui… Toate astea se adună şi alcătuiesc un singur tot… îl întâmpinase în Qasr eş-Şawq când făcuse ultima vizită în casa aceea înainte ca ea să dispară. Parcă o aude şi acum plângându-i-se de apucăturile lui Yasin. Atunci nu fusese în stare să aprecieze urmările plângerii, dar acum e sigur

cu Maryam se întorsese la vechea poveste cu englezii. Odinioară fusese fiica domnului Ridwan, prietena şi subiectul viselor lui din prima copilărie. Toate astea se întâmplau pe vremea când casa cea veche nu cunoscuse decât bucuria şi pacea. Maryam şi Aişa erau pe atunci doi trandafiri fermecători. Timpul însă este un duşman neînduplecat al trandafirilor. S-ar fi putut întâmpla să dea peste ea şi într-o casă ca acelea în care a găsit-o pe *sitt* Galila. Nu prea ştie cum ar fi ieşit dintr-o asemenea încurcătură. Vasăzică, a început cu englezii şi o sfârşeşte tot cu ei…

— Spune drept, tu o cunoşti pe femeia aceea?

— Da!

— De unde şi până unde?

— O femeie din acelea… ca toate femeile. Dar probabil că ea nu-şi mai aduce aminte de mine.

— Oho-ho! Gem tavernele de ele. Prostituate de meserie… Slujnice îndărătnice… Tot felul de târfe…

— Da… se poate…

— De ce n-ai intrat? Poate că-şi aducea aminte de tine şi ne primea ca pe nişte musafiri de onoare…

— E cam trecută… Găsim noi altele mai bune…

Timpul a zburat pe nesimţite. Are treizeci şi cinci de ani şi nicio

speranţă să ştie ce-i fericirea. Iar dacă face o comparaţie între disperarea de-acum şi cea de odinioară, nu-şi poate da seama care dintre ele este de preferat. Dar ce mai contează vârsta, de vreme ce el e sătul de viaţă?
Moartea o fi şi ea una din plăcerile vieţii? Dar ce-i vuietul ăsta?
— Un raid…
— Unde ne ducem?
— La adăpostul de la cafeneaua Rex. E cel mai apropiat.
Nu găsiră niciun loc liber ca să se aşeze şi rămaseră în picioare. Adăpostul era ticsit cu un amestec de oameni —
arabi şi nearabi, femei şi copii. Discutau în tot felul de limbi şi dialecte. Ţipetele şi zgomotele de-afară izbeau timpanele cu violenţă. Bărbaţii din apărarea civilă strigau cât îi ţinea gura: „Stingeţi luminile!… Stingeţi luminile!…”.
Riyad era foarte palid. Nu suporta bubuitul tunurilor.
— Sper că n-o să te amuzi pe seama mea în viitorul tău roman, zise Kamal ca să-l înţepe.
— În adăpostul ăsta omenirea este reprezentată în procente egale, zise Riyad, trecând uşor peste vorbele lui
Kamal. Apoi adăugă, privind nervos la lumea din jur:
Dacă ar fi şi la bine la fel de uniţi cum sunt acum de frică, s-ar schimba lumea!
— Cred că nevastă-mea coboară acum pe scară, bâjbâind prin beznă. Mă gândesc foarte serios ca mâine să mă întorc la Tanta.
— Deocamdată stai să vezi dac-o să mai trăieşti până mâine!
— Acum îi înţeleg pe nenorociţii care locuiesc la Londra!
— Or fi, dar, la drept vorbind, tot ei sunt şi cauza întregii nenorociri!
Riyad devenea tot mai livid, dar se străduia să-şi ascundă agitaţia vorbind continuu.
— Te-am auzit odată interesându-te de limanul morţii, fiindcă voiai să părăseşti nava vieţii ce ţi se părea plicticoasă peste măsură, i se adresă lui Kamal. Acum dă-mi voie să te întreb eu pe tine: Ţi-e totuna dacă ne aruncă sau nu o bombă în aer?
Kamal zâmbi, ciulindu-şi urechile cu o neliniște crescândă în aşteptarea unui bubuit care să zgâlţâie temeliile nopţii şi să-i străpungă din nou timpanele.
— Nu!… răspunse după o uşoară ezitare. Cred că nu.
Apoi, ca şi cum ar fi întrebat: Nu ştiu, poate că mă tem de suferinţa fizică?!

— Deci tot mai există o vagă speranţă de viaţă ce continuă să tresară în adâncul sufletului tău?

Chiar! De ce nu s-a sinucis? Şi de ce în aparenţă viaţa lui pare plină de entuziasm şi încredere? Sufletul său s-a zbătut toată vremea între dorinţă şi ascetism sufit, dar nu s-a simţit în stare nici să suporte o viaţă pură, nici să se lase definitiv pradă plăcerii. Pe de altă parte, a existat întotdeauna ceva în străfundul sufletului său care-l chema înapoi spre viaţă, împiedicându-l să se predea complet nihilismului. Probabil că tocmai acest ceva l-a oprit şi de la sinucidere. Colacul de salvare de care se agaţă disperat este şi el în totală contradicţie cu esenţa îndoielii sale ucigătoare. Totul se reduce la două cuvinte: descumpănire şi suferinţă.

Deodată tunurile porniră ca o grindină, fără să mai lase piepturilor niciun răgaz să răsufle. Privirile rătăceau fără ţintă şi toate limbile amuţiseră. Totul dură mai puţin de două minute, care părură un veac. Toţi aşteptau cu sufletul la gură ca bubuitul terifiant s-o ia de la capăt, dar liniştea se aşternu apăsătoare.

— Nici nu vreau să-mi imaginez starea sărmanei mele soţii, se lamentă Ismail Latif. Când o să se mai termine raidul ăsta?

— Dar războiul când o să se termine? întrebă Riyad.

Se pare că viaţa le reamintise în aceste clipe întunecate tuturor vanitoşilor cât de mare este preţul ei, ce nu poate fi comparat cu nimic pe lume.

Cu timpul casa cea veche căpătase o înfăţişare obosită şi tristă, ce prevestea declinul şi prăbuşirea. Rânduiala ei se risipise încetul cu încetul, iar obişnuita întâlnire de la cafeaua de după-amiază se pierduse şi ea. Or, tocmai rânduiala aceasta şi întâlnirea obişnuită de la cafea alcătuiau atmosfera ei autentică. În cursul dimineţii Kamal era la şcoală, iar Amina îşi făcea pelerinajul zilnic pe la moscheile Al-Husayn şi As-Sayyida[124]. *Umm* Hanafi cobora la cuptor, iar stăpânul îşi făcea veacul pe canapeaua din dormitor sau se tolănea în fotoliul uriaş din balconul cu zăbrele, în vreme ce Aişa rătăcea fără nicio ţintă între terasă şi dormitorul ei. Aparatul de radio urla de capul lui în salon, fără să-i dea cineva vreo atenţie. Spre asfinţit, Amina se aşeza la taifas cu *umm* Hanafi în salon.

---

124 Una dintre cele mai mari moschei din Cairo, care poartă numele uneia dintre soţiile profetului Muhammad, supranumită Es-Sayyida (Zeinab) „Stăpîna (Zeinab)“, pentru faptele ei de caritate.

Aişa rămânea închisă în dormitor şi doar rareori mai asista la dialogul celor două bătrâne. Când se întâmpla să se întoarcă acasă mai devreme, Kamal se închidea în biroul său de la etajul de sus şi nu-l mai părăsea decât seara târziu. La început, izolarea îi păru stăpânului tare ciudată şi tristă, dar cu vremea deveni ceva obişnuit şi pentru el, şi pentru ceilalţi, la fel cum păruse la început insuportabilă tristeţea Aişei, care devenise şi ea treptat obişnuită şi neglijabilă pentru toţi ai casei. Amina se trezea şi acum tot prima; alerga dis-de-dimineaţă s-o deştepte pe *umm* Hanafî, apoi se spăla şi-şi făcea rugăciunea. Se scula şi *umm* Hanafî, care era mai zdravănă decât toţi, şi cobora la cuptor. Deschidea şi Aişa ochii grei şi se ridica numai pentru a-şi sorbi nenumăratele cafele şi pentru a aprinde ţigară de la ţigară, în timp ce dejunul ei se reducea la câteva înghiţituri. Ajunsese un schelet îmbrăcat într-o piele pergamentoasă, fără nicio picătură de sânge în obraz. De la o vreme, începuse să-i cadă şi părul. Ba îi cădea cu atâta repeziciune, încât fu nevoită să se adreseze unui medic, de teamă să nu rămână chelă.

Toate bolile din lume se năpustiseră deodată asupra ei şi doctorul o sfătuise să-şi scoată resturile de dinţi pe care le mai avea în gură. Nu mai rămăsese decât numele din ceea ce fusese cândva. Mai zăbovea şi acum în faţa oglinzii, dar fără să vadă vreo imagine înaintea ei. O făcea pur şi simplu din obişnuinţă sau pentru a-şi studia tristeţea.

Uneori lăsa impresia că s-a hotărât să capituleze în faţa destinului. Când şi când, mai stătea cu mamă-sa la taclale, cu un zâmbet încremenit şi şters pe faţa cenuşie. Îl vizita uneori pe tată-său pentru a-l întreba ca un automat cum se mai simte, ori se plimba prin grădiniţa de pe terasă, aruncând grăunţe la găini.

— Cât de fericită sunt, Aişa! se entuziasma Amina în clipele acelea. De ce nu te pot vedea mereu aşa?

— Hai să mergem la bucătărie să pregătim ceva bun!

Insista atunci şi *umm* Hanafî, ştergându-şi lacrimile.

Dar la cumpăna nopţii, Amina se trezea în plânsul hohotit al Aişei şi alerga în dormitorul acesteia, prevenitoare, să nu-l trezească pe stăpân. O găsea stând în capul oaselor şi bocind cu sughiţuri în beznă. Când o simţea pe mamă-sa aproape, se agăţa de ea şi pornea să se vaite:

— Să-mi fi lăsat măcar copilul ei! Nu mai am pe nimeni şi nimic pe lumea asta...

— Îţi înţeleg durerea mai bine decât toată lumea la un loc, îngâna Amina, strângând-o la piept. E mult prea mare ca să te poţi mângâia! De ce n-a vrut preaslăvitul Allah să mă ia pe mine în locul lor? Mare este mila şi înţelepciunea lui! La ce bun să te mai amărăşti, sărmana de tine?

— De cum pun geană pe geană, noapte de noapte mă năpădeşte abureala viselor şi nu-i văd decât pe ei...

— Preamăreşte-l pe Allah! Am gustat şi eu îndelung durerile pe care le încerci tu... L-ai uitat pe Fahmi? Un bun credincios se cuvine să îndure nenorocirile ce l-au lovit, oricât de mari ar fi... Unde ţi-e credinţa, Aişa?

— Credinţa mea? urla ea înverşunată.

Da! Gândeşte-te la credinţă şi imploră-l pe Allah să pogoare asupra ta mila şi îndurarea lui!

— Îndurare? Care îndurare? Unde-i îndurarea asta?
Întreba ea, tremurând toată.

— Mila şi îndurarea lui nu au margini. Ascultă-mă, copilul meu, şi hai cu mine la El-Husein! Atinge mormântul cel sfânt şi îngână *El-Fatiha* şi-o să vezi cum focul tău se va preschimba în răcoare şi linişte, precum focul domnului nostru Ibrahim...[125]

La fel de îngrijorată era Amina şi pentru sănătatea
Aişei. Aci umbla cu râvnă pe la toţi doctorii, părând că se agaţă cu încăpăţânare de viaţă, aci devenea indiferentă, nesocotind toate sfaturile, ca şi când ar fi vrut să se condamne singură la pieire. Nu mai scotea capul în lume decât pentru a merge la cimitir. Era singurul obicei la care nu renunţa cu niciun preţ. Cheltuia pentru mormânt cu multă generozitate din moştenirea ce-i revenise de la soţ şi de la fiică, încât locul acela se preschimbase într-o

grădină luxuriantă. În ziua când venise Ibrahim Şawkat pentru îndeplinirea formalităţilor de succesiune, râsese în silă şi vorbise în dodii:

— Felicită-mă, mamă! Am ajuns şi ziua s-o moştenesc pe Na'ima...

---

125 Referire la legenda coranică din *Sura Profeţilor* (XXI), în care Ibrahim (numele arabizat al patriarhului biblic Avraam, considerat strămoş al evreilor şi al arabilor) ar fi distrus un templu închinat idolilor, îndemnînd la credinţa în Dumnezeu. Cînd păgînii s-ar fi revoltat împotriva lui şi ar fi încercat să-l ardă, Allah (Dumnezeu) ar fi poruncit focului să se răcească şi să-l protejeze, rostind cuvintele „O, foc, fii frig şi pace peste Ibrahim!“ (versetul 69).

Kamal se oprea şi stătea de vorbă cu ea de flecare dată când o vedea mai liniştită, arătându-se destul de îngăduilor cu ciudăţeniile ei. O contempla îndelung, măsurând-o de sus şi până jos şi i se strângea inima la amintirea chipului ei minunat de odinioară. Nu numai că se sfrijise şi arăta nespus de bolnăvicioasă, dar era deprimantă pentru orice fiinţă. Ba mai găsise – nici el nu ştie de unde până unde – asemănări între destinul ei şi destinul lui.

Ea îşi pierduse copiii, iar el speranţele; niciunul, nici celălalt nu se aleseseră cu nimic din viaţă. Spre deosebire de ea, care avusese nişte vlăstare în carne şi oase, speranţele lui fuseseră doar amăgiri şi năluci.

— N-ar fi mai nimerit să vă duceţi la adăpost când începe alarma? îi întrebă Kamal pe ai săi într-o zi.

— Nu-mi părăsesc camera pentru nimic în lume, îi răspunse Aişa ferm.

— Sunt raiduri paşnice, iar tunurile parc-ar azvârli artificii, completă mamă-sa.

— Dacă aş avea putere să merg până la adăpost, aş pregeta eu să mă duc la moschee sau până la Muhammad

Iffat ca să văd ce mai face? se auzi şi glasul resemnat al stăpânului.

Într-o zi, Amina se pomeni cu Aişa venind de pe terasă gâfâind.

— Mi s-a întâmplat un lucru nemaipomenit! începu să se destăinuiască mamei.

Aceasta o privi curioasă şi bănuitoare.

— Să vezi… Eram pe terasă şi urmăream asfinţitul, continuă ea precipitat… Mă cuprinsese o disperare mai chinuitoare ca niciodată. Şi, pe neaşteptate, în cer s-a deschis o fereastră prin care răzbăteau mănunchiuri de raze strălucitoare. Veneau spre mine… Şi m-am trezit strigând din răsputeri: „Doamne!”.

Amina se holbase la ea uimită, fără să ştie ce să creadă. Să fie îndurarea îndelung aşteptată sau e o nouă genune a tristeţii?

— Poate că e îndurarea Celui de Sus, fiica mea, murmură mama cu ochii plecaţi.

— Da! Am strigat din toate puterile „Doamne!” şi am văzut lumina inundând lumea…

Căzură cu toţii pe gânduri, urmărind schimbarea Aişei cu o îngrijorare crescândă. O vedeau stând ceasuri în şir la locul ei de pe terasă, aşteptând să se ivească din nou razele luminii

strălucitoare. „Moartea mi se pare neînsemnată pe lângă un astfel de sfârşit, dacă acesta este sfârşitul”, gândea Kamal. Din fericire, zilele trecură şi
Aişa uită de nălucirea ei sau pur şi simplu nu mai aminti de ea. Se cufundă apoi într-o lume ciudată numai a ei, trăind atât de singură, încât rămânea încuiată în odaie zile în şir. Rareori revenea printre cei din casă, ca şi cum s-ar fi întors dintr-o călătorie lungă şi curând după aceea îşi continua drumul. Şi mai trist era că în ultima vreme căpătase obiceiul de a vorbi singură şi asta le sporise şi mai mult îngrijorarea. Dar se consolau la gândul că ea se adresa unor morţi, în deplină cunoştinţă de faptul că ei sunt morţi, şi nu unor fantome.

32

E un frig cumplit iarna asta. N-a mai cunoscut în viaţa lui decât o singură iarnă atât de geroasă. În ce an să fi fost? Doamne, unde-i memoria care ar trebui să ştie toate amănuntele astea? Inima cea bătrână tânjeşte după vremurile acelea, căci sunt o parte din trecutul care-i stârneşte lacrimile acolo, în ascunzişurile ei din adânc. Trecutul acela continuă să fie viu şi acum în memoria lui. Se trezea odată cu zorile, intra sub duşul rece fără să-i pese de frigul iernii, îşi lua micul dejun pe îndelete şi-apoi ieşea afară, mişcându-se vioi şi liber în lumea despre care acum nu mai ştie nimic, în afară de ce se îndură alţii să-i povestească. Îi vorbesc despre ea ca şi cum s-ar afla la capătul pământului. A fost o vreme când putea să şadă pe canapeaua din dormitor sau pe fotoliul din balcon, dar casa i se părea atunci o închisoare. Putea să meargă la baie şi să-şi schimbe singur hainele, dar blestema fără încetare sechestrarea care-l chinuia teribil. O dată pe săptămână avea voie să iasă fie sprijinindu-se în baston, fie urcând într-o trăsură. Se putea duce să se roage la moscheea Al-Husayn sau în vizită la un prieten. Şi, cu toate astea, se simţea ca într-o temniţă şi se ruga lui
Allah îndelung să-l scape. Astăzi nu mai poate nici măcar să se ridice din pat. Toată lumea lui se limitează acum la o saltea. Până şi baia trebuie să vină la patul lui. Nu se mai poate duce până acolo. Nu-i trecuse niciodată prin minte că s-ar putea să trăiască într-o astfel de murdărie.
Nu-şi ascundea nemulţumirea şi amărăciunea, dar nu avea de ales. Toată ziua stătea lungit pe aceeaşi saltea pe care noaptea trebuia să doarmă. Pe ea îşi lua masa şi tot pe ea îşi făcea şi

nevoile. Aşa a ajuns! Cumplit blestem!
El, care era model de eleganţă şi lăsa efluvii de parfum în urma lui! în casa care se supusese toată viaţa voinţei sale absolute ajunsese acum să nu întâlnească decât priviri compătimitoare, să se roage pentru orice fleac şi să fie dojenit ca un copil. Prietenii s-au stins unul după altul la intervale foarte mici, ca şi cum şi-ar fi dat întâlnire. S-au dus şi l-au lăsat singur. Allah să fie îndurător cu tine.
Muhâmmad Iffat! Ultima oară s-au întâlnit în selamlâcul dinspre grădină. Era într-o noapte de Ramadan. Îşi luase rămas-bun şi plecase însoţit de râsul lui zgomotos până la ieşire. Dar abia ajunsese acasă, în dormitorul lui, şi cineva a bătut insistent în uşă. Apoi Ridwan a dat buzna înăuntru: „A murit bunicul!... Bunicul!...” „Ce-mi aud urechile? Când? Şi cum?... Abia ne-am despărţit... Acum câteva clipe am stat de vorbă şi-am făcut haz împreună!
„A căzut cu faţa la pământ în drum spre camera lui şi acolo a rămas.” Aşa se stinsese prietenul lui de-o viaţă.
Bietul Ali Abd er-Rahim se chinuise în agonie trei zile în şir, fără să-şi poată opri tuşea, încât ajunseseră să se roage lui Allah să-l scape mai repede de chinuri. Aşa se stinsese altul din prietenii cei mai apropiaţi de suflet. Pe cei doi îi condusese pe drumul cel fără întoarcere, dar pe
Ibrahim el-Far n-a mai putut să-l însoţească. Boala îl ţintuise la pat şi nu-i mai îngăduise nici măcar să-l viziteze. Primise dureroasa veste de la servitorul răposatului.
Nu putuse să fie de faţă la înmormântare, dar i-a rugat pe
Yasin şi pe Kamal să meargă în locul lui. Cei mai apropiaţi prieteni se duseseră să caute îndurarea lui Allah.
Înaintea lor, plecaseră rând pe rând Hamido, El-Hamzawi şi zeci de alţi cunoscuţi şi amici. Rămăsese absolut singur.
Nu mai cunoaşte acum pe nimeni. Cine o să mai vină să-l vadă şi să-l conducă pe drumul din urmă? Nu mai putea să-şi facă nici rugăciunile. Nu mai avea nici mângâierea asta, căci nu mai ştia ce-i purificarea decât pentru un

roas-douã, după ce venea cineva să-l îmbăieze, o dată la câteva săptămâni. Fusese oprit şi de la rugăciune cu toate că simţea o nevoie neînchipuită să încredinţeze tainele sale Celui milostiv. Ar fi fost singura consolare în această singurătate cumplită. Zilele se scurgeau una după alta aproape neschimbate: asculta aparatul de

radio care urla întruna, în vreme ce Amina umbla de colo până colo. Îmbătrânise şi slăbise şi ea vizibil, dar n-avea obiceiul să se plângă. Era infirmiera lui şi-l îngrozea gândul că peste o zi-două ar putea şi ea s-ajungă în nevoie s-o îngrijească altcineva. Ea era tot ce-i mai rămăsese. Yasin şi Kamal îi ţineau de urât cel mult un ceas şi pe urmă se duceau fiecare la treburile lui. Ar fi vrut să-i vadă mereu prin preajmă, dar asta era o speranţă pe care nu avea curajul de a o mărturisi cu voce tare. Amina era singura care nu-l
necăjea. Dacă-şi îngăduie să dea o fugă până la Al-Husayn, n-o face decât ca să se roage pentru el. În rest, lumea a ajuns un vid. Aştepta cu multă nerăbdare ziua când venea să-l vadă Khadiga. Întotdeauna o însoţeau Ibrahim Şawkat, Abd el-Mun'im şi Ahmad. Singurătatea din odaia lui se risipea ca prin minune. El nu vorbea decât foarte puţin.
Asculta însă toată vremea cu ochi mari şi urechi lacome.
„Ia mai încetaţi cu sporovăială şi mai lăsaţi-i şi stăpânului rândul la vorbă", îi atenţionase Ibrahim într-o zi. „Lasă-i să vorbească… îmi place să-i ascult", şoptise el. Se ruga fierbinte ca fiica lui, soţul ei şi cei doi băieţi să aibă parte de sănătate şi viaţă lungă. Citea în ochii Khadigăi o duioşie fără margini şi-şi dădea seama în clipele acelea cât de mult îşi dorea să-l vegheze chiar ea.

— Pe unde-ţi mai petreci serile? îl întrebase altădată pe Yasin cu alean în glas şi curiozitate în priviri.

— Nu mai ai loc de englezi, tată, răspunse el stânjenit.
S-au întins iar peste tot, ca pe vremuri…

Pe vremuri! Ce vorbe! Adică vremurile când era în putere şi se cutremurau pereţii la hohotele lui de râs!
Vremurile petrecerilor zgomotoase din El-Ghuriyya şi din
El-Gamaliyya!… Vremurile unor oameni din care n-au mai rămas decât numele!… Zabida… Galila… Haniyya…
Tu o mai ţii minte pe mamă-ta, Yasin? Iată-le pe Zenoba şi pe Karima stând alături de băiatul lui! Toată viaţa voi cere milă şi iertare.

— Cine-a mai rămas în ministerul tău dintre vechii cunoscuţi, Yasin?

— Toţi au ieşit la pensie. Nu mai ştiu nimic despre ei.

Nici ei nu mai ştiu nimic despre noi. Prietenii de suflet s-au stins. Dar ia uite la Karima! Ce nostimă s-a făcut!
Parcă mamă-sa nu arăta chiar atât de bine la vârsta ei…

Când te gândeşti că n-a împlinit nici paisprezece ani! Dar ţi-aduci aminte ce frumoasă era Na'ima?

— N-ar fi rău, Yasin, dac-ai încerca s-o înduplecI pe Aişa să mai vină şi ea pe la voi. Ar trebui scoasă din însingurarea care-i face mult rău. Tare mă tem pentru ea.

— Tot timpul am stăruit, tată, să vină şi ea pe la noi prin Qasr eş-Şawq, dar... Allah s-o ajute! Nu mai e nimic de făcut!

În ochii stăpânului se ivi o umbră întunecată.

— Pe şeic Mitwalli Abd es-Samad l-ai mai văzut? îl întrebă cu totul pe neaşteptate.

— Îl mai văd din când în când pe stradă, răspunse Yasin, zâmbind. Nu mai recunoaşte pe nimeni, dar picioarele-i sunt încă zdravene.

Ce viaţă lungă a avut omul ăsta! Nu s-o mai fi simţit niciodată ispitit să mă vadă? Sau o fi uitat şi de mine, aşa cum uitase şi numele copiilor mei?!"

Când prietenii dispăruseră pe rând din viaţa lui, stăpânul încercase să-i înlocuiască prin Kamal. La început, acesta fusese surprins, dar treptat se obişnuise şi se apropiaseră unul de altul până într-atât că ajunseseră să-şi facă destăinuiri. „Burlac la treizeci şi patru de ani şi-şi petrece cea mai mare parte a timpului între patru pereţi, în biroul lui. Allah să-l apere!", oftase stăpânul, cu părere de rău. Dar n-avea de ce să-şi facă mustrări, de vreme ce încercase să-l povăţuiască, iar el refuzase de la

bun început orice sfat şi procedase aşa cum îl tăiase capul. Şi uite-l acum un biet dascăl burlac, claustrat „de bunăvoie" în odaia lui. Se ferea să-l mai sâcâie cu problema căsătoriei sau a lecţiilor particulare şi se ruga lui Allah să-i ajute să se descurce cu agoniseala ce-o pusese deoparte până la ultima suflare, astfel încât să nu fie niciodată nevoit să apeleze la ajutorul fiului îndărătnic.

— Ce zici de vremurile astea? îl întrebase într-o zi, curios să-i afle părerea.

Kamal zâmbise puţin descumpănit şi se codise să răspundă.

— Adevăratele vremuri au fost zilele noastre! continuase tatăl, fălindu-se. Au fost zile de belşug şi de sănătate. Am apucat să-l văd şi pe Saad Zaghlul... să-l aud şi pe *şi* Abdo[126]... Voi pe cine mai aveţi acum?

---

126 Muhammad Abdo (1849-1905), reprezentant de seamă al

— Fiecare perioadă cu avantajele şi cu dezavantajele ei, ce să-i faci! îngăimase Kamal, doar ca să spună ceva.

— Vorbe goale! şoptise tatăl, clătinându-şi capul sprijinit pe o pernă uriaşă. Apoi, după un răstimp de tăcere, fără vreo altă introducere: Nu mai pot să-mi fac rugăciunea şi simt că-mi sângerează inima din pricina asta. Credinţa este singura consolare când ai rămas singur. Şi totuşi am unele momente ciudate, când uit de toate privaţiunile: şi de mâncare, şi de băutură, şi de libertate, şi de sănătate... În clipele astea, sufletul mi se înseninează, mi se pare că sunt aproape de lumea cerească şi simt o fericire pe care n-am mai cunoscut-o niciodată. Şi atunci... Viaţa, cu tot ce are ea mai de preţ, nu mai contează...

— Să ai parte de viaţă lungă şi să te însănătoşeşti, tată! îi urase Kamal.

— Am momente când mă simt destul de bine, urmase Ahmad Abd el-Gawad. Acum, de pildă. Nu mai simt nicio durere în piept, nicio greutate la respiraţie... Umflătura de la picior mi s-a mai dus... Urmăresc la radio emisiunea „La cererea ascultătorilor”...

— Stăpânul meu se simte bine?

— Slavă Domnului!

— Să aduc cina?

— Cina? Asta se poate chema cină?! Adu-mi castronul cu iaurt! ...

33

Kamal ajunse la casa surorii sale din Es-Sukkariyya când soarele începuse să coboare spre asfinţit şi găsi întreaga familie adunată în salon.

— Felicitări pentru licenţă! îi se adresă vesel, privind admirativ spre Ahmad, în vreme ce dădea mâna cu ceilalţi.

— Îţi mulţumim! îi răspunse Khadiga fără pic de bucurie în glas. Dar ascultă ce-i trece beiului prin cap! Zice că el nu vrea să aibă o slujbă.

— Văru-său Ridwan l-ar încadra imediat, dacă ar fi de acord. Dar el o ţine morţiş că nu vrea niciun fel de serviciu, adăugă

---

vieţii spirituale arabe, al mişcării pentru renaşterea religioasă şi politică a lumii musulmane. Exilat din Egipt între 1882 şi 1898, pentru ideile sale generoase, la revenirea în ţară a fost numit mare muftiu al Egiptului. Este autor al unor lucrări în domeniile teologiei şi moralei, al dreptului canonic şi al educaţiei şi iniţiator al unor reforme în domeniile jurisdicţiei şi educaţiei publice.

Ibrahim Şawkat. Poate vorbeşti dumneata cu el, *ustaz* Kamal, şi poate reuşeşti să-l şi convingi.

Kamal îşi scoase *tarbuş*-ul. Apoi îşi dezbrăcă şi haina albă şi-o aşeză pe spătarul scaunului. Era tare cald.

— Am crezut că ziua asta va fi rezervată exclusiv felicitărilor, începu el zâmbind, cu toate că se aşteptase să asiste la un scandal în toată regula, dar văd că nu trece o zi fără să asist la o dispută în casa voastră.

— Ce să-i faci? Ăsta mi-a fost norocul! Noi trebuie să fim întotdeauna altfel decât restul lumii, îngăimă Khadiga cu tristeţe.

— Treaba e foarte simplă, interveni Ahmad, adresându-se unchiului său. De fapt, nu mi se oferă decât un post de conţopist într-un birou oarecare. Ridwan mi-a spus că ar avea un post liber la Direcţia Registratură, unde lucrează şi unchiul Yasin, şi că ar putea să mă ajute să-l ocup imediat. Mai zice că aş putea sta pe postul ăsta vreo trei luni, până când începe noul an şcolar şi atunci mă va ajuta să fiu numit profesor la o şcoală. Dar mie nu-mi place o slujbă ca asta.

— Şi-acum spune-i şi ce gânduri te bat, se amestecă Khadiga furioasă.

— Aş vrea să lucrez în presă! răspunse Ahmad fără şovăire. Gazetar!

— Adică jurnalist! interveni Ibrahim Şawkat cu dispreţ. Meseria asta era pe vremuri ceva de râs. Cred că e într-o ureche! Refuză să fie dascăl ca tine şi ţine cu tot dinadinsul să se facă jurnalist…

— Allah să-l ferească de meseria de dascăl! mormăi şi Kamal ironic.

— În schimb, ţi-ar conveni să lucreze ca jurnalist? Întrebă Khadiga contrariată.

— Slujba, în general, nu mai este o fericire! interveni Abd el-Mun’im, încercând să îmblânzească puţin atmosfera.

— Dar tu nu eşti slujbaş, *şı* Abd el-Mun’im? se răsti Khadiga la el ca o furie.

— Ba da! însă în cu totul alte condiţii! Nici eu nu sunt de acord să lucreze ca scriptolog. Cât despre meseria de dascăl, aţi auzit prea bine ce-a spus unchiul Kamal însuşi…

— Şi la ce fel de ziar sau revistă ai vrea să lucrezi? se interesă Kamal pentru a vedea ce şanse are.

— Maestrul Adli Kerim ar fi de acord să mă primească la revista lui pentru o practică. Pentru început, ca traducător şi pe urmă ca

redactor...

— Dar revista *El-Insan el-Gadid* este o revistă culturală cu resurse şi cu posibilităţi foarte limitate.

— Ar fi un prim pas şi mi-ar folosi pentru practică. Şi sper să trec după aceea la o treabă mai serioasă. Şi, la urma urmei, mai pot aştepta, căci nu rabd de foame.

— Lasă lucrurile să meargă firesc, de la sine! o îndemnă Kamal pe sora lui. E major, destul de cult... ştie mai bine ce trebuie să facă.

Dar Khadiga nu se lăsă deloc convinsă. O luă de la capăt, străduindu-se să-i demonstreze lui Ahmad că ar fi mai bine să accepte slujba. În cele din urmă începură să ţipe unul la altul şi fu nevoie de intervenţia lui Kamal pentru a-i împăca. Atmosfera deveni destul de încărcată şi greu de suportat. Se aşternu o tăcere apăsătoare. Într-un târziu, Kamal se trezi gândind cu voce tare:

— Am venit pe la voi să beau un sirop rece şi uite de ce balamuc am avut parte...

Între timp, Ahmad se îmbrăcă, pregătindu-se de plecare. Kamal se scuză, pretextând o întâlnire şi ieşiră, pornind împreună pe strada Al-Azhar. Pe drum Ahmad îi mărturisi unchiului său că merge direct la revista *Al-Insan al-Gadid* pentru a-şi lua munca în primire, aşa cum îi promisese maestrul Adli Kerim.

Fă aşa cum crezi tu că e mai bine, dar ai grijă să nu-i necăjeşti prea tare pe părinţi! îl sfătui Kamal. Ei nu pricep prea bine rostul vremii.

Eu îi iubesc şi ţin foarte mult la ei, dar... îngăimă
Ahmad, surâzând şăgalnic.

— Dar ce?

Cred că ar fi mai bine dacă omul n-ar avea părinţi, mormăi el aproape în şoaptă.

Cum poţi să spui aşa ceva? îl mustră Kamal, râzând în barbă.

Nu mă gândesc, desigur, la sensul adevărat al cuvintelor, ci la faptul că părinţii sunt o întruchipare a tradiţiilor, a trecutului. Grija lor exagerată este o frână pentru copii. Rămase puţin pe gânduri, apoi îşi continuă firul ideilor: Câtă vreme ai casă şi un tată care realizează un venit bunicel, aşa cum este cazul meu, nu eşti în primejdie să cunoşti gustul amar al trudei. Nu tăgăduiesc lucrul ăsta. Ba mărturisesc că mi-e chiar ruşine de el câteodată.

— Şi de când crezi că o să înceapă să te plătească la revistă?

— Maestrul n-a fixat o dată anume...

La El-Ataba el-Khadra se despărţiră. Ahmad îşi îndreptă paşii spre revista *Al-Insan al-Gadid,* unde îl primi chiar maestrul Adli Kerim. După ce rosti câteva cuvinte de îmbărbătare, îl luă de braţ şi-l conduse direct la secretariat.

— Vă fac cunoştinţă cu noul dumneavoastră coleg, *ustaz* Ahmad Ibrahim Şawkat, se adresă maestrul celor care se aflau în birou. Apoi îi prezentă pe viitorii colegi ai lui Ahmad: Domnişoara Sawsan Hammad, *ustaz* Ibrahim
Rizq şi *ustaz* Yusuf el-Gamil.

Îi strânseră mâna unul după altul şi-i adresară cuvinte entuziaste de bun-venit.

— Dar numele lui ne este bine cunoscut din paginile revistei, îl complimentă Ibrahim Rizq.

— Este primul vlăstar al *Omului nou,* adăugă maestrul Adli Kerim, zâmbind. Apoi se adresă lui Ahmad, arătind spre locul unde stătea Yusuf el-Gamil: Vei lucra la biroul ăsta, căci stăpânul lui e mai mult plecat..

După ce ieşi maestrul, Yusuf el-Gamil îl invită pe
Ahmad să ia loc pe un scaun de lângă biroul său.

— O să-ţi spună domnişoara Sawsan ce ai de făcut, dar deocamdată te invit să bem o cafea împreună.

Apăsă pe un buton, în vreme ce Ahmad îşi petrecea privirea cercetătoare peste chipurile şi obiectele din încăpere.

Ibrahim Rizq era un bărbat în toată firea, dar arăta cu cel puţin zece ani mai mult decât vârsta lui reală. Yusuf el-Gamil era încă tânăr şi toate trăsăturile lui trădau abilitate şi inteligenţă. Îşi îndreptă ochii spre Sawsan
Hammad, întrebându-se dacă-şi mai aduce aminte de el.
N-o văzuse decât o singură dată, în anul 1936, când venise pentru prima oară la redacţie. Când privirile li se întâlniră.
Ahmad se hotărî să rupă tăcerea şi murmură timid:

— Am stat de vorbă cu dumneavoastră acum cinci ani...

Ochii ei scăpărători confirmară imediat că-şi aminteşte perfect.

— Venisem să mă interesez de soarta unui articol pe care-l trimisesem la revistă.

— Mi-aduc aminte... şopti ea cu voce tărăgănată, zâmbind seducător. În orice caz, de-atunci revista ţi-a publicat destul de multe articole...

— Articole bune... Fac dovada unui spirit progresist, sănătos,

adăugă Yusuf el-Gamil.

— Nivelul de înţelegere şi de conştiinţă este astăzi cu totul altul decât atunci, preciză Ibrahim Rizq. Lozinca
„Vrem pâine şi libertate!” se poate citi pe toate zidurile.
Aceasta este lozinca poporului nostru acum…

— Minunată lozincă, nu-i aşa? remarcă Sawsan Hammad, cercetându-l atentă. Mai ales acum, când peste lume s-a abătut o negură grea, apăsătoare…

Ahmad înţelese imediat la ce se referă şi simţi cum îi tresare inima, răspunzând cu entuziasm atmosferei după care tânjea de multă vreme.

— Peste lume pluteşte într-adevăr negura, dar câtă vreme Hitler nu a atacat Anglia mai există o speranţă de salvare.

— Eu privesc situaţia şi dintr-un alt unghi, adăugă
Sawsan Hammad. Nu crezi că, dacă Hitler va ataca Anglia, s-ar putea să fie nimicite ambele puteri? Sau cel puţin să se mute centrul puterii în Rusia?

— Dar dacă se întâmplă invers? Adică Hitler să invadeze insulele britanice şi să ajungă în culmea puterii?

— Nu! Nu! Aşa ceva nu e posibil, zise hotărât Yusuf el-Gamil. Asemenea campanii aventuroase au mai încercat şi alţii. Aţi uitat de Napoleon care a invadat Europa şi şi-a găsit mormântul în Rusia?

Unei mâhniri mocnite. Aşteaptă probabil şi acum în casa ei din El-Me’adi ivirea unui bărbat bogat, în stare să-i asigure cincizeci de lire pe lună. Dar fata asta care nădăjduieşte în victoria Rusiei ce-o fi aşteptând, oare?

— Vrei să vii să discutăm puţin? îl invită Sawsan, în vreme ce aşeza în ordine un maldăr de hârtii.

Se ridică şi se îndreptă încrezător spre biroul ei, pentru a-şi începe noua activitate.

Ahmad se înflăcără mai tare ca oricând sub înrâurirea atmosferei destinse, a entuziasmului colegilor bătăioşi şi a acestei fete senine cu ochi inteligenţi şi scăpărători.

Fără să-şi dea seama, gândul îi alunecă la Alawiyya Sabri şi la anul în care se luptase cu chinurile dragostei şi ale deznădejdii. În cele din urmă reuşise să le depăşească, după ce ajunsese să blesteme iubirea şi dimineaţa când se trezea, şi seara când se culca. Revolta şi zbuciumul se risipiseră în văzduh lăsându-i în adâncul sufletului cenuşa

34

Yusuf el-Gamil nu trecea pe la revistă decât o dată sau de două ori pe săptămână; în restul timpului alerga să găsească reclame şi noi abonaţi. Nici Ibrahim Rizq nu rămânea la redacţie mai mult de un ceas pe zi, restul timpului petrecându-şi-l pe la alte reviste, unde avea diverse colaborări. Astfel, Ahmad rămânea multă vreme doar cu Sawsan. Într-o zi a apărut la secretariat şeful echipei de lucrători din tipografie şi-atunci a avut plăcuta surpriză să afle că acesta era chiar tatăl ei. Peste puţin timp avea să afle că şi maestrul Adli Kerim este rudă cu şeful tipografilor. Dar lucrul care l-a impresionat cel mai mult era râvna cu care lucra Sawsan. Pe umerii ei se afla aproape întreaga activitate a redacţiei. Pe deasupra, continua să citească fără contenire şi mai şi scria din când în când. Părea deosebit de ordonată, subtilă şi inteligentă, îşi dăduse seama din primul moment că se afla în faţa unei personalităţi puternice. În ciuda ochilor negri, scânteietori şi a feminităţii pronunţate ce emana din toată fiinţa ei, Ahmad avea uneori impresia că se afla în faţa unui bărbat foarte echilibrat, înzestrat cu o voinţă ieşită din comun. Se dărui şi el muncii cu trup şi suflet, de parcă râvna ei l-ar fi molipsit, trezindu-i din adâncuri forţe nebănuite până atunci. Îşi asumă traducerea unor pasaje şi chiar a unor articole întregi din revistele culturale străine.

— Am impresia că cenzura stă la pândă, i se năzări lui Ahmad să zică la un moment dat.

— Aa! Tu nu ştii încă nimic, răspunse Sawsan cu un glas în care clocotea mânia. Revista noastră are onoarea să fie socotită „suspectă” de cercurile sus-puse.

— Ţi-aduci aminte, fără doar şi poate, de editorialele maestrului Adli Kerim de dinainte de izbucnirea războiului? o întrebă, zâmbind cu admiraţie.

— Dar poate nu ştii că revista a fost chiar suspendată pe vremea lui Ali-Mahir, din pricina unui articol despre revoluţia lui ’Arabi[127], în care maestrul îl acuza pe kedivul Tawfiq[128] de trădare…

---

127 Aluzie la revoltele social-politice din anii 1881-1882, conduse de Ahmad ’Arabi Paşa, care au avut un rol important în dezvoltarea conştiinţei naţionale a poporului egiptean.

128 Tawfiq ben Ismail, suveran al Egiptului (1879-1892). Dată fiind popularitatea de care se bucura ’Arabi Paşa, kedivul Tawfiq l-a acceptat ca ministru de război într-un cabinet de orientare naţională, care i-a fost impus în februarie 1882, dar, în urma tulburărilor sîngeroase din lunile iunie şi iulie

Într-o bună zi, Sawsan îl luă pe neaşteptate, găsindu-l cu totul nepregătit pentru a răspunde.

— De ce-ai ales ziaristica?

Rămase puţin descumpănit, întrebându-se dacă este nimerit să se mărturisească acestei fete care nu semăna cu niciuna din cele cunoscute până atunci şi mai ales până unde ar trebui să meargă cu mărturisirile.

— N-am urmat facultatea pentru a obţine o slujbă, ci pentru că am nişte idei pe care vreau să le exprim şi să le fac cunoscute. Şi cred că presa este mijlocul cel mai potrivit pentru asta.

— Eu, în schimb, n-am studiat la Universitate sau mai precis n-am avut posibilitatea s-o fac, declară Sawsan cu toată sinceritatea. Eu mai mult am furat meseria; am studiat la şcoala maestrului Adli Kerim, care nu e cu nimic mai prejos decât Universitatea. El mi-a îndreptat

primii paşi... După ce mi-am luat bacalaureatul, m-am înscris la şcoala lui. Şi trebuie să recunosc că ai definit foarte bine presa, mai exact presa în care lucrăm noi...

Numai că tu ţi-ai exprimat până acum ideile prin intermediul altora, adică prin traduceri. Nu te-ai hotărât încă să optezi pentru o anumită formă a scrisului?

Rămase puţin pe gânduri, apoi clătină din cap, ca şi când n-ar fi înţeles la ce se referă, şi în cele din urmă întrebă:

— Ce vrei să spui?

— Articolul... poezia... nuvela... drama?...

— Nu ştiu prea bine. Articolul este primul lucru care-mi trece prin minte.

— Mda! şopti ea cu jumătate de glas. Dar în condiţiile noastre politice articolul nu mai este un lucru chiar atât de simplu de realizat. De aceea, oamenii cu vederi înaintate recurg tot mai des la scrieri simbolice, la genuri literare mai puţin directe, pentru a exprima ceea ce gândesc cu adevărat. Articolul este prea deschis, prea direct şi din pricina asta autorul lui este întotdeauna expus primejdiei. Mai ales că ochii sunt aţintiţi asupra noastră în ultima vreme. Pe când nuvela are posibilitatea să recurgă la o mulţime de trucuri. E un gen mult mai subtil.

Şi, în plus, a devenit şi foarte popular. Nu este exclus ca în viitorul apropiat să ocupe primul loc în literatură. Vezi bine că nu există

1882, kedivul l-a declarat rebel şi curînd după aceea avea să fie condamnat la un exil de zece ani.

niciun literat mai de seamă care să nu-şi fi pus numele cel puţin pe o carte de nuvele…

— Aşa e! Cred că am citit cea mai mare parte a operelor de acest fel. Ce zici de povestirile lui Riyad Qildis din revista *El-Fikr*?

— Acesta-i doar un exemplu! Şi nu pare a fi cel mai concludent!

— S-ar putea… Mi-a atras atenţia asupra lui unchiul meu, profesorul Kamal Ahmad Abd el-Gawad, care publică la aceeaşi revistă.

— E unchiul tău? întrebă Sawsan, zâmbind. Am citit câteva articole de-ale lui, dar…

?

— Te rog să mă ierţi, dar mi se pare a fi unul dintre scriitorii care rătăcesc în labirintul metafizicii.

— Şi nu ţi-a plăcut cum scrie? insistă el puţin intrigat.

— N-am zis că nu-mi place. Dar el scrie mai mult despre chestiuni vechi: spiritul, absolutul, teoria cunoaşterii. Desigur, sunt lucruri foarte interesante, nu zic ba, dar ele nu au niciun alt scop în afara plăcerii spirituale şi a luxului intelectual… Scrisul trebuie să aibă şi un scop precis, iar ţelul lui suprem trebuie să fie dezvoltarea acestei lumi şi înălţarea omului pe scara progresului şi emancipării. Omenirea se află într-o luptă continuă, iar scriitorul care vrea să-şi merite acest nume trebuie să se situeze în avangarda luptătorilor.

— Bine, dar şi Karl Marx a început rătăcind prin labirintul metafizicii…

— Aşa o fi, dar el a ajuns la sociologia ştiinţifică. De aici trebuie să pornim noi şi nu de unde a început el…

Pe Ahmad nu-l mulţumiră obiecţiile la adresa unchiului său şi insistă încercând să-l apere cu orice preţ:

— E bine să cunoaştem adevărul, oricare ar fi el şi oricare ar fi părerea noastră asupra urmărilor lui.

— Dar asta vine în contradicţie cu ceea ce scrii tu.

Pariez că acum te laşi influenţat de devotamentul pentru unchiul tău. Când suferă, omul trebuie să-şi concentreze atenţia asupra înlăturării cauzelor suferinţei. Societatea noastră suferă cumplit şi trebuie să ne străduim în primul rând să lichidăm cauzele acestei suferinţe. Numai după aceea putem să ne amuzăm filosofând. Imaginează-ţi un om chinuit de o rană care-i sângerează, apucându-se să bată apa în piuă despre ce s-a întâmplat, în loc să-şi panseze rana. Ce-ai spune despre el?

Aşa să fie unchiul lui într-adevăr? Oricum, trebuie să admită că este întru totul de acord cu ea, că ochii ei sunt fermecători şi că ea, cu întreaga ei înfăţişare, îl fascinează, chiar dacă pare puţin ciudată şi poate prea gravă.

— Este foarte adevărat că unchiul meu nu acordă o atenţie prea mare acestor lucruri. I-am vorbit adeseori

despre ele şi în final am constatat că studiază nazismul cu aceeaşi indiferenţă cu care studiază democraţia sau comunismul. Nu este el chiar de gheaţă, dar nici nu se poate înflăcăra. N-aş putea spune că-i cunosc adevărata poziţie sau atitudinea faţă de toate aceste lucruri. Nici nu ştiu exact ce gândeşte.

— Îţi pot spune eu! De altfel, este foarte simplu: nu are nicio atitudine! Nu are nicio poziţie fermă faţă de o parte sau de alta! Un scriitor adevărat nu poate să rămână indiferent faţă de ceea ce se petrece în jurul lui. El este cel mai bun exemplu de intelectual burghez, care citeşte mult, se delectează cu lectura şi cu speculaţiile filosofice şi-şi pune întrebări. S-ar putea să afli că este încă destul de nedumerit în faţa „absolutului". Ba s-ar putea ca descumpănirea şi îndoielile să-l fi condus până la limita cercului durerii şi, cu toate astea, merge înainte pe drumul lui, fără să-i pese de adevăraţii îndureraţi.

— Nu vreau să cred că unchiul meu e chiar aşa, se tângui Ahmad, râzând.

— Tu ar trebui să-l cunoşti mai bine. Tot aşa, nici nuvelele lui Riyad Qildis nu sunt cele de care avem nevoie.
Sunt realiste, nimic de zis, descriptive şi analitice, dar nimic mai mult. Ele nu călăuzesc, nu au darul să îndrume şi nu se angajează la nimic.

— Dar el descrie deseori situaţia muncitorilor şi a ţăranilor. Asta înseamnă că eroii nuvelelor sale sunt oamenii adevăraţi, truditorii de rând…

— Foarte corect! Numai că el se mărgineşte să descrie şi să analizeze şi asta nu-i suficient pentru a servi adevărata luptă!

„Ce fată ciudată! Nu pricep de ce-o fi căutând cu orice chip să discute în contradictoriu. Totuşi, pare foarte serioasă. Dar unde-i femeia din ea?"

— Ai citit ceva din literatura sovietică? Pe Gorki, de pildă, l-ai citit?

Din nou căzu pe gânduri şi zâmbi mirat. La urma urmei, n-are

de ce să-i fie ruşine. El a studiat sociologia, nu filologia. Pe urmă, ea trebuie să fie mai mare decât el cu câţiva ani. Câţi ani o fi având? Trebuie să tot aibă douăzeci şi patru, dacă nu chiar mai mult...

— Asta-i literatura pe care trebuie s-o citeşti. Dacă vrei, pot să-ţi împrumut ceva...

— Cu plăcere. Dar un om luminat nu se mulţumeşte să fie un simplu cititor sau scriitor. Principiile ţin în primul rând de voinţă. Voinţa este mai importantă decât orice altceva.

Fără să-şi dea seama cum, gândurile legate de Sawsan începură să-i dea târcoale. O găsea destul de plăcută şi originală. Este adevărat că nu foloseşte niciun fel de farduri, dar dovedeşte mult bun-gust în felul cum se îmbracă. Toată înfăţişarea ei este tulburătoare şi... Dar fii atent! Se pare că nu te deosebeşti cu nimic de ceilalţi bărbaţi. Clasa voastră e tare ciudată; nu vrea să privească femeia decât dintr-un singur unghi, şi acela atât de îngust!

— Sunt încântat că te-am cunoscut şi cred că vom putea colabora bine în viitor. Vreau să spun, ca o singură mână...

— Ţii neapărat să mă flatezi, murmură ea surâzând.

În clipa când zâmbea, uitai de toată filosofia. Nu mai puteai vedea decât o fată ispititoare.

— Îţi repet că sunt încântat şi sunt foarte sincer când spun asta.

Aşa stau lucrurile, într-adevăr, dar ea nu trebuie să afle de zbuciumul din pieptul lui. Fii prudent! Nu trebuie să te pui din nou într-o situaţie delicată, aşa cum s-a întâmplat în El-Me'adi. Amărăciunea nu ţi s-a stins încă în suflet.

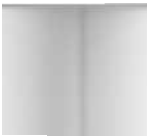

35

— Bună seara, tuşă!...

O urmă pe Galila spre locul ei preferat din salon. Se aşezară pe canapea şi femeia chemă să vină slujnica. Cât ai bate din palme, aceasta se ivi cu o tavă pe care se aflau sticla şi paharele. După ce aranjă masa în grabă, slujnica se retrase, iar Galila se întoarse spre Kamal pornind să pălăvrăgească:

— Jur, nepoate, că n-o să mai beau decât împreună cu tine în noaptea de vineri, aşa cum îmi plăcea să beau pe vremuri împreună cu tată-tău. Dar pe-atunci era multă lume la petrecere.

„Nu ştiu ce mi se-ntâmplă! Simt o nevoie cumplită să beau ceva! îşi zise Kamal în sinea lui. Ce-ar fi fost, oare, viaţa fără această licoare?!”

— Dar şi whisky-ul a cam dispărut... Nu prea se mai găseşte, tuşă. Nici alte băuturi mai de soi nu mai găseşti cu una, cu două... Se zvoneşte că nemţii ar fi bombardat în ultimul timp un mare depozit din Scoţia şi că prin văi ar fi curs şuvoaie de whisky.

— Cum de n-avem şi noi parte de un raid ca ăsta?!
Dar înainte de a te apuca să bei, ia spune-mi, cum se mai simte domnul Ahmad?

— Nici mai bine, nici mai rău! Tare mai regret pentru el, *sitt* Galila, că trebuie să stea tot timpul în pat. Domnul să fie îndurător cu el!

— Ce mult aş vrea să-l văd şi eu!... N-ai curaj să-i transmiţi salutări din partea mea?

— Ce vorbe! N-a mai rămas decât să-i spun asta, ca să-i vină ceasul!...

— Da’ ce crezi tu, măi băiete! Un om ca domnul Ahmad şi-ar mai putea închipui că un bărbat în toată firea – care pe deasupra mai e şi progenitura lui – ar putea să fie neprihănit? se minună bătrâna, râzând singură de ce spunea.

— Oricum, nu e cu putinţă să-i spun asta... Noroc!

— Noroc!... Am uitat să-ţi spun... S-ar putea ca Atiyya să întârzie puţin, căci are copilul bolnav.

— Dar când am văzut-o ultima oară n-avea nimic, mormăi Kamal puţin neliniştit.

— Aşa-i! Copilul i s-a îmbolnăvit sâmbăta trecută. Şi ştii că el e toată viaţa ei, sărmana! Când i se întâmplă ceva, îşi iese din minţi.

— Vai de ea! E o femeie bună, dar n-a avut noroc. Mi-am dat seama că numai constrânsă de nevoi face ceea ce face...

— Dacă până şi un om cu o meserie nobilă ca a ta se simte stingherit, cum ar putea să fie ea încântată de meseria ei? şopti Galila, zâmbind ironic.

Slujnica trecu în vârful picioarelor cu un vas aprins, din care se înălţau în văzduh arome. Prin fereastra deschisă se strecura aerul umed şi puţin răcoros al toamnei.
Băutura era amară şi tare. Observaţia Gabiei în legătură cu meseria îi aduse aminte de lucruri aproape uitate.

— Ştii că n-a lipsit mult ca să fiu mutat din Cairo, tuşă? Şi dacă se întâmplă nenorocirea asta, acum ar fi trebuit să-mi fac bagajele

pentru plecarea la Asyut[129].

— Asyut?! repetă Galila, holbându-se şi lovindu-se cu palma peste piept. Numai duşmanii tăi să aibă parte de Asyut! Şi ce s-a întâmplat până la urmă?

— S-a terminat cu bine, slavă Domnului!

— Bine, dar tatăl tău are cunoştinţe peste tot…

Clătină din cap, ca şi când ar fi aprobat, dar nu comentă în niciun fel. Ea mai vede şi acum chipul tatălui

său învăluit de nimbul gloriei. Sărmana! Habar n-are că atunci când îi relatase nenorocirea ce dăduse peste el, a dat din cap zâmbind amar: „Nu ne mai cunoaşte nimeni… Unde ne sunt prietenii de odinioară?". Înainte de a sta de vorbă cu tată-său în legătură cu chestiunea transferului, se adresase şi vechiului său prieten Fu’ad Gamil el-Hamzawi, în speranţa că s-ar putea să cunoască pe cineva din Ministerul Învăţământului. Judecătorul, însă, se grăbise să-i răspundă plin de importanţă: „îmi pare foarte rău. Kamal, dar calitatea mea de judecător nu-mi îngăduie să mă adresez nimănui cu o rugăminte…". În cele din urmă, văzând că nu mai are de ales, şi-a călcat pe inimă şi a recurs la nepotul său Ridwan, bâlbâindu-se jenat. Şi în consecinţă, se revenise chiar în aceeaşi zi asupra deciziei de transfer. Se bucura de mare influenţă tânărul său nepot! Amândoi sunt slujbaşi în acelaşi minister şi sunt încadraţi la aceeaşi categorie de salarizare, cu toate că el are treizeci şi cinci de ani, iar nepotul lui are numai douăzeci şi doi. Dar la ce altceva mai bun s-ar putea aştepta un dascălde gimnaziu ca el? Nu se mai poate consola cu filosofia şi nici măcar nu se mai poate pretinde filosof, de vreme ce nu face altceva decât să repete ca un papagal vorbele altora. Astăzi orice absolvent al Facultăţii de Litere poate să scrie ca el sau chiar mai bine. Într-adevăr, există posibilitatea să-i adune un editor articolele într-o carte. Dar ce valoare mai au acum nişte articole didactice? La volumul imens de cărţi care se publică astăzi, scrierile lui au devenit o picătură în ocean. S-a săturat până peste cap de toţi şi de toate… Nu i-a mai rămas decât să aştepte trecerea trenului său prin gara morţii. Rămase cu ochii aţintiţi asupra paharului din mâna Galilei, apoi îşi

129 Oraş important situat în partea centrală a Egiptului, pe valea Nilului; reşedinţă de guvernorat, centru industrial şi universitar.

mută privirea pe chipul ce trăda bătrâneţea şi o întrebă într-o doară:

— Ce plăcere găseşti dumneata în băutură, tuşă?

— Da' ce, îţi închipui că eu mai simt ce beau? S-au dus vremurile acelea! Acum nu mai are niciun gust şi niciun efect! Pentru mine parc-ar fi cafea, nici mai mult, nici mai puţin! Mi-amintesc… odată, în tinereţe, când începusem şi eu să beau… m-am făcut praf la o nuntă şi dimineaţa a trebuit să mă ducă taraful pe sus până la trăsură… Domnul să te ferească de belele!

După cum se vede, „băutura este singurul lucru pentru cel care nu are nimic mai bun".

— Pe vremuri ajungeam şi eu să mă ameţesc dintr-o nimica toată. Acum am nevoie de cel puţin opt pahare.

Nici eu nu mai ştiu bine la câte-am ajuns… Numai atunci îmi mai simt inima rănită dansând.

— Inima ta e fericită, nepoate, şi fără să aibă nevoie de băutură.

Inima lui e fericită! Ce ştie bătrâna asta ce-i tristeţea veşnică şi stratul de cenuşă rămas din focul speranţelor?

Celui căruia i s-a urât de toate nu-i mai foloseşte decât paharul. În salonul ăsta sau în camera de-alături… cu o femeie la fel de necăjită şi la fel de amăgită de viaţă.

— Mă tem că Atiyya n-o să vină…

— Ba o să vină negreşit. Boala nu se tratează cu bani?

Ce răspuns ciudat! Dar Galila nu-i îngădui să se lase furat de gânduri, căci se întoarse spre el numaidecât, îl cercetă o vreme şi, în cele din urmă, îi zise cu glasul coborât:

— Zilele mele sunt numărate.

— Ba să ai parte de viaţă lungă! se grăbi el s-o întrerupă, înainte de a fi priceput prea bine ce vrea să spună.

— O să mă duc din lumea asta! completă ea cu un zâmbet şters, încremenit.

— Ce-ai spus? întrebă Kamal, tresărind şi îndreptându-se de spate.

— Nu te teme! încercă ea să-l liniştească, plină de ironie. Am să te las pe mâini bune… Atiyya o să te ducă la o casă la fel de sigură ca şi a mea…

— Bine, dar nu înţeleg! Ce s-a întâmplat?!

— Am îmbătrânit, nepoate!… Sunt mai mult moartă decât vie. Nimic de zis, Allah a fost mai darnic decât s-ar fi cuvenit cu mine.

Ieri au zăpsit o casă din apropiere şi-au

dus-o pe stăpâna ei la secţia de poliţie. Mie mi-ajunge!... Mi-a venit în cap să mă pocăiesc şi nu mai pot scăpa de ideea asta. Trebuie să mă pregătesc pentru întâlnirea cu Allah într-un alt chip decât am făcut-o până acum...

Kamal îşi dădu paharul peste cap, îl umplu din nou şi-apoi se minună ca şi când nu i-ar fi venit să-şi creadă urechilor:

— N-a mai rămas să-mi spui decât că te urci pe vapor şi pleci la Mecca...

— Domnul să mă călăuzească pe calea cea bună!...

— Şi spune-mi, tuşă, gândurile astea ţi-au venit aşa pe neaşteptate? o mai întrebă, uitându-se la ea peste umăr, fără să-şi fi revenit încă din uimire.

— Nu!... Eu nu m-apuc să vorbesc despre asemenea lucruri serioase decât după ce-am chibzuit îndelung şi m-am hotărât să trec la fapte.

— Deci e lucru stabilit! Serios?

— Foarte serios! Domnul mi-e martor!

— Nu ştiu ce să mai zic... Oricum, Domnul să te călăuzească pe calea cea bună!

— Amin! Apoi continuă, râzând: Dar nu-ţi face griji, căci nu închid casa înainte de a mă fi asigurat în privinţa viitorului tău...

— Nu cred c-o să găsesc o altă casă în care să mă simt aşa de bine ca aici, răspunse Kamal prompt, cu complimentul gata pregătit.

— Nu-ţi fie teamă c-o să-mi iau mâna de pe tine! Nu te las înainte de a te recomanda unei patroane de încredere, chiar dacă o fi s-ajung la Mecca!

Totul pare ridicol, dar băutura va rămâne mereu *qibla*[130] celui deprimat şi singur. Toate se schimbă: Fu'ad el-Hamzawi se înalţă, Kamal Ahmad Abd el-Gawad se duce la fund, dar băutura va rămâne mereu veselia celui îndurerat!

Kamal îl poartă pe Ridwan pe umerii lui, răsfăţându-l, apoi vine rândul lui Ridwan să-l ducă pe Kamal în spate, când ajunge la strâmtoare, dar băutura va rămâne mereu salvarea celui neliniştit de griji! Se poate gândi la pocăinţă până şi *sitt* Galila, dar băutura

130 Direcţia spre Mecca. în timpul rugăciunilor individuale sau colective, musulmanii trebuie să se îndrepte cu faţa în această direcţie, care în moschei este indicată de o nişă specială *(mihrab).*

va rămâne mereu ultimul liman pentru toţi... Cel mâhnit se poate plictisi de toate, chiar şi de plictiseala însăşi, dar băutura va rămâne mereu cheia izbăvirii!...

— Voi fi fericit să aud numai veşti bune despre dumneata...

— Allah să te călăuzească şi să ai parte numai de fericire!...

— Tuşă, dacă prezenţa mea te stinghereşte...

— Doamne fereşte! protestă ea, punând un deget pe buzele lui. Această casă este şi a ta, câtă vreme va fi a mea!... Şi orice casă în care voi sălăşlui eu să ştii că e şi casa ta!

Oare să-i fi fost lui scris să ispăşească pentru un blestem vechi, necunoscut? Cum ar putea ieşi din acest păienjeniş care-i învăluie viaţa? Până şi Galila se gândeşte serios să-şi schimbe traiul! De ce nu i-ar urma şi el exemplul? Naufragiatul are nevoie de o stâncă pe care să se caţăre, altfel se lasă înghiţit de valuri. Dacă viaţa ni se pare lipsită de sens, de ce nu i-am găsi noi unul?

— Poate că e greşit să căutăm un sens în lumea asta, se pomeni Kamal gândind cu voce tare. Poate că este de datoria noastră să-i aflăm un sens...

Galila îl fixă cu ochii măriţi, nedumerită. Vorbele îi scăpaseră fără să-şi dea seama, iar când se dezmeticise era prea târziu.

— Te-ai ameţit atât de repede? îl întrebă ea, nesfiindu-se să-l ia peste picior. Halal bărbat!

Încercă să-şi ascundă stânjeneala cu un râs forţat.

— Băuturile astea din vremea războiului parc-ar fi otrăvuri. Iartă-mă!... Atiyya asta de ce-o fi întârziind atâta?...

Kamal părăsi casa Galii ei cam pe la ora unu şi jumătate după miezul nopţii. Lumea era cufundată în beznă şi tăcere. O luă agale pe Calea Nouă, apoi coti pe Al-Husayn.

Oare până când va fi osândit să se tot învârtă în cartierul ăsta sacru de care nu-l mai leagă nimic? îşi simţea capul greu din pricina alcoolului. În rest– nimic. Părea amorţit, îşi târa picioarele obosit şi leneş. De obicei, în astfel de clipe avea o senzaţie ciudată; se simţea asemenea unui fruct stors, în coaja căruia nu rămăsese decât un sâmbure uscat, din care pornea un urlet de revoltă; nu părea să fie nici pocăinţă, nici regret. Părea ca un reflux al oricărei dorinţe, descoperind deodată stâncile colţuroase ale ascetismului. În clipa în care tocmai ridicase ochii spre cer, ca şi cum ar fi vrut să cerceteze stelele, liniştea fu străpunsă de vuietul sirenei. Alarmă! Inima începu să-i bată cu violenţă şi ochii somnoroşi i se măriră de spaimă. Se lipi instinctiv de zidul cel mai

apropiat şi înaintă pe lângă el.
Ridică iarăşi ochii spre cer şi de data asta descoperi evantaiul de lumină al reflectoarelor, alergând pe boltă cu o viteză uluitoare. Grăbi pasul fără să se dezlipească de zid, năpădit de sentimentul apăsător al singurătăţii. Era singur pe faţa pământului. Din înaltul cerului se prăvăli un şuier răguşit, izbindu-i timpanul cu o forţă neîncercată până atunci. Aproape imediat urmă o explozie puternică şi simţi pământul cutremurându-i-se sub picioare. Cât de aproape să fi fost? N-avu timp să se dezmeticească bine, căci exploziile se succedară în lanţ, înăbuşindu-i răsuflarea, iar tunurile antiaeriene se dezlănţuiră cu o furie oarbă.
Fulgere a căror sursă n-o putea ghici străbăteau văzduhul în toate direcţiile. I se părea că pământul îi fuge de sub tălpi. Simţi că-şi pierde controlul şi o luă la fugă ca un zănatic, fără să-i pese de nimic, silindu-se să ajungă cât mai repede cu putinţă la adăpostul din bolta de pe calea
Qirmiz. Tunurile continuau să bubuie cu furie nebună, bombele cădeau la întâmplare, pământul părea că se leagănă. În câteva secunde ajunse la bolta cufundată în beznă şi-şi făcu loc gâfâind în mulţimea adăpostită sub ea. În întunericul de nepătruns se auzeau murmure înăbuşite de groază. Din când în când, fascicolele de lumină care alergau pe cer ajungeau să lumineze şi intrările bolţii.
Bombele conteniră sau cel puţin aşa părea să fie, dar tunurile îşi continuau canonada turbată, sporind în suflete efectul groazei ce nu voia să se risipească. Femeile, copiii şi bărbaţii stârneau la rândul lor un vacarm de nedescris, în care ţipetele şi bocetele se amestecau cu dojeni şi ocări.
— Ăsta-i un raid de tip mai nou... N-a mai fost altul asemănător până acum.
— Cartierul cel vechi o să reziste, oare, la noile raiduri?
— Mai bine aţi înceta cu sporovăială asta şi v-aţi ruga
Celui de Sus...
— Toţi ne rugăm Celui de Sus...
— Linişte! Linişte! Allah să fie milostiv cu voi!...
În raza care lumină pentru o clipă intrarea bolţii.
Kamal zări un grup de oameni îngrămădiţi lângă zid şi i se păru că printre ei recunoaşte chipul tatălui său. Inima porni să-i bată şi mai tare. Nu putea crede. Să fie cu adevărat tatăl lui? Dar cum o fi reuşit să ajungă aici?

Cum de şi-a părăsit patul? Kamal îşi croi drum cu greu prin agitaţia trupurilor omeneşti până la intrarea în boltă şi în străfulgerarea unei raze desluşi bine chipul tatălui, al mamei şi al Aişei. O luaseră până şi pe *umm* Hanafi cu

(Când ajunse în dreptul lor, se opri şi şopti, aplecându-se spre ei:

— Sunt eu, Kamal… Ce faceţi, sunteţi teferi?

Tatăl său nu scoase niciun cuvânt. Era istovit. Şedea între Amina şi Aişa, cu trupul lipit de zidul bolţii.

— Kamal? întrebă mama uluită. Slavă lui Allah! A
fost îngrozitor, fiul meu! Ca niciodată! Am crezut că se va nărui casa peste noi… Tatăl tău a prins puteri ca prin minune, s-a ridicat şi am alergat cu toţii încoace. Nici nu ştiu cum am ajuns până aici; nici el, nici noi…

— Numai la Cel de Sus se află îndurarea! bombăni *umm* Hanafi. E înspăimântător! Domnul să fie milostiv cu noi!…

— Când o să tacă tunurile astea? izbucni Aişa pe neaşteptate.

Kamal desluşi în glasul ei disperarea ce prevestea o criză nervoasă şi, apropiindu-se încet de ea, îi prinse palma strâns în mâinile lui. Îşi revenise întrucâtva în momentul în care se trezise faţă în faţă cu alţii mai slabi decât el, care aveau atâta nevoie de îmbărbătare. Tunurile continuau să bubuie, dar înverşunarea lor slăbea pe nesimţite.

— Ce faci, tată? întrebă Kamal, întorcându-se spre bătrânul tremurând, rezemat de zid.

— Tu unde-ai fost, Kamal? întrebă la rândul lui cu glasul stins. Unde erai când a început raidul?

— Eram chiar aici în apropierea bolţii, minţi el, încercând să-l liniştească. Cum te simţi, tată?

— Numai Allah ştie cum am coborât din pat şi am luat-o la fugă pe stradă, răspunse tatăl cu glas întretăiat.
Numai Allah ştie!… N-am mai simţit nimic. Când o să se termine?!

— Să-mi scot haina ca să stai pe ea, tată!

— Nu! Pot să stau şi-n picioare. Vreau numai să se întoarcă liniştea!…

— Se pare că s-a terminat. Cât despre ridicarea asta pe neaşteptate din pat, nu trebuie să te temi!… Lucrurile neaşteptate fac de multe ori adevărate minuni când e vorba de boli.

Nu apucă să-şi termine vorba şi pământul fu din nou zguduit de trei explozii succesive. Izbucniră şi tunurile cu furia de mai înainte,

iar bolta răsună de ţipete.

— Sunt chiar deasupra noastră!

— Laudă-l mai bine pe Allah!

— Încetaţi cu prevestirile rele!

Kamal lăsă mâna Aişei şi prinse cu putere palma tatălui în mâinile sale. Făcea gestul ăsta pentru prima oară în viaţă. Îşi dădu seama că amândoi tremură de spaimă.

Umm Hanafi se aşezase jos şi se tânguia în gura mare.

— Încetaţi odată cu ţipetele! strigă din nou glasul agitat, ieşindu-şi din fire. Dacă mai aud pe cineva ţipând, îl omor!…

Larma continua să sporească; rafalele tunurilor se succedară cu aceeaşi intensitate şi toată lumea aştepta cu încordare ca pământul să se cutremure din nou sub loviturile bombelor. Dar exploziile se răriră şi la un moment dat încetară cu totul.

— Se pare că au terminat bombele!

— Dispar o vreme şi pe urmă vin iar…

— Sunt destul de departe. Dacă ar fi fost aproape, nu mai rămânea în picioare nicio casă din jurul nostru.

— În En-Nahhasin s-au prăbuşit.

— Aşa ţi se pare, dar probabil că au bombardat tocmai El-Urans!

— Tăceţi odată! N-auziţi că tunurile au amuţit?!

Într-adevăr, rafalele sunt mai slabe şi vin de mult mai departe. Apoi se aud din ce în ce mai rar, la distanţă de aproape un minut una de alta. În cele din urmă se aşternu tăcerea – o tăcere adâncă, de moarte. Amuţiră şi limbile;
nu se mai auzeau decât tânguieli rostite în şoaptă. Mulţi începură să-şi rememoreze fel de fel de lucruri, să se salute, să ofteze cu o uşurare prudentă, amestecată cu teamă. Încetară şi fulgerele reflectoarelor şi se aşternu

din nou bezna adâncă. Încercările lui Kamal de a desluşi chipul tatălui se dovediră zadarnice.

— A trecut primejdia, tată, îi şopti el.

Bătrânul nu răspunse, dar îşi mişcă mâinile prinse între palmele fiului său, ca şi cum ar fi vrut să-i dea de ştire că este încă în viaţă.

— Te simţi mai bine?

Mişcă din nou mâinile şi gestul îl impresionă într-atât pe Kamal, încât nu lipsi mult să-i dea lacrimile.

Se auzi semnalul de încetare a alarmei.

Din toate părţile se înălţară strigăte de uşurare şi de bucurie, asemănătoare cu ţipetele copiilor la auzul tunurilor care vestesc sărbătoarea[131]. În jurul lor se stârni din nou vacarmul şi se porni o forfotă neînchipuită. Se auziră uşi şi ferestre trântite şi freamăt de glasuri nervoase. Din boltă se revărsă un râu omenesc, desprinzându-se în numeroase şuvoaie ce porniră în toate direcţiile.

— Hai să mergem şi noi, şopti Kamal, oftând uşurat.

Tatăl se sprijini cu un braţ de umărul lui Kamal şi cu celălalt de Amina şi porni domol între cei doi. Abia acum se dezmeticiră mama şi fiul, concentrându-şi atenţia asupra bătrânului, întrebându-se ce se petrece cu el şi cum suportase primejdia. Dar după numai câţiva paşi, se treziră cu el oprindu-se în loc.

— Simt că nu mă mai ţin picioarele, murmură Ahmad cu glasul stins. Trebuie să mă aşez puţin.

— Dă-mi voie să te duc eu în braţe, tată, îi propuse Kamal.

— N-o să poţi, protestă istovit.

Fără să stea pe gânduri, Kamal îşi petrecu un braţ pe după spatele bătrânului, puse celălalt braţ sub picioarele lui şi-l ridică. Nu era o povară prea uşoară, dar nici foarte grea, căci în ultima vreme slăbise mult. Porni cu paşi rari şi apăsaţi, urmat de celei trei femei cu sufletul la gură.

Când Aişa începu la un moment dat să se tânguie, tatăl nu se sfii să-i curme bocetul.

— Nu e cazul să ne facem de râs, fata mea! o mustră bătrânul cu glasul coborât.

Aişa îşi astupă gura cu palma. Ajunşi acasă, *umm* Hanafi sări în ajutorul lui Kamal şi-l urcară pe stăpân cu băgare de seamă pe scara îngustă. Se lăsase în voia fiului său, bombănind tot timpul şi cerând îndurare cu tristeţe şi durere în glas. În cele din urmă reuşiră să-l aşeze pe patul lui. Abia când aprinseră lumina în dormitor, băgară de seamă că era livid; nu mai avea nici picătură de sânge în obraz. Inima pornită într-o bătaie deznădăjduită făcea ca pieptul să i se ridice şi să coboare, zbătându-se ca o pasăre rănită. Închise ochii vlăguit şi începu să

131 în unele ţări musulmane exista obiceiul ca momentul începutului şi sfârşitului zilelor de post din luna Ramadan, ca şi sosirea sărbătorii de la sfârşitul acestei luni, să fie anunţate prin salve de tun.

ofteze, dar în cele din urmă reuşi să-şi învingă durerea şi se linişti. Kamal şi cele trei femei se opriseră în linie dinaintea patului, holbându-se la el cu teamă.

— Stăpânul se simte bine? întrebă Amina cu vocea tremurândă.

Deschise ochii şi rămase un timp cu ei aţintiţi asupra chipurilor dinaintea lui, ca şi cum nu le-ar mai fi văzut până atunci.

— Slavă lui Allah!... bâigui el în cele din urmă cu glas pierdut, după un suspin adânc.

— Culcă-te, stăpâne! încearcă să dormi ca să te odihneşti!

În clipa aceea se auzi soneria de la intrare ţârâind insistent. *Umm* Hanafi alergă să deschidă, iar cei rămaşi se uitară unul la altul îngrijoraţi, întrebându-se din priviri cine ar putea să fie la o oră ca asta.

— Probabil că a venit cineva din Es-Sukkariyya sau din Qasr eş-Şawq să vadă ce s-a întâmplat cu noi, presupuse Kamal.

Bănuiala lui se confirmă imediat, căci după câteva clipe dădură buzna înăuntru Abd el-Mun'im şi Ahmad, urmaţi de Yasin şi Ridwan. Salutară şi se apropiară de patul bătrânului, care-i întâmpină cu priviri stinse. Se mulţumi doar să ridice o mână molatică în semn de salut, căci glasul nu-l mai ajuta. Kamal le povesti pe scurt ce avusese de pătimit bietul bătrân în noaptea aceea blestemată.

— A fost o noapte de groază!... Domnul să ne ferească de o alta la fel ca ea!

— A obosit din cauza mişcării, dar dacă reuşeşte să doarmă puţin, o să-şi revină, şopti *umm* Hanafi plină de speranţe.

— Trebuie să dormi, tată, îl îndemnă Yasin, aplecându-se deasupra lui. Acum te simţi mai bine?

— Slavă lui Allah! bombăni Ahmad, cu aceeaşi privire stinsă. Dar mă cam sâcâie o durere aici în partea stângă...

— Să chem doctorul? îl întrebă Yasin.

— Nu! refuză el în şoaptă, dar categoric, făcând şi un gest dezaprobator cu mâna. Trebuie să dorm. E mai bine aşa.

Yasin îi îndemnă pe cei prezenţi să iasă şi se retrase şi el câţiva paşi, dând să plece. Bătrânul mai ridică încă o dată mâna moleşită, luându-şi rămas-bun de la ei. Ieşiră unul după altul în tăcere şi nu mai rămase cu el în cameră decât Amina.

— Ce-aţi făcut când a început nenorocirea? îl întrebă
Abd el-Mun'im pe Kamal, după ce se aşezară cu toţii în salon. Noi am alergat în camera de oaspeţi din curte.

— Iar noi am coborât în apartamentul chiriaşilor de la parter, adăugă Yasin.

— Frământarea asta l-a istovit rău de tot pe tata, îşi exprimă Kamal îngrijorarea.

— O să doarmă şi-o să se întremeze, zise Yasin, optimist ca de obicei.

— Dar ce ne facem cu el dacă începe un alt raid?

Nu răspunse nimeni.

— Casele noastre sunt destul de vechi şi şubrede şi mă tem că n-o să mai reziste la raidurile astea, şopti Ahmad ca pentru sine, din dorinţa de a întrerupe tăcerea apăsătoare.

— Cel puţin o să ne putem mândri că au fost năruite cu cele mai noi mijloace ale ştiinţei modeme, îngăimă Kamal, străduindu-se să facă haz de necaz pentru a risipi norii tristeţii care se aşternuse, împovărându-le nervii.

37

Când se îngâna ziua cu noaptea, Kamal conduse musafirii până la poartă, dar nici nu ajunse la uşa scării şi auzi o larmă ciudată venind de sus. Nu-şi revenise încă după tensiunea nervoasă din timpul nopţii şi simţi că-l copleşeşte deznădejdea. Urcă scara din câteva salturi. Salonul era complet gol, iar din spatele uşii închise de la dormitorul tatălui său se înălţa un amestec nedesluşit de glasuri tânguitoare. Împinse uşa şi dădu buzna înăuntru. Se aşteptase la ceva rău, dar până în clipa aceea refuzase cu încăpăţânare să gândească la ce-ar putea să fie. „Stăpâne!”, repeta în neştire glasul răguşit al Aminei. „Tată!”, o auzi strigând de câteva ori pe Aişa. *Umm* Hanafi rămăsese împietrită la capul patului şi bombănea ceva fără sens.

Toţi ochii holbaţi de spaimă erau fixaţi asupra patului, unde se petrecea o scenă înfricoşătoare prin deznădejdea ei. Tatăl zăcea cu picioarele întinse pe pat şi cu capul pe pieptul Aminei care se aşezase în spatele lui ghemuită.

Pieptul lui se înălţa şi cobora într-o mişcare de păpuşă mecanică, scoţând un horcăit ciudat ce nu părea să aibă nimic comun cu sunetele acestei lumi, iar ochii deschişi şi sticloşi aveau o privire întunecată care nu mai recunoştea nimic şi nici nu mai era în stare să exprime zbuciumul dinăuntrul sufletului. Tălpile îi rămăseseră înţepenite în spatele zăbrelelor de la capul patului şi limba i se încleştase. Kamal nu se simţi în stare nici să vorbească, nici să se mişte. Îl copleşise o senzaţie de neputinţă absolută, de

disperare ucigătoare. Părea un om care şi-a pierdut cunoştinţa, deşi pricepea foarte bine că tatăl său îşi dă sufletul. Privirile rătăcite ale Aişei alergau când la chipul tatălui, când la Kamal, cerând un ajutor ce n-avea cum să mai vină.

— Tată, a sosit Kamal! urlă ea în cele din urmă. Vrea să-ţi vorbească!

— Aduceţi doctorul!… izbucni *umm* Hanafi cu accente sfâşietoare, întrerupându-se din obişnuitele ei rugăciuni în surdină.

— Care doctor, năroado? întrebă Amina cu tristeţe şi năduf.

Bătrânul făcu o mişcare, de parc-ar fi încercat să se ridice în capul oaselor şi pieptul porni într-o zbatere şi mai agitată decât până atunci. I se încorda degetul arătător de la mâna dreaptă, apoi şi cel de la mâna stângă şi chipul mamei se contractă şi el ca o replică a durerilor lui. Se aplecă spre urechea soţului ei şi repetă de câteva ori *şahada* cu glas limpede, până ce mâinile lui se relaxară.

Kamal înţelese că tatăl nu mai putea vorbi şi o rugase pe mamă-sa să rostească *şahada* în locul lui, şi că semnificaţia acestei ultime clipe va rămâne veşnic o enigmă pentru toţi. Nu va putea afla nicicând dacă fusese durere, spaimă sau leşin. Simţi că-l părăsesc puterile şi i se făcu ruşine. Cum de putuse să se lase ispitit – fie şi numai pentru câteva clipe – să studieze reacţiile tatălui aflat în agonie, ca şi cum ar fi fost un fenomen oarecare. Astfel de gânduri îi sporeau şi mai tare tristeţea şi durerea. Pieptul bătrânului continua să se agite violent, iar horcăitul devenise mai zgomotos. Dar ce se întâmplă? Vrea să se ridice!

Încearcă să vorbească? Sau stă de vorbă cu cineva necunoscut? îl doare ceva sau îi e frică? Aah!

Ahmad mai oftă o dată adânc, apoi capul îi căzu în piept.

Aişa nu se mai putu stăpâni şi urlă din toate puterile:

— Tată!… Na’ima!… Osman!… Muhammad!…

Umm Hanafi alergă la ea şi o prinse de mână, conducând-o afară.

Mama îşi înălţă chipul albit spre Kamal, făcându-i semn să iasă, dar el se încăpăţână să rămână mai departe alături de ea.

— Lasă-mă să-mi îndeplinesc ultima îndatorire faţă de tatăl tău, şopti ea cu disperare în glas.

Abia în clipa aceea se urni cu greutate şi părăsi dormitorul. În salon o găsi pe Aişa prăvălită pe o canapea şi bocind cu sughiţuri.

Umm Hanafi se întoarse din nou în dormitor pentru a o ajuta pe stăpână şi închise uşa în urma ei. Tânguirile Aişei i se părură lui Kamal de nesuportat.

Se ridică şi porni să se plimbe încolo şi încoace, fără să-i poată spune un cuvânt de consolare. Din când în când, îşi arunca privirea spre uşa închisă, strângându-şi buzele cu putere. Se întrebă de ce li s-o fi părând oamenilor atât de stranie moartea! De fiecare dată când încerca să-şi adune gândurile, îl biruia tulburarea, împrăştiindu-le cu degete nevăzute. Viaţa acestei case fusese plină de prezenţa tatălui său chiar şi după ce nu-şi mai putuse părăsi dormitorul. Nu trebuie să se mire deloc mâine când casa i se va părea stranie şi goală, iar viaţa va fi cu totul alta decât cea cu care fusese obişnuit. Din clipa asta trebuie să se pregătească pentru a face faţă noii situaţii. Plânsul

Aişei îi sfâşie inima. La un moment dat se întrebă dacă n-ar fi nimerit să încerce s-o îmbărbăteze, dar renunţă repede la idee. Se întrebă cum de poate să trăiască atât de intens o clipă ca asta tocmai ea care până atunci fusese atât de străină de toate. Din nou încercă să-şi imagineze viaţa fără tatăl său şi i se păru cu neputinţă. Îşi aminti starea lui jalnică din noaptea aceea. Pe urmă întrezări chipul lui de odinioară, din vremea când era în plină strălucire şi putere şi-l copleşi un sentiment de milă pentru toate făpturile acestei lumi. De-ar înceta odată bocetul Aişei! De ce nu poate plânge şi ea ca el, fără lacrimi şi fără zgomot?

1. Expresie consacrată care se rosteşte la aflarea veştii despre moartea cuiva.

.

Yasin sosi primul, însoţit de Zenoba şi de Ridwan.

Curând după aceea, din strada liniştită răzbătu până sus ţipătul Khadigăi, iar odată cu sosirea ei focul se aprinse în întreaga casă, larma amestecându-se cu bocetele. Bărbaţii nu mai suportară şi urcară în biblioteca lui Kamal, rămânând vreme îndelungată pierduţi în gânduri, învăluiţi de muţenie şi deznădejde.

— Nu există forţă şi putere în afara lui Allah1!... mormăi Ibrahim Şawkat într-un răstimp. Raidul ăsta blestemai i-a luat zilele. Allah să fie îndurător cu el! A fost un bărbat adevărat, cum rar se mai întâlneşte...

Yasin nu se mai putu stăpâni şi izbucni în plâns. În clipa aceea, lacrimile îl podidiră şi pe Kamal.

— Mulţumiţi-i lui Allah cel unic că l-a ţinut în viaţă până ce aţi

ajuns bărbaţi în toată firea, urmă Ibrahim
Şawkat după o pauză.

Ridwan, Abd el-Mun'im şi Ahmad priveau muţi şi nedumeriţi la cei doi bărbaţi care plângeau. După o vreme, îi văzură ştergându-şi lacrimile fără a scoate o vorbă.

Terminase ultima ei îndatorire, iar acum se abandonase cu totul bocetului. *Umm* Hanafi se apropie de Aişa şi încercă s-o mângâie cu glasul ei răguşit şi stins:

— Ajunge cu plânsul, stăpână…

Apoi se adresă lui Kamal, în dorinţa de a-l ajuta şi pe el:

— S-a crăpat de ziuă, stăpâne… încearcă să-nchizi ochii măcar o oră, fiindcă te-aşteaptă o zi grea…

Lacrimile o podidiră şi părăsi salonul, tânguindu-se:

— Alerg până în Es-Sukkariyya şi în Qasr eş-Şawq ca să le anunţ nenorocirea…

Uşa dormitorului se deschise şi se ivi *umm* Hanafi. Prin deschizătura uşii auzi jeluirea Aminei şi înţelese că-şi

— Una-două se face ziuă… Haideţi să ne gândim la ce avem de întreprins, propuse tot Ibrahim, care părea cel mai lucid.

— Nu-i nimic nou! spuse Yasin laconic. Am mai avut parte de nenorociri ca asta…

— Ceremonia funerară trebuie să fie pe potriva lui…
Adăugă Ibrahim.

— Asta în primul rând! întări Yasin.

— Strada din faţa casei e prea îngustă pentru a ridica un cort adecvat, interveni Ridwan cu autoritate. Eu v-aş propune să ridicăm cortul pentru condoleanţe[132] în piaţa de la Casa Cadiului.

— După obicei, cortul ar trebui ridicat chiar în faţa casei răposatului, observă Ibrahim Şawkat.

— Dar nu-i un lucru obligatoriu! insistă Ridwan. Nu uitaţi că vor fi de faţă miniştri, senatori şi deputaţi!

Pricepură cu toţii că face aluzie la cunoştinţele lui şi
Yasin acceptă propunerea.

— Fie şi-acolo! încuviinţă el, ridicând din umeri cu indiferenţă.

— N-o să putem publica anunţul despre moartea lui în ziarele de dimineaţă, le-o luă Ahmad înainte, gândindu-se la treburile

---

132 în unele ţări musulmane există obiceiul ca în faţa casei defunctului să se ridice un cort (*suradiq*), în care familia acestuia primeşte condoleanţe, unde se oficiază ceremonia funerară si se psalmodiază versete legate de momentul morţii şi de viaţa de apoi.

care-i vor fi încredinţate lui.

— Ziarele de seară încep să apară cam pe la ora două după-amiază, zise Kamal. Hai să fixăm ceremonia funerară pentru ora cinci…

— Aşa să facem! Cimitirul e destul de aproape!…

Kamal urmărea cursul discuţiei cu nedumerire. Ieri la ora cinci, tatăl său stătea în pat şi asculta buletinul de ştiri la radio. Astăzi, la aceeaşi oră, nu va mai exista! O
să se mute alături de Fahmi şi de cei doi copii ai Aişei.

Oare ce-o mai fi rămas din Fahmi? Trecerea anilor nu-i potolise vechea curiozitate şi dorinţa de a şti ce se petrece acolo. Tatăl său chiar o fi vrut să spună ceva, în ultima clipă, aşa cum i se păruse lui? Ce-o fi vrut să spună?

— Ai fost de faţă la agonia lui? îl întrebă Yasin, întorcându-se spre el.

— Da! A început îndată după plecarea ta…

— S-a chinuit rău?

— Nu ştiu ce să-ţi răspund!… Cine poate şti, frate?
Dar n-a durat mai mult de cinci minute.

— Şi n-a zis nimic? se mai interesă Yasin, oftând.

— Nu! E foarte posibil să-şi fi pierdut glasul.

— N-a rostit nici *şahada*?

— Nu! A rostit-o mama în locul lui, răspunse Kamal cu capul în pământ, pentru a-şi ascunde emoţia.

— Allah să fie îndurător cu el!

— Amin!

Pentru o vreme se aşternu din nou liniştea.

— Cortul trebuie să fie încăpător, ca să poată intra toată lumea în el, hotărî Ridwan.

— Fireşte! încuviinţă Yasin. Avem mulţi prieteni… Apoi, întorcându-se spre Abd el-Mun’im: Pe urmă mai există şi filiala Fraţilor Musulmani… Oftă iarăşi adânc şi continuă:
Dacă prietenii lui ar fi în viaţă, i-ar purta sicriul pe umeri…

.

Funeraliile se desfăşurară întocmai cum stabiliseră.
Prietenii lui Abd el-Mun’im veniseră puzderie, dar printre amicii lui Ridwan se numărau bărbaţi cu funcţii şi demnităţi înalte. Cineva a pomenit numele câtorva personalităţi bine cunoscute celor care urmăreau ziarele şi revistele.
Tristeţea lui Ridwan aproape că dispăruse în umbra mândriei.

Veniseră pentru a-şi lua rămas-bun de la „vecinul de-o viaţă” numeroşi locuitori ai cartierului şi din împrejurimi. Veniseră chiar şi unii care nu-l cunoscuseră personal.

N-au lipsit decât prietenii cei mai apropiaţi ai răposatului, care ajunseseră înaintea lui la locul de veşnică odihnă.

La Poarta en-Nasr se alătură procesiunii, numai pentru câţiva paşi, şeicul Mitwalli Abd es-Samad, clătinându-se sub povara anilor.

— Cine-i ăsta? întrebă el, îngustându-şi ochii şi făcând semn spre sicriu.

— Răposatul domn Ahmad Abd el-Gawad, îi răspunse un bărbat din cortegiu.

Şeicul privi în dreapta şi în stânga cu capul tremurând, ca şi cum s-ar fi întrebat nedumerit.

— De unde e? întrebă el în cele din urmă.

— De-aici din cartierul nostru, îi răspunse acelaşi bărbat, clătinând şi el din cap cu tristeţe. Cum, nu-l cunoşti?

Nu-ţi aduci aminte de domnul Ahmad Abd el-Gawad?

Nu părea că-şi aminteşte. Mai aruncă o privire spre sicriu apoi îşi continuă drumul său fără ţintă.

38

Casa s-a schimbat mult de când a plecat stăpânul de lângă mine. Nu mai e casa în care am trăit împreună cu el mai bine de cincizeci de ani. Nu aud în jurul meu decât bocete. Khadiga nu se mai desparte de mine; ea e inima mea plină de tristeţe şi de amintiri, e inima tuturor inimilor, mi-e fiică şi soră şi de multe ori chiar mamă. De obicei, plâng pe furiş când rămân singură, căci e de datoria mea să-i îmbărbătez, să-i ajut să uite. Nu pot rămâne indiferentă văzându-i trişti şi mi-e teamă – Doamne fereşte! – că tristeţea poate lăsa urme adânci în sufletele lor. Dar când rămân singură, nu-mi mai găsesc alinare decât în plâns şi mă tângui până simt că mi-a secat izvorul lacrimilor. Dacă intră peste mine *umm* Hanafi şi mă găseşte plângând, încerc s-o alung şi eu cum pot: „Lasă-mă-n pace, Allah să fie milostiv cu tine!”. „Cum să te las în pace, stăpână, când eşti în halul ăsta? îmi răspunde ea.

Eu te cunosc mai bine ca oricine… Ştiu cât de credincioasă eşti, stăpână!… Mai credincioasă decât toţi… şi numai de la tine trebuie să învăţăm ce-i consolarea şi supunerea faţă de voinţa lui Allah…” Frumoase vorbe, *umm* Hanafi, dar cum să le mai priceapă o inimă sfâşiată ca a mea?

Nu-mi mai găsesc niciun rost pe lumea asta. De fiecare clipă se

leagă amintirea stăpânului. El a fost tot rostul zilelor şi vieţii mele. Cum aş putea s-o mai suport când nu mai văd nici umbra lui? Eu sunt cea dintâi care propune schimbarea în rânduielile casei. Întâi, schimbarea dormitorului atât de scump amintirii. Ce pot să fac, de vreme ce provoacă numai regrete şi tristeţi! Cum intră cineva, i se opresc privirile asupra locului gol şi izbucneşte în plâns. Adevărat că stăpânul meu merită toate lacrimile ce curg pentru el, dar nu mai pot îndura să-i văd suferind. Mă tem pentru inimile lor plăpânde şi încerc să-i consolez aşa cum face *umm* Hanafî cu mine. Din pricina asta am scos şi mobila veche din dormitor şi m-am mutat în camera

Aişei. Ca să-i risipesc teama din suflet, am mutat acolo şi mobila din salon şi mangalul pentru cafea, în jurul căruia ne strângem ca să bocim. Am ajuns să nu ne mai intereseze nimic în afara drumurilor la cimitir. Supraveghez chiar eu prepararea pomenii. Am renunţat aproape la toate îndatoririle mele, lăsându-le în seama lui *umm* Hanafî.

Nu mi-a rămas decât pregătirea pomenii. O pregătim împreună, în vreme ce bocim şi ne aducem aminte de zilele frumoase. Ea este întotdeauna alături de mine cu sufletul şi cu mintea. Ieri a venit vorba de nopţile Ramadanului şi s-a pomenit aducându-şi aminte cum petrecea stăpânul...

Se trezea dis-de-dimineaţă şi pleca după ce se ridica soarele bine pe cer. Nu se mai întorcea decât a doua zi, când începeau să mijească zorile. Mi-am amintit şi eu cum alergam la balconul zăbrelit pentru a privi trăsura cu care se întorcea şi ciuleam urechile la râsul prietenilor lui, care s-au dus unul după altul la îndurarea lui Allah, aşa cum s-au dus şi zilele frumoase, şi tinereţea, şi sănătatea noastră. Doamne, ajută-le copiilor mei să aibă parte de viaţă lungă şi de bucurii multe. Azi-dimineaţă am văzut pisica noastră adulmecând podeaua sub pat, unde îşi alăptase puii pe care i-am luat şi i-am dat vecinilor.

Doamne, tabloul ăsta mi-a sfâşiat inima descumpănită şi îndurerată. L-am rugat pe Allah din adâncul sufletului.

Aişa, să-ţi dăruiască răbdare. Sărmană fata mea! Nu-i ajungea suferinţa pricinuită de moartea fiicei, a celor doi băieţi şi a soţului ei... Acum trebuie să mai sufere şi pentru pierderea tatălui. Şi ce aprinse sunt lacrimile! Am gustat şi eu amărăciunea despărţirii de copilul meu şi inima mi-a sângerat. Iar acum l-am pierdut pe stăpânul care însemnase totul pentru viaţa mea. Nu mi-a mai

rămas nimic decât să pregătesc pomana sau s-o primesc pe cea din Es-Sukkariyya şi din Qasr eş-Şawq. Asta-i tot ce mi-a mai rămas. Nu, fiule! Tu caută-ţi un alt loc, nu sta în preajma noastră, ca să nu te copleşească şi pe tine tristeţea. Nu înţeleg de ce eşti atât de deprimat. Tristeţea n-a fost creată pentru bărbaţi! Bărbatul nu este în stare să ducă în spate şi poverile casei, şi tristeţea în acelaşi timp. Mai bine du-te în dormitorul tău şi consolează-te citind, aşa cum făceai de obicei! Sau du-te la prietenii tăi şi distrează-te, căci aşa se-ntâmplă de când lumea şi pământul – toţi trebuie să se despartă de cei dragi... Dacă s-ar lăsa pradă tristeţii, n-ar mai rămâne pe faţa pământului nicio fiinţă vie. Eu nu sunt îndurerată aşa cum îţi închipui tu. Credincioşii nu trebuie să fie trişti!... Dacă o să vrea Allah, o să trăim şi-o să uităm, căci fără voia lui nu găsim cale de întâlnire cu cei care s-au săvârşit înaintea noastră... Aşa îi spun fără-ncetare şi fac tot ce pot ca el să creadă că m-am alinat. Dar nu mai pot să fiu la fel când mă întâlnesc cu Khadiga – inima vie a casei noastre! Când o văd jelindu-se mă pierd cu firea şi nu-mi mai pot stăpâni lacrimile. Aişa mi-a povestit că l-a văzut pe tatăl ei în vis; se ţinea cu o mână de braţul Na'imei şi cu cealaltă de braţul lui Muhammad şi-l purta pe Osman pe umeri. I-a spus că el şi copiii sunt bine. Iar când l-a întrebat despre taina ferestrei din cer, s-a mulţumit s-o mustre cu privirea, fără să rostească vreun cuvânt. Pe urmă mi-a cerut să-i tălmăcesc visul. În ce încurcătură ai pus-o pe mama ta, Aişa!... I-am răspuns că cel drag, care s-a petrecut din lumea noastră, se gândeşte la ea şi-a vizitat-o în vis şi i-a adus şi pe copii ca să se bucure de vederea lor. Şi nu se cuvine să fie tristă, ca să nu le tulbure seninătatea! Aş vrea să se poată întoarce timpul de odinioară, Aişa, chiar şi numai pentru un ceas!... într-o zi i-am chemat pe Yasin şi pe Kamal aproape de mine şi i-am întrebat: „Ce facem cu lucrurile astea atât de scumpe rămase de la tata?". „Eu iau inelul care se potriveşte perfect pe degetul meu, a hotărât Yasin. Kamal să ia ceasul, iar *misbaha*[133] s-o păstrezi dumneata, *nina..." Dargubbe-le* şi caftanele?... Am rostit numele şeicului Mitwalli Abd es-Samad – singura amintire care ne-a mai rămas din vremurile dragi de demult...

„Bătrânul nu mai e în toate minţile şi până una-alta nici n-ai de

133 Cuvînt cu originea în rădăcina *sabaha* „a slăvi (pe Allah)", prin care este desemnat rozariul, întrucît după fiecare mărgea trecută printre degete ar trebui rostită formula de preamărire *Allahu akbar* — „Allah este cel mai mare".

unde să-l iei", a bâiguit Yasin. „Nici nu şi-a mai adus aminte de tata. A uitat de el. S-a îndepărtat de cortegiu nepăsător", a adăugat şi Kamal, încruntându-se.
„Ce ciudat! Când s-a întâmplat asta? am întrebat eu nedumerită. Ştiţi cât de mult ţinea stăpânul la el. A întrebat ce-o mai fi făcând până în ultimele zile ale vieţii. Într-adevăr, n-a prea mai dat semne de viaţă în vremea din urmă şi nu-l mai văzuse decât o dată sau de două ori după noaptea nunţii Na'imei... " Dar, Doamne! unde-i Na'ima şi unde-i toată povestea aceea?! în cele din urmă, Yasin a propus ca hainele să fie date de pomană curierilor de la biroul lui şi oamenilor de serviciu de la şcoala lui Kamal.
Nimeni nu se va bucura mai mult pentru ele decât nişte săraci ca ei, care se vor ruga lui Allah să fie îndurător cu stăpânul. Cât despre *misbaha,* n-o voi lăsa din mână decât în clipa când mă vor lăsa zilele. Singurul lucru pe care-l
mai fac cu plăcere este vizitarea mormintelor, în ciuda mâhnirii pe care mi-o stârnesc. N-am părăsit obiceiul ăsta din ziua când s-a mutat acolo martirul nostru scump. Din clipa aceea, mormântul a devenit pentru mine ca oricare din odăile casei noastre, cu toate că se află tocmai la marginea cartierului. Mormântul ne reuneşte pe toţi, întocmai cum ne reunea pe vremuri întâlnirea cafelei. Khadiga plânge şi se tânguie până ce o răzbeşte oboseala. Pe urmă ni se porunceşte să păstrăm tăcere şi ascultăm smeriţi psalmodierea unor versete din Coran. Bărbaţii se lasă prinşi la vorbă, încercând să uite de tristeţe şi-atunci mă bucur şi eu. Ridwan, Abd el-Mun'im şi Ahmad stau îndelung la taifas şi din când în când se mai amestecă şi Karima în vorbă. Ba câteodată se simte ispitit şi prinde grai şi Kamal, îndulcind atmosfera mohorâtă. Abd el-Mun'im se interesează de unchiul său Fahmi care a căzut ca un martir şi
Yasin se apucă să-i povestească, reînviind amintirea zilelor de demult. Atunci simt cum mi se strânge inima şi nu ştiu cum să fac să-mi ascund lacrimile. De multe ori l-am întrebat pe Kamal de ce este abătut. „Chipul lui nu-mi părăseşte gândurile nicio clipă. Îl văd întruna zbătându-se în ghearele morţii. Măcar să fi avut parte de-un sfârşit mai uşor", îmi răspunde băiatul meu şi mai întunecat.
„Trebuie să te străduieşti să uiţi lucrurile astea", încerc eu să-l povăţuiesc. „Cum să le uit?" mă întreabă. „Prin credinţă", îi

răspund. Odată l-am surprins lăsându-se furat pe aripa unui zâmbet trist şi m-am pomenit cu el destăinuindu-se: „Mai demult mă temeam nespus de el, dar în ultima vreme mi s-a părut un alt om, un prieten apropiat... fermecător... delicat... neînchipuit de bun... N-am mai cunoscut un alt bărbat care să-i semene... “. Pe Yasin, în schimb, îl podidea plânsul de fiecare dată când îl năpădeau amintirile... Kamal este tot timpul înnegurat şi tăcut, pe când Yasin – cu toate că e un mal de om – porneşte să bocească întocmai ca un copil. „A fost singurul om pe care l-am iubit cu adevărat în viaţa mea. Straşnic bărbat!”, mi-a spus odată printre lacrimi. Într-adevăr, pentru el a fost şi tată, şi mamă. N-a găsit dragoste şi înţelegere decât la el. Chiar şi în momentele când l-a necăjit mai tare, s-a arătat nespus de îngăduitor cu el. Nu pot să uit ziua în care m-a iertat pe mine şi mi-a îngăduit să mă întorc din nou în casa lui. Atunci s-au adeverit vorbele mamei, Allah s-o ierte! Mă îndemnase tot timpul la răbdare, zicându-mi că stăpânul nu e în stare să se despartă de mama copiilor lui. Aşa cum ne reunea dragostea pentru el pe vremuri, astăzi ne reuneşte amintirea lui. Casa noastră primeşte şi alţi musafiri, dar eu nu mă simt cu inima împăcată decât atunci când îi văd în jurul meu pe Khadiga şi pe Yasin împreună cu vlăstarele lor. Chiar şi pe chipul Zenobei se poate citi durerea sinceră! Într-o bună zi, m-am pomenit cu drăgălaşa de Karima îmbrăţişându-mă şi invitându-mă să mă mut cu ei în casă. „Vino la noi, bunico!... E sărbătoarea *mawlid*-ului lui Husein şi la noi sub fereastră o să vezi toată ziua cercuri de *zikr*[134][135]. Ştiu că-ţi place să priveşti la ele... “ „Fetiţa mea, bunica ta nu ştie să doarmă decât în casa ei”, i-am răspuns eu, sărutând-o cu duioşie. Se vede că ea nu cunoaşte rânduiala veche din casa bunicului. Câte amintiri minunate mi-au rămas din

---

134 La început, musulmanii nu au sărbătorit decît *mawlid*-ul, ziua de naştere a profetului Muhammad. Cu trecerea timpului, au început să fie celebrate şi zilele de naştere ale altor sfinţi şi martiri ai islamului (îndeosebi a lui Al-Husayn). în Egipt, aceste sărbători au devenit parte componentă a religiei populare. Ritualul *dhikr-ului* este unul dintre elementele de bază ale *mawlid-ulm* şi ale altor sărbători religioase şi populare.

135 Practică rituală răspîndită mai ales în Egipt. Participanţii - îndeosebi membri ai diverselor confrerii mistice — se adună în cercuri şi rostesc (*dhikr*, *zikr* înseamnă „rostire") unele formule religioase sau poeme mistice însoţite de mişcări ritmice şi de o tehnică particulară de respiraţie, care conduc în unele cazuri la starea de transă.

vremurile acelea! Pentru mine lumea se sfârşea pe atunci la grilajul balconului. Acolo îl aşteptam pe stăpânul meu târziu după miezul nopţii sau înainte de faptul zilei. Era atât de vânjos, că se cutremura pământul când cobora din trăsură. Iar când intra pe uşă, se umplea întreaga odaie. Obrajii-i strigau de sănătate şi ochii-i străluceau de dragoste de viaţă. Astăzi nu se mai întoarce şi n-o să-l mai văd niciodată întorcându-se. Înainte de a se prăpădi, se ofilise, retrăgându-se în odaia lui pe care n-o mai părăsea. Se uscase aşa de tare, că putea fi ridicat cu o singură mână. Mâhnirea din sufletul meu nu se va mai stinge în veac de veac. „Nepoţii ăştia n-au plâns deloc după bunicul lor! Ei nu ştiu ce-i tristeţea!", se zburlise
Aişa într-o zi cu înverşunare. „Ba au plâns şi ei, dar ce să-i faci? Sunt nişte copii şi Allah are grijă de cei mici ca să nu-i doboare tristeţea…", încercasem eu să-i apăr. „Uită-te la Abd el-Mun'im, a insistat ea, îndâijindu-se. Este aşa de spornic la vorbă, că nu mai lasă rând nimănui! Nu i-a păsat prea mult nici de fata mea. A uitat de ea una-două, ca şi când nici n-ar fi existat." „Ba a suferit cumplit, încercasem eu să protestez, şi-a plâns îndelung, dar tristeţea bărbaţilor e altfel decât tristeţea femeilor şi, pe urmă, nu uita că nicio altă inimă nu e ca inima de mamă!… Cine nu uită, Aişa? Aşa se întâmplă de când lumea! Până şi nouă ne place să mai tragem uneori cu urechea la discuţia lor. Ba mai şi zâmbim câteodată. Şi într-o bună zi o să ne trezim că ni s-au uscat lacrimile… Fahmi unde este? Nu vezi că aproape am şi uitat de el?" „De ce nu mai mergi la
El-Husein, stăpână?", mă întrebase într-o bună zi *umm*
Hanafi. „Nu mai vreau să mai văd niciun lucru la care am ţinut, i-am răspuns eu. N-o să mă mai duc să-l vizitez pe Domnul meu decât în clipa când mi se va vindeca rana…" „Şi crezi că o să ţi se vindece rana dacă nu mergi să-l vizitezi?" Aşa-mi poartă *umm* Hanafi de grijă! Acum e gospodină în casa noastră. Dacă n-ar fi ea, nu ştiu ce-am face şi cum ne-am descurca. Doamne, Tu eşti Dumnezeul tuturora, Tu ne eşti judecător şi nimeni nu poate fugi de judecata ta şi la tine vin şi mă închin! Aş fi vrut să-l fi ţinut pe stăpânul meu în putere până la capătul zilelor. Nimic nu m-a îndurerat mai mult ca şederea lui forţată în casă. Tocmai el, care iubea atât de mult viaţa şi pentru care lumea părea neîncăpătoare!… Nu mai era în stare să-şi facă nici rugăciunea… Probabil că inima lui slăbită nu s-a simţit niciodată mai îndurerată

ca în clipele în care s-a văzut purtat pe braţe ca un copil... Iată de ce nu mai contenesc lacrimile mele şi de ce nu mă mai părăseşte mâhnirea.

39

— O să-mi iau inima în dinţi şi-o să cer mâna verişoarei mele Karima, declară Abd el-Mun'im pe neaşteptate, fără nicio legătură cu subiectul conversaţiei.

Ibrahim Şawkat ridică ochii spre fiul său, măsurându-l cu atenţie şi uimire în acelaşi timp. Ahmad, dimpotrivă, lăsă capul în jos, surâzând ironic, ca şi când s-ar fi aşteptat de mult să audă o asemenea declaraţie de la fratele său.

Khadiga scăpă din mână şalul pe care-l tricota şi-l fixă cu ochii măriţi, ca şi când nu i-ar fi venit să-şi creadă urechilor.

— Ce-a zis? întrebă încurcată şi întorcându-se către soţul ei.

— Am zis că o să-mi iau inima în dinţi şi-o să cer mâna verişoarei mele Karima, repetă Abd el-Mun'im cu voce apăsată. Nu ne mai înţelegem?

— Dar nu mai există bună-cuviinţă pe lumea asta? îl mustră Khadiga, întinzând mâinile acuzator spre el. Crezi că e momentul potrivit să vorbeşti acum despre însurătoare? Indiferent cine-i fata la care te gândeşti!

— Eu cred că nu e niciodată nepotrivit să ceri mâna unei fete, îndrăzni Abd el-Mun'im, zâmbind, fără să simtă nici cea mai mică mustrare.

— Şi bunicu-tău? întrebă Khadiga indignată. Apoi, uitându-se speriată, cerând ajutor din priviri când la Ahmad, când la Ibrahim: Aţi mai auzit aşa ceva pân-acum?

— Mă logodesc şi-atât! se repezi Abd el-Mun'im ofensat. Nu e vorba nici de căsătorie, nici de nuntă... Au trecut exact patru luni de când s-a stins bunicul...

— Dar Karima este încă o copilă, îl întrerupse Ibrahim Şawkat, aprinzându-şi o ţigară. Înfăţişarea o arată într-adevăr mai mare decât vârsta ei, dar...

— Are cincisprezece ani, precizează Abd el-Mun'im. Şi contractul de căsătorie n-o să fie scris mai devreme de-un an...

— Şi de unde ştii aşa de bine amănuntele astea? Ţi-a arătat Zenoba *hanem* certificatul de naştere? îl întrebă Khadiga cu ironie şi obidă în glas.

Ibrahim şi Ahmad izbucniră în râs, dar Abd el-Mun'im nu se pierdu cu firea şi insistă mai departe:

— N-o să se întâmple nimic mai devreme de-un an. Şi atunci va fi trecut un an şi jumătate de la moartea bunicului, iar Karima va fi ajuns la vârsta căsătoriei.

— Dacă tot trebuie să aştepţi atât, de ce să ne legăm la cap de-acum?

— Nu văd nicio nenorocire dacă anunţăm logodna de pe-acum.

— Ţi-e teamă că se acreşte logodna, dac-o s-o mai a nuni încă un an? îl luă Khadiga peste picior.

— Te rog!... Te rog, mamă, să încetezi cu glumele!...

— Ar fi mai mare ruşinea dacă s-ar întâmpla una ca asta, se zborşi Khadiga, uitând de glumă.

— Dacă te gândeşti la bunica, o să stau eu de vorbă cu ea, zise Abd el-Mun'im cât putu mai calm. Cred că ea va fi mai înţelegătoare ca tine. Doar ea e bunica mea şi-a
Karimei în acelaşi timp...

— Ba să ne fie cu iertare! Ea nu e niciun fel de bunică pentru Karima! Habar n-ai ce spui, se burzului Khadiga.

Abu el-Mun'im se încruntă neputincios şi renunţă să i se mai împotrivească.

— Chestiunea este doar de moment, interveni tatăl, împăciuitor ca întotdeauna. Cred că s-ar cuveni să mai aşteptăm un pic.

— Adică vrei să spui că tu n-ai nicio altă obiecţie în afară de moment? ţipă Khadiga şi mai furioasă, vărsându-şi focul pe soţul ei.

— Da' ce, ar mai putea exista şi alte obiecţii? întrebă
Abd el-Mun'im, făcând pe naivul.

Khadiga se apucă din nou de croşetat şi nu-i mai răspunse.

— Karima e fiica fratelui tău Yasin, nu-i aşa? se încăpăţână Abd el-Mun'im să continue o discuţie nedorită de nimeni.

— E fiica fratelui meu, într-adevăr, dar s-ar cădea să-ţi aminteşti şi cine-i mamă-sa! izbucni Khadiga cu indignare, lăsând iarăşi şalul deoparte.

Se uitară unul la altul pieziş.

— Mama ei este soţia fratelui tău! izbucni Abd el-Mun'im furios.

— Ştiu foarte bine lucrul ăsta şi nu pot decât să-l regret! zise Khadiga cu glasul sugrumat de efort şi de indignare.

— Trecutul la care te gândeşti tu a fost de mult uitat...
Cine-şi mai aduce aminte de el? Acum e o doamnă respectabilă ca şi tine!

— Nu-i ca mine şi n-o să fie ca mine în vecii vecilor!

l-o tăie scurt.

— Nu pricep ce ai să-i reproşezi! O ştiu de când eram copil ca fiind o doamnă onorabilă, în adevăratul sens al cuvântului. Omul, dacă s-a pocăit şi a luat-o pe calea cea dreaptă, nu-i mai reproşează nimeni ce-a făcut înainte şi nu-i mai pomeneşte de-asta decât...

Părăsit de curaj, îşi înghiţi ultimele vorbe.

— Aşa?! izbucni Khadiga din nou. Bine-ţi stă s-o jigneşti pe mamă-ta şi să iei apărarea acestei femei care ţi-a sucit mintea. Abia acum îmi dau seama ce se ascundea în dosul invitaţiilor repetate la zaiafeturile din Qasr eş-Şawq.

Acum când ai căzut în laţ...

Abd el-Mun'im privea derutat şi mânios când la tată-său, când la Ahmad, ca şi când ar fi vrut să-i cheme în ajutor.

— E frumos să vorbim aşa despre rudele noastre? Voi ce părere aveţi? îi întrebă direct, văzând că n-au de gând să se amestece în discuţie.

— Nu-i nevoie de-atâta vorbărie, îşi spuse Ibrahim părerea, căscând. Mai devreme sau mai târziu, Abd el-Mun'im

tot trebuie să se însoare. Ştii foarte bine că şi tu doreşti lucrul ăsta. Iar Karima e fata noastră... e drăguţă... n-are niciun cusur. Nu cred că e cazul să căutăm gâlceavă cu tot dinadinsul.

— Tu, mamă, eşti prima care vrea să-l ştie pe unchiul

Yasin cu inima împăcată, adăugă şi Ahmad.

— Toţi sunteţi împotriva mea şi vă uniţi ca de obicei!

Izbucni Khadiga şi mai îndâijită. Şi nu aveţi niciun alt temei în afara faptului că Yasin mi-e frate. Într-adevăr.

Yasin mi-e frate, dar greşeala lui cea mai mare a fost că n-a ştiut cum să se căpătuiască în viaţă... Şi cred că de la el a moştenit nepotul lui firea asta ciudată...

— Dar, după câte ştiu eu, dumneata eşti foarte bună prietenă cu soţia unchiului meu, remarcă Abd el-Mun'im, ridicând sprâncenele întrebător. Dacă vă vede cineva cum staţi de taină, îşi închipuie că sunteţi surori.

— N-am abilitatea lui Allenby[136]... Dar să ştii că dacă nu mi-ar fi

---

136 Edmund Henry Hynman Allenby (1861-1936), feldmareşal britanic. în martie 1919 a fost numit înalt comisar extraordinar al Marii Britanii în Egipt, într-o perioadă de profunde frământări politice. Încercînd să potolească tulburările din această ţară, el a solicitat autorităţilor de la Londra

păsat de Yasin şi-ar fi fost numai după mine, femeia asta nu mi-ar fi călcat pragul casei. Şi uite care-a fost rezultatul îngăduinţei mele. Ţi-a furat mintea cu invitaţiile ei la petreceri şi cu prefăcătoria ei. Asta-i răsplata!

— Ce mai atâta vorbărie! Te logodeşti cu ea, după voia inimii! îl îndemnă Ahmad, obosit şi plictisit în acelaşi timp de firea complicată a mamei lui. Mama are gura mare şi un suflet foarte bun…

— Bravo, băiete! exclamă Khadiga, râzând nervos.
Ai căpătat şi tu glas! Când e vorba de religie şi de politică nu vă înţelegeţi niciodată, dar împotriva mea v-aţi unit numaidecât.

— Mamă, eu ştiu foarte bine cât de mult ţii la unchiul
Yasin şi sunt convins că şi tu o socoteşti pe fiica lui cea mai potrivită mireasă, continuă Ahmad vesel. Eu ştiu însă şi care-i nenorocirea. Tu ai prefera o mireasă străină, ca să-ţi poţi exercita în voie atributele de soacră, adică s-o poţi urgisi cum vrei… Ei bine, fii liniştită că-ţi voi împlini eu dorinţa asta! O să-ţi aduc eu o mireasă străină de casa şi de familia noastră, ca să-ţi stingi focul.

— N-o să mă mir dacă o să mă pomenesc că-mi vii mâine-poimâine cu o dansatoare!… Ce v-a apucat de râdeţi?
Dacă fratele tău, care-i un şeic musulman, vrea să se însoare cu fata unei cântăreţe, la ce să mă pot aştepta de la un păgân ca tine?

— Dar chiar c-avem nevoie şi de-o dansatoare!

— Aah! Dar Aişa – Doamne! – ce-o să zică ea de toată povestea asta? se întrebă Khadiga, ca şi când şi-ar fi adus aminte pe neaşteptate de un lucru foarte însemnat şi neplăcut.

— Ce să zică, mamă? Doar au trecut patru ani de când s-a prăpădit soţia mea. N-o vrea să rămân văduv toată viaţa! protestă Abd el-Mun’im.

— Să nu facem din ţânţar armăsar, se amestecă Ibrahim Şawkat, sâcâit şi deranjat din liniştea lui confortabilă.
Lucrurile sunt cu mult mai simple, după părerea mea:
Karima e fata lui Yasin, iar Yasin, aşa cum e fratele
Khadigăi, e şi fratele Aişei… Şi asta mi se pare de-ajuns!
Of! Toate sunt pentru voi motive de ceartă, până şi nunţile!

Ahmad o urmări cu coada ochiului pe mamă-sa cum se ridică şi părăseşte salonul, vrând să pară supărată şi furioasă. Aşa e toată

începerea de negocieri în legătură cu viitorul Egiptului, în urma destrămării Imperiului Otoman după Primul Război Mondial, tratative care însă n-au ajuns la rezultate concrete.

clasa burgheză! îşi zise în sinea lui.
Numai complexe şi socoteli! Ar avea nevoie de-un psihanalist priceput şi s-ar lecui de toate metehnele… Dacă aş fi avut noroc, m-aş fi putut însura înaintea fratelui meu, dar „burgheza inimii mele" a pus condiţia unui salariu de cel puţin cincizeci de lire… În felul acesta inimile ajung să fie rănite din pricini care nu ţin cu nimic de ele. Oare ce-ar zice Sawsan Hammad dac-ar afla de eşecul meu?

Atmosfera rece şi jilavă din Khan el-Khalili nu e deloc plăcută iarna şi totuşi Riyad Qildis le propusese să meargă în seara aceea la noul local, care se ridicase pe locul vestitei cafenele a lui Ahmad Abdo şi luase numele cartierului din jurul ei.

— M-a învăţat Kamal, explicase el, să alerg după locurile cele mai ciudate…

Era o cafenea nu prea mare. Faţada ei dădea spre cartierul Al-Husayn. Se întindea ca un fel de pasaj, cu mesele rânduite pe cele două laturi, şi se termina cu o terasă din lemn ce dădea spre Khan el-Khalili Nou. Cei trei prieteni se aşezară la o masă din aripa dreaptă a terasei şi porniră să soarbă din ceai şi să tragă unul după altul din narghilea.

— Mi-am luat concediu ca să mă pregătesc de plecare, anunţă solemn Ismail Latif.

— Şi vei lipsi dintre noi vreme de trei ani? întrebă Kamal cu părere de rău.

— Cred că da! Trebuie să risc! E vorba de un salariu foarte bun, pe care nu visez să-l primesc vreodată aici. Pe urmă, Irakul este tot o ţară arabă şi nu se deosebeşte prea mult de Egipt…

Va lăsa şi el un gol în urmă. Nu era chiar un prieten de suflet, dar era unul dintre camarazii simpatici din generaţia lui.

— N-au nevoie şi de traducători în Irak? se interesă Riyad Qildis râzând.

— Chiar ai pleca, dacă ţi s-ar oferi o astfel de ocazie? Îl întrebă Kamal.

— Dacă s-ar fi întâmplat mai devreme, n-aş fi şovăit, dar acum nu ştiu…

— Nu văd care-i deosebirea între trecut şi prezent.

— Pentru tine nu-i nicio deosebire, într-adevăr, răspunse Riyad Qildis, dar pentru mine lucrurile stau cu totul altfel… Se pare că în curând voi părăsi tagma burlacilor.

Vestea căzu ca un trăsnet şi Kamal simţi cum îl inundă o

nelinişte ciudată, fără să-i înţeleagă pricina.

— Vorbeşti serios? întrebă el contrariat. Dar nu te-am auzit niciodată pomenind despre aşa ceva.

— Aşa-i! Totul s-a petrecut ca prin minune. Când ne-am văzut noi ultima oară nici nu-mi trecea prin cap lucrul ăsta…

Ismail Latif se porni pe râs de parcă ar fi repurtat o mare victorie.

— Cum adică? mai întrebă Kamal, străduindu-se să zâmbească.

— Aşa cum îţi spun şi cum se întâmplă de obicei!
Într-una din zilele trecute a venit o fată – o învăţătoare —
în vizită la fratele ei, care lucrează în direcţia noastră, şi mi-a căzut cu tronc. Am cercetat terenul şi-am aflat că n-ar zice „ba”.

— Numai pe amicul nostru nu-l vrăjeşte nimeni pe lume, remarcă Ismail, făcând semn spre Kamal şi întinzând mâna după furtunul narghilelei.

Ismail nu pierde niciun prilej fără să-l tachineze, cu toate că toţi pritenii căsătoriţi consideră familia o închisoare. Dacă se va însura, probabil că n-o să-l mai vadă nici pe Riyad decât rareori. Vor rămâne prieteni doar cu numele. E un tip liniştit şi plăcut, şi tocmai de aceea îi vine greu să renunţe la compania lui. Cum vor trece zilele fără el? Dacă se va transforma şi el aşa cum s-a întâmplat cu Ismail, trebuie să-şi ia adio de la toate plăcerile vieţii.

— Şi când ai de gând să te însori?

— Cel mai probabil, iarna viitoare…

Parcă i-ar fi fost sortit să-şi piardă prietenii cei mai buni, unul după altul!

— Atunci vei fi un alt Riyad, cu totul alt om, nu-i aşa?

— Dar de ce? Cred că greşeşti foarte tare gândind aşa…

— Greşesc? repetă Kamal într-o doară, neştiind cum să-şi ascundă neliniştea.

Sufletul lui Riyad caută astăzi întruna şi nu-l satisface nimic, iar buzunarele sale se mulţumesc şi cu puţin. Un bărbat însurat nu va putea niciodată să-şi îndestuleze buzunarul şi nici nu va mai găsi vreo ocazie să guste plăcerile vieţii…

— Ciudată părere ai tu despre căsătorie! Dar să ştii că eu nu ţi-o împărtăşesc!

— Uită-te la Ismail, care e constrâns de nevoi să plece în Irak. Sigur că nu-i nimic de râs în asta… Mi se pare foarte firesc, ba e chiar un act de bravură. În acelaşi timp, nu e deloc plăcut să nu poţi să faci ce-ţi place. Grijile vieţii te vor copleşi până peste cap.

N-o să te mai gândeşti decât la modul în care îţi câştigi existenţa şi-o să-ţi calculezi tot timpul de care dispui în piaştri şi millime...[137] Şi toată poezia s-a dus pe apa sâmbetei...

— Închipuiri izvorâte din teamă! conchise Riyad, ridicând din umeri cu nepăsare.

— Dragul meu, tu habar n-ai ce-nseamnă un cămin şi să fii tată, se amestecă Ismail Latif. Tu n-ai cunoscut până astăzi ce este viaţa cu adevărat.

S-ar putea să aibă dreptate. Cine ştie? Şi dacă e adevărat, înseamnă că viaţa lui e o tragedie lipsită de sens. Dar atunci, ce-i fericirea? Şi ce-ar dori el de fapt? Lucrul cel mai trist este însă ameninţarea cumplită de a rămâne din nou singur, aşa cum s-a întâmplat după dispariţia lui

Husein Şaddad din viaţa lui. Dacă ar fi cu putinţă, ar vrea să-şi găsească şi el o soţie, dar să aibă chipul Atiyyei şi

1. Subunităţi monetare; piastrul este egal cu a suta parte, iar millima – cu a mia parte din lira egipteană.

---

137 La 23 iunie 1940, cabinetul condus de Aii Mahir a demisionat, ca urmare a împotrivirii faţă de ideea intrării Egiptului în război împotriva Italiei. Mustafa en-Nahhas a refuzat să alcătuiască un guvern naţional şi la 28 iunie 1940 formarea cabinetului a fost încredinţată unei personalităţi politice independente - Hasan Sabri. Guvernul alcătuit de el a inclus reprezentanţi ai Partidului Liberalilor Constituţionalişti, ai Partidului Saadist, ai Partidului Naţional, alături de un număr de personalităţi independente. Au avut loc discuţii în legătură cu intrarea Egiptului în război. Nemulţumiţi de refuzul lui Hasan Sabri, saadiştii s-au retras din guvern şi primul ministru a completat locurile vacante cu personalităţi independente, astfel încît trei pătrimi din membrii cabinetului nu erau încadraţi în nici un partid politic. In urma decesului lui Hasan Sabri, survenit la 15 noiembrie 1940, preşedinţia guvernului este încredinţătă lui Husein Sirri, personalitate independentă şi mai obscură decît predecesorul său, dar numirea sa a fost agreată atît de englezi, cît şi de palat. La sfîrşitul anului 1941 saadiştii acceptă să facă parte din acest guvern. în condiţiile războiului, situaţia economică a ţării se înrăutăţeşte în mod sensibil. Au loc demonstraţii de stradă. La 2 februarie 1942, Husein Sirri nu mai poate face situaţiei şi-şi prezintă demisia. La 4 februarie, englezii asediază palatul Abidin cu tancurile şi cer regelui Faruq să-l numească pe Mustafa en-Nahhas prim-ministru şi să-i satisfacă toate cererile. Actul respectiv a fost apreciat ca o încălcare a prevederilor Tratatului din 1936 şi ca un amestec brutal în treburile interne ale ţării. în martie 1942 au fost organizate alegeri legislative cîştigate de *Wafd* cu o mare majoritate.

Spiritul lui Riyad. Asta ar vrea de fapt! Chipul Attiyei şi spiritul lui Riyad într-o singură fiinţă cu care să-şi împartă zilele! Ar scăpa atunci de singurătate pentru totdeauna.

— Hai să lăsăm discuţia asta plictisitoare şi fără rost, interveni Riyad, agasat. Eu am rezolvat problema şi-acum este rândul tău... Au loc evenimente politice mult mai importante care ar trebui să ne intereseze.

Kamal era întru totul de acord, dar nu-şi putea reveni din starea de perplexitate şi primi ideea prietenului său cu o nepăsare evidentă, fără să spună o vorbă.

— En-Nahhas a vrut să se răzbune pentru demiterea din decembrie 1937, intră Ismail direct în miezul problemei. A luat palatul Abidin1 cu asalt, sprijinit de tancurile britanice!

Riyad şovăi puţin, vrând să afle şi părerea lui Kamal, dar cum acesta nu se simţea în stare să vorbească, renunţă şi întrebă, încruntându-se:

— Răzbunare? Lucrurile nu stau câtuşi de puţin aşa cum le vezi tu!

— Dar care-i atunci adevărul?

Riyad îl privi insistent pe Kamal ca şi când l-ar fi îndemnat să vorbească. Cum acesta continua să tacă, se văzu obligat să răspundă tot el:

— En-Nahhas nu-i omul care să încerce să revină la putere uneltind împreună cu englezii. Ahmad Mahir e nebun! El a trădat poporul şi s-a coalizat cu regele! Apoi, a încercat să-şi ascundă poziţia precară prin declaraţia stupidă făcută în faţa ziariştilor...

Din nou privi întrebător spre Kamal, curios să-i afle părerea. Conversaţia reuşi în cele din urmă să-i captiveze interesul, dar, fără să-şi dea seama care-i motivul, Kamal simţi o dorinţă neaşteptată şi copilăroasă de a-l contrazice pe Riyad.

— Este în afara oricărei îndoieli că En-Nahhas a salvat situaţia. Nu am niciun dubiu că este un patriot adevărat.

Nu se poate schimba la vârsta asta într-un trădător de dragul redobândirii unei funcţii pe care a avut-o cu cinci-şase ani în urmă... Dar mă întreb dacă atitudinea lui a fost cea mai potrivită.

— Tu te îndoieşti de toate! Şi care-ar fi fost aici, mă rog, soluţia potrivită, după tine?

— Nu trebuia să accepte cabinetul şi să cedeze în faţa ultimatumului britanic, nici în ruptul capului!...

— Nici chiar dacă regele ar fi fost detronat şi conducerea ţării ar

fi trecut în mâinile unui guvernator militar britanic?

— Nici măcar atunci!

— Noi ne înnădim la vorbă şi ne amuzăm în faţa narghilelei, iar omului politic îi revine o mare răspundere!

Protestă Riyad răspicat şi oftă adânc. Nu-i vremea de şagă! Cum ar fi putut En-Nahhas să accepte ca regele să fie detronat şi ţara să fie cârmuită de un militar britanic, în condiţiile şi aşa prea delicate ale războiului? Şi dacă vor ieşi victorioşi aliaţii – şi trebuie să avem în vedere şi eventualitatea asta – ar însemna să ne numărăm în rândurile celor învinşi. Politica nu-i idealism poetic, ci un realism chibzuit.

— Eu stărui să am încredere în En-Nahhas. Poate că a greşit, dar nu i-o pot lua în nume de rău şi nu pot spune că ar fi complotat sau că ar fi trădat...

— Vinovaţi sunt cei care nu iau lucrurile în serios şi vin în întâmpinarea fasciştilor, sărind în spinarea englezilor. Îşi închipuie că fasciştii ne-ar respecta independenţa?

Nici vorbă! Nu există un tratat între noi şi englezi? Demnitatea impune să ne respectăm cuvântul dat. Nu suntem democraţi? Nu ne interesează ca democraţia să înfrângă fascismul, care ne situează pe ultimul loc în ierarhia naţiunilor şi raselor, care nu urmăreşte decât să stârnească vrajba între naţiuni, rase şi confesiuni?

— Sunt de acord cu tot ce-ai spus, dar cedarea în faţa ultimatumului britanic face ca independenţa noastră să apară o simplă iluzie...

— Ştiţi foarte bine că omul a protestat împotriva ultimatumului şi că englezii au ţinut seama de părerea lui.

— Acela a fost protest? întrebă Ismail, râzând sarcastic.

Dar schimbă tonul numaidecât, urmând foarte serios:

— De fapt eu sunt de acord cu ceea ce a făcut el. Dacă aş fi fost în locul lui, aş fi procedat absolut la fel. A fost înlăturat, cu toate că avea majoritatea de partea lui, a fost umilit, dar a ştiut să se răzbune ca un bărbat adevărat.

Independenţa nu-i decât o vorbă goală! Ăsta-i adevărul!

De ce am fi acceptat să fie detronat regele? Ca să ne cârmuiască un guvernator militar britanic?!

Riyad se posomorî şi mai tare. Kamal, în schimb, zâmbi şi comentă ca pentru sine:

— Au greşit alţii şi trebuie să tragă ponoasele En-Nahhas. Nu

începe discuţie că el a salvat situaţia. A salvat şi tronul, şi ţara. Dar abia la sfârşit o să ne dăm seama cum era mai bine. Dacă la sfârşitul războiului englezii îi vor recunoaşte meritul, atunci n-o să-şi mai aducă nimeni aminte de 4 februarie.

— Dacă îi vor recunoaşte meritul! sublinie Ismail ironic, bătând din palme impacientat să li se aducă tăciuni pentru narghilea. Eu îţi spun de pe-acum că englezii se vor debarasa de el cu prima ocazie, fără s-aştepte nici măcar terminarea războiului!

— Este un bărbat care şi-a asumat cu mult curaj o mare răspundere în nişte condiţii deosebit de vitrege, conchise Riyad cu convingere.

— La fel cum te-ai angajat şi tu să suporţi cea mai mare răspundere din viaţa ta! adăugă Kamal, privindu-l
pe Riyad cu nostalgie.

Râse şi Riyad. Apoi se ridică, îşi ceru scuze şi se îndepărtă cu ochii în podea.

— Săptămâna trecută, mama a avut nişte musafiri de care îţi aduci aminte fără doar şi poate, şopti Ismail cu totul pe neaşteptate, aplecându-se la urechea lui Kamal.

— Cine? întrebă Kamal, privindu-l în ochi curios.

— Aida! răspunse celălalt scurt şi zâmbi cu înţeles.

Numele îi sună în urechi foarte ciudat şi efectul lui brusc anulă toate emoţiile pe care s-ar fi aşteptat să le stârnească. Pentru moment avu impresia c-ar fi venit de undeva din adâncurile sufletului său şi nu de pe limba lui
Ismail. S-ar fi putut aştepta la orice, numai la asta nu.
Trecură câteva clipe fără să-şi poată alunga năuceala.
Cine este Aida? Care Aida? Ce ciudat e timpul! Cât de milostiv şi cât de neîndurător! Câţi ani au trecut de când n-a mai auzit acest nume pronunţat de un străin? Trebuie să fi fost prin 1926 sau 1927... Deci şaisprezece ani!
Vârsta unui adolescent în pragul tinereţii, care s-a îndrăgostit şi a cunoscut deopotrivă şi fericirea, şi decepţia! A
îmbătrânit, într-adevăr! Aida?! Cum reacţionează inima lui la amintirea asta? Nicicum! Un interes vag amestecat cu o emoţie ciudată şi nedefinită, ca şi cum o mână nevăzută i-ar atinge urma cicatrizată a unei răni vechi, de mult închisă, făcându-l brusc să-şi amintească toate clipele primejdioase prin care trecuse cu mulţi ani în urmă.

— Aida? şopti năuc.

— Da! Aida Şaddad! Nu pot să cred că nu ţi-o aminteşti! Sora lui Husein Şaddad!...

Privirea insistentă şi circumspectă a lui Ismail îl stingherea cumplit şi întrebă la întâmplare, încercând să fugă de ea:

— Husein? Ce veşti mai ai despre Husein? Ce mai face?

— Cine ştie?

Îşi dădu seama că e o prostie să încerce să fugă. Dar ce-ar putea să facă, de vreme ce simte că-i ard obrajii, în ciuda frigului de februarie?! Se trezi, fără să vrea, gândând la o apropiere deloc poetică între iubire şi mâncare.

Jinduim la ea cu tot focul când o vedem pe masă. Apoi dorinţa se atenuează şi dispare. După ce-a fost bine asimilată, nu mai rămâne nimic din ea. Celulele se tot înnoiesc cu trecerea timpului, ducând cu ele ultima amintire. Trecerea timpului... ea modifică şi anulează totul... Se poate întâmpl a ca în adâncul sufletului omenesc să rămână un ecou la limita dintre uitare şi amintire. Un glas de demult, o adiere de parfum, o umbră pot readuce totul în zona conştientului, transformând acel ecou într-o melodie cunoscută. Dacă n-ar fi aşa, atunci cum să-şi explice tulburarea care l-a cuprins? Nostalgia lui a făcut din fiinţa îndrăgită un simbol al iubirii, de a cărui absenţă îndelungată se teme uneori. Numai un simbol! Nişte ruine părăsite ce amintesc de o istorie măreaţă!

— Am stat de vorbă cu ea pe îndelete, reluă Ismail destăinuirea. Eu, mama şi soţia mea. Ne-a povestit cum au fugit, împreună cu ceilalţi diplomaţi, când a început grozăvia invaziei germane şi cum au ajuns în Spania. De curând au fost transferaţi în Iran. Ne-am amintit şi zilele de odinioară şi ne-am amuzat copios.

Oricum ar sta lucrurile în privinţa unei iubiri de mult trecute, nu poate scăpa de nostalgia care continuă să răscolească melodii nespus de triste.

— Şi cum mai arată? se trezi întrebând cu voce tare.

— Cred că are acum vreo patruzeci de ani... Ba nu! Eu sunt mai mare decât ea cu doi ani. Aida trebuie să aibă deci cam treizeci şi şapte. E un pic mai plinuţă decât o ştii, dar la fel de graţioasă. Faţa i-a rămas aproape neschimbată, doar ceva mai sobră. Are un băiat de paisprezece ani şi o fată de zece.

Aida există. N-a fost o nălucă. Şi nici istoria ei n-a fost o închipuire. Uneori se întâmplă să treacă doar câteva clipe şi trecutul păleşte de parcă n-ar fi fost. Dar ea există. E măritată şi are şi copii, îşi aminteşte de trecut şi se amuză copios. Cum o fi

arătând în realitate? Imaginile păstrate în memorie pălesc şi ele atât de repede! Ar vrea să-şi poată fixa privirea asupra acestui chip omenesc, sperând să dezlege enigma suferinţei lui de demult.

Riyad reveni şi când îl văzu ocupându-şi locul, avu o uşoară tresărire la gândul că Ismail şi-ar putea întrerupe povestirea. Acesta continuă însă, fără să-i dea vreo atenţie lui Riyad:

— Au întrebat şi de tine, fireşte!

Plimbându-şi privirea de la unul la altul, Riyad pricepu că erau angajaţi într-o discuţie care-i privea numai pe ei doi şi-şi văzu mai departe de narghilea. Kamal se simţi vulnerabil la amănuntele povestirii lui Ismail. Întrebaseră şi de el.

— Cu ce ocazie? se interesă, străduindu-se să pară cât mai puţin curios şi cât mai firesc cu putinţă.

— A venit vorba despre grupul de prieteni de demult şi cu această ocazie a întrebat şi de tine. I-am spus că eşti profesor la Şcoala Spătarului şi mare filosof, că publici articole în revista *El-Fikr,* pe care n-o prea deschid, şi că de altfel nici nu pricep mai nimic din ele. Pe urmă a întrebat dacă te-ai însurat şi i-am spus că te încăpăţânezi şi rămâi credincios burlăciei.

— Ei, şi ce-a zis de asta? se pomeni din nou întrebând.

— Nu-mi mai aduc prea bine aminte, căci ajungând la chestiunea cu pricina au schimbat subiectul…

Boala ascunsă ameninţă să izbucnească iar. Cel care a fost cândva bolnav de plămâni trebuie să se ferească de frig… „Au întrebat şi de tine…” Sună la fel cu melodiile adolescenţei şi totuşi cuvintele i-au pătruns direct în suflet… Sufletul său a mocnit ca o plantă sub un cer din care ploaia mult aşteptată nu vine la timp. Simţea că îndrăgostitul de odinioară începe să guste iar melodiile amăgitoare ale iubirii. Dar primejdia nu mai e la fel de ameninţătoare. I se pare că visează şi se alină la gândul că ceea ce vede nu e realitate, ci vis. Dar cât de mult ar fi vrut în clipa aceea să se întâmple o minune şi s-o întâlnească doar pentru câteva minute. Şi ea să-i spună că i-a împărtăşit sentimentele, măcar o frântură dintr-o zi, şi că numai diferenţa de vârstă – sau cine ştie ce alt motiv – nu i-a permis să se apropie de el… Dacă s-ar întâmplă minunea asta, s-ar putea consola pentru toate durerile lumii şi mai vechi, şi mai noi… S-ar socoti fericit şi-ar uita că viaţa lui n-a avut niciun sens. Zadarnic. Un mort nu se mai deşteaptă din somnul lui… De ce nu se mulţumeşte cu uitarea? Ar

fi o victorie, chiar dacă ascunde înfrângerea. Şi-ar trebui să-l consoleze gândul că n-a fost singurul om dezamăgit pe lumea asta!

— Când pleacă în Iran? se interesă Kamal.

— Cred c-au şi plecat. Ieri, mi se pare, sau cel puţin aşa zicea când a fost la noi…

— A comentat cumva nenorocirea care s-a abătut asupra familiei Şaddad?

Am evitat, vezi bine, să aduc vorba despre o chestiune ca asta şi nici Aida n-a făcut nicio aluzie la ea.

— Ia uitaţi-vă! îi îndemnă Riyad Qildis, stupefiat de ce-i vedeau ochii.

Priviră cu toţii spre aripa stingă a terasei, unde stătea o femeie cu o înfăţişare foarte bizară; trecută de şaizeci de am, numai piele şi os, cu picioarele goale, cu un *ghilbab* bărbătesc înfăşurat strâns pe ea, cu o *taqiyya* de sub care nu se ivea niciun fir de păr. Faţa ei acoperită cu tot felul de sulimanuri stârnea râsul şi batjocura. Nu mai avea niciun dinte. Îşi plimba ochii hămesiţi în toate direcţiile, implorând mila.

O fi vreo cerşetoare care umblă după căpătat? întrebă Riyad.

— Mai degrabă înclin să cred că e o ţicnită, îşi dădu Ismail cu părerea.

Bătrâna se uită un timp la scaunele libere din aripa stingă şi în cele din urmă îşi luă inima în dinţi şi se aşeză la o masă. Privi rând pe rând în ochii bărbaţilor care se holbău la ea, pe urmă faţa ei scofâlcită se schimonosi într-un zâmbet larg şi se adresă tuturor:

— Bună seara, oameni buni!

Bună seara, *hagga*! îi răspunse Riyad binevoitor.

Izbucni într-un hohot de râs, care-i aminti lui Ismail de El-Azbakiyya din vremurile de glorie.

— *Hagga* ai zis? se minună ea. Oi fi, dacă te gândeşti la moscheea păcatelor[138]… bolborosi ea.

Râseră toţi trei de iscusitul ei joc de cuvinte.

— Comandaţi şi pentru mine un ceai şi-o narghilea şi-o să vă răsplătească Allah, continuă bătrâna, prinzând curaj.

Riyad bătu din palme insistent şi comandă chelnerului să-i aducă un ceai şi o narghilea.

— Aşa se nasc unele dintre povestirile mele, şopti

---

138 în original, joc de cuvinte rezultat din îmbinarea *al-masgid al-haram,* care este numele moscheii sfinte din Mecca, unde *haram* înseamnă „sacru", dar poate să însemne şi „păcat".

Riyad, aplecându-se spre urechea lui Kamal.

Asta-i generozitatea de odinioară, mormăi bătrâna, surâzând fericită amintirilor. Îmbogăţiţi de pe urma războiului, flăcăi?

— Sărăciţi din pricina războiului… îi răspunse Kamal, zâmbind. Nişte bieţi slujbaşi, *hagga.*

— Care e numele dumitale? începu s-o descoasă Riyad.

— Sultana Zabida! răspunse ea, ridicând capul cu o mândrie demnă să stârnească râsul.

— Sultană?

— Da! Sultană… Numai că mi-au murit supuşii…

— Allah să fie milostiv cu ei!

— Allah să fie milostiv cu cei vii… Morţilor le-ajunge că se află în preajma lui… Dar voi cine sunteţi, ia spuneţi-mi!

Ospătarul sosi cu comanda, zâmbind îngăduitor. Apoi se apropie de masa celor trei prieteni şi-i întrebă:

— O cunoaşteţi?

— Nu, cine este?

— Cântăreaţa Zabida. Cea mai vestită cântăreaţă din vremea ei. Bătrâneţea şi cocaina au adus-o în halul în care-o vedeţi.

Kamal tresări, având impresia că mai auzise numele ăsta. Interesul lui Riyad Qildis spori la culme şi-i îndemnă pe prieteni să se prezinte, în speranţa că o să i se dezlege cumva limba.

— Ismail Latif… se prezentă Ismail primul.

— Trăiască numele! Chiar dacă e un nume care nu-mi spune nimic! bombăni cântăreaţa, sorbind de zor din ceai, înainte de a apuca să se răcească.

Râseră cu toţii, iar Ismail scăpă printre dinţi o sudalmă cu glas coborât, ca să nu-l audă bătrâna.

— Riyad Qildis! se auzi glasul sonor al lui Riyad.

— Ghiaur?! M-am iubit cu unul de-al vostru pe vremuri… Era negustor în El-Muski. Îl chema Yusuf Ghattas.

Bogat, nevoie mare! îl ţineam răstignit pe pat până în zori…

Râse împreună cu ei şi pe chip i se ivi bucuria amintirii.

Apoi, îl întrebă din ochi şi pe Kamal, care-i răspunse după o scurtă şovăire:

— Kamal Ahmad Abd el-Gawad…

De data asta bătrâna tresări şi mâna care ducea cana spre buze se opri în aer.

— Ce-ai spus? întrebă, holbându-se la el.

— A spus Kamal Ahmad Abd el-Gawad, o lămuri Riyad

Qildis, nerăbdător.

— Ahmad Abd el-Gawad!... mormăi ea, ca şi când ar fi vorbit singură, după ce trase adânc din narghilea. Dar există nenumărate nume... Ca piaştrii pe vremuri... Apoi, adresându-se lui Kamal: Tatăl tău e negustor în En-Nahhasin?

— Da! răspunse Kamal uluit.

Se ridică de pe scaun şi se apropie de masa lor, oprindu-se în faţa lui Kamal. După ce-l contemplă câteva clipe, izbucni într-un râs sonor, mult mai puternic decât ar fi fost de aşteptat de la un asemenea schelet, strigând în gura mare:

— Tu eşti băiatul lui Ahmad Abd el-Gawad? Băiatul prietenului meu drag?... Dar nu prea semeni cu el. Nasul l-ai moştenit de la el, într-adevăr... Numai că el... Era ca o lună plină în bezna nopţii... N-ai decât să-i aduci aminte de sultana Zabida şi-o să afli destule despre mine...

Riyad şi Ismail se sufocau de râs. Zâmbi şi Kamal, încercând să-şi ascundă stingherealа. Abia în clipa aceea îşi aduse aminte de vechile poveşti depănate de Yasin despre tatăl lor şi cântăreaţa Zabida.

— Şi ce mai face domnu' Ahmad? întrebă ea. N-am mai trecut de multă vreme prin cartierul vostru care m-a alungat. Acum locuiesc în El-Imam, dar tânjesc după
El-Husein şi din când în când mai dau câte o raită pe-acolo...
Am fost bolnavă rău de tot şi-am zăcut săptămâni în şir.
Se săturaseră vecinii de mine şi, dacă nu mă zborşeam la ei, erau în stare să mă ducă la groapă de vie. Ce zici că mai face domnu' Ahmad?

— S-a prăpădit acum vreo patru luni, răspunse Kamal cu sfială în glas.

— Allah să fie îndurător cu el! şopti, încruntându-se puţin. Ce păcat! A fost un bărbat şi jumătate, n-am mai cunoscut altul ca el...

Pe urmă se întoarse la locul ei şi izbucni într-un râs strident. Stăpânul cafenelei se ivi îndată în uşa terasei şi făcu semn cu degetul spre ea, ameninţând-o:

— Încetează cu râsul... Vorba ceea: i-am îngăduit să intre şi-a dat buzna şi cu măgarul... Mulţumeşte-le domnilor pentru mărinimia lor, dar pune-ţi lacăt la gură, căci altfel, uite, pe-acolo-i uşa!...

Păstră tăcerea până când dispăru proprietarul, apoi se întoarse

din nou spre ei şi-l descusu pe Kamal mai departe:

— Ia spune-mi, şi tu eşti la fel ca tată-tău, ori ba? îl întrebă, făcând un semn necuviincios cu mâna.

— El nu s-a însurat încă! răspunse Ismail printre hohote.

— Mi se pare mie că şi tu eşti tot un pui de lele!

Riyad se ridică, se îndreptă spre ea şi se aşează pe un scaun de-alături...

— Am fost încântaţi de cunoştinţă, sultană, dar eu aş vrea să te aud povestind ceva despre zilele de glorie ale sultanatului...

Nu mai rămăsese decât ceva mai puţin de o jumătate de oră până la începerea conferinţei. Sala Iwart era aproape plină. *Mister* Roger era – aşa cum spusese şi Riyad Qildis – un profesor bine cunoscut, specialist în literatura shakespeariană. Se ştia dinainte că va face şi puţină propagandă politică la sfârşitul conferinţei, dar lucrul acesta nu mai contează atunci când e vorba de un conferenţiar de talia lui *mister* Roger şi de un subiect ca William Shakespeare.

Riyad părea destul de abătut şi, dacă nu l-ar fi invitat personal pe Kamal să audieze conferinţa, ar fi renunţat la ea cu dragă inimă. Un bărbat ca el, dominat de ideile şi evenimentele politice, nu putea fi decât trist după cele întâmplate.

— Makram exclus din *Wafd*[139] şopti el la urechea lui Kamal, fără să-şi ascundă agitaţia şi nemulţumirea. Cum este cu putinţă aşa ceva?

Nu se dezmeticise nici Kamal după aflarea acestei ştiri şi clătină din cap mâhnit, fără o vorbă.

— Este o ruşine naţională, Kamal! Nu trebuia ca lucrurile să ajungă până aici!...

— Aşa-i, dar cine-i vinovat pentru toată nenorocirea asta?

— En-Nahhas! S-ar putea să fie adevărat că Makram este cam irascibil, dar corupţia care a ajuns până şi în guvern nu mai putea fi tolerată!

— Nu-i vorba de corupţia din sânul guvernului, protestă Kamal, zâmbind. Makram nu este indignat din pricina corupţiei, ci pare supărat mai degrabă din cauza pierderii influenţei.

— Chiar aşa? Un luptător ca Makram să se lase mânat de nişte sentimente personale, efemere? întrebă Riyad nedumerit.

---

139 Excluderea lui Makram Obeyd din *Wafd* a survenit în iulie 1942 ca urmare a unor neînţelegeri şi invidii între liderii organizaţiei.

— Parcă tu nu te-ai lăsat mânat tot de nişte sentimente trecătoare? îl luă Kamal peste picior, fără să-şi poată stăpâni râsul.

— Răspunde-mi! insistă Riyad, fără să dea nicio atenţie glumei lui Kamal.

— Makram este orgolios. El trebuie să fie neapărat şi poet, şi cântăreţ... El sau e totul sau nimic, pricepi? A văzut că-i scad prestigiul şi influenţa şi din pricina asta şi-a ieşit din fire. Pe urmă s-a ridicat în şedinţa Consiliului de
Miniştri şi a condamnat exceptările. Din clipa aceea, înţelegerea şi colaborarea au devenit imposibile. E regretabil, într-adevăr!

— Şi care vor fi consecinţele?

— Fără îndoială că palatul a salutat noua sciziune din
Wafd şi-o să se folosească de Makram la momentul oportun, aşa cum a procedat şi în alte situaţii asemănătoare.
De-acum înainte o să-l vedem pe Makram jucându-şi noul rol împreună cu minorităţile politice şi cu oamenii palatului. Sau cine ştie? Cred că e la fel de pizmuit ca şi
En-Nahhas sau poate chiar mai mult. Există unii care n-au duşmănit *Wafd*-ul decât din pricina urii pe care i-o purtau lui Makram, dar acum tocmai aceştia se vor grăbi să-l ia în braţe pentru a distruge prin el unitatea partidului. Ce se va întâmpla ulterior e greu de prevăzut...

— O treabă neplăcută, în orice caz! se încruntă Riyad, revoltat. Cred că amândoi sunt la fel de vinovaţi: şi
En-Nahhas, şi Makram. Mă doare inima când mă gândesc la ce s-a întâmplat. Apoi, cu glas mai scăzut: Copţii se vor trezi neprotejaţi de nimeni şi vor căuta ocrotire la rege, pe care-l socoteau duşmanul lor de moarte. Dar o astfel de ocrotire nu va putea dura. Nu ştiu ce-i de făcut dacă şi
Wafd-ul ne persecută la fel cum au făcut-o alţii.

— De ce încerci să duci chestiunea dincolo de limitele normale? întrebă Kamal, prefăcându-se că nu pricepe unde bate prietenul lui. Nu trebuie să pui semnul egalităţii între copţi şi Makram, căci el nu reprezintă toţi copţii şi copţii nu-l au numai pe el. Makram este o persoană care s-a dus, dar atitudinea *Wafd*-ului în problema naţională rămâne neschimbată.

— Ziarele pot să scrie orice, dar în realitate lucrurile stau aşa cum îţi spun eu, insistă Riyad, clătinând din cap cu o ironie amară. Sentimentul dominant al copţilor este acela că au fost excluşi cu

toţii din *Wafa* şi-acum vor căuta un alt liman, dar mă tem că n-o să-l mai găsească niciodată. Politica mi-a pricinuit acum un nou complex, asemănător cu cel creat de religie. Aşa cum am respins religiapentru raţiune, tot aşa voi ajunge să renunţ la simpatia mea pentru *Wafd,* judecându-l numai cu mintea.
Este o nouă pacoste pe capul meu. Se pare că nouă, copţilor, ne-a fost sortit să avem o personalitate veşnic scindată.

Kamal avu o senzaţie de iritare amestecată cu o vagă durere, fiind convins în clipa aceea că diversele comunităţi umane sunt interpreţii unei comedii care are întotdeauna un sfârşit tragic.

— S-ar putea să constataţi că problema este iluzorie, dacă îl veţi privi pe Makram pe ca un simplu om politic şi dacă n-o să identificaţi întreaga naţionalitate coptă cu el.

— Dă-mi voie să te întreb: toţi musulmanii văd în el un simplu om politic, aşa cum vezi tu?

— Aşa îl văd eu!

— Bine-bine, dar eu întrebam de comunitatea musulmană în general, nu de tine, replică Riyad cu un zâmbet trist şi dezamăgit.

— Nu mai înţeleg nimic!... Noi doi, adică eu şi tu, nu mai suntem de aceeaşi părere?

— Ba da, dar cu o mică deosebire: tu nu faci parte din comunitatea coptă şi de aceea îţi dă mâna să priveşti chestiunea cu atâta detaşare. Apoi, zâmbind deschis: Dacă aş fi trăit în vremea cuceririlor musulmane şi mi s-ar fi prezis viitorul, i-aş fi chemat pe toţi copţii să se convertească la credinţa în Allah... Se întrerupse brusc şi-l întrebă mustrător: Tu mă mai urmăreşti sau vorbesc singur?

Într-adevăr, ochii lui Kamal erau aţintiţi la intrarea în sală. Privi şi Riyad în aceeaşi direcţie şi descoperi o tânără îmbrăcată într-o rochie gri, destul de simplă, semănând cu uniforma elevelor de liceu. O urmăriră până când se aşeză pe unul din scaunele din faţă, rezervate doamnelor.

— O cunoşti?

— Nu-mi dau seama prea bine... Aşa am impresia...

Conversaţia lor fu întreruptă de apariţia conferenţiarului, întâmpinat cu aplauze puternice. Apoi, se aşternu tăcerea.

Rectorul Universităţii Americane prezentă în câteva cuvinte personalitatea oratorului, care-şi începu imediat expunerea. Ochii lui Kamal stăruiră îndelung asupra imaginii fetei, întrebându-se de unde-i pare chipul ei atât de cunoscut. O zărise întâmplător când

intrase şi înfăţişarea ei îl izbise din prima clipă, stârnindu-i şuvoiul amintirilor.
Ca un val zbuciumat, imaginea ei îl aruncase cu douăzeci de ani în trecut, readucându-l în prezent cu inima ticăind de emoţie. Parcă o vedea pe Aida acum două decenii.
Numai că tânăra din faţa lui nu putea avea mai mult de douăzeci de ani. Nu avusese timp să-i studieze trăsăturile, dar reuşise să surprindă o imagine în mare: aerul, statura, limpezimea ochilor... în special ochii. Privirea aceea n-o mai zărise nicăieri în lume, de la plecarea Aidei.
Ar putea fi sora ei? Acesta fu primul gând! Budur! Acum îşi aducea aminte de numele ei şi de simpatia pe care i-o arătase copila cândva, într-un trecut îndepărtat. Fără

îndoială că ea l-a uitat. Important este că ea, prin chipul ei, îi trezise inima din amorţeală şi-l purta cu gândul înapoi la vremea când cunoscuse dragostea şi entuziasmul. Nu se simţi în stare să-l urmărească pe conferenţiar decât cu mare greutate şi numai pentru câteva minute. Nu se putea concentra, iar ochii lui rămăseseră fixaţi asupra capului fetei, imaginaţia rătăcindu-i printre năluci şi frânturi de amintiri care-i năpădeau sufletul. Trebuie s-o urmăresc! Să încerc să aflu cine este! N-o fac cu un scop anume, dar aşa se întâmplă întotdeauna – lucrurile dezagreabile sunt prea mult dorite. Tânjesc după orice ar putea să-mi cureţe rugina deasă de pe suflet. Rămase la pândă, făcându-şi în minte fel de fel de planuri. Conferinţa asta o să dureze la nesfârşit? Cine ştie?! Când se termină, îi mărturisi lui Riyad ce are de gând, îşi luă în fugă rămas-bun de la el şi porni grăbit pe urmele fetei. Îi studie cu luare-aminte mersul mlădios şi silueta zveltă. Nu reuşi să compare mersul ei cu mersul Aidei, căci detaliile păliseră cu timpul din memoria lui. Statura, în schimb, părea să fie a ei. Aida purta părul tuns *a la gargon*[140], iar fata aceasta are un păr bogat şi strâns în cosiţe. Dar culoarea este aceeaşi – negru albăstrui, ca al cărbunelui lucios. În staţia de tramvai nu reuşi să-i vadă prea bine chipul, din pricina mulţimii care ieşise odată cu ea din sala de conferinţe. O văzu urcându-se în tramvaiul 15, care mergea în
El-Ataba, făcându-şi anevoie loc în îmbulzeală. Sări şi el pe scară tocmai când tramvaiul pornise, întrebându-se dacă se duce într-

140 în fr. în orig.

adevăr în El-Abbasiyya sau dacă ceea ce vede e doar un vis. Aida nu urcase în viaţa ei într-un tramvah Avea la dispoziţie două maşini, pe când fata asta!... îl copleşi o tristeţe la fel de grea ca în ziua când aflase de falimentul lui Şaddad Bek. Cei mai mulţi călători coborâră în El-Ataba. Alese un loc, nu departe de ea, şi porni să privească în direcţia de unde trebuia să vină un alt tramvai. Gâtul lung şi delicat îi aduse iarăşi în faţa ochilor chipul de demult. Dar pielea este alb-gălbuie, nu e brun-roşcată, ca a făpturii care s-a dus. Era pentru prima oară când simţea o umbră de regret din clipa când pornise pe urmele fetei, ca şi când ar fi sperat s-o descopere pe cealaltă. Sosi tramvaiul pentru El-Abbasiyya şi o văzu pregătindu-se să urce. Când îşi dădu seama de aglomeraţie, renunţă şi se urcă la clasa a doua. Se ţinu şi el aproape, fără să ezite o clipă. Ea luă loc pe o bancă şi se aşeză şi el alături. Scaunele de pe ambele părţi se ocupară curând şi multă lume rămase în picioare între rânduri.

Era beat de norocul ce-l avusese să găsească un loc chiar lângă ea. De fiecare dată când tramvaiul făcea o mişcare bruscă, o atingea uşor cu umărul. O cercetă în continuare atent, învăluind-o cu privirea ori de câte ori îi stătea în putinţă s-o facă. Ochii negri şi liniştiţi, sprâncenele împreunate, nasul drept şi nostim, faţa rotundă ca luna plină – toate astea i-o aminteau pe Aida. O privea pe ea!

Adevărat? Nu chiar! Existau şi mici deosebiri: tenul, ca şi alte detalii. Dar nu-şi dădea prea bine seama dacă era ceva în plus sau în minus. Oricât de neînsemnată era diferenţa, lui îi apărea enormă, echivalând cu acel unic grad de temperatură ce desparte sănătatea de boală. Dar nu era mai puţin adevărat că se afla în faţa chipului ce semăna cel mai bine în lumea asta cu Aida, pe care o vedea acum cu ochii închipuirii mai limpede decât oricând.

Trupul părea să fie aidoma. Îşi pusese atâtea întrebări legate de el! Poate că acum îl vede mai clar ca oricând:

graţios, subţiratic şi tare sfios. N-are nimic îndrăzneţ şi agresiv, comun cu trupul catifelat şi plin al Atiyyei, după care tânjeşte. Să se fi smintit gustul lui cu trecerea timpului sau iubirea cea veche se revolta împotriva instinctului latent? Oricum, era viu, fericit, cu inima beată de amintirile ce roiau în jurul lui şi, de fiecare dată când o atingea, se simţea înconjurat de flăcări. Pe Aida nu o atinsese niciodată; întotdeauna i se păruse imposibil de ajuns la

ea. Tânăra de lângă el merge pe jos, umblă prin pieţe şi stă cu modestie printre călătorii de la clasa a doua. Este nespus de mâhnit din pricina acelei deosebiri neglijabile care-l irită şi-l dezamăgeşte, condamnând iubirea cea veche să rămână pentru totdeauna o enigmă! „Biletele şi abonamentele la control!”, răsună glasul conductorului. Deschise poşeta, scoase abonamentul şi aşteptă cu el în mină până ce ajunse conductorul în dreptul ei. Kamal trase cu coada ochiului şi văzu numele: „Budur Abd el-Hamid
Şaddad, studentă la Facultatea de Litere". Orice urmă de îndoială se stinse. Bătăile inimii i se înteţiră. Aerul nu-i mai era de-ajuns. Aş vrea să-i pot fura acel cartonaş neînsemnat pentru a putea privi îndelung la chipul cel mai apropiat de Aida! Cât de mult mi-aş dori! Un profesor de treizeci şi şase de ani jefueşte o fată de la Facultatea de Litere! Ar fi un titlu senzaţional pentru ziare! Un filosof ratat în jur de patruzeci de ani... Dar Budur câţi ani o fi având? în 1926 n-avea mai mult de cinci ani. Asta înseamnă că acum trebuie să aibă douăzeci şi unu. O
vârstă minunată! Minunată? Fără serai, fără maşină, fără servitori! ... Trebuie să fi avut paisprezece ani când s-a abătut nenorocirea asupra familiei. La vârsta asta sensul nenorocirilor şi al durerii este bine înţeles şi se întipăreşte adânc în suflet. Suferise cumplit, sărmana!
Am încercat acest sentiment şi-i cunosc foarte bine gustul de mătrăgună. Ne-a reunit durerea – chiar dacă am întâlnit-o în momente diferite –, tot aşa cum demult ne-a reunit o prietenie uitată. „Poftiţi!”, şopti ea, întinzând abonamentul conductorului. Glasul care-i atinse timpanul aducea cu muzica sferelor, îndrăgită şi rătăcită vreme îndelungată în cutele uitării, venind din depărtări infinite, să reînvie acum împreună cu potopul de amintiri şi să inunde cu sunetele ei de lumină toată viaţa. Din fericire, stăpâna glasului de demult continuă să se bucure de plăcerile vieţii, căci nenorocirile n-au ajuns până la ea. Îţi mai aminteşti oare de prietenul care te purta în braţe prin grădină şi pe care-l sărutai? Cum trăieşti tu acum, micuţă Budur? în cele din urmă, vei fi ca şi mine o profesoară la un gimnaziu? Tramvaiul trecu în fugă pe lângă un bloc uriaş ce se înălţase pe locul fostului serai. Îl mai văzuse de câteva ori în ultima vreme, mergând pe la Fu’ad
Gamil el-Hamzawi, care-şi construise o casă în acest cartier. Dar El-Abbasiyya nu mai era acum ceea ce fusese odinioară. Seraiurile

şi grădinile care au fost martore la iubirea şi durerea mea sunt de mult uitate. În locul lor s-au ridicat blocuri ticsite de lume, dughene, cafenele şi cinematografe. N-are decât să se bucure cât o pofti de schimbarea asta nepotul meu Ahmad, căci pentru el lupta dintre clase reprezintă o încântare. Cum aş putea eu să mă bucur de dispariţia seraiului, de vreme ce şi inima mea zace îngropată sub ruinele lui? Cum aş putea dispreţui făptura minunată care nu ştia ce sunt greutăţile vieţii şi îmbulzeala lumii, când păşea semeaţă, asemeni unui zeu trufaş, pe aleile grădinii, iar inima mea se prosterna dinaintea ei?!

La prima staţie după circumscripţia de poliţie El-Wayli.
Budur coborî. O urmă şi Kamal, dar zăbovi puţin pe peronul staţiei, fără să-şi ia ochii de la ea. O văzu traversând şoseaua şi mergând drept înainte pe strada Ibn Zaydun[141].
care pornea chiar din dreptul staţiei. Era o străduţă îngustă, cu case vechi în care locuiau oameni simpli, acoperită de praf şi pietre. Dispăru printr-o uşă îngustă în a treia casă de pe partea stângă, vecină cu un atelier de călcătorie. Rămase pe loc privind la străduţă şi la casă, simţind cum tristeţea se depune pe el în straturi, apăsându-i umerii. Asta este acum locuinţa Saniyyei *hanem,* soţia lui Şaddad Bek! Pentru un apartament ca ăsta nu

.'» plăteşte chirie mai mult de trei lire pe lună. Şi-ar dori să se ivească Saniyya *hanem* în balcon, s-o vadă. Fără îndoială că s-a schimbat şi ea mult. N-a uitat de bună-seamă aerul ei distins, când părăsea selamlâcul la braţul soţului, îndreptându-se spre maşina care stătea pregătită în aşteptarea lor. Mergea dreaptă, într-un pardesiu fin, aruncând înjur priviri stăpâne şi calme. Vrăjmaşul cel mai nimicitor al omului rămâne totuşi timpul. Probabil că în apartamentul ăsta a locuit şi Aida, când a venit la Cairo. După-amiaza ieşea pe balconaşul ăsta vechi, iar noaptea împărţea cu mama sau cu sora ei un pat din micul apartament. Îmi pare rău că n-am aflat la timp de prezenţa ei la Cairo.
Mi-aş fi dorit s-o reîntâlnesc mai ales că acum eram eliberat de tirania sentimentului orb şi-aş fi putut s-o văd aşa cum este, pentru a mă cunoaşte în sfârşit şi pe mine. Îmi pare rău că am pierdut prilejul...

---

141 Stradă din Cairo, purtînd numele poetului şi omului politic andaluz Ibn Zaydun (1003-1071), originar din Cordoba, supranumit „poet al iubirii şi al frumuseţii", unul dintre cei mai de seamă poeţi andaluzi (autor de gazeluri, poeme de circumstanţă şi epistole).

42

Kamal se aşează în bancă printre studenţii secţiei de limba engleză de la Facultatea de Litere pentru a asista la cursul ţinut de profesorul britanic. Nu era prima lecţie la care participa şi presimţea că nu va fi nici ultima. Nu întâmpinase nicio dificultate când ceruse permisiunea să asiste – ca audient – de trei ori pe săptămână la orele de după-amiază. Ba mai mult chiar, profesorul îl salutase încântat aflând că predă limba engleză la un gimnaziu.

Părea puţin ciudat, într-adevăr, că se interesase de curs numai spre sfârşitul anului şcolar, dar el îşi motivase dorinţa prin obligaţia de a pregăti un studiu pentru care avea nevoie numai de această parte a cursului. Cu ajutorul lui Riyad Qildis, care avea un prieten secretar la

Facultatea de Litere, aflase că Budur este studentă la secţia de limba engleză. Înfăţişarea lui – cu costumul elegant, ochelarii cu rame aurii, silueta înaltă şi subţire, mustaţa stufoasă, câteva fire argintii la tâmple, capul uriaş şi nasul elefantin – atrase atenţia tinerilor studenţi din prima zi. Avu impresia că-şi pun întrebări şi că-l

privesc cu suspiciune. Ba i se păru chiar că aude observaţiile şi comentariile făcute pe seama lui în gând, dar ştia mai bine decât oricine altcineva ce s-ar putea spune despre el. De altfel, se mira el însuşi de complicaţia pe care şi-o crease de bunăvoie, fără să se gândească nici la motivaţie şi nici la finalitate. Nu ştia nimic precis despre hotărârea lui, atât doar că, atunci când zărise o licărire în bezna sumbră a vieţii sale, lăsase totul baltă şi se aruncase în viitoare fără să-i pese de nimic, împins de forţele uriaşe ale disperării şi nădejdii care se băteau cap în cap. Nu se gândise nici la rigiditatea tradiţiilor de care s-ar fi putut ciocni, nici la tineretul care abia aştepta un prilej pentru a mai umple pe cineva de ridicol. Disperarea şi plictiseala deveniseră de nesuportat şi alergase dornic să scape de ele, să trăiască în sfârşit. Era suficient pentru el chiar şi numai faptul că ajunsese să se intereseze de timp, să laude speranţa şi să nădăjduiască la bucurie.

Inima care zăcuse în letargie pornise din nou să bată. Îşi dădu seama că timpul e prea scurt – căci anul şcolar era pe sfârşite –, dar tentativa se dovedi a nu fi zadarnică, de vreme ce şi Budur îi remarcase prezenţa. Probabil că şuşotise şi ea pe seama lui, mai ales că ochii li se întâlniseră de mai multe ori. Poate chiar citise în

ei interesul şi admiraţia care-i ardeau în suflet. Cine ştie? La plecarea de la facultate, călătoriseră de mai multe ori cu acelaşi tramvai de la El-Ghiza, apoi aşteptaseră şi urcaseră împreună în tramvaiul pentru El-Abbasiyya. De multe ori se întâmplase să ocupe două locuri alăturate. Îl cunoştea destul de bine. Nu era un succes de neglijat, având în vedere că până atunci fusese un dascăl sobru, ce ţinea mult la aparenţele profesiei lui, la onestitatea şi sobrietatea impuse de ea. Scopul urmărit nu i se mai părea imposibil de atins. După letargia îndelungată, simţea din nou sângele alergându-i prin vine. Îşi dorea din tot sufletul să redevină acel om a cărui fire se zbuciumă cu înfrigurare, a cărui minte e din nou inundată de gânduri, să uite ca prin farmec de mâhnirea, slăbiciunea şi nedumerirea lui în faţa unor enigme de nedezlegat. Cu o săptămână în urmă se petrecuse un lucru care-l impresionase în mod deosebit. O activitate sportivă de la Şcoala Spătarului îl împiedicase să ajungă la facultate înainte de începerea lecţiei şi intrase în clasă cu oarecare întârziere. Când a deschis uşa, ochii li s-au întâlnit într-o fulgerare care-i fascinase pe amândoi. Ea lăsase imediat pleoapele în jos, sfioasă. Nu fusese o privire întâmplătoare, de vreme ce ea lăsase capul în pământ cu sfială. S-ar fi putut întâmpla astfel, dacă ea n-ar fi desluşit sensul tainic al privirilor lui? Se fâstâcise probabil tocmai pentru că începuse să înţeleagă privirile lui, nu atât de nevinovate cum le închipuise la început. Întâmplarea asta îi stârnise din nou puzderia de amintiri şi imagini care se retrăgeau şi-l năpădeau din când în când, purtându-i gândul spre Aida, cu toate că ochii ei nu-şi plecaseră niciodată privirea sfioasă în faţa lui. Poate că altceva îl făcuse să-şi amintească de ea. Alaltăieri i se întâmplase un alt lucru ciudat.

Vezi cum ţi-ai redobândit viaţa? înainte de asta, nu mai găseai nimic interesant, în afara unor enigme sterile, cum sunt voinţa lui Schopenhauer, absolutul lui Hegel sau saltul vieţii la Bergson. Întreaga-ţi făptură devenise surdă şi anostă. Şi uite! Astăzi, o privire, un gest sau un zâmbet fac să se cutremure întreg pământul! Se întâmplase în parcul El-Orman, când se ducea spre facultate, cu puţin înainte de ora cinci. Budur împreună cu alte trei fete răsăriseră ca din pământ în faţa lui, aşteptând pe o bancă începerea cursurilor. Ochii li se întâlniseră din nou într-o licărire de-o clipă, întocmai ca atunci când intrase în clasă. Avea de gând să le salute când ajungea în dreptul lor, dar aleea pe care mergea

el cotise brusc, refuzând parcă să participe la conspiraţia lui sentimentală. După ce se îndepărtase puţin, privise înapoi cu regret şi le văzuse şoptindu-i ceva la ureche, în timp ce ea îşi sprijinea capul în palme de parcă ar fi vrut să-şi ascundă faţa. Ce minunat! Au şuşotit pe seama lui, obligând-o să-şi ascundă faţa cu sfială. Nu poate fi altă explicaţie!

Dacă ochii îl dăduseră cumva de gol şi toată lumea ştie acum de pasiunea lui? Dacă întrecuse măsura, fără să-şi dea seama şi se făcuse de pomină? Ce-o să se întâmple dacă şoaptele diavolilor de studenţi se vor preschimba în aluzii la adresa lui? îşi zise că nu trebuie să se mai ducă pe la facultate. Dar chiar în seara aceea se trezi pe locul de lângă ea în tramvaiul ce mergea în El-Abbasiyya, întocmai cum se întâmplase în prima zi când începuse jocul.

Pândi un moment prielnic, hotărât s-o salute, orice s-ar fi întâmplat. Dar cum aşteptarea se prelungea, se întoarse şi o salută politicos, prefăcându-se surprins:

— Bună seara!...

Privi la el mirată, simulând şi ea surpriza. Nu-şi aminteşte ca Aida să fi afectat vreodată o stare nefirească.

— Bună seara! rosti ea în şoaptă.

Doi colegi care se salută. Ce-i rău în asta? Cu Aida nu fusese niciodată atât de îndrăzneţ. Dar ea era mai mare, iar el era pe-atunci un puştan naiv.

— Dumneavoastră locuiţi în El-Abbasiyya, nu-i aşa?

— Da!

Nu voia probabil să-l încurajeze la vorbă.

— Păcat că n-am asistat decât la ultima parte a cursului...

— Da!

— Sper să recuperez în viitor ce-am pierdut...

Ea zâmbi fără să rostească vreun cuvânt.

„Îngăduie-mi să-ţi mai aud glasul, căci asta-i singura muzică din trecutul îndepărtat pe care timpul n-a reuşit s-o destrame."

— Ce vrei să faci după ce termini facultatea? Institutul de pedagogie?

— Nu! Ministerul are mare nevoie de profesori, din pricina stării de război şi ca urmare a dezvoltării învăţământului, răspunse de data aceasta vădit interesată de discuţie.

— Deci, vei fi profesoară!...

— Da! De ce vă miraţi?

— E o meserie grea. Aş putea să-ţi spun multe lucruri despre

asta…

— Dumneavoastră sunteţi profesor, din câte am auzit.

— Da! Iartă-mă, am uitat să mă prezint, Kamal Ahmad Abd el-Gawad.

— Încântată.

— Dar dumneata nu mi-ai făcut onoarea, îngăimă el, zâmbind.

— Budur Abd el-Hamid Şaddad!

— Încântat! Apoi continuă, simulând surprinderea: Abd el-Hamid Şaddad?… Din El-Abbasiyya? Dumneata eşti sora lui Husein Şaddad?

— Da! răspunse ea, cu ochii scânteind de interes.

Kamal surâse şi clătină din cap, ca şi cum s-ar fi mirat de întâmplările neaşteptate.

— Minunată surpriză! A fost prietenul meu cel mai apropiat. Am petrecut împreună cele mai fericite zile din viaţa mea… Doamne, tu eşti sora lui cea mică? Aceea care se juca pe lângă noi în parc?

Privi la el curioasă, fără să-şi poată aminti.

„În vremea aceea mă iubeai, aşa cum o iubeam eu pe Aida…”

— Nu-mi amintesc nimic!

— E firesc! Povestea asta s-a petrecut prin anul 1923 şi a durat până în 1926, când a plecat Husein în Europa… Ce face fratele tău acum?

— Husein este în Franţa. În sud, unde s-a mutat guvernul francez după ocupaţia germană.[142]

— Şi ce mai face? N-am mai primit ştiri de el de foarte multă vreme.

— Bine…

Rosti ultimul cuvânt cu un ton ce dovedea că nu-i face plăcere acel subiect. Nu cumva a greşit pomenindu-i de vechea prietenie cu fratele ei? se întrebă Kamal, tocmai când tramvaiul trecea pe lângă locul vechiului serai. Oare n-a supărat-o? După circumscripţia de poliţie El-Wayli, îl salută şi coborî din tramvai. El rămase mai departe pe scaun, ca şi cum ar fi uitat de sine. O cercetase tot drumul – ori de câte ori avusese prilejul – în speranţa că va descoperi secretul care-l fascinase cu ani în urmă. Nu-l

142 După invadarea Franţei de către trupele germane, la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, în oraşul Vichy, situat în partea centrală a Franţei, la sud de Paris, s-a instalat guvernul francez profascist condus de Petain şi Laval (1940-1944).

putu afla, cu toate că avusese impresia în câteva rânduri că e foarte aproape de a-l descoperi. I se păruse o fată drăguţă şi agreabilă. Dar acum încearcă o dezamăgire nelămurită şi o mâhnire confuză. Dacă ar vrea să se însoare cu fata asta, e absolut convins că ea nu l-ar refuza.

Într-adevăr, pare să-i vină în întâmpinare, în ciuda diferenţei sensibile de vârstă, sau poate tocmai din pricina acestei diferenţe. Dacă s-ar întâmpla să se însoare cu ea, ar deveni rudă cu Aida... Dar ce-i vălmăşagul ăsta de gânduri absurde care-i dau târcoale? Ce mai înseamnă

Aida pentru el? Realitatea este că n-o mai doreşte pe

Aida şi că ceea ce-l frământă este doar dezlegarea enigmei.

Poate că astfel o să aibă satisfacţia că n-a pierdut în zadar cei mai frumoşi ani din viaţă. Se trezi ispitit – şi nu i se întâmpla prima oară – să răsfoiască vechiul lui caiet de însemnări şi să privească la cutia de bomboane dăruită în noaptea nunţii Aidei. Auzi deodată zgomotul inimii pornită într-o bătaie deznădăjduită. Oare mai este cu putinţă ca un om să se îndrăgostească după ce a înţeles prea bine ce este iubirea şi a reuşit să-i cunoască substratul biologic, social şi psihologic? Faptul că un chimist cunoaşte efectul ucigător al substanţelor toxice nu-l împiedică să le mai prepare! Inima îşi iuţi şi mai tare bătăile, fără s-o poată controla. În ciuda decepţiei de demult şi a îndoielilor în care se zbătea, îşi simţi'inima pulsând' cu putere, într-o înflăcărare pe care n-o mai încercase decât atunci, cu mulţi ani în urmă.

43

Aceasta e grădina ceaiului. Deasupra ei se împletesc într-o reţea deasă crengile luxuriante. Pe lacul de culoarea smaraldului plutesc câteva lebede, iar în fund de tot se zăreşte o grotă. Astăzi e ziua de odihnă pentru salariaţii revistei *Al-Insan al-Gadid.* Sawsan Hammad, îmbrăcată într-o rochie vaporoasă ce-i lăsa braţele descoperite, părea mai încântătoare ca niciodată. Trecuse un an de când erau colegi. Se aşezaseră unul în faţa celuilalt, cu chipurile luminate de zâmbetul armoniei. Pe masa dintre ei se aflau o cană cu apă şi două cupe de îngheţată, în care nu mai rămăseseră decât nişte picături de culoarea căpşunilor.

Mi-e fiinţa cea mai dragă din lumea asta. Ei îi sunt dator pentru toate clipele de bucurie. Ea este *qibla* speranţelor mele. Suntem două fiinţe devotate una alteia.

Chiar dacă iubirea dintre noi nu s-a rostit, n-am nici cea mai mică îndoială că şi ea ţine la mine la fel de mult şi că ne înţelegem perfect. Am început drumul ca tovarăşi pe tărâmul luptei pentru libertate şi am acţionat ca o singură mână. Pe-amândoi ne pândeşte închisoarea. De fiecare dată când am încercat să-i fac curte, m-a privit pe sub sprâncenele încruntate, dojenindu-mă. Noi nu avem timp de iubire. Zâmbeam şi mă întorceam la treburile mele.

„Eu te iubesc, i-am spus într-o zi. Te iubesc şi pace... Faci cum vrei tu, dar eu te iubesc...” „Avem atâtea lucruri de făcut în viaţa asta, iar ţie îţi arde de glume”, mi-a răspuns atunci. „Apreciez ca şi tine, am insistat eu, că orânduirea capitalistă este în agonie, că ea şi-a epuizat toate forţele, că a venit rândul clasei muncitoare să-şi impună voinţa şi să preia destinele dezvoltării, că roadele nu vin de la sine şi că noi avem datoria să o facem conştientă de rolul ei, dar după toate astea, sau chiar înainte de toate astea, eu te iubesc.. „Ţii cu tot dinadinsul să-mi spui nişte lucruri care ştii că nu-mi fac plăcere", a zis atunci fără convingere, prefăcându-se încruntată. Cum în birou nu mai era nimeni, mi-am luat inima în dinţi şi am sărutat-o pe obraz. Mi-a aruncat o privire mustrătoare şi s-a aplecat asupra textului din faţa ei. Ajunsesem la capitolul al optulea al lucrării *Sistemul familiei în Uniunea Sovietică,* pe care ne apucasem s-o traducem împreună.

— Şântem de-abia în iunie şi căldura a devenit insuportabila! Ce-o să ne facem atunci în iulie şi în august draga mea?! ’ 6

Se pare că Alexandria n-a fost creată pentru cei ca noi...

— Despre Alexandria nici nu poate fi vorba! Ea nu mai poate fi socotită loc de vilegiatură. Asta a fost înainte de război. Acum este pustie.

— Maestrul Adli Kerim ne spunea că cei mai mulţi locuitori au părăsit-o şi că străzile sunt pline de pisici care umblă de izbelişte.

— Aşa este! Şi în curând o să intre în ea Rommel cu armatele lui... Tăcu puţin, apoi continuă: O să se întâlnească la Suez[143] cu armatele japoneze care pâijolesc Asia şi-o să înceapă epoca fascistă, care ne duce cu gândul la epoca de piatră.

— Rusia nu va putea fi înfrântă, îl preveni Sawsan puţin tulburată. Omenirea îşi leagă nădejdile de forţa unaşă care stă ascunsă dincolo de Urali...

---

143 Oraş-port egiptean la Marea Roşie, la intrarea de sud a Canalului Suez.

Aşa o fi, dar nemţii au ajuns la porţile Alexandriei.

— Şi de ce i-or fi iubind egiptenii pe nemţi? întrebă ea, oftând adânc.

— Pentru că nu-i mai suportă pe englezi, li s-a făcut lehamite de ei... Regele stă astăzi ca un prizonier încătuşat, dar în curând o să-l vedem ieşind din temniţa lui pentru a-l primi pe Rommel cu mare fast şi a toasta împreuna cu el pentru înmormântarea democraţiei, care de-abia se născuse în tara noastră. Dar mult mai caraghios şi mai trist în acelaşi timp mi se pare faptul că felahn spera ca

Rommel să le dea pământ...

Avem mulţi duşmani; în afară – nemţii, în interior – Fraţii Musulmani şi reacţiunea. Toţi vor face front comun împotriva noastră...

— Dacă te-ar auzi fratele meu Abd el-Munim, ar san în sus, oţărât. El pretinde că Fraţii Musulmani reprezintă o mişcare progresistă, care nu pune niciun preţ pe socialismul ştiinţific. W..... „

S-ar putea să găseşti idei de nuanţa socialista şi în islam, dar este vorba de un socialism utopic, ca acela propovăduit de Thomas More, Louis Blanc şi Saint-Simon...

Aceştia căutau o soluţie pentru nedreptatea socială în conştiinţa omului, în vreme ce soluţia se găseşte în însăşi dezvoltarea societăţii. Socialismul utopic nu ia în consideraţie clasele sociale, ci indivizii separaţi din care este constituită societatea. Or, asta n-are nimic comun cu socialismul ştiinţific. Şi pe lângă una şi alta, învăţătură islamului se bazează pe metafizică şi mitologie, în care îngerii au un rol important. Soluţiile pentru prezentul nostru nu trebuie căutate în trecutul îndepărtat... Ar fi bine dacă l-ai putea ajuta şi pe fratele tău să înţeleagă toate lucrurile astea...

— Fratele meu este un tânăr cult şi un jurist instruit şi capabil, zise Ahmad, făcând mare haz. Stau şi mă minunez cum de este cu putinţă ca oameni cu pregătirea lui să adere la Fraţii Musulmani...

Fraţii recurg la falsuri grosolane, explică Sawsan cu dispreţ. Intelectualilor le prezintă islamul într-un veşmint modern, iar oamenilor simpli le vorbesc despre rai şi despre iad şi câştigă adepţi în numele socialismului, patriotismului şi democraţiei.

Iubita mea poate să vorbească la nesfârşiţ despre pnncipiile ei, fără să se plictisească. Am zis „iubita mea”?

I); i! De când i-am furat o sărutare n-o mai numesc decât

i.ş.i. I, a început a mai protestat – uneori cu o vorbă, alteori
(a im gest –, dar treptat s-a obişnuit şi nu mi-a mai dat nicio atenţie. Când i-am spus că aş vrea să aud şi de la ea vorbe de iubire, m-a mustrat cu dispreţ: „Tot vechea concepţie burgheză despre femeie... I-am spus că o respect mai mult decât orice pe lume, am recunoscut că de la ea am învăţat să fac cele mai nobile lucruri pe care le-am realizat în viaţa mea, dar i-am mărturisit din nou că o iubesc şi că nu văd nicio nenorocire în asta. Mânia i se topea ca prin farmec, făcându-mă să prind aripi. Am încercat chiar să repet tentativa sărutului, dar n-am reuşit s-ajung decât tot la un obraz. E o fiinţă minunată, cu însuşiri fizice şi intelectuale alese. Când am invitat-o la o plimbare în parc, a acceptat cu condiţia să luăm cartea cu noi şi să continuăm traducerea. I-am explicat că vreau să ieşim pentru recreere şi pentru a sta de vorbă pur şi simplu. Am şi ameninţat-o c-am s-ajung să blestem socialismul dacă nu acceptă. Uneori am mustrări de conştiinţă pentru că spiritul şi atmosfera din Es-Sukkariyya mă fac să privesc femeia cu un soi de dispreţ. Dar trebuie să mărturisesc totodată că anul în care am lucrat împreună cu Sawsan m-a schimbat mult şi m-a eliberat în mare măsură de mentalitatea burgheză, înrădăcinată în adâncurile sufletului meu.

Este regretabil că trebuie să privim neputincioşi cum sunt arestaţi colegii noştri fără niciun fel de vină...

Aşa este, iubita mea! Arestările sunt o modă ce se răspândeşte mai ales în vremurile de război şi de teroare.

Dar legea nu vede nicio primejdie în adoptarea unor principii, câtă vreme acestea nu instigă la violenţă. Ahmad se întrerupse pentru câteva clipe, râse şi apoi continuă:

Mai devreme sau mai târziu vom fi şi noi arestaţi, dacă...

Ea îl întrebă din priviri ce înseamnă acel „dacă” şi-atunci îşi făcu singur curaj şi continuă:

— Dacă nu ne vom căsători...

Dar cine ţi-a spus că eu aş accepta să mă căsătoresc cu un bărbat cu două feţe ca tine? întrebă ea, ridicând din umeri.

— Ce vrei să spui?

Sawsan rămase puţin pe gânduri, apoi se apucă să-i explice foarte serios:

Tu nu provii din clasa muncitoare, ca mine. Amândoi luptăm împotriva aceluiaşi duşman, dar tu nu l-ai cunoscut decât din poveştile altora. Eu am suferit vreme îndelungată din pricina

sărăciei şi i-am văzut consecinţele nefaste în propria mea familie. Una dintre surorile mele s-a luptat din greu până când mizeria a doborât-o. Pe când tu... tu n-ai cunoscut adevărata stare de sărăcie şi umilinţă în care trăieşte clasa muncitoare!

— Ce pot să-ţi răspund este că nici Engels n-a provenit dintr-o familie de muncitori.

— Ia te uită! Cum să-ţi zic? se amuză ea. Prinţul Ahmadov?! Nu tăgăduiesc că ai principii foarte corecte, dar rămăşiţele spiritului burghez sunt încă adânc înrădăcinate în sufletul tău. Câteodată am impresia că eşti mândru de neamul Şawkat!...

Eşti nedreaptă şi arunci vorbe grele! protestă el, îndâijit. Nu se cuvine să mă socoteşti pe mine vinovat pentru ce-am moştenit. Aşa cum ţie nu ţi se poate reproşa sărăcia, tot astfel nici mie nu trebuie să mi se scoată pe nas bogăţia. De fapt, nici nu-i vorba de bogăţie, ci de un venit modest care a permis familiei mele să ducă o viaţă de paraziţi. Nimeni nu este vinovat pentru că s-a născut burghez şi nu se cade să i se reproşeze decât inerţia şi indiferenţa faţă de spiritul epocii.

Nu te supăra, şopti ea zâmbind. Amândoi suntem nişte fenomene naturale ce se pot explica ştiinţific. Într-adevăr, nu trebuie să ne punem întrebări în legătură cu starea în care am venit pe lume, dar suntem direct răspunzători pentru ideile pe care le slujim şi pentru faptele noastre. Îmi cer iertare încă o dată şi spune-mi, te rog, tu

eşti gata să ţii în continuare conferinţe pentru muncitori, indiferent de urmări?

Până ieri am ţinut cinci conferinţe, am redactat două manifeste importante şi-am difuzat zeci de alte manifeste, se lăudă el. Sunt dator guvernului cu doi ani de închisoare...

— Iar eu sunt datoare cu cel puţin de două ori pe-atât!...

Întinse mâna peste palma ei cafenie şi netedă, cu tandreţe şi admiraţie. El o iubeşte cu adevărat, dar nu se avântă în luptă mânat de iubire. Uneori are impresia că se îndoieşte de el. Să fie doar o glumă sau se teme cu adevărat de influenţa familiei lui? N-are de ce. El crede cu convingere în aceeaşi măsură în care o iubeşte pe ea. Nu poate renunţa nici la una, nici la alta. E o mare fericire să găseşti o fiinţă cu care să te înţelegi şi să te potriveşti fără să fie nevoie de viclenie şi artificii. Am adorat-o din clipa în

care am auzit-o spunând „Am suferit vreme îndelungată din pricina sărăciei”. Sinceritatea a ridicat-o în ochii mei deasupra tuturor femeilor. Dar noi suntem nişte îndrăgostiţi romantici şi nu ne dăm seama de temniţa ce stă la pândă. Putem să ne căsătorim, să ne ferim de complicaţii şi să ducem o viaţă liniştită. Dar asta ar fi o viaţă lipsită de orice valoare. Uneori mi se pare că principiile astea sunt nişte blesteme pe care destinul le-a aruncat asupra noastră. Ne-au intrat în sânge şi în cuget, ca şi cum noi am fi răspunzători pentru soarta întregii omeniri!...

— Te iubesc, Sawsan!

Ştiu. Dar nu e momentul potrivit pentru asta!...

— Indiferent dacă e sau nu momentul potrivit...

Nu te înţeleg! Vorbeşti mereu despre luptă, dar inima ta aduce osanale liniştii şi fericirii!...

Separarea lor ar fi o absurditate, ca şi separarea noastră.

— Se pare că iubirea este egală în concepţia ta cu liniştea, fericirea, statornicia şi fuga de închisoare!

— Nici vorbă! N-ai auzit că Profetul luptă şi ziua, şi noaptea? Şi asta nu l-a împiedicat să se însoare de mai multe ori![144]

— Iată cum te molipseşti de la fratele tău! îl mustră Sawsan. Despre ce profet este vorba?

— Profetul musulmanilor! o lămuri el, râzând cu hohote.

— Mai bine hai să-ţi povestesc eu despre Karl Marx, care a fost într-atât de captivat de scrierea *Capitalului,* încât şi-a lăsat soţia şi copiii pradă foamei şi umilinţelor...

— Oricum, era căsătorit...

Apa lacului avea reflexe de smarald. Pe nesimţite se stârnise în văzduh o boare răcoroasă. Lebedele îşi întindeau gâtul graţios urmărind firimiturile de pâine aruncate de copii. Eşti fericit peste fire şi iubita ţi se pare mai încântătoare decât toată natura

---

144 Conform tradiţiei, după moartea primei sale soţii (Khadija), care i-a născut patru fiice şi doi fii, din care a supravieţuit doar Fatima - viitoarea soţie a lui Aii -, profetul Muhammad ar mai fi avut încă douăsprezece (după alte surse, unsprezece) soţii, sperînd să aibă parte de un băiat care să-l moştenească. Cele mai cunoscute dintre ele au fost Hafsa, Mary, Zaynab şi Aişa. Moartea Khadijei a survenit în anul 619 şi, curînd după venirea la Al-Madina (Medina), Profetul s-a căsătorit cu Aişa, fiica viitorului calif Abu Bakr, despre care se spune că ar fi fost soţia sa preferată. Probabil că şi această situaţie, alături de alte considerente de ordin social, l-a determinat să accepte poligamia şi să o socotească legală din punct de vedere etic şi juridic.

laolaltă. Obrajii ei sunt îmbujoraţi! Poate că s-a hotărât să lase puţin deoparte politica şi să se gândească şi la sufletul tău…

— Speram, iubita mea colegă, să avem parte de o conversaţie mai plăcută, aici în parc…

— Adică mai plăcută decât a fost?…

— Nu!… Mă gândeam la iubirea noastră.

— Iubirea noastră?…

— Da! Şi tu ştii foarte bine despre ce vorbesc!

Pentru câteva clipe între ei se aşternu tăcerea.

— De fapt, ce vrei tu, mai exact? întrebă ea, plecând ochii.

— Vreau să spui că amândoi dorim acelaşi lucru!…

— De acord, dar vreau să ştiu care-i lucrul acela!

Eu nu pricep de ce trebuie să ne învârtim atâta după deget…

Parcă ar sta pe ghimpi şi aşteptarea e cumplită, oricât de scurtă ar fi ea.

Dacă totul este clar, nu pricep de ce mă mai chinui atâta, zise ea în cele din urmă.

Cât de minunată eşti, iubirea mea! exclamă Ahmad, oftând uşurat.

Urmă din nou un răstimp de tăcere ca un refren care le încadra cântul inimii.

Mă interesează un singur lucru! murmură ea pe gânduri.

— Ce anume? Spune-mi, te rog! Orice!

— Demnitatea mea!

Demnitatea ta şi demnitatea mea alcătuiesc un singur tot! răspunse Ahmad puţin ofensat.

Tu ştii prea bine tradiţiile şi obiceiurile familiei tale, murmură ea tulburată. O să auzi multe vorbe în legătură cu originea, cu neamurile…

Nu-ţi face niciun fel de griji, căci eu nu sunt un copil!

— Nu ne ameninţă decât un singur lucru – păienjenişul ăsta de tradiţii şi pretenţii burgheze, adăugă Sawsan după ce şovăi un moment.

— Aş vrea să fii convinsă că toate astea-mi sunt străine, o încredinţă el cu un ton răspicat, ce amintea de Abd el-Mun’im.

— Îţi dai seama de greutatea vorbelor tale? Am vrut să mă refer şi la relaţia individuală, şi la cea socială dintre noi doi.

An* înţeles totul foarte bine! se grăbi Ahmad să confirme.

Vei avea nevoie de un dicţionar ca să descoperi sensul nou al cuvintelor iubire, căsătorie, gelozie, devotament, trecut…

— Aşa e! O ştiu prea bine!

S-ar putea ca asta să nu însemne nimic sau să însemne totul. De câte ori nu i-au trecut şi lui prin cap fel de fel de gânduri?! Dar situaţia lor cere un curaj deosebit. Este un examen al victoriei mentalităţii dobândite asupra celei moştenite. Un examen teribil! Speră că a înţeles foarte bine ce-a vrut ea să spună. Probabil că a vrut doar să-l încerce. Dar, chiar dacă ar fi vorba de mai mult, tot nu va da înapoi. Simte o durere în străfundul sufletului, la gândul renunţării. Nu, nu va da înapoi cu niciun preţ!

— Accept tot ce-ai avut în vedere, dar îngăduie-mi să-ţi spun deschis că mă aşteptam să am parte de o fată ceva mai sentimentală şi nu de o raţiune care socoteşte şi pune totul în balanţă!

— Care să-ţi spună mereu că te iubeşte şi că acceptă să se mărite cu tine, nu-i aşa? întrebă ea, urmărind cu privirea îngândurată lebedele ce pluteau pe faţa apei.

— Exact!

Şi crezi că eu aş mai fi intrat în detalii, dacă n-aş fi acceptat lucrul ăsta de la început? se miră Sawsan, râzând cu seninătate.

Ahmad îi strânse degetele uşor în căuşul palmei, sorbind-o din ochi.

— Tu ştii foarte bine totul, dar vrei să ţi se spună mereu şi să tot auzi lucrurile care-ţi plac.

Aşa e! Şi n-o să mă plictisesc niciodată ascultându-le…

44

— Este vorba de reputaţia întregii noastre familii. E
doar copilul nostru. Trebuie să vă spuneţi şi voi părerea…

Khadiga vorbea cu înverşunare, alergând necontenit cu privirile într-o parte şi-n alta, de la Ibrahim – aşezat în dreapta ei – la Ahmad – care şedea în colţul opus al salonului –, petrecându-le apoi peste feţele nedumerite şi mutrele stingherite pe care le făceau Yasin, Kamal şi Abd el-Mun’im.

— Fiţi atenţi cu toţii la ce vă spun… îşi schimonosi
Ahmad. Vocea, glumind şi încercând s-o imite. Este vorba de reputaţia întregii familii… Doar sunt copilul vostru…

— Ce-i beleaua asta pe capul nostru, fiul meu? îşi reluă ea filipica, de data asta cu un ton tânguitor şi amar.
Tu nu accepţi să te judece nimeni, nici chiar tatăl tău?
Refuzi cu încăpăţânare orice sfat, chiar şi atunci când este numai şi numai spre binele tău?… După mintea ta, numai tu ai dreptate

întotdeauna şi toţi ceilalţi greşesc. N-ai mai vrut să-ţi faci rugăciunea – am zis: „Domnul o să-l aducă pe calea cea bună”… Ai refuzat să urmezi Dreptul, ca fratele tău, am zis: „Treacă şi-asta! Viitorul omului îl rânduieşte Allah!”… Ai hotărât să te faci jurnalist, ţi-am înghiţit-o şi pe-asta! Mi-am zis: „Să se facă omul şi vardist, dacă ţine cu tot dinadinsul…”.

— Iar acum, auzi pretenţie! Mai vreau să mă şi însor!

Se repezi Ahmad, cu o mutră prefăcută de vulpoi indignat.

— Însoară-te! N-ai decât! Toţi ne bucurăm de un astfel de eveniment, dar trebuie să aibă şi însurătoarea un rost, pricepi?

— Şi cine-ar trebui să-i stabilească rostul, mă rog?

— O minte sănătoasă!

— Dar eu cu mintea mea am ales cu cine să mă însor…

— Nu ţi-au dovedit încă zilele că nu-i bine să te bizui doar pe mintea ta?

— Câtuşi de puţin! Iar sfaturile pot să fie folositoare, nu zic ba, dar până la căsătorie…

Şi de ce, mă rog? Tu nu te însori doar cu o fată, ci şi cu familia ei… Iar prin tine ne însurăm şi noi… Noi, familia ta!

— Voi toţi! îi luă Ahmad vorba din gură şi izbucni într-un râs ascuţit. Asta e peste poate! Unchiul Kamal n-are în niciun caz chef să se însoare, iar unchiul Yasin cred că ar prefera să se însoare numai el singur cu ea…

Râseră şi se amuzară cu toţii în afară de Khadiga, care nu ştia ce să mai creadă.

— Dacă socoteşti că e nevoie şi că asta poate rezolva lucrurile, eu sunt gata să mă sacrific, se oferi Yasin, totdeauna gata să facă haz.

— Râdeţi! Distraţi-vă! se zborşi Khadiga. Râsul vostru nu face decât să-l încurajeze! Mai bine i-aţi spune ce credeţi voi despre noua lui ispravă. Ce părere aveţi despre un tânăr ca el, care ţine morţiş să se însoare cu fata unui tipograf de la revista aia caraghioasă?! Nu ne convine nici că lucrezi ca jurnalist la revista asta, dar nu mai avem de-ales! închipuie-ţi tu cum o să fie dacă mai ai de gând să te încuscreşti şi cu muncitorii ei… N-ai nimic de zis, *şi* Ibrahim? se adresă soţului ei, silindu-se să-i descleştеze şi lui gura.

Ibrahim Şawkat ridică sprâncenele, părând că se pregăteşte să spună ceva, dar se răzgândi.

— Dacă o să se întâmple nenorocirea asta, insistă ea, n-ar fi de

mirare să te trezeşti în noaptea nunţii cu casa plină de tipografi, salahori, birjari şi cine ştie ce alţi mojici…

— Te rog să nu vorbeşti aşa despre neamurile mele! o întrerupse Ahmad.

— Doamne din ceruri! Nu cumva vrei să tăgăduieşti că astea sunt neamurile ei?

— Eu mă însor numai cu ea! Nu mă însor cu toptanul!

— Adevărul este că n-o să te însori numai cu ea! interveni în cele din urmă şi Ibrahim Şawkat nemulţumit.

Ducându-te tu în neamul ăsta, ne tragi şi pe noi după tine!

M-am dus să-i văd familia, aşa cum cere datina, continuă Khadiga încurajată de remarca soţului ei. S-o văd şi eu pe mireasa copilului meu, mi-am zis… Şi ce credeţi că mi-au văzut ochii? Locuiesc la un subsol, pe o stradă ticsită de evrei. Iar mama miresei arată ca o servitoare. Zâna care i-a căzut dumnealui cu tronc trebuie să aibă cel puţin treizeci de ani. Vă jur pe Allah că nu mint!

Şi dacă ar avea măcar un pic de frumuseţe, aş mai înţelege. De ce vrea neapărat să se însoare cu ea, nu pricep!

Cred că i-au făcut farmece… Trebuie să-l fi vrăjit… Lucrează împreună cu el la revista aia blestemată. Probabil că a profitat de neatenţia lui şi i-a pus ceva în cafea sau în apă. Duceţi-vă s-o vedeţi şi voi şi să spuneţi dacă am sau n-am dreptate… Pe mine una m-a dat gata. Când am plecat de la ei, nu ştiam pe unde calc. Aproape că nu mai vedeam drumul de supărare.

Să ştii că mă supăr eu acum cu adevărat, mamă, şi mă tem că n-o să-ţi iert vorbele astea niciodată…

— Ba să mă ierţi, domnul meu, căci eu sunt cea urgisită… Toată viaţa am avut parte numai de belele şi m-a blagoslovit Allah să am parte tot de necazuri şi de la copii…

— N-ai decât să născoceşti tot ce-ţi trece prin cap pe seama lor, dar să ştii că niciunul dintre ei nu este nedrept cu alţii, aşa cum eşti dumneata!

— Mâine o să ţi se deschidă ochii şi-o să-mi dai dreptate. Allah să te ierte pentru că m-ai umilit!…

— Ba dumneata m-ai umilit pe mine! Cu vârf si-ndesat!…

— Ţi-a intrat în suflet ca să pună mâna pe averea ta.

Dacă nu te amăgea pe tine, nu putea să aspire decât cel mult la un vânzător de ziare…

— Ea este redactor la revistă şi are un salariu de două ori mai

mare ca al meu, crezu Ahmad nimerit să-i lămurească.

— Deci şi ea e tot jurnalistă! Cu ce ţi-am greşit.

Doamne? Ce fată intră astăzi în slujbă, decât una pe care n-a luat-o nimeni de nevastă sau o slută?!

— Allah să te ierte pentru vorbele astea fără noimă!

— Ba pe tine să te ierte pentru zilele amare pe care ni le faci!…

— Ascultă, sora mea! se amestecă Yasin în vorbă, după ce urmărise cearta, răsucindu-şi tot timpul mustaţa. Nu cred că este cazul să ne facem sânge rău. Să-i spunem lui

Ahmad ce-avem de spus, dar n-are rost să ne certăm!

— Iertaţi-mă, dar trebuie să mă îmbrac ca să plec la slujbă, se scuză Ahmad, ridicându-se uşurat că scapă de gura lor.

După plecarea lui Ahmad, Yasin se mută lângă sora lui, se întoarse cu faţa spre ea şi începu s-o lămurească:

— Să ştii că nu-ţi foloseşte la nimic toată tevatura asta. Nu-i mai putem judeca pe copiii noştri, căci ei se socotesc mai înţelepţi decât noi şi sunt convinşi că noi trebuie să fim la cheremul lor. Dacă vrea cu tot dinadinsul să se însoare cu fata asta, lasă-l să se însoare! Dacă o să fie fericit, să-i fie de bine, iar dacă n-o să fie, şi-a făcut-o cu mâna lui. Capul face, capul trage! Eu n-am reuşit să duc casă bună decât cu Zenoba, după cum bine ştiţi! S-ar putea ca alegerea lui să fie bună, în ciuda aparenţelor!

N-are rost să ne punem de-a curmezişul. Pe urmă, aşa-i firea omului, în general. Nimeni nu pricepe de vorbă.

Fiecare vrea să încerce pe pielea lui. Apoi, râzând ironic.

Nu e mai puţin adevărat că mie unuia nu mi-au folosit nici vorbele altora, nici experienţele mele!…

— Cred că fratele meu are perfectă dreptate în tot ce spune, interveni şi Kamal, sprijinindu-l pe Yasin.

— Asta-i tot ce poţi spune tu, Kamal? întrebă Khadiga privind la el consternată. Eu îmi pusesem toată nădejdea xn tine, fiindcă ştiu cât de mult te respectă. Poate că n-ar h rau sa încerci să stai de vorbă cu el separat.

„~ Ieşim împreună şi-o să mai stăm de vorbă pe drum încerca el s-o domolească. Dar trebuie să încetezi şi tu cu tărăboiul. La urma urmei, e stăpân pe soarta lui şi are dreptul sa se-nsoare cu cine-i place. Crezi că poţi să-l împiedici tu, dacă i-a intrat ceva în cap? Sau vrei numai sa încurci iţele?

— După mine, toată chestiunea e foarte simplă, sora mea, adaugă Yasm, zâmbind. Cred că n-are rost să-ţi faci inima rea! Azi

se însoară şi, dacă nu-i convine, mâine se desparte. Doar suntem musulmani, nu catolici… I se deschid lui ochii…

— Bineînţeles! exclamă Khadiga cu un zâmbet şiret îngustindu-şi ochii mici. Ce alt avocat l-ar putea apăra mai bine ca tine?! A avut dreptate cine-a zis că băieţii seamană cu unchii lor…

N Tila, h să te ierte! bâigui Yasin, râzând pe înfundate.
Dacă fetele ar rămâne la mila viitoarelor soacre, n-ar mai apuca. Niciuna să se mărite…

— Cum poţi să scorneşti una ca asta? protestă Khadiga.
’tn Prea bine că pe mine m-a ales chiar mamă-sa în persoana – Allah s-o ierte! –, şi făcu un semn spre Ibrahim.

— Aşa e! Şi-a plătit sărmana de ea cu vârf şi îndesat pentru alegerea făcută… aprobă Ibrahim prompt, zâmbind şi oftind.

— Şi măcar dac-ar fi frumoasă, se întoarse Khadiga din nou la problema lui Ahmad, fără să ia în seamă observaţia soţului. Parcă i s-a pus un văl pe ochi.

„~La fel ca lui tată’Său, o completă Ibrahim, râzând îngăduitor.

— Tu eşti un nerecunoscător ca toţi bărbaţii, izbucni ea, întorcându-se spre el furioasă.

— Ba noi suntem destul de îngăduitori şi al nostru va ti paradisul, răspunse Ibrahim cu calmul său obişnuit.

— Dacă o s-ajungi vreodată acolo, să ştii că tot mie-mi datorezi asta, căci eu te-am învăţat ce-i credinţa…

.

Kamal părăsi Es-Sukkariyya împreună cu Ahmad. Era destul de sceptic în privinţa căsătoriei nepotului sau. Nu i se putea imputa conservatorismul şi respectul tradiţiei absurde şi nici indiferenţa faţă de principiile egalităţii şi umanismului, dar realitatea socială şi hidoşeniile ei nu pot fi ignorate. Îşi aminti, aparent fără nicio legătură cu subiectul, o întâmplare de mult uitată. Se aprinsese după
Qamar, fata lui Abu Sari’, proprietarul micului bufet. Dar mirosul pe care-l răspândea trupul ei îi provocase o repulsie ce ameninţa să se transforme într-un adevărat complex. Cu toate astea, îl socotea pe Ahmad vrednic de admiraţie, ba chiar îl invidia pentru curajul şi voinţa care lui îi lipsiseră întotdeauna. Ahmad părea o compensare în familie pentru nihilismul unchiului său. E de mirare de ce l-o fi trăgând inima să se însoare, când pentru alţii căsătoria nu înseamnă mai nimic.

— Încotro, tinere?

La revistă, unchiule! Dar dumneata?

Şi eu tot la revistă, dar la *El-Fikr*, unde am întâlnire cu Riyad Qildis. Ia spune-mi, nu crezi că s-ar cuveni să deschizi ochii bine şi să mai chibzuieşti înainte de a face pasul ăsta? îl întrebă fără nicio altă introducere.

— Care pas, unchiule? îi răspunse nepotul tot cu o întrebare, înălţându-şi privirea spre el. Treaba s-a isprăvit de mult. Eu m-am şi însurat!

— Cum aşa? Vorbeşti serios?!

— Foarte serios! Şi-o să locuim în apartamentul de la parterul casei noastre, din pricina crizei de locuinţe…

Ce sfidare deschisă! Asta zic şi eu generaţie!

— Aşa vom face, dar nevasta mea n-o să fie în casa decât când doarme mama…

Şi te-ai însurat după datina lui Allah şi a Profetului.

Îl mai descusu Kamal, zâmbind, fără să se fi dezmeticit pe deplin după şocul noutăţii.

— Fireşte! răspunse Ahmad râzând în barbă. Căsătoria şi înmormântarea – după datinile vechii noastre credinţe, dar restul vieţii – după credinţa lui Marx!… Apoi, luându-şi rămas-bun de la Kamal: Sunt convins că o să-ţi placă mult, unchiule! O s-o vezi şi o să judeci singur! Are o personalitate cu totul şi cu totul ieşită din comun…

45

Se afla din nou într-o încurcătură cumplită. Era ca o boală cronică de care nu putea scăpa nicicum. Toate lucrurile par să aibă o mulţime de feţe egale; toate se adună şi se risipesc, alcătuind jocuri cu forme ciudate într-o continuă mişcare, alunecându-i printre degete. Să se însoare sau nu? Ar fi trebuit de mult să ia o decizie, dar se învârtea nedumerit în jurul său până ce-l cuprindea ameţeala şi i se tulburau simţurile. Apoi vârtejul se linişteşte, lăsând să plutească la suprafaţă aceeaşi întrebare la care n-a reuşit să găsească răspuns: să se însoare sau nu?

Uneori se satură de libertate şi-l apasă singurătatea sau se plictiseşte în tovărăşia fantomelor născocite de gândurile lui. Are momente când îşi închipuie o familie în jurul lui, dar, odată cu grijile mărunte ale traiului zilnic, se vede înghiţit, dizolvat, anulat până la dispariţie. Atunci se sperie şi se hotărăşte să rămână credincios libertăţii sale, oricât de mult ar trebui să sufere din pricina singurătăţii. Dar n-are parte de linişte multă vreme, căci se

trezeşte din nou întorcându-se la aceeaşi întrebare. Şi iarăşi caruselul porneşte cu trena lui de întrebări şi răspunsuri. Unde să găsească statornicia mult visată? Budur este o fată excepţională, într-adevăr, n-are niciun cusur.
E ca o stea care a căzut din înaltul bolţii cereşti. O fată excepţională, într-adevăr – frumoasă, delicată şi instruită.
Şi, lucrul cel mai important, se pare că nu l-ar refuza dacă s-ar decide să-i ceară mâna. Trebuie să admită că-i stăpâneşte toate gândurile şi că este ultima imagine de la care îşi ia rămas-bun înainte de a adormi şi prima cu care ho întâlneşte dimineaţa când se trezeşte, însoţindu-l apoi ca o umbră. Îndată ce-i vede chipul, tresare înfiorat şi inima îşi iuţeşte bătăile, iar strunele acoperite de rugină reiau acordurile tulburătoare ale muzicii de odinioară.
Lumea lui se schimbase. Descumpănirea şi singurătatea erau din nou uitate. Simţea adierile înviorătoare şi apa răcoroasă a vieţii. Dacă toate astea nu sunt semne ale iubirii, atunci ce altceva ar putea fi? Timp de două luni, trecuse zi de zi spre asfinţit pe strada Ibn Zaydun, măsurând-o în sus şi în jos cu paşi înceţi, stăruind îndelung cu ochii asupra terasei, pentru a se întâlni cu ochii ei. Îşi zâmbeau aşa cum se cuvine între colegi. La început toate astea se petreceau ca din întâmplare, dar cu timpul devenise limpede că sunt gândite şi aşteptate. Când ajungea în dreptul casei, o găsea la locul ei obişnuit din balcon, prefăcându-se că răsfoieşte o carte sau rătăcind cu privirile spre zări. Ştia prea bine că îl aşteaptă. Dacă n-ar fi fost aşa, n-ar fi trebuit decât să nu apară în balcon la vremea aceea. Ce altceva ar fi putut să-şi închipuie, văzându-l cum trece zi de zi, cum îi zâmbeşte şi o salută? Instinctul nu-l înşală; amândoi aşteaptă întâlnirea cu nerăbdare.
Simţea cum îl inundă o bucurie ameţitoare. Era fericit, dar şi neliniştit de lipsa lui de hotărâre. Se lăsase purtat de şuvoi, fără să ştie nici cât de adânc este şi nici încotro îl va purta. S-ar fi cuvenit să se oprească puţin, dar bucuria tulburătoare nu-i mai dădea răgaz. „Curaj, căci asta este şansa ta!” îl îmbărbătase Riyad. De când îşi pusese inelul de logodnă pe deget, Riyad nu mai vorbea decât despre căsătorie, de parcă aceasta ar fi fost unicul ţel în viaţă. Se grozăvea, pretinzând că se va arunca în această experienţă unică fără pic de teamă, convins că ea îl va ajuta să dea vieţii un sens nou şi că îi va furniza materialul necesar pentru a scrie literatură despre viaţa de familie. „Aceasta este viaţa, filosofule ce pluteşti deasupra vieţii!” „Astăzi mi-ai

devenit adversar, i-a spus atunci, încercând să fugă de ispita lui. Tu nu mai poţi avea o judecată imparţială. L-am pierdut pe sfătuitorul sincer din tine.” Pe de altă parte, iubirea-i părea a fi un dictator şi viaţa politică a Egiptului îl învăţase să-i urască pe dictatori din adâncul inimii. În casa mătuşii Galila continua să-şi dăruiască trupul Atiyyei, dar imediat şi-l putea lua înapoi, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Fata asta însă, aşezată şi sfioasă, vrea să pună stăpânire pe spiritul şi pe trupul lui pentru totdeauna; ea nu se va mulţumi cu mai puţin. Şi nici nu va mai avea de ales după aceea; nu-i va mai rămâne decât să se zbată zi de zi pentru a trăi.

Ciudat este destinul care transformă o viaţă plină de măreţie, de visare şi neprevăzut într-o simplă zbatere pentru dobândirea celor necesare traiului. S-ar putea ca fachirul indian să fie absurd şi neghiob sau nebun. Dar oricum, el pare de o mie de ori mai înţelept decât acela care se cufundă până la urechi în căutarea mijloacelor de trai. Bucură-te de iubirea care ţi-a lipsit şi după care ai tânjit! Iat-o stârnind vârtejul vieţii în inima ta! „Cum este cu putinţă să te mai îndoieşti?! Doar o iubeşti şi poţi să te căsătoreşti cu ea! Atunci, de ce nu faci pasul ăsta? îl întrebase Riyad, exasperat. Îi răspunsese evaziv, mai precis îi spusese că o iubeşte, dar că nu vrea să audă de căsătorie. „Iubirea înseamnă implicit căsătorie; iar dacă nu vrei să auzi de căsătorie, aşa cum pretinzi, înseamnă că n-o iubeşti nici pe ea!” protestase Riyad. „Ba da, pe ea o iubesc, dar căsătoria mă sperie”, se dezvinovăţise atunci. „Poate ţi-e frică de răspunderi?” insistase Riyad.

„Oh, nu! Suport poveri ale răspunderii de care alţii n-au habar; şi în casă, şi la slujbă”, protestase din nou. „Atunci cred că eşti mult mai egoist decât îmi închipuiam”, spusese Riyad în cele din urmă. „Crezi că există cineva care să se însoare altfel decât împins de un egoism aparent sau ascuns?” îl întrebase Kamal cu ironie. „Poate că eşti bolnav şi ar trebui să te consulte un psihiatru?! adăugă

Riyad, zâmbind. „Ciudat lucru! Ştii ce titlu poartă articolul pe care-l pregătesc acum pentru *El-Fikr*? *Cum să te cunoşti pe tine însuţi!”*

„Mărturisesc că m-ai pus în mare încurcătură”, recunoscuse Riyad. „Eu sunt veşnic în încurcătura, murmurase Kamal trist.

Într-una din zile, când hoinărea pe strada Ibn Zaydun se trezise faţă în faţă cu mama iubitei lui, care se îndrepta spre casă. O recunoscuse de la prima privire, cu toate că n-o mai văzuse de cel

puţin şaptesprezece ani. Nu mai era *hanem* de odinioară! Nici vorbă! Se vestejise în mod evident sub povara grijilor. Nu-i venea să creadă că această temeie vlăguită este una şi aceeaşi cu Saniyya *hanem,* care se plimba mândră prin parcul seraiului, neîntrecut de frumoasă. Şi totuşi chipul ei i-o amintea pe Aida. Îşi simţise mima sfâşiată. Din fericire, îi zâmbise lui Budur câteva clipe mai înainte, căci după întâlnirea asta tristă n-ar mai fi fost în stare. Apoi se trezi brusc amintindu-şi de Aişa şi de furtuna pe care o stârnise dimineaţa, întorcând casa pe dos din pricina protezei dentare pe care nu şi-o mai gasea. Alaltăieri o văzuse pe Budur, asteptând în picioare pe balcon, cum n-o mai văzuse niciodată până atunci. Părea pregătită să coboare. Se întrebase atunci dacă va ieşi singură. Dispăruse imediat din balcon, iar el continuase să meargă agale, dus pe gânduri. Dacă va apărea singură, înseamnă că venise pentru el. Acea izbândă ameţitoare avea să spele probabil umilinţa care-l otrăvise

CVo\? Urmă; Ar fi fost *Mda* în are să facă una ca asta. Nici dacă ar fi fost să pice luna de pe cer! Când ajunsese cam la mijlocul străzii, privise înapoi şi-o văzuse pe Budur venind singură spre el. Simţise că i se strânge inima pornită să bată cu atâta putere, încât îi era teamă sa nu spargă timpanele vecinilor. Îşi dăduse seama de gîV*t! iteaţ situaţiei şi în primul moment se simţise ispitit să fugă. Zâmbetele de până atunci fuseseră o joacă nevinovată, dar acum lucrurile erau serioase. Totul presupunea răspundere şi-l obliga să ia hotărâri! Dacă ar fugi, ar mai câştiga timp şi-ar mai putea chibzui! Dar nu fugise. Continuase să înainteze agale, ca şi cum ar fi fost sub efectul unui drog, iar la colţul străzii El-Galal se trezise cu ea ajungându-l din urmă. Când s-a întors, ochii lor porniseră să râdă veseli.

— Bună seara! şoptise el înfiorat.

— Bună seara!…

Încotro ai plecat? murmurase, simţind cum îi sporeşte teama.

Mă duc la o prietenă… acolo… în direcţia aceea…

Bâiguise ea, arătând cu capul spre strada Regina Nazli.

E drumul meu. Îmi îngădui să te însoţesc?… bolborosise şi el, parcă plutind.. „.

Desigur!… încuviinţase ea, ascunzându-şi zâmbetul.

Şi-au mers mai departe împreună. Fără îndoială că nu-şi pusese rochia aceea elegantă pentru a se întâlm cu o prietenă. Inima lui o întâmpinase cu emoţie şi cu tandreţe. Dar ce trebuia să facă mai

departe? Probabil că-şi dăduse seama de încurcătura lui şi voia să-l ajute, oferindu-i această şansă. Va şti s-o preţuiască sau o va nesocoti si-atunci o va pierde pentru totdeauna. N-ar avea de spus decât un singur cuvânt. Îl va rosti şi se va angaja pentru toată viaţa... Sau nu-l va rosti şi va regreta pentru tot restul vieţii... Se lăsase împins până aici, fără să-şi dea seama. Strada se scurta văzând cu ochii. Ea părea ca aşteaptă, că vrea să-i vină în întâmpinare. Parcă nici n-ar fi din familia Şaddad! De altfel, nici nu este din familia
Saddad şi n-are nimic comun cu ea! Familia Şaddad a apus... s-a stins de mult... Fata pe care o însoţea el nu era decât o tânără nefericită!

Mă bucur foarte tare că ne-am întâlnit, a murmurat ea, întorcându-se spre el şi zâmbind graţios.

— Îţi mulţumesc mult...

Bine-bine! Şi mai departe? Capătul străzii era aproape.
Trebuia să ia o hotărâre: un cuvânt care să-l angajeze sau unul de adio. Probabil că ea nici nu-şi închipuie că s-ar putea despărţi atât de simplu. Aşteaptă măcar o vorbă, o promisiune. Âu mai rămas doar câţiva paşi... Tot mai era în cumpănă. Avea o presimţire sumbră că totul se va sfârşi cu un eşec. Limba lui refuza să se dezlege. Nu putea rosti un cuvânt. Budur se oprise din mers şi zâmbea încurcată, ca şi cum ar fi vrut să spună: „A sosit momentul să ne luam rămas-bun”. Simţea că se înăbuşă de tulburare. Îi întinsese mâna şi el i-o reţinuse într-a lui câteva clipe
1 acere şi spaimă...

— La revedere! murmurase pierdut, în cele din urmă.
1 Ş1 retsese mâna Ş1 cotise cu paşi repezi pe o străduţă laterala. O petrecuse cu privirea şi se simţise ispitit să stnge după ea. Mersul ei împleticit din pricina decepţiei şi sfiiciunii fusese pentru el un coşmar insuportabil. Tu ştii prea bine ce înseamnă pentru un suflet o clipă ca asta. Dar limba i se încleştase şi refuzase să articuleze vreun sunet. Se cuvine s-o respingi după ce venise spre tine? Se cuvine să te porţi cu ea aşa cum se purtase sora ei cu tine, când ştii prea bine că o iubeşti? Oare o fi avut şi ea parte de o noapte ca aceea pe care ai lăsat-o în urma ta ca pe un tăciune aprins în negura trecutului?

Continuase să rătăcească pe străzi, întrebându-se dacă vrea într-adevăr să rămână burlac pentru ca să poată fi şi filosof sau dacă pretinde numai că este filosof pentru a putea ramâne burlac.

„Ai făcut un lucru incredibil şi-l vei regreta toată viaţa!” îi spusese Riyad răspicat. Este un lucru incredibil, într-adevăr! Dar este posibil să-l regrete toată viaţa? „S-ar cuveni să-ţi plesnească obrazul de ruşine. Cum ai fost în stare să fugi ca un laş, când vorbeai despre ea ca şi când ar fi fata visurilor tale?” mai adăugase Riyad, furios. Nu, nu este fata visurilor lui. Fata visurilor lui n-a venit spre el niciodată!... „Azi-mâine împlineşti treizeci şi şase de ani şi n-o să mai fii bun de nimic! N-o să te mai ia nimeni! ... O să rămâi singur cuc, se lamentase Riyad. Vorbele lui îl duruseră ca niciodată şi-şi simţi inima de cenuşă.

46

Karima, în veşmântul de mireasă, sosi în Es-Sukkariyya într-o trăsură, laolaltă cu părinţii şi cu fratele ei. Li aşteptau Ibrahim Şawkat împreună cu Khadiga, Ahmad cu soţia lui, Sawsan, şi Kamal. Dacă n-ar fi fost buchetele de flori aşezate de jur-împrejurul salonului, nimeni n-ar fi bănuit că e vorba de nuntă. Camera de musafiri era înţesată de tineri bărboşi, în mijlocul cărora trona şeicul
Ali el-Munufi. Cu toate că trecuse un an şi jumătate de la săvârsirea stăpânului, Amina nu acceptase să ia parte la ceremonie, dar promisese să vină după aceea să-i felicite pe tinerii căsătoriţi. Când Khadiga încercase s-o îmbie pe
Aisa să vină la nuntă, aceasta-i răspunsese înţepată:

Eu n-o să fiu de faţă decât la înmormântăn...

Vorbele Aişei o îndureraseră, dar se obişnuise cu ea şi se aşteptase oricum la o reacţie ciudată. Etajul de sus al casei din Es-Sukkariyya fusese pentru a doua oară pregătit de nuntă. Yasin vânduse tot ce-i mai rămăsese în afara casei din Qasr eş-Şawq, şi-i pregătise fiicei sale o zestre destul de frumoasă. Karima era încmtatoare; mai ales căldura ochilor aducea aminte de mama ei din zile e de glorie. Nu împlinise vârsta legală pentru căsătorie decât la sfârşitul lunii octombrie. Khadiga părea nespus de fericâtă aşa cum se cuvenea unei soacre mari. O dată, când rămăsese numai ea şi Kamal, se aplecase şi-i şoptise la ureche:

— Oricum, e fata lui Yasin. E de o mie de on mai buna decât fata unor salahori...

Se arănjăsţ; un mic bufet pentru rude în sufragerie şi un altul mai mare pentru bărboşii lui Abd el-Mun’im. În ultima vreme, îşi lăsase şi el barbă şi asta o cam nemulţumise pe Khadiga.

— Credinţa e foarte frumoasă, dar nu înţeleg ce nevoie ai de

barba asta, care te face să semeni cu Muhammad el-Agami, vmzătorul de *kuskusi*[145]*?*

Rudele se aşezaseră în salon, mai puţin Abd el-Mun'im care rămăsese împreună cu „fraţii" lui.

— Salonul de musafiri s-a întors cu o mie de ani în urma şopti Ahmad printre dinţi, abia stăpânindu-şi râsul.

Şi despre ce discută atât de aprins? întrebă Kamal curios.

„~ pespre lupta de la Al-Alameyn[146]. Vorbesc cu atâta mtlacarare, că tremură şi pereţii.

— Şi cum comentează victoria englezilor?

— Sunt cătrăniţi foc, bineînţeles! Ei sunt vrăjmaşii tuturor: şi ai englezilor, şi ai nemţilor, şi ai ruşilor. Îşi dau mereu în petic. Nu-l lasă pe frate-meu în pace nici în noaptea nunţii!...

Yasin stătea alături de Zenoba; în hainele de sărbătoare, părea mai mic ca ea cu zece ani.

7 ~, N'au de, cât să se mănânce unii pe alţii, numai s-o facă departe de noi. Slavă Domnului că n-au prefăcut şi
Egiptul în câmp de bătălie!

— Tu ai nevoie de linişte şi pace, desigur, ca să-ţi poţi face de cap nestingherit, îl luă Khadiga în şfichi, oblicind cu coada ochiului spre Zenoba şi stârnind râsul general.

Cu câteva zile în urmă tocmai se zvonise că Yasin i-ar h lacut curte noii chiriaşe din casa lor şi că Zenoba i-ar fi prins asupra faptului şi ar fi alungat numaidecât persoana indezirabilă din apartament.

— Cum să-mi fac de cap când casa mi-e guvernata de legea marţială? bombăni Yasin, încercând să-şi ascunda vinovăţia, „ „.

— Nu ţi-a fost ruşine de fiică-ta? îl mustra Zenoba.

Eu sunt complet nevinovat, iar biata chiriaşă a fos năpăstuită pe nedrept, încercă Yasin să se disculpe.

— Eu v-am năpăstuit? Eu care **v-am** zapsit noaptea când am bătut la uşa ei şi-am fost obligata să-mi cer scuze, pretinzând c-am greşit din cauza întunericului...

Ce zici de tine? Stai de patruzeci de am în casa asta şi nu-ţi mai nimereşti apartamentul?!

---

145 Mincare specifică ţărilor arabe din Nordul Africii, preparată din griu pisat, diverse legume, carne şi condimente.

146 Localitate în Egipt, la vest de Alexandria, de unde a pornit o ensiva mareşalul britanic Montgomery împotriva trupelor germane din Nordul Africii conduse de Rommel, în octombrie 1942.

Glasurile se prefăcură în vârtejuri de râs.

Aşa e el, sărmanul!... Cam des greşeşte uşa prin întuneric... turnă Khadiga din nou gaz peste foc.

— Şi pe lumină, aşijderea... .

Tu ce mai faci Ridwan? Cum te mai înţelegi cu

Muhammad *efendi* Hasan? îl întrebă Ibrahim Şawkat pe Ridwan, vrând să schimbe vorba.

Muhammad *efendi* Zift1! îl corectă Yasm.

— Se bucură acum de averea bunicului, care i-a revenit mamei! bombăni Ridwan morocănos.

O moştenire ce nu-i deloc de neglijat! adauga Yasm.

Închipuiţi-vă! De fiecare dată când s-a dus la mama-sa să-i ceară un ban de buzunar sau să-l ajute cu ceva, mişelul l-a repezit cu neruşinare, dându-i sfaturi şi ţimndu-i socoteala!... „...

— Ea nu te are decât pe tine, se amesteca şi Khadiga, adresându-se lui Ridwan, şi s-ar cuveni să te mai ajute şi ea cu ceva bani în timpul vieţii. După o clipa, adauga.

N-ar fi potrivit să te însori şi tu, ce zici?

Numai după ce se însoară unchiul Kamal. Zise Ridwan, râzând silit.

1. Cuvânt arab cu sensul de „catran, smoală”, care se întrebuinţează pentru a exprima un sentiment sau lucru neplăcut.

— Nu mai e nicio speranţă în ce-l priveşte pe unchiu-tău Kamal, dar tu nu trebuie în niciun caz s-o iei pe urmele lui.

Kamal se prefăcea că ascultă cu indiferenţă flecăreala lor şi se trudea pe cât îi stătea în putinţă să-şi ascundă nemulţumirea. Khadiga îşi pierduse orice speranţă, dar nu ştia că el este de-a dreptul deznădăjduit. În ultimul timp nu mai hoinărise pe strada Ibn Zaydun, ca şi când ar fi vrut să-şi ispăşească păcatul: doar din când în când cobora în staţia de tramvai şi privea la ea pe terasă, dintr-un loc ferit în care fata nu-l putea zări. Nu putea rezista dorinţei de a o vedea şi nici nu putea nega că o iubeşte. Dar nu avea curajul să-şi mărturisească teama în faţa căsătoriei. În cele din urmă, Riyad îi mărturisise convingerea lui: „Precis eşti bolnav şi refuzi să te faci bine!”.

— Ţi-ar mai fi ţinut Muhammad Hasan cont dacă ar fi venit saadiştii la putere? îl întrebă Ahmad Şawkat pe Ridwan cu tâlc.

— Nu e singurul care-mi ţine astăzi cont, dar aveţi puţină răbdare, îi asigură Ridwan, zâmbind. E o chestiune doar de câteva

zile. În cel mai rău caz, de câteva săptămâni…

— Crezi că zilele Wa/tf-ului sunt numărate, aşa cum se zvoneşte printre adversarii lui? îl întrebă Sawsan.

„—Depinde numai şi numai de englezi! Dar, oricum, războiul n-o să dureze la infinit şi-o să vină şi ziua socotelilor…

— Primii vinovaţi sunt cei care i-au sprijinit pe fascişti pentru a-i lovi pe englezi pe la spate, zise Sawsan cu un ton cât se poate de serios.

Khadiga se uită la ea cu ochi răi, uluită de îndrăzneala cu care vorbea despre lucruri ce erau, după părerea ei, de competenţa exclusivă a bărbaţilor.

Suntem la o nuntă şi s-ar cuveni să discutăm despre lucruri potrivite cu ocazia asta, o înţepă ea pe Sawsan.

Nora nu-i dădu nicio atenţie, evitând altercaţia, în timp ce Ahmad se uită la Kamal, zâmbind cu înţeles.

— Scuza lor este că nunţile noastre nu prea mai seamănă a nunţi, se plânse Ibrahim Şawkat, râzând fără motiv. Allah să-l ierte pe domnul Ahmad şi să-i dea adăpost în raiul lui cel necuprins!

Eu m-am însurat de trei ori, dar n-am făcut niciodată nuntă, se tângui Yasin cu mâhnire în glas.

Bine îţi sade! Ţi-ai adus aminte de tine şi de fiică-ta puţin îţi pasă! îl mustră Zenoba.

Poate o să am mai mult noroc şi-a patra oară o să fac şi nuntă, îndrăzni Yasin, râzând în barbă.

— Mai amân-o şi tu măcar până îl însori pe Ridwan! îl luă nevastă-sa peste picior.

Vorbele ei îl iritau cumplit pe Ridwan, dar se străduia de fiecare dată să evite discuţiile. Blestemaţi să fiţi şi voi şi însurătoarea voastră!… Nu pricepeţi odată că n-am de gând să mă însor deloc şi că, dacă mi-ar sta în putinţă, l-aş nimici pe cel care mai deschide vorba despre obiceiul ăsta nerod?

Aş prefera să mă duc la bufetul doamnelor decât sa stau printre bărbaţii ăştia bărboşi care mă sperie şi mă indispun, se trezi Yasin bombănind după un răgaz de linişte.

Dacă ar şti doamnele cum te porţi, ar arunca după tine cu pietre, adăugă Zenoba imediat.

Acum o să-i vezi cu bărbile în farfurii şi-o să-nceapă lupta, se amestecă şi Ahmad în vorbă. Dar unchiul Kamal ce zice? îi iubeşte pe „fraţi?

Cred că cel puţin pe unul dintre ei îl iubesc! răspunse Kamal

fără să stea pe gânduri.

Sawsan se întoarse spre mireasa care nu rostise niciun cuvânt până atunci.

Dar ce zice Karima de barba soţului ei?

Tânăra mireasă lăsă capul încununat în jos, ascunzându-şi un surâs şi nu răspunse nimic.

— Puţini tineri mai sunt astăzi aşa de cuvioşi ca Abd el-Mun’im, sări Zenoba s-o scoată din încurcătură.

— Cuvioşenia lui e demnă de lăudă, completă Khadiga.
Asta-i o trăsătură pe care familia noastră o are în sânge.
Dar eu nu mă prea împac cu barba lui…

— Iar eu trebuie să mărturisesc că fiii mei – atât cuviosul, cât şi ereticul – sunt doi nebuni! declară Ibrahim
Şawkat, amuzându-se cu nevinovăţie.

— Şi nebunia este o trăsătură pe care familia noastră o are în sânge, zise Yasin, prăpădindu-se de râs.

Khadiga îi aruncă o privire otrăvită, pregătindu-se să protesteze, dar Yasin i-o luă înainte, fără să-i lase timp:

— Vreau să zic că eu sunt nebun, eventual şi Kamal…
Ei, dar dacă te supără, nu sunt decât eu nebun! Numai şi numai eu!

— Aşa da! Acum te cred!

— Şi crezi că e normal ca un om să se condamne la burlăcie de dragul cititului?

— Mai devreme sau mai târziu o să se însoare şi-o să intre în tagma celor cu scaun la cap!

— Ia spune-mi şi mie, de ce nu te însori, unchiule? se interesă Ridwan. Aş vrea să ştiu ce ai împotriva căsătoriei, ca să mă pot apăra şi eu la nevoie.

— De ce? Nici tu n-ai de gând să te însori? îl întrebă
Yasin, nedumerit. Să ştii că eu n-o să îngădui asta cât am să trăiesc. Dar să avem răbdare până când veniţi voi din nou la putere şi-atunci o să facem o nuntă ca-n poveşti!…

— Dacă n-ai nimic împotriva căsătoriei în principiu, poţi să te însori şi-acum! îl încurajă Kamal.

E tare simpatic băiatul ăsta! Şi cum aspiră la putere şi la avere! Dacă ar fi fost de vârsta Aidei, cred că ar fi pus ochii pe el. Chiar şi Budur, dacă l-ar vedea întâmplător, s-ar îndrăgosti de el pe loc. Eu mă învârt întruna în jurul meu, în vreme ce toată lumea merge înainte.

Stau la nesfârşit în cumpănă, socotind că momentul nu-i nici potrivit, dar nici pierdut. Dragostea este un prieten parşiv, înclinat mereu spre harţă. Ce bine-ar fi să se mărite ea mai repede! M-ar scăpa şi de **încurcări „i** de

Poftiţi ia bufet! se **– vocea**după*l T Rentăm,* dar sărbătoarea noastră de astaz. Se

Treduce numai la o ghiftuire straşmca.

47

Kamal mergea agale, fără nicio ţintă, pe strada Fu'ad I.

Era în dimineaţa zilei de vineri, cam pe la ora zece. Strada părea un furnicar: oamenii stăteau în grupuri pe la vitrine sau sporovăiau între ei, dar cei mai mulţi se agitau în toate direcţiile. Vremea era blândă – aşa cum este de obicei în majoritatea zilelor de noiembrie – şi îmbia la promenada. Ca să scape de singurătate, în ziua de vineri pornea haihui pe drum, amestecându-se în mulţime, delectindu-se cu tumultul şi rumoarea străzii. Întâlni câţiva elevi din clasele mai mici, care-l salutară politicos, ducându-şi mâna spre frunte, şi le răspunse zâmbind fericit. Cât de mulţi elevi îl cunosc! Unii dintre ei au terminat şcoala de mult şi acum sunt funcţionari, alţii îşi continuă studiile la Universitate, dar cei mai mulţi sunt încă pe băncile gimnaziului sau ale liceului. Au trecut paisprezece ani de când slujeşte ştiinţa şi învăţământul şi nu-i puţină vreme!

Nfăţişarea lui rămăsese aproape neschimbată: costumul elegant, pantofii lustruiţi, *tarbuş*-ul drept, ochelarii cu rame auni, mustaţa stufoasă... Nici chiar categoria a şasea nui se schimbase în aceşti paisprezece ani, dar se zvonea că *Wafo*-ul intenţionează să facă unele reforme în favoarea celor mai dezavantajate categorii. Numai la tâmple i se iviseră câteva fire albe. Elevii îl iubeau şi-l respectau.

Era în al nouălea cer când îl salutau pe stradă. Puţini profesori se bucurau de reputaţia lui, mai ales că în ultima vreme elevii deveniseră nişte diavoli greu de stăpânit.

Când ajunse la intersecţia cu strada Imad ed-Din, se trezi aproape fată în faţă cu Budur. Rămase un timp cu privirea fixă, înmărmurit. Tocmai când încerca sa zimbească, ea îşi întoarse capul ostentativ, fără nici cel mai neînsemnat gest de recunoaştere. De-abia când ajunse în dreptul lui, observă că mergea la braţ cu un tânar. Kamal se opri şi se întoarse, urmărind-o cu privirea. Era chiar

Budur! Purta un pardesiu negru, luxos. Tânărul care o însoţea era la fel de elegant. Părea să aibă mai puţin de treizeci de ani. Se sili să-şi înfrângă tulburarea, deşi se întreba devorat de curiozitate cine ar putea să fie fanarul.
Nu e fratele ei în niciun caz! Nu poate fi nici prietenul ei, căci îndrăgostiţii nu-şi afişează iubirea pe strada Fu'ad
I în dimineaţa zilei de vineri. Cine să fie? Ştiu şi eu..
Simţi că i se strânge inima de spaimă. Se întoarse fără sa şovăie şi porni pe urmele lor, nescăpându-i din ochi nicio clipă. I se păru că temperatura şi tensiunea îi cresc brusc şi-o să cadă sufocat în mijlocul străzii. Se opriseră în faţa vitrinei unui magazin cu poşete şi se apropie cu mare precauţie, trăgând cu coada ochiului la mâimle ei. Zan o verighetă de aur pe inelarul ei de la mâna dreaptă şi simţi că-i fuge pământul de sub picioare. Trecuseră patru luni de când nu mai hoinărea pe strada Ibn Zaydun. E cu putintă ca tânărul ăsta să-l fi pândit la căpătui străzii pentru a-i lua locul? Nu trebuie să se mire! În patru luni se pot întâmpla foarte multe, lumea întreagă se poate întoarce pe dos. Se opri la mică distanţă de ei, în faţa unei vitrine cu jucării, continuând să-i urmărească. Astăzi i se pare mai frumoasă ca oricând – o mireasă frumoasă.
Dar de ce sunt amândoi îmbrăcaţi în negru? Un pardesiu negru e un lucru obişnuit şi elegant, dar de ce are şi rochie neagră? Să fie vorba de modă sau de doliu? Sa fi murit Saniyya *hanem*? N-are obiceiul să citească anunţurile de decese. Dar ce importanţă mai are asta?! Important cu adevărat este numai faptul că fila lui Budur din cartea vieţii lui a fost întoarsă. Povestea lui Budur s-a încheiat şi odată cu ea şi-a găsit răspunsul inevitabil şi întrebarea: Sa ma căsătoresc sau nu? După atâta amar şi zbucium va putea în sfârşit să se bucure de linişte! Dorise tit de mult ca ea sa se mărite pentru a-l scăpa de chinuri la sacrifi? 1 mta 03 S'a! Avea impresia că asistase asacnfi are3 unui om. Porţile vieţii i se închideau în fată după ce fusese aruncat în afara zidului! îi văzu pornind i apropundu-se de el. Nu se întâmplă nimic. Îl depăşiră azmdu-şi mai departe de drum. Îi urmări cu privirea'
apoi se gmdi sa pornească din nou pe urmele lor, dar i se păru lipsit de noimă şi rămase mai departe în fata vitrinei cu jucam, privind în gol. Se mai uită încă o dată după ei vnnd parcă să-şi ia adio. Se îndepărtau văzând cu ochii'
aci disparmd după trecători, aci ivindu-se din nou, si'

oate strunele inimii lui şopteau „Adio!”... îl copleşi o urere acuta pe fondul unei tristeţi dense. O senzaţie veche şi bine cunoscută care întrunea mâhnirea şi eliberarea. Aducea cu crepusculul dimineţii, când umbra sub-
ata a nopţu se mtilneşte cu geana de lumină a zilei în cele din urma dispărură. Dispăruse probabil şi Budur pentrutotdeauna, întocmai aşa cum dispăruse şi sora ei fee mai întreba încă cine-i logodnicul ei? Nu reusise să-l vadă prea bine, cu toate că insistase. Ar fi vrut să fie un uncţionar obişnuit sau în orice caz să aibă o meserie neînsemnata. Gândurile copilăreşti începeau să-i dea târcoale. E nedemn să gândeşti astfel!

Pentru prima oară de când stătea în locul acela văzu

rina din faţa lui Era aranJ’ată umos, cu jucam atragatoare pe care orice copil şi le-ar fi dorit:

ma;, ini’ păgâne, instrumente muzicale, căsuţe şi chiar grădini Vitrina îl atrăgea cu o forţă ciudată, izvorâtă din sufletul greu încercat, şi rămase cu ochii ţintă, stârnind îndelung asupra ei. În copilărie nu-i fusese dat să se bucure de priveliştea unui astfel de paradis. Crescuse printre oameni mari, refulându-şi pasiunile de copil şi mta ca vremea acelor bucurii trecuse, iar nostalgia ei se răzbună; Ce ştiu aceia care vorbesc despre fericirea copilăriei? Care om ar putea afirma cu certitudine că a fost un copil fericit? Ce dorinţă absurdă! Ar vrea sa redevină copil.. Un copil din lemn ca acesta care se joaca într-o grădină născocită! O dorinţă pe cât de absurda, pe atât de tristă! Copiii sunt probabil nişte fiinţe insuportabile şi numai meseria lui l-a învăţat cum să se înţeleagă cu ei.

Ar însemna să se întoarcă la grădina de pe terasa casei lor, gândind la Aida; să se ascundă de mima stapmului povestind despre războiul ce urma sa nimicească tot. Ce vălmăşag de gânduri absurde! Ca o pelicula de film cu imaginile inversate. Dar oricum e preferabil, decât sa se concentreze asupra logodnicului ce-i trecuse pe dinaintea ochilor imaginea unei posibile fericiri, la care totuşi nu va ajunge niciodată. Gândul revine iar la acel pacat ancestral care ar putea să-i ofere singura explicaţie pentru toate frământările lui. Dar cum să scape de îndoieli, cum sa scape de chinuri, dacă nu se cunoaşte nici pe sine. Deci lupta nu s-a terminat încă! N-a capitulat şi nu trebuie sa capituleze! El este principalul vinovat pentru şovaiala diabolică din pricina căreia a trebuit să-şi muştelimba când a văzut-o pe Budur la braţul

logodnicului ei! Trebuie să se gândească de două ori la această suferinţa pe care o caută cu tot dinadinsul şi nu face nimic ca s-o evite. Este aceeaşi umilinţă pe care o gustase demult în deşertul din
El-Abbasiyya, când privea cu ochi rătăciţi lamina de a fereastra Aidei! Oare şovăiala lui faţa de Budur nu fusese un truc? Voia cu tot dinadinsul sa se mtoarca la zilele şi nopţile acelea?! Se apucase să sene despre Allah şi despre spirit, despre spirit şi matene, şi nu ştie mea nimic despre el! El nu-l cunoaşte încă pe Rama*! efendi*
Ahmad sau pe Kamal Ahmad sau pur şi simplu pe Kamal
Chiar la noapte se va apuca să-şi revadă cu atenţie caietul de însemnări pentru a încerca să-şi cunoască trecutul mai bine. Va fi o noapte albă. Oricum, n-ar fi prima. Au mai fost destule! Dacă le-ar pune cap la cap, ar putea alcătui un tom uriaş… „Nopţi albe”… Atunci nu s-ar mai putea spune că viaţa lui a fost în zadar. Budur a dispărut acum pentru totdeauna! Este o realitate amara ce-i cmta în urechi un marş funebru. Şi nu i-a lăsat nici o singură amintire – nicio îmbrăţişare, niciun sărut, nici măcar o atingere sau o vorbă frumoasă. Are acum o experienţă îndelungată. Nu se mai teme de nesomn… La urma urmei, o să găsească refugiu în casa cea nouă a Atiyyei din strada
Muhammad Ali şi-o să continue dialogul lor dezlânat şi nesfârşit.

Ce bine ne potrivim amândoi, bâiguise el ultima oară cu limba împleticită.

Ce nostim eşti după ce te-ai ameţit puţin, răspunsese ea încântată.

Ce soţi fericiţi am putea fi noi doi! mormăise el într-o doară.

Nu-ţi bate joc de mine, protestase ea, încruntându-se.

Da, da! Eşti mai dulce decât fructul copt.

Aşa spui acum, dar dacă-ţi cer un riyal[147] peste ce-mi dai de obicei, nu mai vrei să auzi de mine…

— Ceea ce este între noi este mai presus decât banii…

Aşa o fi, dar eu am doi copii care preferă banii acelui „mai presus[148] dintre noi doi!

Ameţeala şi amărăciunea îl doborâseră cu totul.

— Mă gândesc şi eu la pocăinţă ca *sitt* Galila… în ziua când voi deveni *sufi,* am să renunţ la avere în favoarea ta.

---

147 Monedă, iniţial de argint, echivalentă în Egipt cu douăzeci
148de piaştri.

Dacă o să te pocăieşti, o să-mi spui pur şi simplu adio.

Nicio teamă! Nu poate omul să renunţe la voi şi să se pocăiască.

Şi, cu toate astea, cât de tare se teme de nesomn. Îşi dădu seama că zăbovise cam mult în faţa vitrinei cu jucării şi în cele din urmă se hotărî să se urnească, pornind fără nicio ţintă…

48

— Ia spune-mi, dragul meu, e-adevărat că o să închidă crâşmele, aşa cum se zvoneşte? întrebă Khalo, proprietarul tavernei *En-Nagma.*

— Vezi-ţi de treabă că n-o să se întâmple una ca asta în ruptul capului! îi răspunse Yasin, plin de încredere.

Deputaţii au obiceiul să flecărească ori de câte ori se discută bugetul, iar guvernul are obiceiul să promită că va studia doleanţele deputaţilor cu proxima ocazie, dar ocazia aceasta nu se iveşte niciodată…

Convivii lui Yasin de la crâşma din Muhammad Ali se luară la întrecere să-şi expună argumentele în chestiunea cu pricina.

De când mă ştiu eu, tot aud că o să-i scoată pe englezi din ţară, că o să deschidă o universitate nouă şi c-o să lărgească şoseaua de pe malul Golfului, zise şeful de personal, sceptic. Tu ai auzit să se fi întâmplat ceva din toate astea, Khalo?

— Probabil că deputatul care a făcut propunerea asta a băut vreo licoare otrăvită, din astea care se vând de când a început războiul, şi-a vrut să se răzbune pe voi… spuse râzând cel mai în vârstă dintre amici.

— Chiar dacă s-ar întâmpla aşa, n-o să aibă nimeni curajul să se atingă de restaurantele din cartierele europene, interveni şi avocatul. Şi dacă totuşi am fi martorii unei asemenea nenorociri, n-ai decât să te asociezi şi tu la
Taverna sau la un alt restaurant. Crâşmarii se sprijină unul pe celălalt, cum se sprijină casele una de alta…

— Dacă enezii au fost în stare să ia cu asalt palatul
idin pentru o chestiune cu totul neînsemnată, ca readucerea lui En-Nahhas la putere, îţi închipui că vor sta cu inimile în sân la o adică, dacă s-ar pune problema închidem crâşmelor? se amestecă în vorbă şi secretarul-sef de la *waqf*-uri.

În afară de grupul lui Yasin, în salon se mai aflau şi câţiva negustori şi târgoveţi. Cu toate astea, secretarul-şef veni cu ideea ca petrecerea să fie însoţită şi de un cântec.

Ce-aţi zice de *Captivul iubirii*? îi provocă el.

Khalo se grăbi să se întoarcă la locul lui de la bar, iar prietenii de petrecere începură să cânte fâecare-n legea lui căci nu pierduseră timpul degeaba la masă: „Captivu ui iubirii nu-i pasă... “. Glasul beţiei era cel mai desluşit, acoperindu-le pe toate, şi pe chipurile celorlalţi clienţi se iviră zâmbete ironice. Avântul însă li se stinse tot aşa de repede precum venise. Yasin fusese primul care se dăduse bătut. Renunţaseră şi ceilalţi pe rând şi în cele din şnnă secretarul-şef se trezi lălăind singur. Tăcu brusc, stingherit, şi pentru un timp se aşternu o linişte întreruptă din când în când de sorbituri, plescăituri sau bătăi din palme pentru o nouă comandă.

Nu ştiţi chiar niciun leac pentru o femeie, ca să rămână grea?

— lar ne pisezi cu întrebarea asta neroadă? îl repezi funcţionarul mai vârstnic. Ai puţină răbdare, frate, că nu-ţi piere sămânţa de pe faţa pământului!

— N-ai niciun motiv să intri în panică, Yasin *efendi,* se amestecă şi secretarul-şef de la *waqf*un. Au destul timp să-ţi aducă şi urmaşi!

— E o fată ca un trandafir. Nu mai e alta ca ea în Es-Sukkariyya, dar e prima din tot neamul nostru care împlineşte anul de la căsătorie fără să rămână însărcinată, insistă Yasin. De-aia s-a speriat biata mamă-sa...

— Mamă-sa ca mamă-sa, dar mai ales tată-său, după cum se vede...

Dacă se sperie femeia, se sperie şi bărbatul, n-are de-ales, răspunse Yasin cu acelaşi râs, în doi peri.

— Dacă oamenii s-ar gândi puţin cât de greu se cresc copiii, nu s-ar mai grăbi atât.

— Oricât de greu ar fi! Ce să-i faci? De-aia se căsătoresc oamenii, de obicei; pentru a aduce pe lume urmaşi!

— Au dreptate! Dacă n-ar fi copiii, n-ar mai suporta nimeni viaţa conjugală...

— Păi tocmai asta e chestiunea, vedeţi?... Mi-e teama să nu fie şi nepotul meu de aceeaşi părere, accentuă

Yasin, dând paharul peste cap.

Unii bărbaţi ţin neapărat să aibă copii ca să-şi ocupe nevestele şi să-şi mai redobândească ceva din libertatea pierdută... „ „

Da’ de unde! Femeia alăptează un plod, îl leagana pe al doilea, dar nu-l scapă nicio clipă din ochi pe bărbat.

Unde-ai fost?... De ce-ai întârziat până la ora asta?... Şi totuşi învăţaţii n-au reuşit să găsească o soluţie pentru rânduiala asta universală, îndrugă Yasin, ca şi cum ar fi vorbit singur.

— Dar ce i-o fi împiedicat?

Nevestele! Nu le-au lăsat timp să se gândească la

— Stai liniştit, Yasin *efendi,* căci ginerele nu poate uita ajutorul imens pe care i l-a dat fiul dumitale la terminarea studiilor.

— Vezi-ţi de treabă! Toate se uită! Mai ales binele.

Apoi, râzând cu toată faţa, împins de aburul din cap: Şi, pe urmă, proteguitorul nu mai este acum la putere...

Aşa-i! Şi se pare că *Wafd*-ul o să ţină de data asta puterea în mâinile lui mult şi bine...

— Dacă lucrurile s-ar desfăşura firesc în Egipt, *Wafd*-ul ar guverna veşnic, îi asigură avocatul, cu un ton retoric...

Poate că aşa ar sta lucrurile dacă n-ar mai fi şi fiul meu, ca să se ridice împotriva Wafd-ului... îl contrazise

Yasin.

— Nu uitaţi de incidentul de la El-Qassasin! Dacă moare regele, poţi să le spui adio duşmanilor Wd/tf-ului

— Dar regele e sănătos tun!

— Este adevărat, însă prinţul Muhammad Ali[149] îşi pregăteşte ţinuta de ceremonie... Şi el s-a înţeles tot timpul foarte bine cu *Wafd-u*|*...*

— Cel care ocupă tronul, oricum s-ar numi, nu poate fi decât vrăjmaşul Wo/H-ului. Sunt două chestiuni incompati-

— S-ar putea s-aveţi dreptate, căci vorba ceea, cine e mai mare decât tine cu o zi ştie mai multe decât tine cu un an, bombam Yasin care se cherchelise de-a binelea Unii dintre vm au ajuns la o vârstă vrednică de dispreţ, iar ceilalţi sunt în pragul ei.

Allah să te binecuvânteze pe tine care n-ai decât patruzeci şi şapte!

— În orice caz, eu sunt cel mai tânăr dintre voi, se lăudă

Yasim Apoi plesni din degete, clătinându-se, şi continuă plin de el: Dar vârsta adevărată nu se socoteşte după numărul anilor. Ar fi mai nimerit să se socotească după numărul paharelor golite... Calitatea şi gustul vinului s-au prostit rau de tot în anii războiului, dar efectul lor e cam acelaşi... Dimineaţa când te trezeşti, simţi durerea izbindu-ţi tâmplele, pleoapele sunt atât de grele, încât

149 Prinţ din familia regală egipteană, preşedinte al consiliului de regenţa în scurta perioadă a minoratului lui Faruq si pretendent la tron.

trebuie să le descluzi cu cleştele, iar stomacul pare un balon cu plumb, trebuie să recunosc că toate sunt fleacuri dacă n-ar trebui să te gândeşti la sănătate. Într-adevăr, sănătatea nu mai este ce-a fost. Un bărbat la patruzeci şi şapte de am nu mai este ca pe vremuri... Toate s-au scumpit în anii războiului, numai viaţa şi-a pierdut preţul. Pe vremuri, bărbaţii se însurau la şaizeci de ani, iar acum, la patruzeci şi şapte, începi să umbli după leacuri întăritoare...

Pe vremuri! Toată lumea plânge după vremurile astea.!

Pe vremuri! Da! exclamă Yasin cu nostalgie. Doamne, iartă-l pe tata! Ce m-a mai chelfănit să nu mai particip la demonstrării în timpul revoluţiei sângeroase... Dar parcă te pot speria dojenile, când nu te sperie obuzele englezilor? Ne întâlneam la cafeneaua lui Ahmad Abdo pentru a pune la cale demonstraţiile... „...

— Iar trebuie să ascultăm povestea asta! A cita oară.

Mai bine spune-ne, Yasin *efendi,* pe vremea luptei sfinte aveai aceeaşi greutate ca astăzi? „

Ba cred că eram chiar ceva mai greu, dar când venea vorba de luptă, la o adică, zburam ca o albină Şi-n ziua marii înfruntări m-am aflat în fruntea demonstraţiei alături de fratele meu, primul martir al mişcăm naţionale, continuă el să inventeze furat de valul euforiei. Şi m-am pomenit cu gloanţele vâjâindu-mi pe la urechi şi le-am văzut oprindu-se în pieptul fratelui meu. Ce amintire tristă! Dacă ar fi avut zile, astăzi ar face parte din cortegiul miniştrilor participanţi la lupta sfântă...

— În schimb, ai avut tu şi pentru el!

Asa-i! Oricum, pe mine nu mă puteau face ministru doar cu câteva clase primare. Şi pe urmă, să ştiţi ca noi pe-atunci când luptam nu aşteptam posturi înalte. . Victoria sau moartea... Ce să-i faci? Trebuie să moara urni ca să aibă alţii parte de posturi! Şi unde mai pui ca Saad

Zaghlul în persoană a luat parte la înmormântarea fratelui meu. Şi liderul studenţilor m-a prezentat lui şi...

Dar asta-i o'altă poveste, o altă amintire de neuitat...

Şi totuşi, spune-ne şi nouă cum ai mai găsit timp pentru muieri şi cârciumi, când erai atât de angajat în lupta sfântă?! „. „...

Păi, luaţi aminte la ce vă spun! Uitaţi-va la soldaţii ăştia care se culcă pe străzi cu târfele! Nu sunt ei cei care l-au respins pe Rommel? Nu-i nicio contradicţie între luptă şi tihna vieţii. Iar băutura, dacă vreţi să ştiţi, este una dintre virtuţile

cavalerismului… Mie îmi spuneţi?
Hâc! Soldatul şi beţivul sunt ca fraţii, voi nu pricepeţi
Şi Saad Zaghlul nu ţi-a zis nimic, atunci când mergeaţi alături în cortegiul fratelui tău?
Ba i-a zis c-ar fi fost mai bine dac-ar fi murit el, răspunse avocatul în locul lui Yasin.
Izbucniră în hohote, amuzându-se straşnic pe seama minciunilor lui Yasin *efendi.* Când erau în starea asta, râdeau din orice şi-apoi se întrebau de ce-au făcut-o, aşa încât râse şi Yasin cu toată seninătatea, dar după ce se opn şi se dezmetici puţin, găsi cu cale să lămurească lucrurile.
— N-a zis aşa ceva! Exclus! Era un om subţire – Allah să-l ierte! –, nu aşa ca dumneata… Şi-avea si'har!… Era om destoinic, nu glumă! Ştia de toate. A fost şi politician, şi luptător, şi literat, şi filosof, şi ziarist. O vorbă de-a lui te putea scula din mormânt, dar te putea şi trimite la moarte.
— Allah să-l ierte!
Allah să-i ierte pe toţi cei care s-au stins din viaţă!…
Tuturor li se cuvine îndurare. Ajunge că şi-au pierdut viaţa. Chiar dacă-i vorba de-o târfă sau de-un codoş pezevenchi… Ba chiar şi de-o mamă denaturată care-şi trimite copilul ca să-i aducă ibovnicul acasă…
— Doar nu crezi c-ar putea să existe şi o astfel de mamă?!
În lumea asta întâlneşti tot ce vrei şi ce nu vrei
Şi nu mai găseşte pe altcineva decât pe copilul ei?
— Dar cine o păzeşte mai bine decât copilul ei?! Şi, la urma urmei, nu uitaţi că toţi aţi venit pe lume dintr-o treabă ca asta!
— Ce-i drept e drept, dar o treabă legală!…
Adevărul este unul singur!… Restul sunt formalisme şi nu mai contează!
— Nu cunosc alt neam care să apere reputaţia mamei cu îndâijirea cu care o fac egiptenii…
— Deşi suntem un popor care nu prea cunoaşte buna-cuviinţă…
Ba ne-a învăţat timpul s-o cunoaştem chiar mai mult decât s-ar cădea… mormăi Yasin cu lehamite. Şi lucrul care întrece măsura se transformă în reversul lui.
De aceea suntem noi necuviincioşi!… în cele din urmă însă, ne copleşeşte bunătatea şi ne ajunge pocăinţa…
Dar vezi că eu nu m-am pocăit, cu toate că am ieşit la pensie.
— Pocăinţa n-are un prag de vârstă. Apoi, tu nu taci nimic rău!

Bei câteva ceasuri în fiecare noapte şi-atât!
Asta nu-i mare nenorocire! Nu-i un capăt de ţară! Bei şi tu până când într-o bună zi o să te oprească fie boala, fie doctorul. Prin firea noastră suntem slabi. Dacă n-am fi aşa, n-am sti ce-i băutura, dar n-am suporta nici viaţa conjugală. Cu cât timpul trece, cu atât devenim mai slabi;
numai dorinţele noastre nu cunosc nicio limită. Şi ne zbuciumăm din pricina asta şi iarăşi ne întoarcem la băutură... Apoi vine vremea când începe să ne albească părul şi să ne dea de gol. Şi te trezeşti cu un neobrăzat că-ţi taie calea şi s-apucă să te ocărască: „Eştiom cu părul alb... Nu ţi-e ruşine să urmăreşti femeile?" „Ce-ţi pasă tie dacă sunt tânăr sau bătrân, dacă urmăresc o femeie sau o măgăriţă?..." Uneori ai impresia că nevasta unelteşte cu toată omenirea împotriva ta. Şi mai sunt şi codoşul cu ispitele lui, şi vardistul cu bastonul lui. Până şi slujnicele care vin la piaţă te ademenesc. Şi uite-aşa te trezeşti într-o lume potrivnică şi constaţi că nu mai ai niciun alt prieten în afara paharului... şi încă nu s-a terminat! La sfârşit vine rândul doctorilor care-ţi spun de la obraz: „De azi înainte nu mai ai voie să bei! Asta nu!...
Asta nu!..." Nimic nu-ţi mai este permis!

— Şi, cu toate astea, poate vreunul tăgădui că-i place viaţa?

— Din toată inima! La drept vorbind, există chiar şi în rău ceva bun. Până şi în prezenţa englezilor am găsit ceva bun. Cândva i-am cunoscut mai de aproape. În timpul revoluţiei mi-am făcut şi prieteni printre ei!

— Dar parcă ziceai că ai luptat împotriva lor!? îl întrerupse avocatul. Ai uitat de la mână pân' la gură?!

— Da... da... Orice situaţie îşi află explicaţia ei. Odată mi s-a întâmplat să fiu luat drept iscoadă şi arătat cu degetul. Mi-a stat mintea în loc. Numai că am avut noroc cu un şef de-al studenţilor, care, văzând că se-ngroaşă gluma, a intervenit la momentul potrivit şi le-a spus cine sunt eu. Şi-a urmat ceva de neînchipuit: au început să ovaţioneze pentru mine. Şi asta se întâmpla în mijlocul moscheii El-Husein!...

— „Trăiască Yasin!... Trăiască Yasin!..." O ştim şi pe-asta!... Dar ia spune-ne mai bine, ce căutai tu la moscheea El-Husein?

— Hai, răspunde! Asta-i un punct foarte interesant!

— Eram la rugăciunea de vineri, răspunse Yasin, râzând în barbă. În fiecare vineri, tata avea obiceiul să ne ia cu el la moschee! Pe sus ne lua! Nu comenta nimeni!

Nici nu vă vine-a crede! întrebaţi-i pe cei de la moschee ca să vă convingeţi!

— Iar tu făceai rugăciunea numai aşa, de hatârul lui tată-tău, fireşte!?

— Nuu!... Aveţi o părere proastă şi cu totul greşită despre noi. Să ştiţi că suntem o familie cu frica lui Allah.

E-adevărat că tuturor ne place să bem şi să ne veselim, dar până la urmă tot la pocăinţă ajungem!

— Nu mai cântăm şi noi ceva? întrebă avocatul, oftând.

— Ieri am părăsit crâşma mormăind ceva şi mă pomenesc nas în nas cu un vardist care ţipă la mine, amenințălor: „*Efendi*! Sst!" „N-am voie să cânt?" îl întreb eu.

„După ora doişpce e interzis a se *turbura* liniştea publică.1'

„Bine, dar eu cântam! Nu făceam nimic altceva!" dau eu să-i explic. „N-are a face! tot se cheamă că *turburi* liniştea publică!" zice el, răstindu-se la mine. „Ie-te-tee! Dar bombele care explodează după ora douăsprezece nu se cheamă că tulbură liniştea publică?" insist eu. „Mi se pare că vrei să mâi noaptea asta la beci", mă amenință el. „Ba mai bine dorm acasă", zic eu şi o iau din loc, iuţindu-mi paşii.

Cum vreţi să fim o natm

Stân"ai: Pa'"teaptă doi'ingeri cu suliţele în

— V, ; „sS ne mai descreţim frunţile puţin şi sa mai cântăm ceva, insista avocatul. Porni să îngâne de

Şeful de la pensii îşi drese giasul şi po alăturară şi unul singur ° melodie "" ddănţuiră într-o cacofonie

."bncm'in râs cu atâta pofta. *i dădură lacrimile.

49

De cele mai multe ori Khadiga avea senzaţia că e singură în toată casa. Cu toate că nu ieşea cât era iarna de lunga – mai ales de când se apropiase de şaptezeci de f" ~ Şawkat nu reuşea să-i risipească singurătatea. Ea era încă destul de viguroasă – de-abia împlinise patruzeci şi şase de ani – şi nu se plângea niciodată că ar ti obosita, deşi ducea în spinare toate treburile casei. Dar lucrul care o neliniştea cel mai tare era faptul că misiunea ei de mama se încheiase, în vreme ce rolul de soacră nu începpse încă şi se părea că nici nu va începe vreodată.

Una dintre cele două nurori era nepoata ei, iar cealaltă era mai tot timpul la slujbă şi nu se întâlneau decât foarte rar şi numai la ocazii. Nu-şi putea vărsa focul decât în discuţiile cu soţul taciturn,

care-şi făcea veacul tolănit înfăşurat într-o *aba'* lălâie.

A trecut mai bine de-un an de când s-au însurat şi n-avem niciun nepot, zise ea într-o zi, dând semne de nelinişte.

Bărbatul ridică din umeri fără să-i dea mare atentie dar ea continuă:

— Probabil că Abd el-Mun'im şi Ahmad socotesc şi copia drept o modă veche, ca şi supunerea fată de părinţi

— Ce-are a face? Vezi-ţi de treabă! Ei sunt fericiţi şi asta e lucrul cel mai important! răspunse bărbatul agasat.

— Dacă mireasa nu face copii, atunci la ce mai e bună?

Insistă ea.

— S-ar putea ca ei să aibă cu totul altă părere decât tine în privinţa asta!

Ei au avut alte păreri decât mine în toate privinţele până acum. Degeaba mi-am spart pieptul şi-am sperat.

— Îţi pare rău că nu eşti bunică, nu-i aşa?

Îmi pare rău pentru ei, nu pentru mine, răspunse ea, ridicând tonul..

— Abd el-Mun'im s-a dus cu Karima la un doctor şi se pare că sunt semne bune…

A cheltuit destul sărmanul de el şi-l aştepta cheltuieli şi mai mari. Nevestele sunt scumpe astăzi, la fel ca roşiile şi carnea!…

Bărbatul râse fără să comenteze în niciun tel.

— Cât despre cealaltă, o să-i cer lui El-Mitwalli să-mi pregătească nişte amulete pentru ea.

Dar trebuie să recunoşti că are o limba unsa cu miere.…

E o fătarnică fără pereche. La ce te-ai putea aştepta de la fata unui salahor?

Ai frică de Cel de Sus, femeie!

— „Maestrul" când o fi având de gând să se ducă la un doctor cu ea?

— Lor nu le pasă prea mult de asta!

— Bineînţeles! Ea este *foncţionară.* N-are ea timp de sarcină şi de crescut copii!…

— În orice caz, ei sunt fericiţi şi ăsta e lucrul cel mai important… „.

— O femeie cu slujbă n-are cum sa fie o soţie şi o mamă bună. O să-şi dea şi el seama că am avut dreptate, dar o să fie prea târziu…

— El este bărbat şi lui n-o să-i pese prea tare.

— Nu există în tot cartierul băieţi ca ai mei! Păcat.

.

Firea şi orientarea lui Abd el-Mun’im deveniseră clare: se dovedise un slujbaş destoinic şi un „frate” deosebit de activ Devenise coordonator şi fusese numit consilier a organizaţiei din El-Gamaliyya. Participa la redactarea unei reviste, din când în când ţinea predici la moschei, iar apartamentul lui se transformase într-un fel de club al
Fraţilor în frunte cu El-Munufi, care se adunau acolo noapte de noapte. Tânărul se dovedise extrem de zelos şi era gata să-şi pună toate forţele, banii şi inteligenţa în slujba propovăduirii, fiind convins că – aşa cum se exprimase ghidul suprem – aceasta este o chemare la reformă, o cale sunnită, o realitate sufită, o organizaţie politică, o asociaţie sportivă, o ligă cultural-ştiinţifică, o companie economică şi o idee socială. Deci toate ia un loc.

Învăţăturile şi preceptele islamului reglementează treburile omeneşti atât în această lume, cât şi în viaţa de apoi, pretindea şeicul Ali el-Munufi. Greşesc aceia care îşi închipuie că învăţăturile noastre privesc doar latura spirituală sau credinţa, căci islamul este dogmă şi credinţă, patrie şi naţionalitate, religie şi spiritualitate, scriptură şi sabie…

Religia noastră este aşa cum spuneţi, sări unul între tinerii prezenţi, dar noi suntem încremeniţi, nu mişcăm un deget, în vreme ce necredinţa ne guvernează prin legile, tradiţiile şi oamenii ei.

— Jebuie să facem propagandă, să propovăduim, să câştigăm noi şi noi adepţi ai luptei sfinte. Apoi o să vină şi etapa trecerii la acţiune, îi explică şeicul Ali.

— Aşteptăm, aşteptăm, dar până când?

Trebuie să ne păstrăm sângele rece până ce se termină războiul. Sunt pregătite toate condiţiile pentru chemarea noastră… Lumea nu mai are nicio încredere în partide. Când propovăduitorul nostru va da semnalul la momentul oportun, toţi Fraţii trebuie să sară la luptă, înarmaţi cu Coranul şi cu sabia.

W – Trebuie să fim pregătiţi pentru o luptă îndelungată!

Răsună glasul puternic şi grav al lui Abd el-Mun’im. Chemarea noastră nu se adresează numai egiptenilor, ci tuturor musulmanilor din lume. Şi ea nu va avea sorţi de izbândă câtă vreme Egiptul şi celelalte neamuri islamice nu se vor uni pe baza principiilor coranice! Şi nu vom băga sabia în teacă decât atunci

când Coranul va deveni constituţia tuturor musulmanilor!

Trebuie să vă aduc la cunoştinţă că din fericire chemarea noastră câştigă teren – graţie lui Allah – în toate păturile sociale, mai spuse şeicul Ali el-Munufi. Ea are astăzi adepţi în fiecare sat. Ea este chemarea lui Allah şi
Allah nu părăseşte un neam care-l sprijină…

.

în acelaşi timp se intensifica activitatea grupului de la parterul casei, chiar dacă ea avea un ţel total diferit şi un număr mai mic de aderenţi. Ahmad şi Sawsan se întâL
neau aici în unele nopţi cu prieteni din diferite medii sociale, dar mai ales din breasla gazetarilor. Într-o seară, îi vizită şi maestrul Adli Kerim, care era la curent cu discuţiile lor teoretice.

E bine că studiaţi marxismul, dar nu trebuie să scăpaţi nicio clipă din vedere că el nu reprezintă un fenomen astronomic. El nu va exista decât prin voinţa şi prin lupta oamenilor. De aceea, trebuie să filosofăm mai puţin şi să înţelegem că avem datoria de a acţiona şi de a lămuri clasa muncitoare despre rolul istoric pe care trebuie să-l joace, pentru a se elibera pe sine şi pentru a elibera întreaga omenire…

Traducem lucrări importante din această filosofie pentru elita noastră intelectuală şi ţinem conferinţe în faţa muncitorilor, socotind că ambele tipuri de activitate sunt la fel de folositoare.

Dar trebuie să porniţi întotdeauna de la ideea că o societate nu va dispărea de la sine. Pentru asta este nevoie de luptă! Atunci când vom înţelege pe deplin noua concepţie şi când se va realiza unitatea de voinţă a întregului popor într-un bloc monolit, vom mătura în drumul nostru şi legile barbare, şi tunurile…

— Toţi suntem convinşi de asta, iar câştigarea oamenilor instruiţi de partea noastră înseamnă o mare victorie.
Numai aşa vom putea domina pătura chemată să îndrume şi să cârmuiască…

Maestre, aş avea o observaţie. Am constatat din propria experienţă că nu-i deloc greu să-i convingi pe intelectuali că religia este un basm şi că legendele despre viaţa de apoi sunt un drog care urmăreşte dezorientarea oamenilor, dar este foarte primejdios să ne adresăm celor de rând cu astfel de idei. Acuzaţia cea mai gravă pe care ne-o aduc duşmanii noştri este tocmai erezia sau necredinţa.

Prima noastră îndatorire este să luptăm împotriva spiritului de

apatie şi capitulare. Religia, în schimb, nu va dispărea decât în condiţiile unei guvernări libere, iar o astfel de cârmuire nu se va putea instaura decât prin revoluţie. În general, să ştiţi că sărăcia se dovedeşte mai puternică decât credinţa. Şi mi se pare firesc să ne adresăm fiecărei categorii sociale ţinând seama de pregătirea ei.

Maestrul privi apoi spre Sawsan şi îi reproşă zâmbind:

Erai o adeptă a acţiunii. După ce te-ai măritat, ai ajuns să te mulţumeşti doar cu discuţiile?!

Îşi dădu seama că maestrul glumeşte şi cu toate astea se simţi datoare să-i explice:

— Soţul meu ţine conferinţe în faţa muncitorilor prin cartierele periferice, iar eu nu am încetat să difuzez manifeste.

Ştiţi care este cea mai mare nenorocire a mişcării noastre? interveni Ahmad, necăjit. Atrage prea mulţi profitori şi oportunişti, nedevotaţi şi necinstiţi. Unii se apropie de noi în speranţa dobândirii unui avantaj oarecare şi nimic mai mult.

Ştiu şi eu lucrul ăsta foarte bine, îi răspunse maestrul Adli trist. Dar ştiu la fel de bine că Omeiazii au îmbrăţişat islamul fără să fi crezut în el şi, cu toate astea, l-au propagat în lumea veche, ducându-l până în Spania[150].

Avem datoria să ne folosim temporar de aceştia, dar trebuie să fim cu grijă... Nu uitaţi că timpul lucrează în favoarea noastră, dar cu condiţia să facem tot ce ne stă în putinţă, mergând până la sacrificiu...

— Dar Fraţii, maestre? Simţim din ce în ce mai mult că au devenit o piedică serioasă în calea noastră!

— Nu tăgăduiesc lucrul ăsta, dar să ştii că nu sunt atât de primejdioşi pe cât îţi închipui. Nu vezi că şi ei recurg tot la ideile noastre şi vorbesc tot despre un socialism?

Un socialism islamic, ce-i drept... Până şi reacţiunea a ajuns să împrumute limbajul nostru. Dacă o să reuşească să ajungă la putere înaintea noastră, o să traducă în viaţă – chiar dacă numai în parte – unele dintre principiile noastre, dar ei nu vor putea opri mersul timpului şi nici preia conducerea tânărului stat arab, anulează sistemul de alegere a califilor – respectat în mod riguros până atunci – şi instituie califatul ereditar al dinastiei Umayyazilor

---

150 După moartea lui Aii (cel de-al patrulea calif ortodox, 656-661), Mu awiya ibn Abi Sufyan — puternicul guvernator al Siriei, strănepot al lui Umayya (de unde şi numele dinastiei), care, la rîndul său, a aparţinut clanului profetului Muhammad -

(sau
Omeiazilor). În timpul acestei dinastii (661–750) se cristalizează o serie de instituţii administrative, militare, financiare şi juridice – în parte sub influenţa modelelor bizantine şi persane –, iar imperiul se extinde cu o repeziciune uluitoare în urma războaielor de cuceriri purtate în est şi în vest, întinzându-se din Transoxiana şi Sind – la răsărit, până în Spania – la apus. În 702, arabii au cucerit Cartagina şi
Qayruwan (în Tunisia), iar în vremea califului Walid!
(705–715), au ocupat Andaluzia. În timpul dinastiei Umayyazilor a înflorit poezia, s-a dezvoltat arhitectura, s-au făcut primii paşi în dezvoltarea gândirii filosofice şi a ştiinţei arabe. După moartea ultimului calif umayyad Marwan II
şi după exterminarea membrilor familiei sale, nu a scăpat cu viaţă decât Abd er-Rahman – nepotul califului Hişam
(724–734)care, după peregrinări primejdioase timp de aproape cinci ani, a ajuns în Spania, întemeind aici ramura occidentală a umayyazilor, o dinastie de emiri şi apoi califi independenţi cu capitala la Cordoba, care a domnit în perioada 756–1031. Această dinastie a atins maxima înflorire în timpul domniei lui Abd er-Rahman al III-lea, proclamat calif în 929.

Evoluţia inevitabilă către scopul final. Pe urmă, răspândirea ştiinţei o să-i facă să dispară aşa cum fug liliecii de lumină…

Khadiga îşi dădea seama că în cele două apartamente se petrec lucruri ciudate şi urmărea agitaţia neîntreruptă cu o nedumerire amestecată cu nemulţumire şi chiar înverşunare.

— N’am văzut să se întâmple în altă casă ce se întâmplă în apartamentul lui Abd el-Mun’im şi-n al lui
Ahmad, izbucni într-o bună zi cu năduf în faţa lui Ibrahim. Parcă s-au transformat în cafenele şi noi habar n-avem… Cum se lasă înserarea, mişună pe uliţa noastră fel de fel de indivizi, care de care mai ciudat: unii cu bărbi, alţii în costume europene. Şi toţi intră în casa noastră! N-am mai pomenit până acum una ca asta…

— Uite că a venit vremea s-o vezi şi pe-asta, îi răspunse bărbatul în doi peri, clătinând din cap.

N-o să le-ajungă leafa nici pentru cafeaua oferită musafirilor, continuă ea îmbufnată.

Da ce, ţi s-au plâns ţie că le-ar lipsi ceva?

Dar ce-o să zică lumea când o să vadă un du-te-vino neîntrerupt în casa noastră?

— Orice om e liber să facă ce vrea în casa lui.

— Câteodată, larma lor se aude până-n uliţă... mormăi ea, oftând adânc.

N-are decât să se audă şi-n uliţă şi să se ridice până-n înaltul cerului...

Khadiga oftă iar, lovindu-şi palmele una de alta şi frământându-se ca un leu în cuşcă, vădit nemulţumită de indiferenţa bărbatului său.

Ultimul grup de musafiri părăsi vila lui Abd er-Rahim
Paşa Isa din Helwan. Paşa hotărâse să meargă în pelerinaj la locurile sfinte din Hedjaz şi veniseră o mulţime de prieteni şi colaboratori să-l salute înaintea plecării.

Pelerinajul e o dorinţă veche. Blestemată să fie politica! Din pricina ei a trebuit să tot amân de la un an la altul îndatorirea asta. Dar, la anii mei, omul trebuie să se gândească la apropiata întâlnire cu Domnul...

— Blestemată să fie politica! repetă şi Ali Mahran, vechilul Paşei.

Poţi să spui ce vrei despre ea, dar să ştii că pe mine m-a ajutat nespus de mult să nu simt singurătatea, zise
Paşa pierdut în gânduri, plimbându-şi privirea stinsă între
Ridwan şi Hilmi. Un burlac bătrân ca mine caută prietenia chiar şi în infern!...

Şi vrei să zici că noi nu te-am ajutat să alungi singurătatea, Paşă? îl întrebă Ali Mahran, ridicând din sprâncene.

— N-am vrut să spun asta în niciun caz! Dar pentru un burlac ziua este lungă precum o noapte de iarnă şi omul simte nevoia unui tovarăş statornic... Trebuie să recunosc că femeia este o necesitate importantă. În ultima vreme, îmi aduc aminte din ce în ce mai des de mama.
Femeia este o necesitate până şi pentru cel care n-o vrea...

Gândurile nu-i dădeau pace lui Ridwan, purtându-l într-o altă lume. La un moment dat, se trezi întrebând:

Presupunând că En-Nahhas Paşa ar cădea, tot n-aţi renunţa la ideea călătoriei?

— Lasă-l să rămână cu belele lui[151] cel puţin până la întoarcerea mea din pelerinaj, bolborosi Pasa' făcând un semn tăios cu mina. Apoi, clătinând din cap: Toţi suntem nişte rătăciţi şi pelerinajul

151 în original, joc de cuvinte între numele propriu En-Nahhas şi numele comun *nuhs* (însemnînd „nenorocire, belea") cu aceeaşi structură consonantică.

mai spală din păcate…

Dumneata, Paşă, eşti un bun credincios şi cuvioşia dumitale nedumereşte pe mulţi, bombăni Hiâmi Izzat râzând cinic.

De ce? Credinţa este foarte generoasă. Numai un ipocrit poate pretinde nevinovăţia absolută. Ar fi o prostie să se creadă că toate păcatele ar distruge credinţa. Pe urmă, păcatele noastre aduc cu o joacă nevinovată, copilărească…

— Frumoase vorbe, n-am ce zice! îngăimă Ali Mahran, oftind uşurat. Acum daţi-mi voie să vă mărturisesc cu toată sinceritatea că eu am văzut un semn rău în hotărârea dumitale de a pleca în pelerinaj. M-am întrebat dacă nu cumva vrei să te pocăieşti cu adevărat, iar pentru noi o să se sfârşească bucuriile vieţii…

Paşa râse, cutremurându-se cu scaun cu tot.

— Tu eşti un diavol blestemat! Chiar aţi regreta dacă aţi afla că m-am pocăit cu adevărat?

TT, – Ar fi ca S1 cum ai ucide un prunc în faşă, bâlbâi
Humi şi oftă.

Afurisiţilor! Dacă un om ca mine ar vrea cu adevărat să se pocăiască, ar trebui să stea departe de ochii man şi de obrajii rumeni şi să nu se mai dezlipească nicicând de mormântul Profetului – rugăciunea şi pacea asupra lui! îi linişti Paşa, râzând cu poftă.

— Hedjaz! exclamă Mahran, pe gânduri. Ce ştii dumneata despre Hedjaz? Mi-au vorbit despre el oameni care-l
cunosc bine. Vei fi ca acela care caută adăpost în foc pentru a scăpa de pământul pâijolit de soare…

— S-ar putea să fie o propagandă mincinoasă la fel cu a englezilor, protestă Hilmi Izzat de formă. Ce, nu se află în tot Hedjazul obraji rumeni ca ai lui Ridwan?

— Nici chiar în paradis! se grăbi să sublinieze Abd er-Rahim Paşa. Apoi, bătând în retragere: Dar noi, păcătoşilor, parcă vorbeam despre pocăinţă…

Mai bine s-o lăsăm baltă, Paşă! sări Ali Mahran, străduindu-se să-l înduplece. Uiţi că odată mi-ai povestit despre un sufi care s-a pocăit de şaptezeci de on? Asta nu înseamnă că el a păcătuit tot de şaptezeci de on..

— Ba poate chiar de-o sută de ori! întâii şi Ridwan.

Las’ să fie şi numai şaptezeci! Eu tot sunt mulţumit şi cu-atât, se repezi Ali Mahran cu ton îngăduitor.

Şi mai rămâne vreun rest de viaţă? întrebă Paşa cu fata radiind

de bucurie.

’ Să ai parte de viaţă lungă, Paşă! Linişteşte-ne.

Spune-ne că asta e numai prima pocăinţă!...

— Şi ultima!... – Vanitate! înfumurare! Dacă ţii cu tot dinadinsul sa mă provoci, la întoarcerea din pelerinaj am să te întâmpin cu o lună plină lângă mine şi-atunci să te văd cum te descurci!

— Am să fac şi eu la fel ca tine, diavole! Tu eşti un mare tartor, Mahran! Un diavol de care omul nu poate scăpa şi la care nu vrea nici să renunţe...

— Slavă lui Allah că-i aşa!

Slavă lui! repetară Ridwan şi Hilmi într-un glas.

Voi sunteţi prietenii mei cei mai apropiaţi, declară

Paşa cu mândrie şi solemnitate. Ce-ar fi viaţa fără prietenie? Viaţa e frumoasă... Frumuseţea e ameţitoare...
Veselia e frumoasă... Iertarea e generoasă... Voi smteţi tineri şi vedeţi viaţa altfel decât o văd eu. Dar timpul o sa vă înveţe multe lucruri... Vă iubesc şi pe voi **şi-mi** place şi viaţa! Vizita mea la casa lui Allah este un prilej să-i mulţumesc pentru toate astea, să-i cer iertare şi să-mi arate calea cea bună.

„ „C® prestanţă! Ce cuvinte minunate! exclamă Ridwan zâmbind cu admiraţie. Simt cum îmi vine inima la loc”
Uin vorbele dumneavoastră se face senin...

— Senin şi încă ceva... adăugă Ali Mahran cu un ton mierosşi privin şirete. Eşti un adevărat maestru al generaţiei dumitale, Paşă!

— Iar tu eşti un adevărat *iblis*[152], blestematule! Omul n-o scoate nicicum la capăt cu tine! Dacă într-o bună zi mi se va cere socoteală, spre tine o să arăt cu degetul!

Spre mine? Eşti nedrept, Paşă! Nu sunt decât sclavul dumneavoastră prea supus!...

Nu eşti decât un diavol! Un diavol şi jumătate!

De care omul are mare nevoie, nu-i aşa?

— Aşa este’ împieliţatule! încuviinţă Pasa cu un surâs şăgalnic.

. 7 fosî SĂ voi rămâne în viaţa dumitale furtunoasă şi plina o melodie veselă, un chip frumos şi o fericire ce se reînnoieşte mereu. Şi mai ales să nu uiţi zilele tinereţii mele, Excelenţa parşivă!

Fnctti? 6 vreT-? ’ exclamă Paşa’ oftândCe vremuri au fost! De ce imbatnmm, copii? Mare este înţelepciunea ta

---

152 p^{nU}J $_{+}^{di}$,$^{ntre\ numele}$ diavolului în credinţa musulmană

Doamnă! Apoi, porni să declame cu glas tărăgănat:

Suliţa-mi semeaţă în faţă i-a stat.

Dar timpul netrebnic o rupse-ntr-un leat.

.. ~, înaff.'atcalui care făcea semne cu ochiul, nu-i aşa? Întreba Ah Mahran arcuindu-şi sprâncenele. Mai bine-ai zice „m faţa lui Mahran a stat"…

Fiu de câine, nu ne strica cheful cu palavrele tale!…

U se cuvine să glumim la amintirea zilelor minunate. Lacrimile smt uneon mai frumoase decât zâmbetul, mai umane şi mai încărcate de recunoştinţă. Ascultaţi acest

M-a alungat fără dojeni şi altă smintă

Decât pleşuvu-mi cap şi părul de argintă.

— Ce minunat sună vorba „smintă"!

— El-Hawadis î1… El-Ahram!… El-Masn![153][154]… începu Ali Mahran să strige asemeni vânzătorilor de ziare.

— Nu tu eşti de vină, ci… îngăimă Paşa, înceremd sapună la punct.

— Ci dumneata! îi luă Mahran vorba din gura.

Nici eu! Nici eu n-am nicio vină în ceea ce te priveşte. Când te-am cunoscut, arătai aşa de ispititor, ca te-ar fi putut pizmui chiar şi *iblis…* Dar nu încerca sa ma smulgi din atmosfera amintirilor. Da! Aşa… Ascultaţişi pe-acesta:

Frumoasa tinereţe acum m-a părăsit.

Cum toamna ramul tânăr de frunze s-a golit.

— „Ramul tânăr" zici, Paşă? întrebă Ali Mahran, afectind nedumerirea.

— Prietenul ăsta al vostru e un stârv insensibil la poezie.

Izbucni Paşa cu indignare, uitându-se când la Ridwan, când la Hilmi, care abia îşi mai ţinea lacrimile de ns. Dar în curând o să-l ajungă şi pe el zilele şi tot ce e frumos o să devină amintire. Apoi, întorcându-se spre AU Mahran:

Mai ştii ce prieteni aveam pe vremuri, afunsitule.

Ehei! Allah să-i ţină sănătoşi! Erau întruchiparea frumuseţii şi a eleganţei.

Ce mai ştii despre Şakir Sulayman.

— A fost adjunct al ministrului de Interne şi un biet puişor într-o colivie la englezi până ce l-au scos la pensie, înainte de a împlini vârsta, bineînţeles! Nu-mi mai aduc

---

153Cuvin tul este o formă coruptă după grecescul *diabolos.*

154z. Vers alcătuit din două hemistihuri.

1 în traducere, *Evenimentele* – nume al unei reviste cu ajutorul căruia s-a realizat un joc de cuvinte în textul arab.

2. În traducere, *Egipteanul* – nume al unui ziar.

Aminte exact, trebuie să fi fost în al doilea sau al treilea cabinet al lui En-Nahhas... Acum cred că s-a retras la moşia de la Kom Hammada.

— De ce zile a avut parte!... Dar Hamid en-Nagmi?

Cred că a fost cel mai puţin norocos dintre prietenii noştri dragi! ... A pierdut totul şi-a rămas de izbelişte!

— Era destul de simpatic, dar un cartofor înrăit şi mare scandalagiu... Dar Ali Ra'fat?

A ajuns, prin „strădania" lui, membru în consiliile de conducere ale câtorva firme, dar din pricina proastei reputaţii – se zice – n-a putut ajunge ministru!

— Nu trebuie să dai crezare la tot ce se zice. Au ajuns în cabinet oameni a căror faimă a trecut şi graniţele ţării.

Dar, aşa cum v-am spus de-atâtea ori, pentru noi se im-

Un. Ei, ca *n vaţa publică să avem o comportare ireproşabilă. Pentru noi lucrul ăsta e mai necesar decât pentru oamenii obişnuiţi. Dacă vom reuşi să avem o astfel de conduită, n-o să îndrăznească nimeni să ne impute nimic.

Mamelucii[155] au guvernat Egiptul veacuri de-a rândul. Iar urmaşii lor mai au şi astăzi influenţă şi sunt posesorii unor mari averi. Şi cine erau mamelucii? Nişte sclavi...

Trebuie să vă spun acum o poveste cu tâlc. Paşa tăcu puţin,

---

155 Numele unei caste formate din sclavi (*mamluk*, „sclav alb", în opoziţie cu *'abd,* „sclav negru") capturaţi în războaie sau cumpăraţi, din care s-a constituit ulterior o anumită elită ce a servit în armată, la curte şi în cancelariile administraţiei publice. Profitînd de situaţia politică agitată din Egipt sub ultimii guvernatori din dinastia Ayyubizilor (1169-1250) şi de slăbirea guvernării otomane din Irak în secolul al XVIII-lea, ei au reuşit să pună mîna pe întreaga putere militară şi politică în cele două provincii arabe. Conducătorii lor şi-au luat în Egipt titlul de sultani şi au cîrmuit Egiptul şi Siria din 1250 pînă în 1517 într-o succesiune de două dinastii: Mamelucii Bahriţi (1250-1382), care şi-au luat numele de la zona unde au fost iniţial cantonaţi în insula Er-Rawda de pe Nil (în Egipt, Nilul este numit în mod curent *bahr,* „mare), aceştia fiind în majoritate turci, şi Mamelucii Burghiţi (1382-1517), care şi-au luat numele de la turnurile *(burg* înseamnă „turn") Citadelei din Cairo, unde au fost cantonaţi, aceştia din urmă au fost în majoritate cerchezi.

probabil pentru a-şi aduna gândurile risipite şi continuă: Eram pe vremea aceea preşedinte de tribunal.
S-a întâmplat să am un proces civil în legătură cu o moştenire. Înainte de proces, cineva mi-a făcut cunoştinţă cu un tânăr – avea obrajii lui Ridwan şi talia lui Hilmi.
Apoi, făcând semn spre Mahran: Şi graţia acestui câine din zilele tinereţii… Am fost prieteni o vreme, fără să ştiu mare lucru despre el, până în ziua procesului când m-am trezit cu persoana respectivă parte în litigiu. Mi-a stat mintea în loc! Credeţi-mă! Ce vă închipuiţi c-am făcut.

— Ce situaţie penibilă! se minună Ridwan.

Am renunţat la procesul respectiv fără cea mai mică şovăială.

Ridwan şi Hilmi îşi exprimară aprobarea, dar Mahran întrebă aţâţat:

— Şi l-ai făcut să piardă lupta, nu-i aşa?!

Nu numai atât! I-am plătit cu dobândă pentru măgăria lui, continuă Paşa fără să dea nicio atenţie vorbelor lui Mahran. Da, da! Am curmat obrăznicia fără sa stau pe gânduri! Omul care nu ştie să se poarte nu valoreaza pentru mine nici doi bani. Să ştiţi că englezii nu sunt neamul cel mai inteligent din lume. Francezii şi italienii, de pildă, sunt mult mai rafinaţi şi mai subţiri decât ei. Dar englezii ştiu să se poarte. Numai aşa au ajuns stăpânii lumii… Frumuseţea ieftină şi vulgară n-are niciun preţ…

— Şi pentru că pe mine m-ai păstrat, trebuie să înţeleg c-aş fi un om de caracter?! întrebă Mahran, gata să pufnească în râs..

— Caracterul se manifestă în fel şi chip! zise Paşa destul de serios, admonestându-l cu degetul, ca pe copii.

Sultanatul Mamelucilor a luat sfârşit în anul 1517, când cuceritorul otoman Selim I a anexat Egiptul şi Siria la Imperiul Otoman. În Irak, mamelucii de origine cercheză au guvernat în perioada 1704–1831 cu titlul de paşi.

Judecătorul trebuie să fie onest şi imparţial, ministrul trebuie să aibă simţul datoriei şi al responsabilităţii, prietenul trebuie să fie sincer şi credincios. Tu eşti un scandalagiu şi o limbă otrăvită, după cum bine ştii, ba de multe ori chiar un ticălos, dar ai o calitate pe care ţi-o apreciez enorm – eşti credincios până la sacrificiu…

Aah! Ce n-aş da să mă fi înroşit la faţă!

— Allah nu-i cere nimănui mai mult decât poate! Şi adevărul ăsta este: sunt foarte mulţumit de credinţa ta.

În plus, mai eşti şi însurat şi ai şi copii şi asta este încă o virtute pe care n-o poate aprecia decât cel care a cunoscut tăcerea casei şi ştie că ea devine un chin la bătrâneţe.

Eram convins că la bătrâneţe omul preferă liniştea, îngăimă Ridwan.

— Tinerii au o imagine eronată a bătrâneţii, iar bătrânii se îndurerează când îşi aduc aminte de tinereţe. Dar ia spune-mi, Ridwan, tu ce mai zici despre însurătoare?

Nu mi-am schimbat părerea, Paşă! Este exact aceea pe care o ştii!... răspunse Ridwan cu faţa crispată.

— Şi n-ai de gând să renunţi la ea?

— Nu cred!

— De ce?

Lucru ciudat! Nu-mi prea dau bine seama care este motivul, dar femeia mi se pare a fi o făptură ce stârneste repulsia.

— Păcat! se lamentă Paşa cu o privire tristă în ochii ofiliţi. Nu vezi că Ali Mahran este însurat şi are şi copii şi că prietenul tău Hilmi se gândeşte şi el să se însoare?

Îmi pare rău pentru tine! La fel de rău ca şi pentru mine!

Totdeauna am fost descumpănit când am citit sau am auzit vorbindu-se despre frumuseţea feminină, dar am ţinut la părerea mea numai din respect pentru mama.

Am iubit-o nespus de mult! Şi-a dat ultima suflare în braţele mele, în vreme ce lacrimile îmi curgeau şiroaie, peste fruntea ei. Aş vrea tare mult să-ţi poţi învinge durerea, Ridwan!...

— Bărbatul poate trăi şi fără femeie, îngăimă Ridwan cu privirea rătăcită şi cu o expresie întunecată. Nu-i nicio nenorocire!

Bărbatul poate trăi fără femeie, aşa cum spui, dar asta înseamnă o mare nenorocire!... S-ar putea să nu-ţi pese de întrebările altora, dar vei ajunge să te întrebi tu însuţi, şi-atunci nu ştiu ce-o să-ţi răspunzi. S-ar putea ca femeia să-ţi provoace repulsie, dar de ce nu le provoacă şi celorlalţi?! Când vei ajunge să-ţi pui singur întrebări, va fi nespus de greu. Un sentiment ce seamănă cu o boală cumplită, căreia n-o să-i găseşti leac! Va fi cel mai nesuferit tovarăş în singurătate! S-ar putea să-ţi fie ruşine de tine însuţi să mai dispreţuieşti femeia, dar să fii nevoit s-o dispreţuieşti până la sfârşitul zilelor...

Am avut parte de-o noapte minunată şi mai ales veselă... aşa cum se cade înainte de despărţire... bombăni

Ali Mahran, pufnind exasperat.

— Dar e vorba de despărţirea pentru pelerinaj! răspunse Abd er-Rahim Paşa, cu un surâs straniu şi şăgalnic.
Ce ştii tu despre despărţirea de cei care pleacă în pelerinaj?

O să-mi iau rămas-bun rugându-mă lui Allah şi-o să te întâmpin oferindu-ţi flori şi obrăjori, şi-atunci să te văd cum te descurci!

— Nu pot decât să mă las în voia lui Allah cel preaputernic, răspunse Paşa pe gânduri, bătând darabana cu degetele-i subţiri în măsuţa fragilă din faţa lui.

51

La întretăierea străzii Şerif cu Qasr en-Nil, exact în faţa cafenelei Ritz, Kamal se trezi pe neaşteptate faţă în faţă cu Husein Şaddad. Se opriră brusc, holbându-se unul la altul fără a le veni să-şi creadă ochilor.

— Husein! strigă Kamal.

— Kamal! strigă celălalt.

Îşi strânseră mâinile călduros, cu ochii şi faţa radiind de fericire.

— Ce surpriză minunată, după atâta vreme!

— Ce bucurie, într-adevăr! Te-ai schimbat tare mult.
Kamal! Dar hai să nu exagerăm! Aceeaşi statură, aceeaşi înfăţişare subţiratică! Nu pricep însă ce-i cu mustaţa asta respectabilă şi cu ochelarii ăştia clasici… şi cu bastonul ăsta sever?! Şi cu *tarbuş*! Cine mai poartă astăzi *tarbuş* în afară de tine?!

Şi tu te-ai schimbat destul de mult! Te-ai cam îngrăşat… în orice caz, mai mult decât mi-aş fi închipuit! Aşa e moda la Paris acum? Unde-i Husein de pe vremuri?

— Dar Parisul de pe vremuri unde-i?… Dar Hitler?…
Dar Mussolini?… Ce să-i faci? Asta-i viaţa! Tocmai mă pregăteam să intru la Ritz ca să beau un ceai. Nu vrei să-mi ţii de urât?

— Cu multă plăcere!

Se abătură spre cafenea, intrară şi se aşezară la o masă chiar în spatele ferestrei ce dădea spre stradă.
Husein Şaddad ceru un ceai, iar Kamal o cafea. Pe urmă se contemplară îndelung, zâmbindu-şi nedumeriţi. Husein se îngrăşase şi devenise lat în spete. Dar ce-o fi făcut în viaţa lui?! O fi colindat peste nouă mări şi ţări, aşa cum îşi dorea demult? Ochii lui, în ciuda zâmbetului, au o privire destul de gravă. Trecuse un an de la întâlnirea cu
Budur în strada Fu’ad I şi se lecuise în răstimpul ăsta de iubirea răscolită, ba chiar ajunsese să uite cu totul de familia Şaddad. Şi

iată că ivirea lui Husein îi trezi din nou sufletul din amorţeală şi din amintirile trecutului cu bucuriile şi durerile lor.

— Când te-ai întors din străinătate?

— Cam de vreun an…

Atâta timp! Şi n-a încercat să-l caute deloc! Dar ce rost ar avea să-i reproşeze, de vreme ce şi el l-a dat uitării şi-a putut trăi şi fără prietenia lui de-atâţia ani?!

— Dac-aş fi ştiut că te-ai întors, te-aş fi căutat, îngăimă Kamal.

— M-am întors şi m-au năpădit tot felul de griji. N-ai auzit ce ni s-a întâmplat?

— Ba da! răspunse Kamal laconic şi trist. Mi-a spus prietenul nostru Ismail Latif.

— Am auzit c-a plecat în Irak de vreo doi ani. Mi-a spus mama… Şi-aşa, cum îţi ziceam, m-am trezit aici copleşit de un noian de griji… Pe urmă a mai trebuit şi să lucrez!… Să lucrez zi şi noapte!

Acesta era Husein Şaddad ediţia 1944! Cel care socotea munca o ruşine! Oare o fi avut parte de viaţa pe care şi-o dorise?!

— Ti-aminteşti când ne-am văzut ultima oară?

— Heheil.

Sosirea ospătarului cu ceaiul şi cafeaua nu-i îngădui să-şi continue vorba.

— Dă-mi voie să-ţi spun eu! Cred că era în 1926…

— Aferim pentru memoria ta! Apoi, pierdut în gânduri: Şaptesprezece ani petrecuţi în Europa!…

— Povesteşte-mi şi mie cum a fost acolo!

— Hai să mai amânăm puţin discuţia asta… Poate altădată… Pentru acum pot să-ţi rezum în câteva cuvinte:

Au fost plimbări şi bucurii ca în vis… M-am îndrăgostit de o panziancă dintr-o familie înstărită şi m-am căsătorit cu ea… Apoi au venit războiul şi mutarea în sud… falimentul tatei… munca în magazinul socrului meu… M-am mtors în Egipt fără soţie, pentru a-i pregăti o situaţie Ce vrei mai mult de-atât?

— Copii ai?

— Nu!…

Părea că nu-i face prea mare plăcere să vorbească. Dar ce mai rămăsese din vechea prietenie, ca să regrete? Şi totuşi se simţi grozav de ispitit să bată la porţile trecutului şi insistă cu întrebările:

— Şi ce mai spui despre vechea ta filosofie?

O înghiţit treburile de ani şi ani… murmură

Husein, zâmbind ironic. N-a mai rămas din vechea mea filosofâe decât un banal om de afaceri!...

Unde este acum sufletul lui Husein de odinioară? Acea oază de bucurie spirituală unde-şi găsea întotdeauna refugiu? N-a mai rămas din el decât amintirea. În faţa lui se află un străin, un bărbat corpolent care va continua să se îngraşe. Sufletul lui Husein pare să se fi mutat în trupul lui Riyad Qildis. Nu-l mai recunoaşte pe bărbatul de lângă el şi nu-i mai leagă decât un trecut aproape uitat, un trecut pentru care ar fi dat orice să-l reînvie.

— Şi-acum cu ce te ocupi?

M-a ajutat un prieten de-al tatei şi-am fost angajat la cenzură. Lucrez de la miezul nopţii şi până în zori. În plus, mai fac şi nişte traduceri din presa europeană...

— Şi când eşti mai liber?

Mai niciodată! Trudesc fără preget, fiindcă nu voi putea să-mi aduc soţia în Egipt decât atunci când o să am o casă şi-o masă, adică atunci când o să-i pot asigura nişte condiţii pe măsura celor cu care este obişnuită. Ţi-am spus că părinţii ei sunt oameni cu dare de mână. Când m-am însurat, treceau şi-ai mei drept oameni bogaţi...

Rosti vorbele astea râzând, ca şi când ar fi vrut să bagatelizeze lucrurile. Din fericire, gândi Kamal, m-am consolat de multă vreme în ceea ce te priveşte. Dacă nu s-ar fi întâmplat aşa, aş plânge pentru tine cu lacrimi de sânge...

Dar tu cu ce te mai ocupi, Kamal? Mi-ammtesc ca erai pasionat de cultură.

Îţi mulţumesc din adâncul sufletului că ţi-ai adus aminte! Cel puţin atât! Ştie foarte bine că pentru Husein este la fel de mort şi de străin cum îi pare şi lui bărbatul care-i stă acum în faţă. Murim şi înviem cu toţii de nenumărate ori în fiecare zi. Îi spuse:

— Sunt profesor de limba engleză...

Profesor! Da... da! Acum mi-aduc aminte şi alte detalii. Parcă doreai să te faci scriitor?!

Iarăşi capitolul dorinţelor neîmplinite!

— Am publicat o serie de articole în revista *El-Fikr.*
Sper că în curând o să adun o parte din ele într-un volum.

— Tu eşti fericit, de vreme ce visele adolescenţei ţi s-au împlinit! zise Husein, zâmbind trist. S-ar spune ca te-ai născut sub o stea norocoasă. Pe când eu!...

Kamal izbucni în hohote. „Tu eşti fericit! Asta-i bună!
Cuvintele sunau foarte ciudat în urechile lui. La fel de ciudat ca tonul cu care fuseseră rostite şi din care răzbătuse o invidie adevărată. Se trezise aşa, pe neaşteptate, şi fericit, şi invidiat! Şi de către cine? Tocmai de odrasla familiei Şaddad!

Viaţa ta concentrată pe chestiuni practice este cea mai bună! se grăbi Kamal să spună ceva amabil.

— N-am avut de ales! se simţi Husein dator să se scuze. Singura mea dorinţă este acum să mai refac ceva din starea de odinioară…

Un timp nu mai spuse niciunul nimic. Kamal îl cercetă atent, simţind cum îi reînvie imagini din trecut.

— Şi familia ta ce mai face? întrebă fără să-şi dea bine seama ce vorbeşte.

Bine!… răspunse Husein, ridicând din umeri nepăsător.

— Aveai o soră mai mică, insistă Kamal, după o uşoară şovăire. I-am uitat numele… Ce mai face?

— Budur! S-a măritat anul trecut.

— Bravo! Copiii noştri au ajuns să se căsătorească!…

— Dar tu nu te-ai însurat?

Chiar nu-şi aduce aminte?

— Nu!

— Ar trebui să te grăbeşti, căci altfel pierzi trenul…

— L-am pierdut de mult! recunoscu, surâzând şăgalnic.

— Te-nsori când nici nu te-aştepţi! Ascultă-mă ce-ţi spun! Nici mie nu-mi trecea prin cap să mă-nsor, şi uite c-au trecut zece ani de când am făcut-o!…

— Spune-mi, cum ţi se pare viaţa aici, după ce-ai stat atâţia ani în Franţa? mai întrebă Kamal, ridicând sprâncenele în aşteptare.

— După invazie, viaţa în Franţa a devenit un calvar.
Aici viaţa e mult mai plăcută şi mai liniştită. Adăugă apoi, cu nostalgie: Dar Parisul!… Unde-i Parisul?…

— Şi de ce, atunci, n-ai mai rămas în Franţa?

— Nu puteam să trăiesc la nesfârşit pe spinarea socrului meu! Când războiul m-a împiedicat să plec, aveam scuze, dar în momentul când plecarea a devenit posibilă, trebuia s-o fac!

Să fie o urmă a vechiului orgoliu?!

Apoi se simţi împins către o aventură şi mai primejdioasă şi nu rezistă ispitei.

— Ce mai face prietenul nostru Hasan Selim? întrebă pe ocolite.

— Nu mai ştiu nimic despre el! îi răspunse sec, după ce-l privi nedumerit.

— Cum aşa?

— Nu mai există nicio legătură între noi de vreo doi ani de zile, îi lămuri Husein, privind pe fereastră.

— Vrei să zici că… îngăimă Kamal, fără să-şi poată ascunde uimirea şi încurcătura.

Nu mai găsi cuvinte să ducă fraza până la capăt. Se simţea picat din cer. Să fi revenit Aida în El-Abbassiyya?

Divorţată? încercă din răsputeri să nu se mai gândească la asta.

— Tocmai plecase în Iran când mi-a vorbit Ismail Latif despre el, continuă Kamal, silindu-se să pară calm.

— Sora mea n-a rămas cu el acolo decât o lună şi s-a întors singură în ţară, explică Husein trist. Apoi, cu glasul aproape stins: Allah să fie îndurător cu ea!

— Cum? izbucni Kamal, încât atrase atenţia clienţilor de la mesele vecine.

— Nu ştiai? întrebă Husein nedumerit. S-a stins din viaţă anul trecut, cam pe vremea asta…

— Aida?!

Celălalt clătină din cap afirmativ. Kamal se simţi puţin stânjenit, dându-şi seama că rostise numele cu glas tare, fără să adauge nicio vorbă de consolare. Dar nu rămase în cumpănă decât o clipă, căci toate vorbele i se păreau lipsite de noimă. Viitoarea morţii porni să i se învolbureze în cap. Simţea numai mirare şi groază. Nici tristeţe, nici durere!

— Ce veste tristă mi-a fost dat să aud! şopti în cele din urmă. Să ai parte de viaţă lungă! Regret nespus de mult că s-a întâmplat nenorocirea asta!…

— S-a întors singură din Iran, continuă Husein relatarea. A rămas cu mama o lună de zile şi pe urmă s-a recăsătorit cu Anwar Bek Zaki, inspectorul-şef de limba engleză. Dar n-au trăit împreună decât două luni, căci curând după aceea a căzut bolnavă… Am intemat-o la spitalul copt, dar a murit cu zile. Aşa a fost să fie…

Cum să urmărească toate întâmplările astea în repeziciunea lor nebunească? Dar parcă rostise numele lui
Anwar Bek Zaki! Ăsta este inspectorul-şef de la învăţământ. Probabil că s-a întâlnit cu el de mai multe ori, fără să aibă habar că Aida e soţia lui. Doamne! Dar acum îşi aduce bine aminte că în

urmă cu vreun an a însoţit cortegiul soţiei inspectorului. Să fi fost vorba de Aida?
Dar cum de nu s-a întâlnit atunci cu Husein?
— Tu ai fost prezent la înmormântare?
— Nu! A murit înainte de revenirea mea în Egipt.
— Am făcut parte din cortegiul ei, fără să ştiu că e vorba de sora ta! rosti Kamal consternat.
— Cum aşa?
— Am aflat la şcoală că a murit soţia inspectorului nostru şi că procesiunea urmează să plece din piaţa
El-Ismailiyya. Nu văzusem anunţul despre deces în ziare.
Am plecat împreună cu ei şi am însoţit cortegiul până la moscheea Cerkes. Asta se întâmpla acum un an…
— Vă mulţumesc pentru osteneală!… murmură Husein abătut.
Dacă moartea ei s-ar fi întâmplat în 1926, şi-ar fi pierdut minţile sau şi-ar fi pus şi el capăt zilelor, pe când astăzi a primit vestea fără să tremure. Dar i se pare nespus de ciudat că a însoţit cortegiul fără să ştie. Pe-atunci nu se eliberase încă de amărăciunea lăsată de căsătoria lui
Budur. Gândurile-i erau încă stăpânite de familia ei. Parcă se vede şi-acum apropiindu-se de Anwar Bek Zaki pentru ai prezenta condoleanţe şi luând apoi loc în cortegiu. Îşi aminteşte perfect sicriul îmbrăcat în mătase albă. Auzise explicaţia unor colegi din apropierea lui că defuncta era încă mireasă, că era cea de a doua soţie a inspectorului şi că murise din cauza unei pneumonii. A condus sicriul, fără să fi ştiut că însoţeşte la mormânt chiar trecutul său.
Şi cine era soţul ei? Un bărbat de peste cincizeci de ani, care mai fusese o dată însurat şi-avea şi copii. Cum de consimţise îngerul timpurilor trecute, îngerul tinereţii tale să se mărite cu el? Tu socoteai că ea nu se va căsători niciodată cu un bărbat din această lume şi-acum afli că a mai şi divorţat, ba chiar a acceptat să fie a doua soţie a unui bărbat oarecare. Va trebui să treacă multă vreme până ce se va potoli furtuna din pieptul tău, pe care-au stârnit-o uimirea şi deznădejdea, nedumerirea şi consternarea în faţa mormântului în care-ai adunat ultimele bucurii ale viselor tale, ultimele secrete ale trecutului şi tinereţii tale, ce nu se va mai întoarce nici în amintire. Şi dacă există cu adevărat durere, înseamnă că tu n-ai suferit pe cât se cuvenea pentru ce ai pierdut.
Dar ce l-a apucat pe Hasan Selim? întrebă Kamal indignat.

— Ticălosul se încurcase cu o funcţionară de la reprezentanţa Belgiei în Iran. Răposata, soră-mea, n-a fost în stare să-şi calce pe inimă şi să treacă peste infamia lui şi i-a cerut să divorţeze... rezumă Husein, clătinând din cap cu dispreţ.

În astfel de momente, omul nu se mai poate consola decât cu gândul că nici postulatul lui Euclid[156] s-ar putea să nu fie o axiomă absolută!

— Şi copiii ei unde sunt?

— La bunica dinspre tată.

Dar ea unde-o fi? Şi ce s-o fi întâmplat cu ea într-un an? Oare e cu putinţă să se fi întâlnit cu Fahmi, cu domnul Ahmad Abd el-Gawad şi cu Naima?

Husein Şaddad se ridică brusc de pe scaun, de parcă l-ar fi smuls o mână nevăzută.

— Trebuie să plec acum... Aş vrea să ne mai întâlnim!
De obicei, iau masa de seară aici, la Ritz.

— Sper să ne revedem... murmură Kamal puţin derutat.

Îşi strânseră mâna şi se despărţiră. Kamal presimţea că nu-l va mai întâlni a doua oară, având un sentiment straniu de uşurare, pentru că, de fapt, nici nu dorea să-l mai revadă. Părăsi cafeneaua, simţindu-se mai singur ca ori când... Era îndoliat pentru Aida... pentru Husein... şi pentru tot ce avusese mai frumos în viaţă.

52

în liniştea ultimei străji a nopţii, cineva porni să bată cu putere în poarta casei familiei Şawkat din Es-Sukkariyya. Bătăile continuară cu insistenţă până ce se treziră toţi ai casei. Când slujnica deschise, ţâşniră înăuntru picioare grele, călcând apăsat, împrăştiindu-se în curte şi pe scară, blocând cele trei apartamente. Ibrahim Şawkat se ivi în uşa salonului cu faţa răvăşită de somn, gârbovit de ani şi se trezi faţă în faţă cu un ofiţer vânjos, înconjurat de câţiva soldaţi şi agenţi.

— Că s-a întâmplat? întrebă el uimit. Allah să ne apere de rău!

— Eşti tatăl lui Ahmad Ibrahim şi al lui Abd el-Mun'im
Ibrahim care locuiesc în casa asta? întrebă ofiţerul destul de nepoliticos.

— Da! răspunse Ibrahim, pălind.

---

156 Euclid sau Eukleides (sec. III î.Hr.), matematician grec din Alexandria, autor al lucrării *Elementele*, considerată baza geometriei elementare, care conţine şi celebrul postulat ce-i poartă numele.

— Avem ordin să perchiziţionăm întreaga casă…

— Dar de ce, domnule comisar?

— Începeţi perchiziţia! le porunci subordonaţilor, fără să dea atenţie întrebării lui.

Agenţii se îndreptară spre camere pentru a executa ordinul.

— De ce-mi perchiziţionaţi apartamentul? întrebă Ibrahim Şawkat, din ce în ce mai uluit.

Comisarul nu-i dădu nici de data asta atenţie. În clipa aceea apăru Khadiga, nevoită să părăsească dormitorul invadat de agenţi, înfăşurată într-un şal negru şi începu să ţipe ca o furie:

— În ţara asta nu mai există niciun respect pentru femei. Ce, noi suntem hoţi, domnule comisar?

Ţipa la el, privindu-l drept în ochi. Şi deodată i se păru că mai văzuse faţa asta cândva, cu mult înainte de a se arăta semnele bătrâneţii pe ea. Dar când? Şi unde?… Nu încape nicio îndoială că el este! Nu s-a schimbat prea mult. Dar cum îl cheamă?

— Dumneata n-ai fost ofiţer la circumscripţia El-Gamaliyya, acum douăzeci-treizeci de ani? începu Khadiga să-l descoasă fără menajamente.

Comisarul ridică ochii spre ea, surprins. Se uită şi Ibrahim Şawkat nedumerit, când la unul, când la celălalt.

— Numele dumitale e Hasan Ibrahim, nu-i aşa?

— De unde mă cunoaşteţi?

— Sunt fiica domnului Ahmad Abd el-Gawad şi sora lui Fahmi Ahmad, pe care l-au ucis gloanţele englezilor în timpul revoluţiei, zise ea, încercând să-i înmoaie inima.

Nu vă mai aduceţi aminte de el?

— Allah să fie milostiv cu el!

— Eu sunt sora lui… continuă ea pe un ton rugător.

Cum admiteţi să fie violată casa noastră aşa… sub ochii dumneavoastră?

— Noi executăm ordinele, *hanem…* zise comisarul încurcat, ca şi cum ar fi vrut să-şi ceară scuze, şi se uită în altă parte.

— Dar de ce, domnule comisar, doar suntem oameni cinstiţi!

— Aşa-i! o asigură comisarul… Dar… vedeţi… băieţii dumneavoastră nu sunt la fel…

— Bine, dar sunt nepoţii vechiului dumitale prieten, insistă Khadiga tulburată.

— Ce să facem? Executăm ordinele primite de la Interne… răspunse comisarul neputincios, fără să aibă curajul s-o privească

în faţă.

— Dar n-au făcut nimic rău… Sunt copii buni… Vă jur!

Agenţii se întoarseră în salon fără să fi găsit nimic compromiţător şi comisarul le ordonă să părăsească aparcamentul. Apoi se întoarse spre cei doi soţi care stăteau în faţa lui năuciţi şi le spuse cu ton blând, privindu-i înţelegător.

— Din păcate, aveam informaţii că în apartamentele loc se ţin nişte întruniri suspecte.

— Minciuni, domnule comisar! Zvonuri fără niciun temei! se repezi să nege Khadiga.

— Aş dori să fie aşa cum spuneţi, dar am ordin să-i conduc acum la arest, unde urmează să stea până ce sunt anchetaţi. Sper ca rezultatul să fie în favoarea lor…

— Chiar îi luaţi la circumscripţie cu dumneavoastră?

Întrebă Khadiga, pieritã. Glasul îi tremura şi o podidiră lacrimile. Asta… Asta nu pot să cred… Iartă-i, domnule comisar! Te implor pe viaţa copiilor dumitale!…

— Îmi pare tare rău, dar nu pot. Am ordin expres să-i ridic. Bună seara!

— L-au luat, tuşică… bombăni Karima, care stătea în uşa apartamentului. L-au luat la închisoare!…

Khadiga aruncă o privire împietrită şi coborî la parter, unde dădu nas în nas cu Sawsan care privea mohorâtă din uşă spre curte. Se uită şi Khadiga în aceeaşi direcţie şi-i văzu pe Abd el-Mun’im şi pe Ahmad escortaţi de reprezentanţii legii. Nu se putu stăpâni şi izbucni într-un ţipăt sfâşietor, pornit din străfundurile sufletului. Încercă să pornească pe urmele lor, dar Sawsan o prinse de mână şi o opri. Se întoarse spre ea şi vru să protesteze.

— Liniştеşte-te! N-au dat peste nimic compromiţător.

N-au nicio dovadă împotriva lor. Nu alerga după ei, dacă vrei să aperi demnitatea copiilor dumitale.

— Eşti de invidiat pentru liniştea ta, strigă soacra la ea cu ură.

— O să se întoarcă acasă cu bine, murmură Sawsan înfiorată, dar plină de încredere. Liniştеşte-te!

— De unde ştii?

— Sunt sigură de ce-ţi spun!…

Nu dădu atenţie vorbelor lui Sawsan şi se întoarse spre Ibrahim, plesnindu-şi palmele.

— Nu mai există bună-cuviinţă pe lumea asta! Eu îi spun că sunt sora lui Fahmi, iar el îmi răspunde că are ordin… De ce o fi

luând Domnul zilele oamenilor buni şi i-o fi ţinând în viaţă pe ticăloşi?

— O să perchiziţioneze şi casa din Bayna el-Qasrein, se adresă Sawsan socrului ei. Am auzit un agent şoptindu-i comisarului că ştie bine casa bunicului din Bayna el-Qasrein, iar ajutorul lui i-a propus să facă perchiziţie şi acolo, pentru a se convinge dacă n-au ascuns manifeste la ei.

— Alerg la mama! strigă Khadiga. Poate este Kamal în stare să facă ceva. Doamne, simt că iau foc...

Îşi luă pardesiul din mers şi plecă din Es-Sukkariyya cu sufletul la gură. Afară adia o boare răcoroasă. Nu se iviseră încă zorii, dar cocoşii îşi dădeau bineţe, vestind dimineaţa. Străbătu într-un suflet El-Ghuriyya şi traversă Es-Sagha spre En-Nahhasin. La poartă era postat un agent, iar în curte altul. Urcă treptele scării, gâfâind.

Familia se trezise la ţârâitul prelung al soneriei. Coborâse *umm* Hanafi ameţită de somn şi când îşi dăduse seama despre ce e vorba se pornise să ţipe îngrozită:

— Poliţia!

Kamal alergase alertat de ţipetele ei şi în curte se întâlnise cu comisarul.

— Ce doriţi? îl întrebase destul de alarmat.

— Îi cunoaşteţi pe Abd el-Mun'im şi pe Ahmad Ibrahim? întrebase comisarul, solemn.

— Fireşte! Sunt unchiul lor!

— Ce meserie aveţi?

— Sunt profesor la Şcoala Spătarului.

— Avem ordin să perchiziţionăm casa!

— Dar pentru care motiv, vă rog? Ce acuzaţie mi se aduce?

— Căutăm nişte manifeste pe care e posibil ca cei doi tineri să le fi ascuns aici.

— Exclus! Vă asigur că în casa noastră nu există niciun manifest. Dar dacă ţineţi neapărat, poftiţi!

Kamal observase că bărbatul cu care vorbise poruncise agenţilor să ocupe scara şi terasa şi că intrase în casă numai el. Comisarul nu făcuse o perchiziţie în adevăratul sens al cuvântului şi nu răscolise nimic, ci se mulţumise să treacă dintr-o cameră în alta, aruncând priviri superficiale peste biroul şi rafturile lui cu cărţi.

— Aţi controlat şi casa lor? îl întrebase Kamal, după ce-şi mai

venise în fire.

— Da!… După o scurtă pauză, adăugase: Acum sunt la arest, la circumscripţie.

— Aţi găsit vreo probă împotriva lor? se interesase Kamal, îngrijorat.

— Nădăjduiesc că lucrurile nu vor ajunge aici, dar ancheta o va face parchetul, îi răspunsese comisarul cu o amabilitate neobişnuită în astfel de situaţii.

— Vă mulţumesc pentru bunăvoinţă!

— Şi să nu uitaţi că nu v-am mişcat nimic din casă, mai adăugase comisarul, zâmbind calm.

— Am observat, domnule! Vă rămân foarte îndatorat!

— Dumneavoastră sunteţi frate cu răposatul Fahmi? îl întrebase, întorcându-se spre el.

— Da! răspunsese Kamal mirat. L-aţi cunoascut pe fratele meu?

— Am fost prieteni, Allah să fie milostiv cu el!

— Sunt încântat… Apoi, întinzându-i mâna: Kamal Ahmad Abd el-Gawad.

Revenit aici – de data asta, comisar. Pe urmă, ridicând din umeri: Am avut ordin expres. Doresc să nu se confirme nimic care să impună condamnarea lor.

În clipa aceea, ajunse până la ei glasul precipitat al Khadigăi, care povestea mamei şi Aişei, printre sughiţuri, ce se întâmplase în Es-Sukkariyya.

— Asta e mama băieţilor, zise comisarul. Straşnică memorie! M-a recunoscut imediat şi mi-a adus aminte şi de răposatul Fahmi. Dar asta s-a întâmplat după ce-am făcut o perchiziţie amănunţită. Încearcă s-o liniştească!

Coborâră scările împreună. Când ajunseră la primul etaj, de după uşă se ivi capul Aişei, care ţipă la el, clocotind de furie şi aruncându-i priviri vrăjmaşe:

— De ce ridicaţi în puterea nopţii copiii oamenilor, fără niciun motiv?

Comisarul se uită la ea vădit încurcat, apoi lăsă capul în pământ şi răspunse destul de cuviincios:

— O să se întoarcă acasă în curând, sper…

După ce coborâră câteva trepte, îl întrebă pe Kamal:

— E mama dumitale?

— Nu! E sora mea! răspunse Kamal, zâmbind trist.

N-are decât patruzeci şi patru de ani, dar a avut parte numai de

nenorociri. A ajuns de nerecunoscut.

Comisarul se uită la el nedumerit, se gândi să-l mai întrebe ceva, dar şovăi puţin şi apoi renunţă. Când ajunseră în curte, îşi strânseră mâinile.

— Aş putea să-i văd la arest? întrebă Kamal, înainte de a se despărţi.

— Da!

— Mulţumesc!

După ce-l conduse până la poartă, Kamal se întoarse în salon, încercând să le liniştească pe femei:

— O să mă duc dimineaţă să-i văd. N-avem niciun motiv să ne îngrijorăm. După anchetă, o să le dea drumul acasă…

Khadiga nu-şi mai putea stăvili lacrimile.

— Hasan Ibrahim, comisarul circumscripţiei El-Gamaliyya, îi răspunsese bărbatul, întinzându-i mina. Aici mi-am început cariera ca tânăr locotenent şi în cele din urmă am

— Nu mai plânge! ţipă Aişa nervoasă. Ajunge cu atâta plâns! Nu-i nicio nenorocire! N-ai auzit că o să se întoarcă acasă?!

’iimiiulymi, tuliră *ştiyu’iyyin,* sunt. Cu totul altceva iii ll *în ivvin* mlirft şliţii, mumă… se trudi Kamal să-i
» **1**1 t /1111**1**1i”1**1** nuli miihinţă Ei sunt un partid care se
11iil iliivi’iiii i guvernului, şi englezilor**…1**

Ml i iml n nu le ileu drumul? întrebă femeia, oftând im un ulii 11ili le În ttăriiânnn soră-ta cum se mai frăniinliil Hm emul mi englezii! N-au mai găsit altă casă
Ini ll îi îi ninl i ă?

— Nu ştiu! scânci Khadiga. Nu ştiu! Copiii mei să ajungă la închisoare?!

Amina tăcea, ca şi când tristeţea şi supărarea i-ar fi luat graiul.

— Comisarul mă cunoaşte, zise Kamal, străduindu-se să le liniştească. A fost prieten cu răposatul Fahmi. Mi s-a părut un om de ispravă. Consider că s-a purtat peste măsură de binevoitor în timpul perchiziţiei. Sunt convins că o să fie cumsecade şi în continuare.

În clipa aceea, mama ridică privirea nedumerită.

— Hasan Ibrahim, o lămuri Khadiga, la fel de inimoasă. Nu ţi-aduci aminte de el, mamă? Când i-am spus că sunt sora lui Fahmi, mi-a răspuns fără să-i pese: „Noi executăm ordinele, *hanem…”.* Blestemat să fie cu ordinele lui cu tot!…

Amina îl luă pe Kamal deoparte şi începu să-l descoasă,

tulburată peste măsură.

— Nu mai înţeleg nimic, fiul meu! Pentru ce i-au arestat?

Kamal rămase o vreme descumpănit, neştiind ce-ar fi mai nimerit să-i răspundă.

— Guvernul îi bănuieşte pe nedrept că ar urzi ceva împotriva lui, îi spuse în cele din urmă.

— Soră-ta zice că l-ar fi arestat pe Abd el-Mun'im pentru că ar fi cu Fraţii Musulmani! Nu mai pricep nimic!

De ce-i prigonesc pe musulmani?!

— Guvernul, mamă, bănuieşte că uneltesc împotriva lui...

— Şi Ahmad? A zis că el ar fi... Am uitat cum mi-a spus că le zice, fiul meu...

1. Confuzie rezultată din faptul că cele două cuvinte provin de la aceeaşi rădăcină, *şy',* cu sensul general de „a fi răspândit, a fi comun".

— Comunist. După părerea guvernului, comuniştii ar fi la fel de primejdioşi ca şi Fraţii Musulmani...

— Comuniştii? Sprijinitorii domnului nostru Ali?

53

Când chemarea la rugăciune spintecă liniştea adâncă a zorilor, comisarul circumscripţiei Al-Gamaliyya îi chemă la el în birou, cu un militar înarmat în spatele lor. Comisarul îi dădu ordin să iasă şi rămase singur cu cei doi fraţi. Îi măsură pe sub sprâncenele în'cruntate de sus şi până jos, apoi rămase cu ochii aţintiţi asupra lui Abd el-Mun'im şi-l întrebă:

— Cum te cheamă? Ce vârstă şi ce profesie ai?

— Abd el-Mun'im Ibrahim Şawkat... Douăzeci şi cinci de ani... Anchetator la Direcţia de Cercetări din Ministerul Învăţământului! răspunse Abd el-Mun'im cu voce calmă, dar fermă.

— Cum de încâlci legile statului tocmai dumneata care veghezi la respectarea lor?

— N-am încălcat nicio lege! Noi activăm în mod public, scriem în ziare, rostim predici la moschei... Cei care cheamă la credinţa în Allah n-au nimic de ascuns!...

— N-au avut loc adunări conspirative în casa ta?

— Nu! Au fost simple întruniri între prieteni, pentru a schimba păreri şi a ne consulta în legătură cu chestiuni de *fiqh*[157].

— Şi, printre părerile astea, n-a fost cumva şi instigarea la o

157 Cunoaşterea dreptului divin; jurisprudenţa ce decurge din codul sacru musulman.

atitudine duşmănoasă faţă de un anumit aliat?

— Vă gândiţi la Marea Britanie, domnule? Ea este pentru noi cel mai perfid duşman, domnule! Un stat care ne încalcă suveranitatea, folosind tancurile împotriva noastră, nu poate fi socotit aliat!...

— Dumneata eşti un om instruit şi s-ar cuveni să înţelegi că starea de război îngăduie şi lucruri care în condiţii de pace nu sunt permise.

— După părerea mea, Marea Britanie este principalul nostru duşman...

— Iar dumneata? îl întrerupse comisarul, adresându-se de data asta lui Ahmad.

— Ahmad Ibrahim Şawkat... Douăzeci şi patru de ani... Redactor la revista *El-Insan el-Gadid,* răspunse Ahmad cu un zâmbet ironic mijind în ochi.

— Avem informaţii foarte grave despre articolele dumitale extremiste... Şi, pe deasupra, toată lumea ştie că revista asta are o proastă reputaţie...

— Articolele mele nu fac altceva decât să apere principiile de dreptate socială...

— Dumneata eşti comunist?

— Sunt socialist... După cum ştiţi prea bine, sunt atâţia deputaţi care fac propagandă pentru socialism... Şi-apoi legea nu-i socoteşte nici pe comunişti culpabili, câtă vreme nu recurg la violenţă...

— Înţeleg că trebuie să aşteptăm până ce întrunirile organizate seară de seară în apartamentul dumitale se vor preschimba în acte de violenţă?

Se întrebă dacă nu cumva comisarul are informaţii şi în legătură cu manifestele sau cu conferinţele ţinute în timpul nopţii.

— Nu mă întâlnesc în casă decât cu prieteni apropiaţi. Niciodată n-am fost mai mult de patru-cinci persoane. Şi nici nu ne-a trecut vreodată prin cap să recurgem la violenţă.

— Sunteţi intelectuali... oameni cu carte... Sunteţi însuraţi. Aveţi şi familii, nu-i aşa? N-ar fi mai bine să vă

vedeţi de treburile voastre şi să nu vă puneţi singuri pielea la saramură?

Comisarul scăpă un râs scurt, ca şi când ar fi fost fără voia lui.

— În timpul perchiziţiei, am aflat că sunteţi nepoţii răposatului

Ahmad Abd el-Gawad. Unchiul vostru Fahmi mi-a fost bun prieten. Cred să ştiţi că şi-a pierdut viaţa în floarea tinereţii, în vreme ce colegii lui care şi-au văzut de treabă au ajuns la cele mai înalte demnităţi… De ce vreţi să vă tăiaţi craca de sub picioare?…

Daţi-mi voie să vă întreb, domnule, ce s-ar fi întâmplat cu Egiptul dacă nu şi-ar fi dat viaţa unchiul meu şi alţii ca el? întrebă Ahmad, înţelegând secretul amabilităţii comisarului.

Chibzuiţi bine la sfatul meu şi renunţaţi la fâlosofia asta goală, care nu face decât să vă primejduiască viaţa.

Apoi se ridică şi-i anunţă sec: O să rămâneţi la arestul nostru până la anchetă. Vă doresc noroc!

Părăsiră biroul unde îi escortase un caporal şi doi soldaţi înarmaţi, coborâră la parter şi, după câţiva paşi, cotiră spre un beci întunecos şi umed. Îi întâmpină un gardian care le deschise o uşă, luminându-le trecerea cu o lanternă. Se treziră într-o încăpere de mărime mijlocie, cu tavanul înalt şi cu o mică ferestruică zăbrelită în partea de sus a zidului. Înăuntru se aflau mai mulţi arestaţi, printre care doi tineri ce păreau să fie studenţi şi trei bărbaţi desculţi, cu chipuri aspre. Imediat ce se închise uşa, rămaseră în beznă, numai că lumina lanternei şi intrarea lor îi treziseră pe ceilalţi.

— Nu stau jos, căci umezeala mă ucide, îi şopti Ahmad fratelui său. E mai bine să stăm până dimineaţă în picioare.

— Mai devreme sau mai târziu tot o să trebuiască să ne aşezăm. Parcă poţi să ştii când o să părăsim beciul ăsta?

— Trebuie să staţi jos, le zise un glas din întuneric, pe care-l ghiciră a fi al unuia dintre studenţi. Nu e lucru plăcut, dar e mai uşor decât să rămâi în picioare zile în şir.

— Sunteţi de mult aici?

— De trei zile.

Urmară câteva clipe de tăcere.

— De ce-aţi fost arestaţi?

Din motive politice, după cât se pare, mormăi Abd el-Mun’im, fără să dea alte explicaţii.

— În sfârşit, iată că cei arestaţi pentru motive politice aântein acum în majoritate… continuă acelaşi glas, râzând.

’iii. T la venirea dumneavoastră eram în minoritate.

Şi ce vi se pune pe umeri? încercă Ahmad să-l tragă de limbă.

— Spuneţi mai întâi dumneavoastră, doar sunteţi mai noi. Cu toate că nu mai e nevoie să întreb, după ce-am văzut că unul

dintre dumneavoastră poartă barbă.

— Dar dumneavoastră? întrebă Ahmad zâmbind în beznă.

— Amândoi suntem studenţi la Drept şi ni se aduce învinuirea că am fi difuzat manifeste subversive…

— Aţi fost prinşi asupra faptului? insistă Ahmad, tresărind.

— Din păcate, da!…

— Şi despre ce era vorba în manifeste?

— 6 declaraţie referitoare la împărţirea pământului în Egipt… …

— Bine, dar asemenea lucruri sunt publicate în ziare chiar şi în condiţii severe, cum ar fi legea marţială…

— Âşa este, numai că la asta se mai adăugau şi nişte indicaţii şi îndemnuri însufleţitoare.

Ahmad zâmbi şi simţi că tristeţea începe să-l părăsească.

— Nouă nu ne e teamă atât de lege, cât de arestare… Adăugă vocea din întuneric.

— Dar evoluţia lucrurilor prevesteşte o schimbare generală…

— Oricare-ar fi schimbarea, noi vom fi întotdeauna ţinta atacurilor.

— la mai terminaţi cu sporovoiala asta şi lăsaţi-ne să dormim! se înălţă un glas dur şi necioplit, care reuşi să-l trezească şi pe celălalt tânăr. Acesta căscă prelung şi întrebă nedumerit:

— S-a făcut dimineaţă?

— Nu, dar amicii voştri se socotesc la *gharza*[158]*…* zise glasul necioplit, în zeflemea.

— Auzi! Să mă arunce în temniţă fără vreun alt motiv în afară de faptul că sunt cuvios şi cred în Allah! mormăi Abd el-Mun’im, oftând, aproape de urechea fratelui său.

— Dar ce vină am eu, care nici măcar nu cred în el? îi şopti Ahmad, părând că se amuză.

Se lăsă tăcerea şi fiecare rămase cu gândurile lui.

Ahmad se întreba curios de motivele arestării celorlalţi – furt, scandal, beţie? Scrisese de multe ori despre oamenii de rând, stând la biroul lui masiv, îmbrăcat întotdeauna într-un costum elegant. Acum are în sfârşit prilejul să se întâlnească direct cu ei – reprezentanţii poporului, care blestemă sau sforăie nepăsători. În raza firavă a lanternei zărise pentru câteva clipe chipurile palide şi nemulţumite.

---

158 Cafenea populară din Egipt, în care se consuma în mod clandestin şi haşiş.

Un bărbat se scărpina de zor în cap şi la subsuori. Probabil că acum păduchii se târăsc grăbiţi spre el şi spre fratele lui… Acesta este poporul pentru care trăieşti şi nu trebuie să te înspăimânte gândul apropierii de el.Bărbat ul căruia îi revine sarcina de a izbăvi omenirea trebuie să înceteze cu sforăitul, să devină conştient de rolul său istoric şi să se ridice la luptă pentru salvarea omenirii.
Acelaşi motiv ne-a adunat aici, în acest loc întunecos şi umed, chiar dacă aparţinem unor curente şi orientări diferite… Fratele musulman şi comunistul la un loc cu beţivul şi cu hoţul… Ne deosebim numai prin capacitatea de a rezista şi prin noroc… „N-ar fi mai bine să vă vedeţi de treburile voastre?" – aşa suna sfatul comisarului. Am o soţie la care ţin foarte mult. Am un venit destul de frumuşel. Realitatea este că în calitatea lui de slujbaş şi de tată, de soţ sau de fiu, un individ poate fi mulţumit sau chiar fericit, dar în calitatea lui de om se va confrunta întotdeauna cu greutăţi, cu conflicte de conştiinţă, cu condamnarea altora şi chiar cu moartea. Aproape că-i e totuna dacă va fi condamnat la închisoare sau va fi pus în libertate, de vreme ce la orizont nu se întrevede decât poarta solidă şi sumbră a închisorii. Gândurile i se împrăştiară cu totul pentru câtăva vreme, apoi porni să se întrebe din nou: „De fapt, ce mă împinge pe calea asta primejdioasă? Probabil tocmai omul din mine! Omul conştient de sine, de datoria lui în faţa lumii, de rolul său istoric.
Ceea ce îl deosebeşte pe om de celelalte făpturi este tocmai această capacitate de a se autocondamna la moarte de bunăvoie…".

Simţi umezeala pătrunzându-i în picioare şi oboseala strecurându-i-se în încheieturi. Sforăitul din colţ continua în ritm statornic. Printre zăbrelele ferestruicii se iviră în sfârşit primele fire plăpânde ale zorilor…

Doctorul părăsi dormitorul, urmat de Kamal. Ajunseră în salon şi se opriră. Niciunul nu îndrăznea să vorbească. Kamal, trist şi abătut, privea fix în ochii lui, vrând parcă să-i ceară ajutor.

— Îmi pare rău, dar trebuie să-ţi spun că este vorba de o paralizie totală.

Îşi simţi pieptul strângându-i-se cu putere.

— E o stare foarte gravă? întrebă derutat.

Fireşte! în plus, a mai făcut şi o pneumonie. Injecţiile astea o s-o mai liniştească puţin…

— Şi nu există nicio speranţă de vindecare?

— Viaţa omului se află în mâna lui Allah! răspunse doctorul după ce ezită câteva clipe. După aprecierea oricărui medic, o situaţie ca asta nu poate să dureze mai mult de trei zile…

Kamal primi prevestirea morţii cu sânge rece. Îl conduse pe doctor până la poartă şi se întoarse din nou în camera Aminei. Mama dormea sau cel puţin aşa părea.

De sub pătura groasă nu i se zărea decât faţa palidă şi gura închisă într-un rictus ciudat.

Ce-a zis doctorul? Ce are? se repezi Aişa cu o ploaie de întrebări.

— Nu mai vorbeşte, stăpâne! se plânse *umm* Hanafi, care stătea nemişcată la capul patului. N-a mai scos niciun cuvânt…

„Şi nici n-o să mai scoată vreunul de-aici încolo”, îşi zise Kamal în gând.

— O creştere a tensiunii însoţită de o răceală uşoară.

Injecţiile o să-i facă bine…

Mi-e frică, bâigui Aişa, vorbind mai mult pentru ea.

Ce-o să mă fac, dacă o să rămână aşa multă vreme?

— I-ai anunţat? o în ebă Kamal pe *umm* Hanafi.

Da, stăpâne… O să vină îndată şi *sitt* Khadiga şi *şi*

Yasin… Dar ce-are, stăpâne? Azi-dimimeaţă era complet sănătoasă…

Era! într-adevăr! Şi el poate să depună mărturie că era!

Trecuse prin salon ca de obicei, înainte de a pleca la Şcoala Spătarului, şi primise chiar din mâna ei ceaşca de cafea.

— Azi să nu ieşi din casă, o prevenise el. Vremea e cam rece.

— Cum aş putea să nu mă duc să-l vizitez pe sfântul nostru? răspunsese cu zâmbetul ei timid.

— Atunci, fă cum vrei! se supărase el. Dar nu pricep de ce te încăpăţânezi să te duci cu orice preţ!… N-au intrat zilele în sac.

— Domnul să te păzească! răspunsese ea, privindu-l cu reproş.

— Domnul nostru să-ţi facă zilele fericite! îi urase el, părăsind salonul.

Fusese ultima lor conversaţie. Pe la amiază, l-au anunţat de îmbolnăvirea mamei şi s-a întors însoţit de medicul care părăsise casa cu câteva clipe în urmă. Aşadar, n-au mai rămas decât trei zile! Dar el câte zile o mai fi având de trăit?

— Când şi cum s-a întâmplat, ia spune-mi? o întrebă pe Aişa,

apropiindu-se de ea cu multă blândeţe.

— Stăteam amândouă în salon, se apucă să povestească *umm* Hanafi în locul ei. S-a dus în dormitor să-şi ia paltonul şi mi-a zis: „După ce termin vizita la El-Husein, o să trec şi pe la Khadiga. Imediat ce a intrat în dormitor, aud o bufnitură, ca şi când ar fi căzut ceva.

Alerg înăuntru şi o găsesc întinsă între pat şi dulap... Mă duc lângă ea şi o strig numaidecât pe *sitt* Aişa...

Am fost în dormitor cât ai bate din palme, întregi
Aişa. Şi-am găsit-o întinsă în locul ăsta. Am purtat-o împreună până la pat şi-am întrebat-o ce-i cu ea, dar âăm mai primit niciun răspuns. N-a mai scos o vorbă...
Când o să mai vorbească, fratele meu?

Când o să vrea Allah, răspunse el stânjenit.

Se dădu câţiva paşi înapoi şi se aşează ostenit pe canapea, fără să-şi ia ochii de la faţa palidă şi împietrită a mamei. Trebuie să privească la ea îndelung, căci în curând n-o s-o mai vadă. Şi camera asta o să primească altă înfăţişare, după cum o să se schimbe întreaga casă. N-o să mai rostească nimeni cuvântul „mamă”. Nu s-a gândit nicio clipă la suferinţa pe care i-o va pricinui moartea ei.
Nu se obişnuise încă îndeajuns cu moartea? Ba da! Are o vârstă şi o experienţă care ar trebui să-l ferească de durere. Şi totuşi, nu! Gândul despărţirii pentru totdeauna e mult prea trist! Ciudat! Inima lui care a îndurat atâtea mai poate suferi încă, de parcă asta ar fi prima nenorocire care-l loveşte! Acum, mai mult ca oricând, înţelege cât de mult i-a iubit pe toţi, cât de mult a iubit tot ce există pe lumea asta! Sunt sentimente de care omul nu-şi dă seama decât în clipa despărţirii. Numai în clipa asta gravă, sufletul este inundat de imaginile unor locuri, momente şi întâmplări care se revarsă, asemeni unui torent, cotropindu-l, făcând să tremure inima până i se sfâşie fibrele. În memorie, lumina se îngemănează cu întunericul,albastr ul zorilor curge peste grădina de pe terasă, căldura mangalului de la vremea cafelei se suprapune cu farmecul legendelor, uguitul porumbeilor se amestecă pe neaşteptate cu nişte cântece duioase. A fost o iubire ca nicio alta, s-o ştii, inima mea nestatornică! Mâine o să recunoşti că moartea l-a răpit de lângă tine pe omul cel mai drag! Şi ochii ţi se vor topi iarăşi în lacrimi... Şi tot aşa după fiecare pierdere, până ce părul cărunt vă fi o mustrare.

Priveşti mereu viaţa ca pe o tragedie... Este un romantism copilăresc... Priveşte-o cu bărbăţie! Priveşte-o ca pe o dramă, al cărei sfârşit firesc este moartea! Mai bine întreabă-te până când ai să-ţi iroseşti viaţa în van! Toţi se sting în jurul tău, dar ei au făurit un edificiu. Tu ce-ai făcut?

.

La auzul unor paşi repezi, se trezi brusc din visare şi se pomeni cu Khadiga dând buzna în odaie, cu faţa îngrozită. O văzu oprindu-se lângă pat şi strigând-o pe mamă-sa în neştire. Pe urmă, porni să-i descoasă cum s-a întâmplat.

Ţipetele ei îi răscoliră durerea într-atât, încât se văzu nevoit să părăsească dormitorul, de teamă să nu-l podidească lacrimile în faţa lor. Se aşeză în salon unde i se alăturară după câteva minute Yasin, Zenoba şi Ridwan.

Le vorbi despre boala mamei, fără prea multe detalii, apoi rămase singur cu Yasin.

— Ce ţi-a spus doctorul? întrebă acesta îngrijorat.

— Paralizie şi pneumonie. În cel mult trei zile se va prăpădi...

— Nu există putere şi forţă în afara lui Allah! murmură Yasin, muşcându-şi buzele. Sărmana! Nu s-a plâns de nimic în ultimele zile? se mai interesă el, parcă dorind să se agaţe de un fir de pai.

— Nu! După cum bine ştii, nu-i plăcea să se plângă.

Dar câteodată părea foarte obosită...

— Ce bine-ar fi fost dacă o duceai mai din vreme la un doctor!...

— Nimic nu-i displăcea mai tare decât să-i vorbeşti de doctor... Nici nu voia să audă de asta!

— Poate c-ar fi mai bine s-o ducem la spital, unchiule, propuse Ridwan, venind din camera bunicii.

— Nu-i nevoie! răspunse Kamal, clătinând din cap cu tristeţe. Farmacistul o să trimită o asistentă cunoscută să-i facă injecţiile...

Rămaseră multă vreme tăcuţi, cu chipurile împietrite.

— Ce face Karima? întrebă Kamal într-un răstimp, aducându-şi aminte de un lucru pe care buna-cuviinţă îl obliga să nu-l uite.

Săptămâna asta trebuie să nască, cel puţin aşa zice doctoriţa...

— Allah s-o ajute! şopti Kamal.

— O să-i vină odrasla pe lume, iar el stă la arest, mormăi Yasin.

Se auzi soneria şi se trezi cu Riyad Qildis. Kamal îi ieşi în întâmpinare şi-l conduse la el în bibliotecă.

— Am întrebat de tine la şcoală şi mi-a spus secretarul vestea asta tristă, zise Riyad în timp ce urcau. Cum se simte?

— A paralizat şi doctorul crede că n-o mai duce mai mult de trei zile…

— Şi nu se mai poate face nimic? întrebă Riyad, îndurerat. Mai bine pentru ea că este inconştientă şi nu ştie ce-o aşteaptă. Apoi, cu ironie, în timp ce se aşezau: Dar parcă noi ştim ce ne aşteaptă?

Riyad zâmbi, fără să scoată o vorbă, şi Kamal continuă:

— Mulţi socotesc că moartea e un bun prilej pentru a medita la moarte. Eu cred că ar fi mai nimerit să folosim prilejul pentru a medita la viaţă.

— Cred că ai dreptate, îl aprobă Riyad, zâmbind. Ori de câte ori auzim de moartea cuiva, trebuie să ne întrebăm ce-am făcut cu viaţa noastră…

— În ceea ce mă priveşte, pot să spun că n-am făcut nimic cu viaţa mea… Tocmai la asta mă gândeam când ai venit tu…

— Nu te mai frământa atât, eşti abia la jumătatea drumului.

Poate că da, poate că nu. Dar omul trebuie să mediteze îndelung la visele care-l ispitesc. Sufismul este un mod sigur de evadare, după cum şi venerarea ştiinţei de dragul secretelor ei este tot o evadare. Trebuie să acţionezi!

Trebuie să munceşti! Iar munca, la rândul ei, are nevoie de credinţă, de convingere. Întrebarea care se pune este cum Hă ne creăm pentru noi înşine o convingere, o credinţă aolidA în viaţă?

Am socotit că mi-am îndeplinit îndatoririle faţă de vuiţii prin ataşamentul faţă de profesia mea de dascăl şi pun articolele filosofice pe care le-am scris, răspunse

Kamal evaziv.

Fără doar şi poate că ţi-ai îndeplinit… o datorie, încuviinţă Riyad cu indulgenţă.

I ’entru restul îndatoririlor mi-am făcut mustrări de nm; l miţă ca orice trădător…

Trădător?

Să-ţi spun ce-a zis nepotul meu Ahmad, când l-am vi/.îl al la arestul circumscripţiei, înainte de a fi transferat în lagăr, îngăimă Kamal, oftând.

Apropo… Ce noutăţi mai aveţi despre ei?

Au fost transferaţi, împreună cu mulţi alţii, în lagărul de la Et-Tor…

— Şi cel care crede în Allah, şi cel care nu crede în el?

Aşa, la grămadă?

— Dacă vrei să duci o viaţă liniştită, dragul meu, trebuie să

crezi în primul rând în guvern... în orice caz, lagărul este mai uşor decât procesul, după părerea mea...

Asta-i o părere. Dar cine ştie?!... Şi când o să ia
Hfârşit situaţia asta jalnică? Şi când o să se pună capăt legii marţiale? Când o să revenim la o guvernare normală iii lu (Constituţie? Şi mai ales când vor fi egiptenii trataţi cu oameni?!

Riyad începu să-şi învârtă agitat verigheta pe deget, apoi adăugă trist:

Când? Când? Şi ce putem face?... Dar începuseşi să povesteşti ce ţi-a zis Ahmad, când l-ai vizitat la arest.

Da!... Mi-a spus că viaţa înseamnă muncă şi căsătorie şi că asta reprezintă o îndatorire socială generală.
Nu i acum cazul să vorbim despre obligaţiile individului faţă de profesia sau faţă de soţia lui. Îndatorirea socială generală este însă revoluţia veşnică, neîntreruptă. Şi asta înseamnă să acţionăm perseverent pentru înfăptuirea tendinţei generale a vieţii, adică evoluţia spre dezvoltarea ei, spre progres... Acesta este idealul suprem...

— Frumoasă părere, n-am ce zice, dar să ştii că ea lasă loc pentru tot felul de contradicţii... comentă Riyad dus pe gânduri.

— Aşa-i! Tocmai de aceea a şi fost de acord cu el fratele şi adversarul său politic, Abd el-Mun'im. Aşa am înţeles şi eu convingerea lui – un îndemn la credinţă, oricare ar fi nuanţa sau ţelul ei. Asta este şi motivul pentru care încerc să-mi explic deprimarea prin mustrările de conştiinţă pe care se cuvine să le aibă orice trădător. S-ar părea că e simplu să trăieşti în turnul egoismului tău, dar e foarte greu să mai fii şi fericit în turnul ăsta. Şi mai ales dacă vrei să fii cu adevărat om...

— Ăsta-i un semn bun. Prevesteşte o schimbare radicală, care e pe cale să se producă, declară Riyad, luminat de fericire, cu toate că momentul nu era deloc potrivit pentru asta.

— Nu-ţi bate joc de mine! îl preveni Kamal. Eu n-am reuşit încă să găsesc un răspuns pentru problema credinţei. Lucrul pe care îl ştiu cu certitudine şi cu care mă consolez este faptul că lupta nu s-a încheiat şi că nici nu se va încheia decât atunci când îmi vor mai fi rămas de trăit doar trei zile, ca mamei... Oftă adânc şi urmă: Şi ştii ce-a mai zis? Eu am încredere în viaţă şi în oameni, mi-a zis tânărul, şi mă socotesc dator să lupt pentru înfăptuirea idealurilor lor, câtă vreme cred că ele reprezintă adevărul, fiindcă a nu proceda astfel înseamnă să fii laş şi să evadezi. În acelaşi

timp, mă simt dator să mă ridic împotriva idealurilor lor, dacă socotesc că ele sunt false, căci a nu proceda astfel înseamnă să fii trădător. Acesta este sensul revoluţiei veşnice.

Riyad ascultă, clătinând din cap aprobator. Apoi, văzând pe faţa lui Kamal semnele oboselii, se scuză:

— Eu trebuie să mă retrag acum. Nu vrei să mă însoţeşti până la staţia de tramvai? Poate că o scurtă plimbare în aer liber o să-ţi mai liniştească nervii…

Se ridicară şi părăsiră împreună încăperea. La primul etaj se treziră nas în nas cu Yasin, care nu-l cunoscuse decât în treacăt pe Riyad. Kamal îl invită să iasă împreună cu ei şi se scuză pentru câteva minute, să treacă prin camera mamei. Intră şi o găsi în aceeaşi stare în care o lăsase. Khadiga stătea în pat la picioarele bătrânei, cu ochii înroşiţi de plâns şi cu faţa posomorâtă, căci sufletul ei nu mai cunoscuse alinarea din clipa când cei doi fii fuseseră răpiţi de lângă ea. Zenoba stătea şi ea tăcută pe canapea, alături de Aişa şi de *umm* Hanafi. Aişa trăgea adânc dintr-o ţigară, în timp ce privirile-i agitate rătăceau prin cameră fără niciun rost.

— Ce mai face? se interesă Kamal.

— Nu vrea cu niciun chip să-şi revină… se lamentă
Aişa cu un ton ascuţit ce trăda mai mult nemulţumirea decât durerea.

Ochii lui se opriră pentru câteva clipe asupra Khadigăi.
Se priviră îndelung, cu înţelegere şi disperare. Apoi ieşi, alăturându-se celor doi bărbaţi care-l aşteptau.

Porniră pe stradă cu paşi domoli. Traversară Es-Sagha spre El-Ghuriyya, fără să scoată un cuvânt. Când ajunseră în Es-Sanadiqiyya, îl văzură pe şeicul Mitwalli Abd es-Samad coborând spre El-Ghuriyya cu paşi rari, sprijinindu-se în baston. Privirea i se stinsese cu totul şi mâinile îi tremurau groaznic.

— Pe unde e drumul spre rai?… bolborosea el, întorcându-şi faţa în dreapta şi în stânga.

— Prima uliţă la dreapta… îi răspunse un trecător în glumă.

— Îţi vine să crezi că bărbatul ăsta are zece ani peste sută? îl întrebă Yasin pe Riyad Qildis.

— Bărbat nu mai e în niciun caz, mormăi Riyad, zâmbind îngăduitor.

Kamal privea spre şeic Mitwalli cu afecţiune şi compătimire, căci îi aducea aminte de tatăl lui. Pentru el, şeicul era un

monument al cartierului, aşa cum erau Calea
Veche, moscheea Qalawun[159] sau bolta Qirmiz. Cei mai mulţi oameni se purtau faţă de el cu înţelegere, dar bătrânul nu scăpă de răutatea câtorva copii, care începură să-l sâcâie, fluierindu-i în faţă şi ţinându-se buluc în urma lui, imitându-i gesturile şi mişcările nesigure.

Îl conduseră pe Riyad până la staţia de tramvai şi rămaseră cu el până îl văzură urcându-se. Apoi se întoarseră în El-Ghuriyya împreună. Kamal se opri la un moment dat şi-i zise fratelui său:

— Cred că e vremea să te duci la cafenea…

Nu! protestă Yasin. De data asta, o să rămân cu tine.

— Dar nu-i câtuşi de puţin nevoie, se strădui să-l înduplece Kamal, care cunoştea cel mai bine firea fratelui său.

— Aşa cum este mama ta, este şi mama mea, insistă
Yasin, trăgându-l de mână.

Kamal privi la Yasin şi simţi un fel de teamă pentru el. Într-adevăr, e plin de viaţă, deşi s-a făcut cât o cămilă.
Dar până când o să mai poată duce viaţa asta plină de capricii şi excese? îşi simţi inima ticăind de teamă, dar gândurile îi zburară imediat spre lagărul de la Et-Tor. „Eu am încredere în viaţă şi în oameni!” Aşa a zis. „Şi mă socotesc dator să lupt pentru înfăptuirea idealurilor lor, câtă vreme cred că ele reprezintă adevărul, fiindcă a nu proceda astfel înseamnă să fii laş şi să evadezi. În acelaşi timp, mă simt dator să mă ridic împotriva idealurilor lor, dacă socotesc că ele sunt false, căci a nu proceda astfel înseamnă să fii trădător.” S-ar putea să te întrebi ce este adevărat şi ce este fals, dar probabil că îndoiala este şi ea un fel de evadare ca şi sufismul, ca şi venerarea ştiinţei de dragul secretelor ei. Oare este cu putinţă să fii un dascăl ideal, un soţ ideal şi un revoluţionar veşnic?

În dreptul dughenei lui Eş-Şarqawi, Yasin se opri, adresându-se lui Kamal:

— Ştii, Karima m-a rugat să-i cumpăr nişte mărunţişuri pentru pruncul pe care-l aşteaptă. Hai să intrăm puţin, te rog…

Când se văzură înăuntru, Yasin începu să înşire toate lucruşoarele de care avea nevoie – nişte scutece, o *taqiyya,*

---

159 Al-Mansur Qalawun, al şaselea sultan al Egiptului (1279-1290) din dinastia Mamelucilor Bahriţi. De la el a rămas un complex arhitectural specific, alcătuit dintr-o moschee şi un mausoleu, în care se află mormîntul său şi al succesorului său, An-Nasir Muhammad.

câteva cămăşuţe… Tot privind prin rafturi, Kamal socoti că n-ar strica să-şi cumpere o cravată cernită pentru apropiatul doliu, căci cea pe care o cumpărase la moartea tatălui se cam ponosise, după ce o purtase un an întreg.

— O cravată neagră, vă rog, îi zise vânzătorului, după ce termină cu Yasin.

Îşi luă fiecare pachetul său şi ieşiră.

Asfinţitul se prefira molcom când părăsiră dugheana, pornind spre casă cu pas domol, unul lângă umărul celuilalt.

La Editura POLIROM

au apărut

George Orwell – *Jurnale*
Julio Cortâzar – *Pagini neaşteptate*
Tracy Chevalier – *Făpturi uluitoare*
Yan Lianke – *în slujba poporului*
Dubravka Ugresic – *Ministerul durerii*
Ognjen Spahic – *Copiii lui Hansen*
Giinter Grass – *Aparatul de fotografiat*
Anchee Mân – *Perla Chinei*
Adam Ross – *Mr. Peanutt*
Phillip Roth – *Umilirea*
Alberto Moravia – *Amorul conjugal*
George Orwell – *O gură de aer*
Truman Capote – *Cu sânge rece*
Cormack Mecarthy – *Meridianul sângelui*
Ian Meewan – *Durabila iubire*
Irving Stone – *Bucuria vieţii*
Jose Saramago – *Călătorie prin Portugalia*
Giinter Grass – *Secolul meu*
John Steinbeck – *Către un zeu necunoscut*
Marâa Duenas – *Iubirile croitoresei*
Truman Capote – *Harfa de iarbă. Arborele nopţii şi alte povestiri*
W. Somerset Maugham – *Ploaia şi alte povestiri*
John Cheever – *Povestiri. Integrala prozei scurte*
Alessandro Baricco – *O poveste*
Bernhard Schlink – *Minciuni de vară*
Sam Savage – *Ţipătul leneşului*
Aleksandar Hemon – *Proiectul Lazarus*
Naghib Mahfuz – *Trilogia Cairoului. Strada Zahărului* în pregătire:
Donna Tartt – *Micul prieten*

www.polirom.ro
Redactor: Mădălina Vatcu
Coperta: Laurenţiu Midvichi
Tehnoredactor: Cornelia Păduraru
Bun de tipar: aprilie 2011. Apărut: 2011
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 P.O. BOX 266

700506, Iaşi, Tel. Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: officepolirom.ro
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, se. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53 C.P. 15–728
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucurestipolirom.ro

Str. Bucium nr. 34 Iaşi tel.: 0232/211225
fax: 0232/211252
PRINŢ officeprintmulticolor.ro **multicolor** www.printmulticolor.ro
SERVICII TIPOGRAFICE COMPLETE

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. R044RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

manilor şi mai ales europenilor, echivalând cu „domnule”.

2. În ianuarie 1938 i s-a alăturat lui En-Nuqraşi şi Ahmad Mahir, exclus, de asemenea, din *Wafd.* Cei doi au fondat, împreună cu câţiva partizani şi prieteni, Partidul Saadist, care a pretins a fi mai fidel principiilor fondatorului Wa/bf-ului, Saad Zaghlul, decât *Wafd-ul* propriu-zis, condus de Mustafa en-Nahhas. La
24 iunie 1938 are loc o remaniere şi sunt cooptaţi în guvern cinci reprezentanţi ai Partidului Saadist printre care Ahmad
Mahir şi En-Nuqraşi, constituindu-se astfel o coaliţie dintre cele două partide principale reprezentate în parlament-
Partidul Liberalilor Constituţionalişti şi Partidul Saadist.